Mid: 774.

Marbod. in gemme.

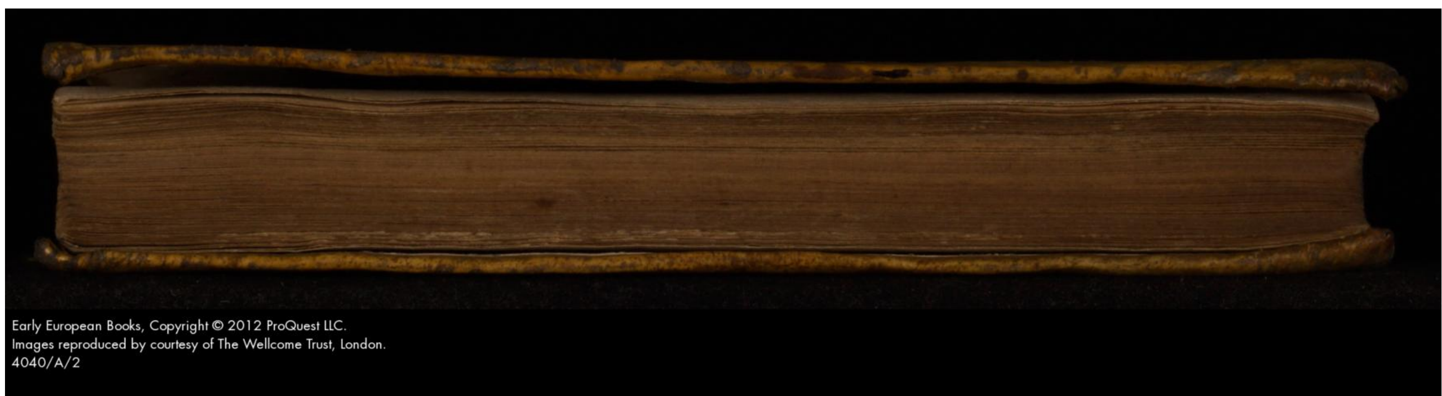

1539

Ex Bibliotheca Serenifs:rum.
Vtriusq; Bauariæ Ducum.
1618

Ferguson II
pag. 73.

MARBODAEI GALLI CAENOMANENSIS DE

gemmarum lapidumq́; pretiosorum formis, naturis, atq; uiribus eruditũ cũ primis opusculũ, sane q̃utile, cum ad rei medicæ, tũ scripturæ sacræ cognitionẽ: nũc primũ nõ mõ cẽtũ ferme uersib. locupletatũ pariter & accuratius emẽdatũ, sed & scholijs q̃q; illustratũ p Alardũ AEmstelredamũ

¶ Cuius studio additę sunt & præcipuæ gemmarũ lapidũq; ptiosorũ explicatiões, ex uetustiss. qbusq; autorib9 coactæ. Cũ scholijs Pictorij Villingeñ.

Ἐν μαργάριτον τίμιον. Ἀποδοὺς ἅπαντα λάμβανε.
En margaritũ nobile, Eme si cupis ditescere.

Rationale. Exodi. 28. & 39. Leui. 8.

3 Smaragdus Leui	4 Carbũcul9. Iuda	5 Saphirus Zabulon
2 Topazius Simeon	9 amethystus Aser	6 Iaspis Isachar
1 Sardius Ruben	10 chrysolitus Nepthalim	7 Lincurius Dan
12 Beryllus Beniamin	11 Onychinus Ioseph	8 Achates Gad

Coloniæ excudebat Hero Alopecius. Anno. 1539.

Autores.

Moses.
Prophetæ.
Ioãnes Theolog⁹.
Philo Iudæus.
Rabbini.
Plato.
Plinius.
Discorides,
Galenus.
Athenæus.
Seneca.
Hegesippus.
Solinus.
Origenes.
Gregorius Naziã.
Tertullianus.
Basilius.
Athanasius.
Cyprianus.
Hieronymus.
Ambrosius.
Augustinus.
IoannesChrysost.
Theodorit⁹Cyre.
Beda.
HermolausBarb.
Marsilius Ficinus
D.Eras.Roterod.
Erasmus Stella.
Augustinus Steu.
Alard⁹ Aemstelr.
Pictorius Villing.

Index.

He-

¶Hieronymus ad Fabiolam de uestitu sacerdotum.

SEptimum uestimentum est mensura paruum, sed cunctis supradictis sacratius. Intende quæso animum: ut quæ dicuntur intelligas. Hebraicè uocatur hosen, Græcé autem λόγιον, nos rationale possumus appellare, ut ex ipso statim nomine scias mysticũ esse quod dicitur. Pannus est breuis ex auro, & quatuor textus coloribus, hoc est ijsdem quibus & superhumerale, habens magnitudinem palmi per quadrum & duplex, ne facile rumpatur. Intexti sunt enim ei duodecim lapides miræ magnitudinis atq; precij ꝑ quatuor ordines: ita ut in singulis uersiculis terni lapides collocentur. In primo ordine sardius, topazius, smara

gdus ponitur. Symmachus dissentit in smaragdo, ceraunium pro eo transferens. In secundo Carbunculus Sapphyrus, Iaspis. In tertio Lincurius, achates, amethystus, In quarto chrysolitus, onychinus, beryllus. Satisq; miror cur hiacynthus preciosissimus lapis, in horum numero nõ ponatur, nisi forte ipse est alio nomine Lincurius. Scrutãs eos qui de lapidum scripsere naturis atq; gemmarum, Lincurium inuenire nõ potui. In singulis lapidibus secundum ætates duodecim tribuum sculpta sunt nomina. Hos lapides in diademate principis Tyri, & in Apocalipsi Ioãnis legimus, de quibus extruitur cælestis Hierusalem: & sub horum nominibus & specie, uirtutum uel ordo uel diuersitas indicatur. Per quatuor rationalis angulos, quatuor anuli sunt aurei, habentes cõtra se in superhumerali alios quatuor, ut cum appositum fuerit λόγιον, in loco quem in ephod diximus derelictum, anulus ueniat cõtra anulum, & mutuò sibi uittis copulent hiacynthinis. Porrò ne magnitudo & pondus lapidum contexta stamina rumperet, auro ligati sunt atque conclusi: nec suffecit hoc ad firmitatem, nisi & catenæ ex auro fierent, quæ ob pulchritudinem fistulis aureis tegerẽtur, haberentq; & in rationali supra duos maiores anulos, qui uncinis superhumeralis aureis necterẽtur, & deorsum alios duos: nã post tergum in superhumerali contra pectus & stomachum, ex utroq; latere erãt anuli aurei, qui catenis cum ratiõalis inferioribus anulis iungebantur: atque ita fiebat, ut astringeretur & rationale superhumerali, & superhumerale ratiõali, ut una textura contra uidentibus putaretur.

¶ Erasmus lib. Ecclesi. 1. In dextero lapide insculpta erant sex nomina filiorum Iacob maiorum, in sinistro totidem minorum: & addidit scriptura. Ponebatq; Aarõ nomina eorum coràm domino super utrunq; humerum ob recordationẽ. Ibidem. Epomidi super pe-

ctus

ctus catenulis& anulis aureis annexum erat, indumē-
tum cæteris magnitudine minus, ſed omnibus alijs ſa
cratius, λόγιον uertêre ſeptuaginta, Hieronymus ratio-
nale. Textum erat ex auro, ijſdem picturatum colori-
bus, quibus ſuperhumerale. Erat autem duplex ob fir
mitudinem, &quadrum undiq; palmi, ſiue quatuor di
gitorum ſpacium habens. In hoc erant quatuor ordi-
nes precioſiſſimarum gemmarum, quas nominatim re
cēſet ſcriptura: Quiſq; uerſus habebat tres lapides, ut
eſſent numero 12: in ſingulis gemmis inſculpta ſingu
la patriarcharum nomina. Arbitror hoc ipſum pecto
ris uelamen appellari δήλωσιν ſiue ἀλήθειαν, hoc eſt,
declaratiōem, & ueritatem, ob admirabilem gemma-
rum fulgorem, in qua putant & diuinationem quan-
dam fuiſſe. ¶ Eraſmus lib. primo de ratione conci
onandi. Superhumerale pontificis erat catenulis, anu
lis, & uncinis aureis miro opere cōnexum, quatuorq;
coloribus, hyacintho, cocco, byſſo, & purpura pictu-
ratum in utroq; humero habēs gemmam onychinam
auro concluſam.

Ezechielis 28.

¶ Tu es ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia &
corona decoris, in delitijs paradiſi dei fuiſti, omni la-
pide primo indutus es, ſardio, topazio, & ſmaragdo,
carbunculo, & ſapphiro, & iaſpide, argento quoq; &
auro & lyncurio, & achate, & amethiſto, & chryſoli-
to, & beryllo, & onychino: auroq; repleſti theſauros
tuos & apothecas tuas in te. A qua die cōditus es, cum
cherubin poſui te in mōte ſancto meo: fuiſti in medio
lapidum ignitorū, immaculatus in dieb⁹ tuis ex quo
conditus es: donec inuentæ ſunt in te iniquitates tuæ.

ALARDVS AEMSTEL-
redamus, lectori.

India quas affert, quas parturit Africa gemmas:

Quas tener è terra diuite mittit Arabs,
Quæ dat Erithræum preciosa monilia littus,
Quas dat & Aegyptus, hic liber has dat opes.

Eidem.

Thesaurum specie quidem pusillum,
Ast magnum pretio, parato paruo.
Noli spernere, nec putare parui,
Paruo qꝑ liber iste uænit ære.
Expendenda magis ualore res, quàm
Magno corpore. pluris æstimatur
Quàm uastissima saxa, parua gemma,
Et põto erutus Indico lapillus.
Noli spernere, nec putare parui,
Quod crassa liber æditur papyro?
Nam uili pretiosa sæpe
Testa, materiaq́ꝫ conteguntur.

Eidem.

An uix unius æstimabis assis
(Quantiuis pretij licet pusillus)
Quod crassa liber æditur papyro.
Permagni ecce refert tua profecto,
An conchylia, glareas, an algas,
Sparsum in littore & obuium lapillum
Conuexes piger, eruas supinus,
Contra an peruigil, abditas, opertas,
Abstrusas studeas parare gemmas.

Eidem.

Dignus es argento, fuluo quoqꝫ dignior auro,
Atqꝫ adeò superas uel pretium omne liber.
Tam stupidus nunquam nec tu (puto) Glauce fuisti,
χάλκεα donanti, χρύσεα qui dederas:
Quàm nunc nos merito sumus, & dicamur oportet,
Gemmarum uili qui damus asse penum.

Eidem.

Quædam mole placent, uelut Colossi,

Montes

Montes, pyramides, poli, Gigantes,
Mausolæa, theatra, & ambulacra.
Quędam grata magis, magisq; chara
Hoc sunt nomine, quod minutiora:
Quorum de numero solent haberi,
Scalpturæ, lapidesq;, gemmulæq;,
Gnani, pumilio, libelluliq;,
Ipsa qui breuitate præferuntur.
Paruis gratia magna iuncta rebus.
Maior corpore uis uiget pusillo.
Non e littore colligit lapillos,
Passim cuilibet obuios in orbem:
Ast raras aliquot, nouasq; gemmas.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO patri, & eidem principi illustriss. summoq; religiõis assertori D. Georgio Hęcmondẽsi, Episcopo Traiectensi Alardus Aemstelredamus S. D.

INter tot insignia donaria, quibus undiq; cumulatissime aucta est, donataq; regia illa Hollandiæ Hæcmunda, præsul amplissime, non alia res mihi semper impensius arrisit, quam quod D. Egbertus Theodorici secundi Hollandiæ Comitis, optimi patris optimus filius: Primũ subitas fundatissimæ Hæcmundensium familiæ ruinas deintegro instaurauit. Deinde bibliothecam absumptam incendio impensissime reparandam curauit. Ad extremum apud Treuiros (ubi & olim D. Hieronymus Hilarium quoque descripsit) archiepiscopus, eam optimis quibusq; autoribus, tum sacris, tum prophanis egregie instruxerit. Quam nimi-

rum bibliothecam cum ſuperioribus annis diligenter excuterem, accuratéque luſtrarem, ut ſcholijs meis in opus diui Auguſtini de doctrina Chriſtiana nonnihil adiectionis adiungerem, atq; perquiſitius inueſtigarem, ecquid eſſet quod faceret ad cognitionem lapidum pretioſorum, quorum frequens admodum mentio fit in arcanis literis: Inci di in libellum Marbodæi Galli de lapidib⁹ pretioſis, perpuſillum quidẽ, ſed rei medicę ſacrarum'q; literarum ſtudioſis mire utilem, & lectu non iniucundum, nempe in quo lector habeat, quod expẽdat, non quod numeret. Non enim poteſt eſſe delectus, ubi numero laboratur. Quo repto non minore mihi animus geſtij t lætitia, quam Alexander ille Magnus lętabatur, inter ſpolia Darij Perſarum regis unguentario ſcrinio capto, quod erat auro gemmis'q; ac margaritis pretioſum. Et queẽadmodum uarios eius ſcrinij uſus amicis demonſtrantibus, quando tædebat unguenti bellatorem, & militia ſordidum. Imò hercle inquit librorum Homeri cuſtodię detur, ut pretioſiſſimum humani animi opus, quã maximé diuite opere ſeruaretur: Ita deus optimus maximus uidetur mihi uoluiſſe non iniuria reconditiſſima naturæ miracula lapides pretioſos, gemmas & margarita rationali pontificio concredi. Nã ſicut Alexander ille magn⁹ uetuit, ne quis ſe gemma ſculperet pręter Pyrgotelem ſummum uidelicet artificem: Ita non conuenit doctrinam euangelicam abs quouis doceri, aut munus item eccleſiaſticum abs quouis adminiſtrari, ſed à ſcribis doctis ad regnum cęlorum, patribusfamiliâs de theſauro ſuo noua & uetera depromentibus ſimilibus, ab his'q; duntaxat quibus reconditiores horum lapidum duodecim uirtutes atq; potentiæ ineẽnt ne iuxta prouerbium uulgotritiſſimum dicatur ὄνος ἀγων μυςήρια. Et quemadmodum in opalo gemma, multarum gemmarum dotes eminent, nempe carbunculi

tenu

tenuior ignis, amethysti fulgens purpura, smaragdi uirens mare: cunctaq́ hæc pariter incredibili mixtura lucentia: Ita multorum uirtutes in uno põtifice debent eminere, & in illo conuenit inuenire quicquid apud ullos alios placere potest. Atq; hoc est in causa cur in Exodo deus Opt. Max. maximum illum prophetarum Mosen rationale tam graphice, tamque operose iusserit apparare, apparatumque lapidibus aliquot pretiosis, atq; ijs multo rarissimis inuentu distinguere. Sed ut gemmas, aurum, & argentum, æs, ferrũ, frustra natura diuina genuisset, nisi eadem docuisset, quemadmodum ad eorũ uenas perueniretur, nec fruges terrę, baccasue arborum cum utilitate ulla generi humano dedisset, nisi earum cultus, & cõditiones tradidisset. Materia deinde quid iuuaret nisi confectiõis eius fabricam haberemus? Sic cum omni utilitate, quã dij hominibus dederunt, ars aliqua coniuncta est, per quam illa utilitas percipi possit. Quo nomine (quantum attinet ad lapidum indolem) nõ parum, imo plurimum debemus Marbodæo, qui nobis compẽdio p̃stringit, Quot species lapidum, quæ nomina, quiue colores, Quęue sit his regio, uel quanta potentia cuique. Proinde libellus hic non erit in postremis habendus, R. D. V. cum ob multa alia, tũ certe in primis ob tabulam auream, undecunq; pretiosis lapidibus eminus intermicantem pariter & irradiãtem. Nam etsi multa sint Hæcmundæ antiquitatum monumenta, tamen hoc è multis unum est maximũ, posset́q; fortasse (ut absit inuidia uerbo) non pessime uocari octauum orbis miraculum. Quandoquidem opinor nec Hannibalem post Canensem cladem tot anulorum modios misisse Carthaginem, nec reginam Saba tot gemmas pretiosas regi Salomoni dono attulisse, quot rationali pontificio, quot codici euangelico, quot fragmentis S. crucis, quot tabulæ illi aureæ D. Adelberto Deierorum

regi sacrę, quot simulacrhis fabrè factis ex auro, quot deniꝗ cæteris aureis, & argenteis diuorum loculamē tis ad miraculum usꝗ intersignitis, aut auri puripon do, aut arculas plenas argenti facti atꝗ signati, aut la pides pretiosos atꝗ adeò extra pretia omnia, taxatio nemꝗ humanarum opum, nobilis illa matrona Hil degardis Theodorici comitis Hollādiæ nostræ secun di uxor suppeditauit. O insignē animi in superos can dorem, atꝗ pietatem. Deum immortalem quotusꝗsꝗ iam est ex Satrapis hisce Sardanapalitijs, & præcipue Cleopatris istis ostentatricibus, quę nō potius pecuni am omnem, dotem, uasa, fundos, agros, unà cum ipsis & uillis & pecoribus: in summa uniuersum patrimo nium quamuis alioqui sic satis lautū, in fragilibus fal sæ gloriæ choragijs cōparādis, in unionibus, in inau ribus, in lautitijs, in cupedijs, in unguentis, in repotijs in choreis, in lusibus, in alea paucis diebus absumant, abligur iant, absorbeant, quàm uel minimum terunti um conferant in gazophilatium, & in alimoniā pau perum, uereꝗ religiosorum. Tātumꝗ abest ut hodie quicquam speretur beneuolentiæ à magnatibus aliꝗt huius seculi, ut passim satagant rerum suarum ecclesi astici omēs, quò se suaꝗ ab harpyarum manibus tue antur, asserātꝗ. Olim dominus deus de spolijs Aegy ptiorum ditauit Hebræos, at nunc multi ditant Aegy ptios de spolijs Hebræorum, hoc est, ecclesiasticorum. Multi item ædificant parietes, & colūnas ecclesiæ sub struunt, marmora nitent auro, splendēt laquearia gē mis, altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla electio est. Quæ utilitas parietes splendere gemmis, & Christum in paupere fame periclitari? Christi tem plum anima credentis est. Illam exornemus ueste, illi offeramus donaria, in illa Christū suscipiamus. D. Hie ronymus tantopere laudat in episcopo quod sacra ua sa in pauperum erogaret alimentum, & templum dei

spoli-

ſpoliaret,ne deeſſet pauperibus,cum nunc pluſquã ſacrilegum eſſe dicũt,aliquid de donarijs ſacris tollere, etiam ſi uniuerſi pauperes Saguntina(quod aiunt) fame laborent. Vale,ac quod ſupereſt etiamnum,cum plebeio tranſegero lectore. Coloniæ pridie Epiphaniæ dominicæ. Anno 1539.

ALARDVS AEMSTELREdamus Lectori.

IAm uero ne quemadmodum Gallus ille apud Aeſopum,repertam à ſe gemmam, idcirco abijciendã eſſe arbitrabatur,quod quæ uirtus,quiúe uſus eius gemmę eſſet,ipſe neſciret: Ita fortaſſe & hic libellus Marbodæi de lapidibus pretioſis,minus in pretio ſit futurus apud multos,quòd & nomen gemmarum apud omnes longe ſit uulgatiſſimum, ita pauci quę uis quæúe indoles ipſarum gemmarum ſit, ſatis norunt, aut magnopere noſſe deſiderant,adeò ut nõnunquam uel impudẽter addiuinantes,uel ſordidos dictionarios conſulentes,è Berillo faciant ſpecillum, è Iaſpide aſpidem,ê Lyncurio Mercurium,è Saphiro papyrum, è Tecolitho acolithõ,è Magnete deniq; agnetẽ. Quid hic attinet referre,quæ ſcripturæ ſacrę gloſſographi, & hos cæcos cæci ſequuti theologi recentiores ex harena(quod aiunt) funiculum nectentes, commẽti ſunt de gẽmis,deq; lepidib9 tam abſurda ἀσύνακτα καὶ ἄτοπα,ut uix lapides talia dicturi ſint. Abũde ſatis doctũ uidetur iſtis,ſi modo adiecerunt eſt nomẽ gẽme, aut ẽ ſpecies lapidis,aut ſi quid aliud mauis. Operæpretiũ duxi ptincipio ſcripturæ ſacræ, poſt deinde ueterum interpretum teſtimonia,in apertũ proferre,quibus oſtẽdunt non raro lapidum pretioſorum uocabula, ſuis monumentis ſeu lunam interijcere Moſen, Dauidem, Salomonem,atq; cum primis prophetas omnes,Quorum ἀλληγορίαν ſi quis uelit appoſite tractare,ut tracta

re'per-

re per ſæpe neceſſum eſt, nec tutò, nec feliciter id fece-
ris, ſi uim, uirtutem, naturamq́; gemmarum prorſus
ignores. Quandoquidem plerunq; ex ipſa lapidũ pro
prietate pendet intellectus myſterij, & allegoriç inuo
lucrum. Quod euidẽtius declarat D. Auguſtinus lib.
de doctrina Chriſtiana 2. capite ſextodecimo, alij itẽ
interpretes in arcanis literis abſolutiſſimi. Cæterum
quòd libellum hunc multis undiq́; oppreſſum lituris
nihil aut ferè nihil adiutus ueterum præſidio exem-
plariorum, ſed factis duntaxat coniecturis ex Plinio
iuxta ac Solino, quos uidetur mihi non infeliciter æ-
mulatus eſſe Marbodæus, à nobis accurate recognitũ,
& additis ſcholijs utcunq; illuſtratum, curauimus ex-
excudendum: In cauſa fuit, quod ſcripturæ ſacrç quas
iam ſuo ſibi more uendicant omnes, & una ſaliua con-
taminant omnes, multç aliâs in commemoratione la-
pidum pretioſorum, multa commemorant, quæ nõ ſa
tis expoſita uideãtur eſſe his, qui parũ exercitati ſunt
in Pliniana lectiõe. Rogatu igitur amicorum aliquot
quicquid eſt iſtuc ſcholiorum ut αὐτοσχεδιασὶ ita compẽ
dio perſtrinximus. Mihi enim ſemper cum primis il-
lud arriſit βάια ἀλλ' εὖ νοούμενα, id ẽ, pauca ſed apta. Spe-
ro fore, ut breui, aut ego, aut meus ille Crocus carmi-
ne conſcribat, quæ uidebuntur etiamnum in Marbo-
deo deſiderari. Qđ ſi plura uoles Theophraſtũ, Dio-
ſcoridẽ & Pliniũ &c. euoluas licebit. Paucula hæc q̃lia
qualia quidem ſunt, non citrà magnum tamem labo-
rem multis magnis diſtenti negotijs hinc inde ſuble-
gimus. Vt eñ natura gemmas altiſſime recondidit
uilia paſſim obuia ſunt, ita quæ ſunt optima pauciſſi-
mis nota ſunt, nec niſi ſummo ſtudio eruũtur. Et quẽ-
admodum quæ præclara ſunt, uix multo cultu proue-
niunt, contra cepe, allia, & quædam huiuſmodi etiam
repoſita aut ſuſpenſa proferunt ſeſe, Ita quæ ſunt egre
gia, non niſi multo contingunt labore, quç mala paſ-

ſim

ſim ſunt obuia. Qui uero in aureolis hiſce uerſibus, q̃ tãtis exuberãt uirtutib⁹, de pauculis Magorũ uanitatẽ redolẽtibus cauillat: idẽ facit q̃rẽti de natura, q̃ quædam genuerit noxia, diſſimulatis tot bonis. Ne qs mihi nimium ſuperſtitioſus cognitionem lapidum, ceu ſuperſtitioſam arbitretur primum: deinde Marbodæum huius autorem operis, quòd nõ uno in loco curandis ægrotationibus, iuxtaq; ſanandis corporibus lapides admouendos eẽ præſcribat, ut imagicum prorſus eliminandum, profligandumq;, & explodendum eſſe uociferetur: Operæpretium duxi ex Auguſtino commonſtrare, quatenus id maximè nobis Chriſtianis, aut liceat aut religio ſit. ¶ Auguſtinus libro 2. de doctrina Chriſtiana cap. 29. Quanquam ubi præcantationes & inuocationes, & characteres nõ ſunt, plerunq; dubium ẽ, utrum res quæ alligatur aut quoquomodo adiungitur ſanando corpori, ui naturæ ualeat quod libere adhibendum eſt, an ſignificatiua quadam obligatione proueniat. Quod tanto prudẽtius oportet cauere Chriſtianum, quanto efficacius prodeſſe uidebitur. Sed ubi latet, qua cauſa, quid ualeat, quo animo quiſq; utatur, intereſt duntaxat in ſanandis, uel temperandis corporib⁹ ſiue in medicina, ſiue in agricultura. Hactenus Auguſtinus. Ad extremum qua cauſa, quoue caſu acciderit equidẽ neſcio: Illud ſcio in Marbodæo per Pictorium Villingenſem prodito, cum ſæpe aliâs, tum in Galactite lapide non poſſe non inuerſum eſſe ordinem, eũque lapidem coniunctè ſtatimq; ſequi debere Cryſtallũ, argumento quod poſteaq̃ ultimus de Cryſtallo uerſus ſic habeat:

Quo potu credunt implerier ubera lacte.

Mox in exemplari quo nos ſumus uſi Hæcmundenſi ſubijcitur:

Nec minus & cineri ſimilẽ Galactida dicunt,
Cum mulſo tritum lac multiplicare bibenti.

Ecquis non hãc malit lectionem, quam eam quam affert Pictorius?

Hunc lapidẽ cineri similem Galactida dicunt. &c. Quanquam quid attinebat unum hoc referre, cum huius farinę loca nusquam nõ sunt obuia? Bene ualebis, ac illud scias uelim lector in exemplari Villingẽsi nõ parũ multa etiamnũ desiderari: Nẽpe principio legitimũ totius operis ordinem, cũ epistolis duabus, & uersibus plus minus octodecim. Deinde octoginta, aut fere octoginta alios uersus Marbodæi aut alterius, quibus nos impertitus est Ioannes Nouiomagus, uir non tantum Græcè literatus, sed & in Mathematicis probe uersatus. Ad extremũ nõ parum multa alia, quæ inter conferendum facile cognoris. Quæ ad unum omnia huic ascripta libello deprehendere est, ut omittamus innumera, quæ sustulimus errata. Verũ de ijs aliorum esto iudicium. Bene ualebis amice lector.

SALVTEM DICIT TIberio Euax.

† q̃ gñi humano ea ꝓdesse, sapiẽtibus uidebatur.

DEsideranti tibi scribi à me mysteria omium lapidum, † quæ generi humano, ea sapienti prodesse uideantur, negandum tibi non fuit. Tu itaq; custodi summa diligentia mysterium summi altissimiq; dei. Hoc enim mysterium cæteris gẽtibus incognitum, Aegyptijs uero cognitum, neq; ἀλλοφύλοις neque alijs hostibus tradideris, ne unquam ad sterilitatem huius scientiæ deueniat Aegyptus, & ne eadem ꝑ aliquem concremata, incendio conflagretur, aut immissis in Aegyptum regibus seruos efficiat omnes Aegyptijs dominantes. Hic enim alijs traditus nõ est, & ne alij in sua potestate detineant, perpetua custodia habeatur. Iuro autem tibi per summum deum, quod parem melioremue librum Aegyptus non habet, Cuius iuratiõis testis est summus deus. Mittam enim tibi bonum scilicet nomen, per quod genus noscetur. Igi-

tur

tur perpetualiter custodiatur in nobis. Præstat enim multum in omnibus actionibus per singulas Hierarchias, quas Græci uocant omnium lapidum Vale.

EVAX TIBERIO IMperatori Salutem.

MAgnifica tua dona accepi, per cẽturionem Lucinium, Frontonem nomine, quem dignatus es mittere ad me. Et ego tibi inuicem misi q̃d cunq; charius per terram in Orientis partibus de om̃ibus lapidibus remediorum nomen existit. Vale.

ALARDI AEMSTELREDAMI IN Marbodeum Gallum de lapidibus pretiosis Scholia. In epistolas.

REclamabit aliquis forte morosulus inconditiores, ne dicam beta magis insipidas esse has epistolas, quàm ut scholijs illustrẽtur. Cui quãquam hac in re nolim esse peruerse contentiosus, ut q haud sciam casu ne factum sit an dedita opera, quod ir repserunt in hoc opus. Nam quemadmodum qui decretum inferunt ad populum, asscribunt bona fortuna, ne nihil de suo uidãetur addidisse: Ita quidam alienis libris nugas ascribunt, quæ nihil ad rem pertinẽt, & res nugaces nugaciter tractant, & in autorem indoctum indoctos scribunt commentarios. Tamẽ quum ex Homero nõnihil occureret memorabile q̃d ad has attineret epistolas, non libẽter antiquari passi sumus, ac uelut obolescere. Id adijcere superuacaneũ erat, nisi hoc seculo nihil non arroderet calumnia.

¶Salutem dicit Tiberio Euax) Neq; ita longe hinc dissidet character ille salutandi, qui est in Persa Plautina Salutem dicit Toxilo Timarchides, & om̃i familię. Si ualetis gaudeo, ego ualeo recte, & rem gero, & facio lucrum. ¶Ἀλλοφυλοῖς) .i. alienigenis. Sic mysticus ille psaltes. ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ἐφίλωσαν. i. mihi alienigeu[illegible] amici facti sunt. ¶Hic enim alijs traditus non est) S[illegible]ctũ meum

um mihi. Esaias 24. ¶ Parem meliorem ue librum) Iuuenalis satyra 2. Donant arcana cylindros. ¶ Mittam enim tibi bonum scilicet nomen) Homerus Odissee. 3 ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει .i. Quippe homini ex istis bona fama decusque Idem alicubi ὧν κεν ἀλκίος εἴη ἀνὴρ ὁ τόσσα γένοιτο.

Οὐδ᾽ ἐκεν ἀκτήμων ἐριτιμοῖο χρυσοῖο
Μέγα κεν οἱ ἐπουράνιον κλέος εἴη
πάντας ἐπ᾽ ἀνθρώπους, καὶ οἱ δόσις ἔσσεται ἐσθλή.

Magnifica tua dona accepi) Quæ apud Græcos dicuntur ἐπαύλια δῶρα, siue ἀπερίσια. Erudite hoc, ut omnia, Democritus admonuit μικρὰ διδόναι βούλου μᾶλλον ἢ μεγάλα ἐγγυᾶν. ὅτε γὰρ κίνδυνος ἄπεσι. καὶ ὁ λαβὼν ἔργου οὐ λόγου χρείαν ἔχει .i. Coneris ad exigua largiendum, quam ad plura promittendum esse propensior, potissimum si fieri possit citrà iacturam. Nam penuria laborantibus donum uel perexiguum prodest, uerba & magnifice pollicitationes nulli sunt utiles. ¶ Et ego tibi uicissim) Atque hoc est, quod aiunt, δὸς καὶ λάβε. Hyram rex Tyri misit Salomoni preciosissima quæque ligna pro extructione templi. Et Saba regina regem Salomonem multis quoque pretiosis gemmis impertita est. Verum hæc ceu πάρεργα paucis indicasse sat erit.

MARBODAEI GALLI CAENOMANENSIS

de gemmarum lapidumque pretiosorum formis, naturis, atque uiribus, eruditum cum primis opusculum, sane quam utile, tum ad rei medicæ, tum scripturæ sacræ cognitionem: nunc primum non modo centum ferme uersibus locupletatum pariter & accuratius emendatum, sed scholijs quoque illustratum per Alardum Aemstelredamum.

Euax

Vax rex Arabũ † legitur ſcripſiſſe Neroni,
Qui poſt Auguſtũ regnauit ĩ orbe ſecũd⁹, † fertur
Quot ſpecies lapidũ, q̃ noĩa, quiúe colores,
† Quæúe ſit his regio, uel quanta poten- † Quæ'q́ȝ
tia cui'q́ȝ.
Hoc opus excerpens, dignum componere duxi,
Aptum geſtanti forma breuiore libellum,
Qui mihi præcipue, paucis'q́ȝ pateret amicis.
Nam maieſtatem minuit, qui myſtica uulgat.
Nec ſecreta manent, quorum ſit conſcia turba.
Hunc tribus (ut multũ) dandũ ſancimus amicis,
Qui numerus ſacer eſt, & nos ſacra pãdimus illis,
Qui ſecreta dei ſeruando decenter honorant:
Quos grauitas morum, uitæ commẽdat honeſtas.
Occultas etenim lapidum cognoſcere uires,
(Quarum cauſa latens effectus dat manifeſtos)
Egregium quiddam uolumus, rarum'q́ȝ uideri.
Scilicet hinc ſolers medicorum cura iuuatur,
Auxilio lapidum morbos expellere docta.
Nec minus inde dari cunctarum commoda rerum
Autores perhibent: quibus hęc perſpecta ferũtur.
Nec dubium cuiq̃ debet falſum'úe uideri,
Quin ſua ſit gemmis diuinitus inſita uirtus.
Ingens eſt herbis uirtus data, maxima gemmis.

IN MARBODEVM PER ALARDVM.

¶Euax rex Arabũ) Plinius naturalis hiſtorię lib. 25. cap. 2. Præter hos Græcię autores medicinæ prodidere, quos ſuis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de ſimplicium effectib⁹ ad Neronẽ ſcripſit.

¶Nam maieſtatem minuit qui) Conuenit ut quæ ſunt arcana, non palam effutiãtur, ſed ſecretò ijs qui digni ſunt communicentur. D. Hieronymus in epiſtola ad Pammachium. Quamuis clarus honor, uileſcit in turba, & apud uiros bonos indignior fit ip̃a dignitas, quam multi indigni poſſident. Vnde egregie de Cæ-

ſare Tullius, Cum quoſdam (ait) ornare uoluit nō il los honeſtauit, ſed ornamēta ipſa turpauit. Perſius in gnta Satyra. Quàm latet arcana nō enarrabile fibra.

(Vt multum) Quod Græci dicūt ὡς τὸ πλεῖον, id latini efferunt ut plurimum, ut multū, ad ſummū, & ſummum. Horatius. Ad ſummum ſapiens uno mino minor eſt Ioue. Cicero lib. 5. fami. epl. Excepto uno, aut ad ſummum altero. Idem ad Atticum lib. 12. Scies igit fortaſſe cras, ſummum perendie. T. Liuius. Cum tribus ſummum militibus (Qui numerus ſacer eſt) Apud priſcos & abſolutiſſimus, & ſacer habebatur ternio: quicquid ter dictum, aut factum eſſet, id ratum efficax habebatur. Diuus Auguſtinus lib. de doctrina Chriſtiana. 2. ca. 16. Iudocus Clichthoueus de myſtica numerorū ſignificatione. Vide adagium. Ter. (Autores perhibēt) Eccleſiaſticus ca. 38. (Ingens eſt herbis) Præſertim Aegyptijs Homerus Odyſſ.

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα
ἐσθλὰ, τά οἱ Πολύδαμνα πόρεν Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα. i.

Talia Iouis filia habebat pharmaca prudenti arte cōfecta, bona quæ ei Polydamna præbebat Iouis uxor Aegyptia. Et Plinius li. 25. cap. 2. Homerus quidem inqt primus doctrinarū, & antiquitatis parēs, multus aliâs in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit. Et quæ his iſtic ſimilia ſequūtur. Diodorus Sicul9. Adeo exuberat herbis Aegypt9, ut oues bis anno pariant biſq; præbeant lanam (Maxima gēmis) Copioſius iſta perſequitur Celius Rhodoginus lectionum antiquarum lib. 3. ca. 25. Vehemēter addubitandū, utrum Natura ſæpius nouerca ſit an mater, ut quæ tot uenena tot item remedia progignat.

¶ Pictorius Villingius.

¶ Euax rex Arabum) Euax rex Arabum, cuius Albert9 cum multis locis, tū de Mineralibus li. 2. tract. 3

tertio

ertio, meminit C. Tib. Neron. priuigno Augusti lapidariũ adscripsit, à Siluatico Pãdect. frequẽter citatũ

Paucis amicis) Nullus sibi tantum natus est, sed ortus nostri partem sibi uẽdicat patria, partem parẽtes, partẽ amici cæteri. Vt præclare scriptum est à Platone ad Architam. Marbodæus igitur ne sibi tantum natus uideatur, & priuati commodi impendio studiosus (licet uti uerbis Erasmi) noluit intus canere (quod dicitur) sed scriptum librum prę sertim de re admodum preciosa, suis amicis communicare.

Maiestatem minuit) Qui ore ianitoris egenti, uitio naturæ, quouis loco, quauis de re, & apud quosuis prę ter dignitatem quiduis effutit, maiestatẽ minuit, asinusq́ portans mysteria dicitur, unde non minus uere, q̃ eleganter scripsit Erasmus. Arcana non committimus nisi selectis amicis, somnia uero narramus quislibet. Chrysippus argumẽto uincit eliminatorem arcanorum impiũ esse, scribẽs. Qui mysteria prophanis dicit, impius est. Hierophãta prophanis illa dicit, ergo impius est Hierophanta. Hæc Suidas. Maiestatem) quid maiestas sit, uide Ciceronẽ lib. 2. de oratore.

Nec secreta manẽt) Hinc Metellꝰ senex nec uni tm̃ credere uoluit rem sui cõsilij: Quippe interrogatꝰ: qd facturus, respondit, si tunicam hanc mei arcani conscīam arbitrarer, euestigio exutus eam concremarem, ut scribit L. Cœlius libro 7. cap. 26. Vnde Parænecticõ est elegans Vegetij: Quod facturus es tractato cum paucissimis, uel potius ipse tecum. Nam Flacco teste pri. epist. Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.

Qui numerus sacer est) Apud priscos numerus ternarius in tantum absolutus & sacer habebatur, ut qcquid ter dictum aut factum esset, id ratum & efficax haberetur, dicit Eras. Vñ in magorum mysterijs adhiberi solitus. Verg. in Pharmaceutria:

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore

Licia circundo, terq; hæc altaria circum
Effigiem duco: numero deus impare gaudet.

Pythagoricos item Plutarch. scribit unitatem solitos Apollinem nuncupare, Diada litem & audaciam, Triada iustitiam quæ est summa perfectio. Cœlius libro duodecimo, cap. 9.

Qui secre) Innuit Poëta lapides ex dei consilio uires arcanas habere, imitatus quidem Democritum, q animas habere dixit: Vnde ne cibum in matellam immitteret (quod dici solet) ad amicos scribit librum suum, quibus morum sit grauitas, quosq; uitæ commendet honestas. Nam etiam atq; etiam uidendum in cuiusmodi animum mittamus ea, quæ sunt laborum studio acquisita, quod admonet apud Gellium Epictet⁹. Etenim si in uas insyncerum immiserimus rem quantumlibet charam, in acetum tamen & lotium uertitur Propterea Horatius Episto. 1.

Syncerum est nisi uas, quodcunq; infundis acessit.

¶ Morbos expel.) Nam chelidonio medentur febribus medici. Sed & oculis præsens ē remedium: Magnes hydropem leuat morbo: Lyncuri⁹ stomachi pellit cruditatem.

Perspecta feruntur) Fidem nobis magnopere conciliamus ab ijs, quæ nobis perspecta sunt, & quibus p̄sentes adfuimus. Hoc artificio Vergillanus etiam Aeneas utitur. Quæq; ipse miserrima uidi, Et quorum pars magna fui. Sic etiam Lucas Euangelista in suo euangelio præfatur. Nam Herodot. in Clione dicit oculos fideliores auribns esse. Quem imitat⁹ Horatius in arte poëtica.

Segnius irritant animos demissa per aures,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Et Lucretius in 6. Quia semper ad aures Tardius adueniunt, q̄ uisum quæ moueant res. Fidem igitur sibi conciliaturus poëta dicit, q autores quasdam lapidū

uirtutes

¶ Adamas 1.

VLtima præcipuum genus India fert Adamãtis,
De Cryſtallorũ natũ ſumptumue metallis.
Hunc ita fulgentem Cryſtallina reddit imago,
Vt ferruginei non deſinat eſſe coloris.
Cuius durities ſolidiſſima cedere neſcit,
Ferrum contemnens, nulloq; domabilis igne.
Hęc tamen hircino calefacta cruore ſatiſcit,
Incudis damno, percuſſorumq; labore.
Huius fragmentis gemmæ ſculpuntur acutis.
Hic ſed auellana maior nuce non reperitur.
Alterius generis producit Arabs Adamantem
Non ſic inuictum, nam frangitur abſq; cruore.
Nec par huic nitor eſt, precijq; minoris habetur,
Pondere ſit quamuis & enormi corpore maior.
Terti⁹ eſt Adamas, quẽ dat maris inſula Cyprus.
Quartum produ it ferraria uena Philyppis.
Omnibus æqua tamen uis eſt adducere ferrum.
Quod facit & Magnes, abſente potens Adamante.
Nam pñs Adamas, Magneti quod rapit, aufert.
Ad magicas artes idem lapis aptus habetur.
Indomitumq; facit mira uirtute gerentem,
Et noctis Lemures, & ſomnia uana repellit,
Atra uenena fugat, rixas & iurgia ſedat,
Inſanos curat, durosq; reuerberat hoſtes.
Clauſus in argento lapis hic auroue feratur.
Cingat & hinc leuum fulgens armilla lacertum

Alardus Amſtel.

VLtima præcipuum genus) Plinius cap. 4. libro ultimo. Iulius Solinus cap. 65. (Sumptumq; metallis) Metalla ſunt ipſæ fodinæ, & loca. Lucanus 4. Cilicum laſſata metallis (Cui⁹ durities ſolidiſſima) Adamanti ex natiua duritie nomen inditũ. Vocatus eſt ἀπὸ τοῦ ἀμορίου στερητικοῦ. καὶ δαμάζειν. id ẽ ab à priua

tiua pericula, & domare. Vide Seruium in sexto Aeneidos libro. Seneca libro secũdo ad Serenũ. Quomodo quorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas, aut cædi, aut teri potest: sed incurrentia ultro retundit. Vide adagium. Adamantinus. (Vt ferruginei non desinat) Ferrugineus est color ferro ardenti haud absimilis ut quidam putauere, qui & hiacynthinus ex Vergilio. Ait em̃. Ferrugineos hiacynthos. Plautus in Milite subindicat ferrugineũ esse colorem thalassicum, id est, cæruleum, & marinis fluctibus persimilem.

Facito ut uenias ornatu huc naucleriaco, causiam
Habeas ferrugineam, culturam ad oculos laneam,
Palliolũ habeas ferrugineũ: nã is color thalassic⁹.

Seruius subnigrum colorem interpretatus est super uersiculo Vergiliano in Georg.

Et pinguem tiliam, & ferrugineos hiacynthos.

Porro autem quando multi, nec minus uarij itẽ in lapidibus colores reperiũtur, ex Platone in Tymæo, ex Gellio lib. 2. cap. 26. ex Lazaro Baysio de re uestiaria, capite secũdo, ex Henrico Bebelio, Antonio Thylesio Consentino petas licebit, quæ p̃cipue ad noscẽdos colores facere uidebuntur: (Quæ tamen hircino fatigata.) Locus hic in omnibus plane codicibus deprauat⁹ habebatur. Quidam ita scriptum habebant, fatigata, alij rigata, mihi uidetur legendum macerata, quę uox est apud Plinium, ubi agit de adamante: Fatigo enim producit mediam. Vergilius. Terga fatigamus hasta. Quãquam Marbodæus, & aliâs sæpe non admodum anxiè obseruat legitimas syllabarum quantitates, quippe Gallus: Quod quidem cum tanti uiri pace dictum sit. Ezechiel 3. Vt adamantẽ & ut silicem dedi faciem tuam. Huc respexit D. Hieronym⁹ in epistola ad Pãmachium super obitu Paulinæ uxoris: Tale qd, inquit, & dominus loquitur ad prophetas, quod posu-
erit

erit faciem eorum quasi urbem æneam, & lapidem adamãtinum,& columnam ferream, ne pauerẽt ad iniurias populi,sed imprudentiam subsannantium frõtis rigore cõtererent.Nõ est animus cõuerrere in hoc opus,quicquid aliquam gemmarum speciem habet, pauca quæ se casu obtulerunt uisum est non prçterire, præsertim si commodius & argutius dicta uidebantur.Quod genus sunt,quæ memoriæ prodidit Rhennius Dionysij interpres:

Hic fulget lymphata adamas qui pectora sanat,
Et prohibens miseris occulti damna ueneni,
Quem minime ualeat ferrum superare nec ignis,
Frangitur hircino maceratus sanguine tantum,
Sed tepido,fractis multis incudibus ante.
Hic iuxta positus magnetem uiribus arcet,
Occultus raptu ferri uel tractibus ante,
Admotum retrahit defendens robore miro.
Hic lychnis lucem simulat splendore lucernæ.
Hinc meruit nomen præclaro nomine dignum.

Lucanus lib.6. Asperat & durum uinclis adamanta. Statius lib.3.Theb.Solidoq; datos adamante lacertos. Strozius Filius.Fer durum silicem,indomitumq; adamanta rigenti Pectore.Lucretius lib.2. In quo iam genere in primis adamantina saxa Prima acie constant, ictus contemnere sueta.Ouidius in Tristibus.

Nil adeò ualidum est, adamas licet alliget illud,
Vt maneat rapido firmius igne Iouis.

Zachariç 7.Et cor suum posuerunt ut adamantem,ne audirent legem & uerba,quæ misit dominus exercituum. Hesiodus:

ἀλλ᾽ ἀδάμαντος ἔχει κρατερόφρονα θυμόν.

Durus at his animus solido ex adamante creatus.

Propertius libro quarto:

Quum semel infernas intrarunt funera leges,
Non exorato stant adamante uiæ.

Manilius in primo:

Sed satis hoc fatis fuerit, iam bella quiescunt,
Atq; adamantæis discordia uincta cathenis,
Aeternos habeat frenos in carcere clausa.

Quanq̃ hæc non ità multum adferunt momenti, adiu uant tamen indoctiores, quibus ista parantur.

Pictor. Villing.

Vltima India) In India nocte tantum quæritur, quia nocte saltẽ lucet, per diem est obscurus propter solem, ut est in Speculo Vincentij.

Vt ferruginei.) Vnde à Plinio Sideritis uocatur.

Cedere nescit) Hinc uis indomita interpretatur Adamas, quod idem testatur.

Hæc tamen hircino) Fatiscit sanguine & carne hirci, pręcipue si hircus aliquandiu ante biberit uinũ, & petroselinum uel siler montanum, hoc est, si seleos comederit. Talis item sanguis ad frangendum lapidẽ in uesica conducit. Hęc Siluaticus Pandect. cap. 385.

Ferrum contẽ:) Omnia respuit metalla, excepto plumbo quo soluitur propter argẽtum uiuum quod est in ipso: & Chalybe, cui læsionis infert nihil, sic scri bente Aristo. Cum igitur incredibilis huius lapidis adeo sit duricies, quicquid inuictum atq; inepugnabi bile indicare uolumus, adamantinum uocamus ait Eras. Et sic Hesio. Durus at his animus solido ex adamante creatus.

Theocritus in Amaryllide.

Me quoq; respiciet, neq; enim est adamantina forsan.

Incudis dãno) Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrũ utrinq; dissultet, incudesq́; etiam ipsæ dissileant. Plin.

Quod rapit aufert) Adamas dissidet cum magne te in tantum, ut iuxta positus, ferrum non patiatur ab strahi, sed magneti rapiat atq; auferat. Sic etiam alijs lapidibus iũctus omnem illorum uim in se transfor

mat

mat,ut ait Anglicus libr.16.

Ad magicas artes) Magicam in se uirtutem habere creditur adamas. Si enim capiti dormiẽtis mulieris cautius supponatur, scire poterit maritus eius, an sit casta. Nam si est, dormiendo amplecti coniugem ui lapidis cogitur: Si uero infidelis fuerit, ab eo subito resilit, ueluti lapidis præsentia indigna. Dioscori.

Indomitumq; facit) Hostilẽ edulcat furorem. Vnde gemma reconciliationis & amoris dicitur. Ad hęc, si mulier à uiro suo fuerit digressa, per uirtutem adamantis in uiri gratiam reuocatur. Dioscorides.

Lemures) Lemures dici putant uagantes umbras hominum ante diem mortuorũ, quasi remures à Remo, cuius occisi umbras frater Romulus cum placare uellet, Lemuria instituit, id est parentalia. Ouid. Fasto. 5. Marcianus uero lemures manes appellari existimat, qui post uitam ijsdem corporibus delectẽtur & cum his maneant. Sed multa de his Augustinus de ciuitate Dei lib. 9. & Varro de uita patrum lib. 1. quæ dilucidiora scripta sunt in Capite Gagates.

Somnia uana) Somnia uana sunt, quæ non ex reuelatiõe diuina, sed ex imbecillitate cerebri, uel per turbato animo proueniũt, dicit Mãcinellus, quãdo quod interdiu nimium cupim⁹, noctu uidemur uidere. De quibus est illud Terentianum in And. Num ille somniat ea quæ uigilans uoluit? Et Vergilij hoc: Credimus an qui amãt ipsi sibi somnia fingunt. Macrobius uir multa doctrina pollens, quinq; somniorum species enumerat, Somnium, uisionẽ, oraculum, insomniũ, & fantasma: inter quas duæ, Insomnium & fantasma, uanæ sunt: somnia autem quæ post mediam noctem ostenduntur: uisiones & uisa non reprobãtur. Nam & Ioseph somnia, & Apostolorum uisa, & multorum uisiones credendæ fuerunt. Macrob. in Somnio Scip. libro 1. cap. 3.

Repellit) Tanquam minime fides adhibenda sit illis, poëta dixit contemptiue repellit. Vnde conuenis huc, illud Catulli distichon:

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes falsa timere iubent.

Clausus in argento) Huius uis maior esse perhibetur, si sedes eius, cum in anulo ponitur, sit ferrea, anulo pro dignitate lapidis ex auro constante, sic est in libro de natura rerum.

De adamante plura Solinus cap. 65. Plin lib. 37. cap. 4 Alber. lib. 2. tract 2. cap. 1. mineral. pandectarum Siluat. cap 385. Serapio in aggregatione simpli. Isido. lib. 16. Aristo. in lib. de lapidibus.

¶ Achates. 2.

VT peribent primum lapis est inuentus Achates
In ripis fluuij, qui nomine dictus eodem:
Hic precio diues Siculas perlabitur oras.
Sit licet ipse niger, zonis tamen obsitus albis,
Hic lapis ingenitas perhibetur habere figuras:
Cuius natiuis facies interlita uenis,
Nunc regum formas, nunc dat simulachra deorum.
Rex Pyrrhus digito gessisse refertur Achatem,
† plana — Cuius † plena nouem signabat pagina Musas,
Et stans in medio cytharam tangebat Apollo:
Naturæ non artis opus, mirabile dictu.
Hunc quoque Coralio similem gerit insula Creta,
† croceis — Cuius planicies † chryseis est illita uenis.
Iste nepæ uirus fugat, & quod uipera fundit.
Reddentem facies uarias dat & Indus Achatem,
Nunc nemorum frondes, nunc dantem signa ferarum.
Hic sedare sitim, uisumque fouere putatur.
Est & qui myrrhæ succensus spirat odorem.
Sanguineas maculas est qui perhibetur habere.
Cerea cui facies, quia creber, uilis habetur.
Portantem munit, uiresque ministrat Achates,

Facundumq́ facit, gratumq́, boniq́ coloris.
Hoc Anchisiades comitante pericula uicit.

¶ Alardus Aemstel.

Vt perhibent primum) Plinius cap. 10. libr. 37. & Rhennius.

Cernitur egregius lapis hic cui nomen Achates.
Hoc dederat fluuius, cuius generatur ad undas.
Hanc simulachra uides uenis ostendere gemmam.

Zonis tamen tamen obsitus albis) F. de auro & argẽto leg. L. uestis Vlpianus zonas inter muliebria numerat. Martial. Longa satis nunc sum: dulci sed põdere uenter Si tumeat, fiam tunc tibi zona breuis. Ouid. Fast. 2. Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit. Zona quoq́ erat uirorum, in qua solebãt deferre nũmos, iuxta illud Matthæi. Ne possideatis aurum, neq́ argẽtum, neq́ æs in zonis uestris. Vide adagiũ, zonam perdidit. Vtitur & Plinius hoc uocabulo pro cinctura (ni fallor) cum sepe aliâs, tum lib. 37. cap. 6. Et si zona alba fundat se non colligit. Illud obiter annotandum, quod Strabo lib. Geor. 4 scriptũ reliquit, Gallos olim solitos operam dare, ne obesi fierent & uentricosi, punireq́ iuuenem certam zonæ mensuram excedentem. Verba Strabonis sic habent. ἴδιον δὲ καὶ τοῦτο ἀσκεῖν γὰρ αὐτοὺς μὴ παχεῖς εἶναι μηδὲ προγάστορας, ὃν δ' ὑπερβαλλόμενον τῶν νέων τὸ τῆς ζώνης μέτρον ζημιοῦσθαι.

Rex Pyrrhus digito) Videtur Marbodæus hũc locũ ut pleraq́ alia om̃ia ex Soliniana transtulisse historia ca. 11. & is uicissim ex Plinio ca. 37. li. 37. Pyrrhus, inquit, qui aduersus Romanos bellũ gessit, habuisse traditur Achatẽ, in qua nouem Musę & cytharam Apollo tenens spectabatur, non arte, sed sponte naturę ita discurrentibus maculis, ut à Musis quoq́ singulis sua redderẽtur insignia. Ismeniam Choraulẽ tradũt multis fulgentibusq́ uti cousueuisse, q̃ regum amicitiam conciliare existimentur.

Croceis eſt illita uenis) Plinius cap. 10.37. Coralochates inquit guttis aureis ſaphiri modo diſtinct⁹, qualis copioſiſſima in Creta ſacra appellata. Ex quibus Plinij uerbis ſatis apparet eſſe reponendum, chryſeis eſt illita uenis, id eſt, aureis ἀπὸ τοῦ χρυσός ſiue χρυσοῖς .i. aureis. Quanquã in exemplari habebat croceis.

Cuius plena nouem) D. Auguſtinus de doctrina Chriſtiana cap. 7. lib. 2. (Sanguineas maculas) Lucan⁹ 10. Stabatq́ ſibi non ſegnis achates Purpureusq́.

Hoc Anchiſiades) .i. Aeneas, q teſtatur Anchiſen fuiſſe patrem ſuum, apud Verg. lib. Aeneid. 2. Aſcanium, Anchyſenq́ patrẽ, Teucrosq́ penates Commendo ſocijs. Idẽ 6. Tros Anchyſiade facilis deſcenſus Auerni. Fuit autem Achates perpetuus Aeneæ comes idemq́ fideliſſimus. Idem. 6. Aeneid. Cui fidus Achates It comes, & paribus curis ueſtigia figit. Et 1. Aeneid. Corripuit fid⁹ quę tela gerebat Achates. Athanaſius de paſſione domini. Etenim qui erat in medio Cherubim omni indutus lapide precioſo, Sardio, Iaſpide, achate, nũc iam ſuper papyrum, & arundinem, ac ſilicẽ dormit, quemadmodum in Iob de illo dicitur.

Pictor. Villing.

De Achate Plinius lib. 37. cap. 10. Solin. ca. 11 Siluati Pandect. cap. 386. Albert. Mineral. lib. 2. Tract. 2 cap. 1. Anglic. de propriet. rerum lib. 16.

Rex Pirrhus) Pyrrhus iſte Epirotis imperitauit, & poſt Alexandrum rei militaris peritiſſimus eſt iudicatus: unum os habuit dentium uice, lineis modo in ſuperficie ſuppictum diſtinctumq́. Teſtis eſt Ludo. Cœlius libro 2. cap. 33. De regis huius anulo ſcribit Plinius libro 37. cap. 1.

Cuius nati. interlita) Id eſt, commaculata. Nam interlino uerbum ſuperinducto atramento, aut alio liquore, rẽ aliquam uel picturam eſt deſtruere, quod ex hoc Ciceroniano intelliges, Tabulæ ſunt in medio

ſe corru-

se corruptas atq; interlitas esse clamant.

Nepæ uirus) id est scorpionis. Constat enim à Græcis scorpionem nepam uocari, uermiculi genus quod sub saxis latitet, quæ si quis tollat incautus, uulnus accipiat obliquo ictu à cauda uenenosa. Ita Plinius lib. 11. cap. 25.

Vipera fundit) Vipra genus serpẽtis est uenenosi, omnium serpẽtium nequissimum. De hac Isido. li. 12. Sic dicta quòd ui pariat: nam cũ eius uenter ad partũ intumescit, catuli non expectantes maturam solutionẽ naturæ, corrosis eius lateribus, cum matris interitu ui erumpunt. Dicit & idem quòd masculus suo ore inserto in os uiperæ semen expuat, & ex illa uoluptate libidinis in rabiem uersa, caput maris præscindat, unde parens uterq; pereat: masculus dum coit, fœmina dum parit. De hac Plinius libro 8. cap. 39.

Illita) Illino leniter induco significat, unde Horatius lib. 1. Epist. Quòd si bruma niues Albanis illinet agris. Et Plin. Fimum caprinũ ex melle illitũ epiphoris, prodesse putant.

Hoc Anchisiades) Achate multa pericula uicit Aeneas, ut qui non perpetuam dormiret noctem, sed cura agitatus, quæ regum comes est (unde achates dicitur) aliis somno indulgentibus, ipse uigilans, cogitabundus, sobrius de futuris agitabat animo. Hoc loco quid alii sentiant prætermitto, sed per achatem curã intelligo, quę maxime comitatur principes (libet uerbis uti Erasmianis) ut qui tantam negotiorum sarcinam sustineant humeris, quòd nunquam sine hac uiuant. Huius rei præclarum exemplum præbuit Epaminondas dux Thebanus. Siquidem cum Thebani ciues, festis quibusdam diebus solutius compotationibus insudarent, licentiusq; uoluptatibus fruerentur, ille solus uigil ac sobrius arma lustrabat, & cura pro achate comitat⁹ urbis mœnia obambulabat: Rogatus cur

id fa-

id faceret, respondit, sobrium esse se ac uigilare quò reliquis liceret temulentis esse ac dormire, ut Plutarchus refert in libello aduersus ducem imperitũ. Porrò apud Homerum Nestor ad Agamnonem:

Belliger Atridæ proles dormis ne Agamemnon?
Perpetuam noctẽ dormire haud principe dignũ est,
Cui populi commissi, & tanta negotia curæ.

Non nescimus Aeneam in uagina secum tulisse Achatem. Nam lapis hinc armiger dictus est.

Si uis Achatem uirtutis potentem esse, feras eum in setis leoninis, ubi ad quoduis tempus ualebit, scribit Plinius.

Nunc nemorum frondes) Non refert an ramos arborum uel folia intelligas. Nam Plini⁹ scribit ꝙ Indicus Achates non folia tantum, sed nemora quandoque repræsentet. Frondes autem propriẹ sunt arborum, folia uero tàm arborum quàm herbarum & florum, dicit Perott.

Quia creber, uilis habetur) Quod rarum, charum est. Vt dicitur unde Marbode. ca. 4. ametyst⁹, ait, Charus haberetur merito, si rarior esset: At nũc negligit quoniam communis habetur.

Alectorius. 3

† spoliatus

VEntriculo galli, qui testibus est † uiduatus
Cùm tribus (ut minimum) factus spado uixerit annis,
Nascitur ille lapis, cuius non ultima laus est,
Et per bis binos capit incrementa sequentes,
Mensuramq́ꝫ fabæ crescens excedere nescit,
Crystallo similis, uel aquæ, cum lympida paret.
Hinc Alectorum nomen posuere priores,
Nomen apud Græcos de galli nomine sumptum.
Nam quẽ nos gallum communi more uocamus,
Gramatici Græco hunc ἀλέκτορα nomine dicunt.
Inuictum reddit lapis hic quencunqꝫ gerentem,

Extinguitq́ꝫ

Extinguitq́ sitim patientis in ore receptus:
Nam Milo Crotonias pugiles hoc præside uicit.
Hoc etiam multi superarunt prælia reges.
Hic † excussorum promptus solet esse reductor, † ex pulsorum
Acquiritq́ nouos ueteresq́ † instaurat honores. † reformat
Hic oratorem uerbis facit esse desertum,
Constantem reddens cunctisq́ per omnia gratum.
Hic circa Veneris facit incentiua uigentes,
Commodus † uxori, quæ uult fore grata marito. † & dñæ
† At bona tot præstet clausus portetur in ore. † aliâs Vt

Alardus Aemstel.

Ventriculo galli) Plinius Ca. 10. 37. Solinus ca. 4. sub calcem.

Viduat⁹) Pro eodẽ significato dicit̃ & uiduus: Hinc ioc⁹ ille Plautin⁹ Cistellaria. Quotidie uiro nubit, nupsitque hodie, nubet mox noctu. Nunq̃ ego hanc uiduam cubare siui, nam si hæc non nubat, lugubre fame familia pereat. Horatius Viduus pharetra risit Apollo. Suetonius in Galba. Ne Agrippinæ quidem uiduatæ morte Domitij. Catullus ad Flauium. Nam te non uiduas iacere noctes Nequicquam tacitum cubile damnat. Claudianus. Serpentum tellus pura ac uiduata ueneno. Viduatus ergo hoc loco est castratus, & cui testes execti sunt. ¶ Cum tribus ad minimum) haud dubie legendum est (ut restituimus) cũ tribus ut minimum. Sic enim prius usurpat, & is loquẽdi color pur⁹ & elegãs est. ¶ Spado uixerit) Spado castratus dicit̃, fitq́ à uerbo σπάζω uel σπάω, quod est euello, aufero, traho, diuelloq́, testes enim euellũtur. Sunt qui putant eunuchum esse adolescentem, ac grãdiorem ætate spadonem, Iuuenalis satyra. Cum tener uxorem ducat spado, nenia luscũ. Martialis lib. 5, Spadone quum sis euiratior fluxo. Horatius. Et spadonibus seruire rugosis potest. Vide Galeotum de homine

Nomen apud Græcos) ἀλεκτρύων siue ἀλέκτωρ Græ

cis

cis dicitur gallus. Proinde ἀπὸ τοῦ ἀλεκτρύωνος dictus est alectorius: Id quod indicat Græcus uersiculus. πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο .i. Prius atque gallus cantet iterum cristiger. Et cõstabit autore Erasmo Senarius, si pro ἀλεκτρυὼν legas ἀλέκτωρ. Vide adagium. Priusquàm gallus iterum cecinerit. (Nam Milo Crotonias) Hunc Milonem Crotoniensem tradunt in certaminibus ubique uictorem euasisse. Lege Herodotum in Thalia. Galenum Exhortatiõe ad bonas arteis, Lege adagium, Crotoniatarum postremus, reliquorum Græcorum primus est Itẽ adagium, Crotone salubrius.

Pictorius Villing.

Solinus cap. 4. Plinius lib. 37. cap. 10. Alb. libro 2. tract. 2. cap. 1. Bar. Angli. libro 16. Diosc. in Cap. Alector. ¶ Ventriculo galli). i. in orificio. Nã ut in homine struma est, ita in gallo orificium quod patet.

Hinc alectorio) ἀλέκτωρ latine gallus est, unde nomen lapidi inditum Alectorius quasi gallinarius.

Nam Milo) Milo hic Crotoniates, Prisci Tarquinij emicuit temporibus, cui elogium extat: Victor ille omnium certaminum. Nusquam lapidis & uirium est superatus fidutia, nisi semel à Tritormo Bubsequa, quod Cœlius scribit li. 11. cap. 70. Qui una manu, in armento ferocissimi omnium & maximi tauri pedem corripuit, furentemque ac inde se proripere adnitentem frustra, retinuit constantissime: altera prætereuntis fortè tauri alterius pedem apprehẽdit audacissimè, ac cõpressit ferociter. Vide Eras. in ,puer. Alter Hercules. Hunc Milonem quercus lacerandũ feris præbuit, scribit Val. Max. lib. 9. cap. 12.

Geranites 4.

† Hieracitẽ

ET † Geraniten uetus experientia laudat
Iste colore niger, superat uirtute coloremi:
Quem prius abluto si quis gestauerit ore,
Dicere mox poterit, quid de se cogitat alter.

Huic

Huic quoq; semper inest imperatoria uirtus,
Qua nequeat mulier quicquam prohibere petēti,
Cuius sic uirtus perhibetur posse probari:
Muscis expositum corpus nudato gerentis,
Lactis commixto mellisq; liquore perunctum,
Intactum cupido miraberis agmine linqui:
Si lapidem cultris, facto grege spicula figent,
Imbutamq; cutem sugent per uulnera mille.

Alardus Aemst.

¶Et Gerathitē)Legendum est haud dubiè: Et Geraniten uetus. Plinius cap. de gemmis, quæ ab animalibus cognominantur. Et à gruis collo geranites, hieracites accipitris, &c. Geranites similitudinē habet colli gruis, quam Græci γέρανον uocant. Hesiodus. φράζεσθαι δ' εὖτ' ἂν φωνὴν γεράνου ἐπακούσῃς. Quanq̃ malim Hieracitē, nisi obstaret carminis ratio. (Lactis commixto) Homer⁹ Iliad. 15. utitur similitudine nimisq̃ apposita de muscis, uerno tempore circum mulctralia uolitātibus, ut sese satient.

Pictorius Villing.

Plinius lib. 37. cap. 10. Albert. lib. 2. cap. 7. sed corrupte ibi legit Gerachides. Aristot. in Lapidario suo. Barpht. Angli. lib. 16.

Hieracites à colore accipitris nomē habet, sed maioris uirtutis est, quā coloris, inquit Poëta: Niger etenim, qui color infamis est, ex opinione Pythagorica. q aiebat, quod esset colore candido, id ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Habentnr apud Plininum colores tres præcipui tantum, lib. 21. cap. 8.

¶Iaspis.

IAspidis esse decem species, septemq; feruntur.
Hic & multorum cognoscitur esse colorum,
Et multis nasci perhibetur partibus orbis.
Optimus in uiridi, translucentiq; colore,
Et qui plus soleat uirtutis habere probatur.

† febrẽ fugat, arcet hydropẽ.

Caste gestat⁹ † fugat & febres, & hydropem:
Appositusq́ꝫ iuuat mulierem parturientem,
Et tutamentum portanti creditur esse.
Nam consecratus gratum facit, atqꝫ potentem,
Et (sicut perhibent) phantasmata noxia pellit.
Cuius in argento uis fortior esse † probatur.

† putatur.

Alardus Aemstel.

¶ Iaspidis esse decẽ) Et hic rursus peccat uersus. Lucanus lib. Pharsaliæ decimo. Fulget gemma toris, & iaspide fulua supellex. Iuuenalis Satyra 5. Da ueniam præclara illi laudatur iaspis. Vergilius lib. 4. Aeneidos: Atqꝫ illi stellatus iaspide fulua, Ensis erat. Statius lib. septi. The. Tænariam fulua mordebat iaspide pallam. Idẽ lib. 4. Electro pollens & iaspide clarus eadẽ. Claudianus: Collectæ tereti nodantur iaspide uestes.

Optimus in uiridi) Claudianus: Sæpe manu uiridiq́ꝫ angustat iaspide pectus. Mantuanus: Multa sinus & colla uirens ornabat iaspis.

Et febres & hydropẽ) Aqua intercus à latinis appellatur, cum obstructo iecore cibus incoct⁹ inter cutem carnemq́ꝫ dimittitur. Plau. Menechmis: Num laruatus arat, aut ceritus? Nũ eum ueternus aut aqua intercus tenet? Serenus Samonicus. Corrupti iecoris uitio uel splenis acuto Crescit hydrops, aut cum siccatæ felle medullæ, Atque auidę fauces gelidum traxere liquorem. Cato ueternosum hydropicum intelligi uoluit, cum ait: Veternosus quã plurimum bibit, tã maxime sitit. Horatius lib. Carminum 2. Ode 2. Crescit indulgens sibi dirus hydrops, Nec sitim pellit, nisi causa morbi Fugerit uenis, & aquosus albo Corpore lãguor. Gręcis dicitur ὕδρωψ. καὶ ὑδρόπισις. cuius tres sunt species ὑποσάρκη subtercus, τυμπανίτης uẽtosa uel sicca, ἀσκίτης ab utre. i. aquosa. ¶ Phãtasmata noxia pellit) Rhẽnius. Gignit enim egregiam crystalli pondere gemmam, Atqꝫ malos lemures quod pellit, munus iaspis,

Nocturni manes fugitant quem membra tuētē. Idem
Atq; aura uiridi legitur q; ſplendet iaſpis. Tametſi nō
ſit οὐ κατὰ θύρας (quod aiunt) addam tamē. Idaſpes fluui
us Indorum, aurum & gemmas habere dicitur: Stati⁹
lib. 8. Theb. Ceu modo gemmiferum thyrſo popula-
tus Idaſpen. Lucanus lib. 8. Qua rapidus Gāges, & qua
Nyſæus Idaſpes. Claudianus. Auriferum ueniam po-
turus Idaſpē. Eſaiæ 54. Ecce ego ſternam per ordinē
lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris, & ponam ia-
ſpidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides
ſculptos, & omnes terminos tuos in lapides deſidera-
biles, uniuerſos filios tuos doctos à domino.

Pictor Villing.

Albert. libro 2. cap. 8 Plin. libr. 37. cap. 8. & cap. 9
Dioſcori. libr. 5. cap. 47. Galen. libro 9. ſimpl. cap. 11.
Ariſto in lapid.

Iaſpis græce, latine uiridis ſonat. Nā tametſi mul-
torum eſt colorum: uiridis tamen & ſmaragdo ſimi-
lis, optimus eſt, ſcribit Iſidorus.

Decem & ſeptem) Iaſpidis omnes ſpecies huc po-
nere longum eſt, ſed bonitatem illius lapidis, hic bre-
uibus diſtinctam habes. Olim optima fuit, quæ pur-
puræ quicquam habebat. Secunda, quæ roſæ. Tertia,
quæ ſmaragdo ſimilis. Apud Plinium hæc & alia mul
ta: Cui igitur cordi ē de his maiora ſcire, ſatis habeat
autorem monſtratum lib. 37. cap. 8. & 9. Adſcribā ta-
men & hæc Philoſophi ex Vincētio, qui dicit peregri
nas quaſdam inueniri ſpecies, ex Thetel enumeratas.
Nam inuenitur, ait, in Iaſpide homo, ſcutum habēs in
collo, & cuſpidem in manu, ſub pedibus ſerpentem, q
habeat contra omnes inimicos uirtutem. Item alius, in
quo ſit homo, habens faſciculum herbæ in collo, cui⁹
uirtus ſit, omnes diſcernēdi morbos, & ſanguinem re-
ſtringēdi, quē Galenū in digito tuliſſe ferūt. Hinc cru-
ce ſignatum, uiridem, & ne quis aquis ſubmergatur,

efficacẽ, Hactenꝰ Vincẽtius in specul. natur. li. 9. ca. 77

Et nasci multis partibꝰ) Nam in India, smaragdo similis inuenitur: in Cypro, glaucus & pinguis: in Persia, æris instar: In Phrygia, purpurea: in Capadocia, ex purpurea cærulea, atq; non refulgens: Thracia, Indico similem mittit: Chalcidia, turbidam. Hæc Plinius.

Consecratus) Cõsecratiõe uidelicet magica & charactere, ut in magicis docetur.

Iaspis) In capite Aspidis inuenitur lapillus, Iaspidi similis, qui miræ creditur esse efficaciȩ & uirtutis, & ideo quidam Iaspidem, quasi aspidem uocari uolunt, scribit Anglicus lib. 16. de lap. & metal. Et tot habet uirtutes, q̊t diuersas uenulas & colores, inq̄t Dioscor.

Luxuriam cohibet] Impedit conceptum, menstruũ restringit, & hæmorrhoidas si in puluerẽ redigatur, datus cum lacte, curat: uisum acuit & confortat.

¶ Sapphirus siue Syrtites 6.

SApphiri species digitis aptissima regum,
Egregium fulgens, puroq́; simillima cælo.
† Inferior nullo est uirtutibus atq; decore. († uilior est)
Hic quoq; Syrtites lapis à plerisq; uocatur,
Quòd circa Syrtes Lybicis permixtus harenis,
Fluctibus expulsus, feruente freto reperitur.
Ille sed optimus est, quem tellus Medica gignit,
Qui tamẽ asseritur nunquam transmittere uisum:
Quem natura potens tanto ditauit honore,
Vt sacer & merito gemmarum gemma uocetur.
Nam corpus † uegetũ cõseruat, & integra mẽbra, († uegetat)
Et qui portat eum, nequit ulla fraude noceri,
Inuidiam superat, nullo terrore mouetur.
Hic lapis (ut perhibent) educit carcere uinctos,
† Obtrusasq́; fores, & uincula tacta resoluit, († Obstructasq́;. † Obstrictasq́;.)
Placatumq́; deum reddit, precibusq́; fauentem,
Fertur & ad pacem bonus esse reconciliandam,
Et plus q̃ reliquas amat hãc † Hydromãtia gẽmã, († nigromãtia † necromantia.)

Vt

Vt diuina queant per eam responsa † mereri. † moueri
Corporeis etiam morbis lapis iste medetur:
Scilicet ardorem refrigerat interiorem,
Sudorem stringit nimio torrente fluentem,
Contritus † lacti super illitus ulcera sanat, † lateri.
Tollit & ex oculis sordes, & fronte dolores,
Et uitijs linguæ simili ratione medetur.
Sed qui gestat eum, castissimus esse iubetur.

Alardus Aemstel.

Egregium fulgens) Rhennius. Cur alij lapidem q rubro littore carpunt Sapphiriq́; decus nigri flauíque coloris, Saxorum cedunt uenis ac Marte beati.

Hic & Syrites] Plinius capite decimo, libro 30. Sytitę, inquit, in littore syrtium, iam quidem in Lucania inueniuntur melleo colore, croco refulgẽtes, intus autem stellas continent languidas. (Amat hãc nigromãtia) Fortasse Hydromantia, aut porro necromãtia potius quadrabit mea quidem sentẽtia, ut intelligas hac euocari imagines mortuorum. Est & anãchitides, qua in necromantia euocari dicũt imagines deorum, sicut Synochitidẽ umbras inferorum. Sed de his pro suo quisq; arbitratu, ut uelit, statuat. Hieronymus in Esaiæ cap. 19. Magi animas euocare dicuntur, & tenues umbrarum, imò dæmonum audire uoces. Trenorum 4. Candidiores Nazarei eius niue nitidiores, lacte: rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Iosue 13 Portæ Ierusalem ex sapphiro & smaragdo ędificabũtur, & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius. Gregorius Moralium lib. 8. cap. 19. & 20. exponẽs illud Iob. Locutus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Iob 28. Nõ conferetur tinctis Indię coloribus, nec lapidi sardonyco preciosissimo, uel sapphiro. Exodi 24. Et uiderunt deum Israel sub pedibus eius, quasi opus lapidis sapphirini &c. Cant. 5. Venter eius eburneus distinctus sapphiris.

Diosc.lib.1,cap.146.Plin.lib.37.cap.9.Gale.lib.9.cap.19.Alber.lib.2.ca.7.Aristo.in lapide suo.

Quod cir.Syrt) Syrtes duo sunt sinus Africani maris, dispari magnitudine, sed pari piculo, inqt Salusti⁹

Fluctibus expulsus) Vento ibi contrahuntur harenæ, scribit idem, unde locus fit uadosus, accedente cumulo harenarum Libycarũ: in quibus, ut Poëta uult, Sapphirus reperitur: quia sic medium maris accessibile efficitur.

Medica telus) Medicam regionem describit Strabo Gęog.lib.11.& Plin.libro 6.

Nunquam transmit.uisum) Nam dẽsus est, nõ pellucidus, Isidoro testante: nisi aliud Poëta innuat, quod est colligere ex libro de nat.rerũ, ubi sic inuenio: Nunquam, quantumcunq; purus sit Sapphirus, imaginem in se ut speculum ostendit.

Vt uocetur sacer) Tantæ autoritatis fuit lapis iste apud ueteres, ut Apollini sacratum dixerint: Vnde gẽtiles cum pro responsis deum sacrificiorum tempore consuluerunt, certificari citius putauerunt si Sapphirum in præsentia haberent, Hæc Dioscorides. Vnde subiungit Poëta, Vt diuina queant per eam &c.

Necromantia hunc amat) Magi singulariter diligunt hanc gemmam, dicit Anglicus, quia ad eorum opinionem per ipsius uirtutem quædam mirabilia operari possunt, quod Poëta scribit satis dilucide

Ardorem interiorem refrigerat) In febribus incẽtiuis refrigerium præbet, si iuxta uenas cordis pulsatiles suspendatur, Dioscorides.

Sudorem stringit) Virtutem habet, fluxus sanguinis restrictiuam: unde si temporibus apponatur, solet restringere sanguinem de naribus profluentem, Sic Dioscorides.

Superillitus lateri) Apostematũ reprimit inflatu-

ram,si principio inflationis apponatur, Idē autor est.

Tollit & ex oculis) Sed uult Dioscorides prius in frigidam aquam poni.

Castissimus esse iubetur) Nam castitatis amatrix dicitur sapphirus, ait Isidorus.

Item uim habet ueneno cōtrariam: unde si araneam infra pyxidem posueris, & uerum sapphirum supra pyxidis orificium aliquādiu, aranea eius uirtute uicta perit. Hoc dicit insignis autor Dioscorides.

¶Chalcedonius 7.

CHalcedon lapis est hebeti pallore refulgens.
Inter Hyacinthum medioximus atq; Beryllū.
Qui si pertusus digito, colloúe feratur,
Is qui portat eum, perhibetur uincere causas.
Hæc species lapidis tm̄ tricolor reperitur.

Alardus Aemstel.

Chalcedō lapis est) Meminit huius Ioannes Apocalypseos 21. Cap. Fundamentum primum iaspis, secūdum sapphirus, tertium Chalcedonius. ¶Inter hyacintum medioximus) .i. medius: Plautus Cassina. Atq; ita me dij deę́q;, superi, inferi, & medioximi. &c. Significat & medioacutum, teste Non. Marcel.

Pictor. Villing.

Albert. lib. 2. cap. 3. Isido. li. 16. Bartph. Angli. de propriet. rerum lib. 16. Matt. Siluat. cap. 398.

Qui si pertusus) Calefactus paleam attrahit, & ualet contra illusiones dæmonum, & uirtutes conseruat corporis, agitationes phātasticas ex Melancholia exortas pellit, Albertus author est.

Inter Hyacinthum) Quid & cuius coloris Beryll⁹ sit, habes in littera B, quid Hyacinthus, in H require.

Tricolor species) Chalcedonij prim⁹ color est Saphirinus: secundus, fuscus & pallidus, modicum albescens: tertius, permixtus rubeo: sic habetur in libro de natur. rerum.

Reperitur apud Nasomones in Aphrica, & inter Basileam & Argentinam, Isidorus.

Smaragdus. 8.

OMne uirens superat forma uiridante Smaragdus,
Cuius bis quinæ species binæq; feruntur:
†bactriani Sunt etenim Scythici, †Bractani, † Niliaciq;,
†maliciani Sunt & qui uenis nasci perhibentur in ęris,
Quos maculis uitiosa notat natura metalli:
† Chalcedonij. Sunt † Carchedonij: reliquos piget enumerare.
Præcipuus Scythicis honor est, & † gloria maior:
†gratia. Gryphibus eripiunt seruantibus hos Arimaspi.
Quos uisus penetrat, famæ potioris habentur,
† tangitur Quorum luce uirens uicinus † tinguitur aër,
Quos neq; sol mutat, nec clara lucerna, nec umbra,
Strata superficies quibus est, uel concaua forma
More iacentis aquæ uultum spectātis obumbrat:
His usum speculis testatur fama Neronem,
Cum gladiatorum pugnas spectare liberet·
Optimus his situs est, quorū sunt corpora plana.
Commodus iste lapis scrutantibus abdita fetur,
† aut. Cum pręscire uolunt, † & diuinare † p undā.
† futura
† idem Auget opes † lapis hic sese reuerenter habentes,
Omnibus in causis dans persuasoria uerba:
Tanq̄ facundi uis sit sermonis in illo.
Collo suspensus, durum fugat Hemitritæum,
† simili Et sanare potest † ipsa ratione caducos,
†mulcedīe Emendat fessos uiridi † medicamine uisus.
Et tempestates auertere posse putatur.
Fertur lasciuos etiam compescere motus.
† accēditq; Proficit in uiridem magis † exactumq; decorem,
colorem Ablutus uino, uiridiq; perunctus oliuo.

Alardus Aemstel.

Omne uirens] Negant quicq̄ ęque uirere atq; smaragdum, cuius gemmę propria commendatio est ui-

ror

ror. ¶Forma uiridante] Lucretius lib. 2. Inter cæruleum uirides miſcere ſmaragdos. Tubul. lib. 2. O pereat, quicunq; legit uirides'q; ſmaragdos. Lactantius: Albicat inſignis mixto uiridante ſmaragdo. ¶Cuius bis quinæ ſpecies] Plinius cap. 5. libro 37. Refert genera ſmaragdorum duodena: nobiliſſimos autẽ dicit Scythicos. Solinus ca. 25. Nã licet ſint & Aegyptij & Chalcedonij, & Medici, & Laconici, præcipue tamen eſt honor Scythicis: & quæ ſequuntur illic, quæ in calce huius libelli curauimus adijcienda. ¶Quos macul] Lucanus lib. Pharſaliç 1. Terga ſedent crebro maculas diſtincta ſmaragdo. ¶Sunt Chalcedonij] Plinius cap. 5. libro 37. meminit ſmaragdi Carchedonij. Vnde in cõiecturam ducor legendum eſſe, Sunt Carchedonij.

Sunt etem̃ Schytici] Plinius: Smaragdorũ nobiliſſimi ſunt Scythici, deinde Bactriani, tertio Aegyptij. Idẽ lib. 7. cap. 9. Et ſi uariç non ſint Bactrianç. Pamphylus. Sardonyches aurum torques, Scythicos'q; Smaragdos, Plinius autor eſt Aegyptiorum Scythicorum'q; ſmaragdorum tanta m eſſe duriciem, ut nequeant uulnerari, Scythicos tamen omnium eſſe nobiliſſimos.

Gryphibus eripiunt] Has aliter ueteres latini (ut ait Nonius) Piços appellabant. Plautus in Aulula. Pici diuitijs, qui aureos montes colunt eos ſolus ſupero. Plura Philoſtratus libro tertio. Hoc genus ferarum, inquit Seruius, inferiori parte leones ſunt, alis & facie aquilis ſimiles, equis uehementer infeſtç.

Eripiunt] Sicut Hyperboreis rutilans in uallibus aurum Gryphes amant, auidi'q; tenent, uigiles'q; tuentur. Gryphen habet India quadrupedem, uolucrẽ, recuruis unguibus, dorſo nigro, priori parte purpureũ, alis albicãtibus, ore aquilino, igneis oculis, difficilem captu, niſi capiatur pullus & inuolucer: aurum fodit apud Bactrianos in deſertis locis, & nidificat in altis montibus, & prope accedentes abigit, nidos eo texit ſi

bi,quibus inhiantes ferę pessimè pereunt.

Arimaspi] ἀρίμασποι lingua Scythica monophthalmi dicuntur,nã eorũ uoce ἄριμα unum σπόμ oculum appellant,Autor Herodotus in Melpomene. Rhennius Quos supra.gryphes ditissima rura Smaragdo, Qualem non alius terrarum possidet orbis,Atq; aurum sibimet defendunt corpore puro. Omnia sed duri superans audacia lucri,Aduersus uolucres heu commouet arma uirorum.Prælia nam faciunt Arimaspi gryphibus hostes.Hic & Crystalli pellucet maxima moles. Pugnam Arimasporum & gryphũ refert Plinius capite 2.libro septimo.& Solinus,Capite 25.

Clara superficies] Ouidius 2.Meta.In solio Phœbus claris lucente smaragdis.

Testatur fama Neronẽ] Memoriæ proditũ est Neronem principem gladiatorum conflictus in smaragdo spectasse,cuius corpus si extendat, non aliter atq; speculum reddit imagines.

Durum fugat Hemitritæum] Famosissima omnium febrium compositarum species est ἡμιτριταῖος semitertiana uocata.Siquidem in Hemitritæo una semper est febris tertiana, species autem eius tres sunt:Maior fit melancholia inter uenas, cholera extra putrescentibus.Minor est,cum phlegma intrà uenas, extrà uero cholera putrescit:& hic quidem uerus Hemitritæus à medicis appellatur. Medi⁹ fit ediuersò cholera intrà, phlegmate extrà uenas putrescente.Cornelius Celsus libro tertio, capite item 3. Tertianæ febris duo sunt genera:alterum quod eodem modo quo quartana & incipit & desinit,nec aliud discrimen est,nisi quod unũ tantum diem prçstat integrum,tertio recurrit. Alterũ lõgè perniciosius,quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autem & quadraginta horis ferè sex & triginta per accessionem occupat,interdum etiam uel min⁹ uel plus,nec ex toto in remissione desistit, sed tantum

leui

leuior eſt morbus. Et ob id medici Hemitritæum ap-
pellarunt quod imperfecta ſit tertiana, & propius ad
quartanam accedat. Lege Arnoldum à Noua uilla in
Breuiario, libro 4. cap. 17. Cyprianus in libello, ut uo
cant, de ſingularitate clericorum. Habes nunc carnem
tuam quam ſuperes ſemper: quid tibi uis alteram uel-
le cõducere? Nemo ſuper unam febrem cupit adhibe-
re peiorem ne incipiat Hemitritæo inſanabili labora-
re, cui nullus ualeat medic⁹ ſubuenire. D. Hieronymus
in Hilarione. Ibi eñ ſiue ob corruptũ aërem, ſiue ut po
ſteà claruit, propter gloriam Hilarionis ſerui dei, he-
mitritæo pariter arrepti, omnes à medicis deſperati
ſunt. D. Eraſmus in adahio. Smaragdus in luce obſcu
rus: ἀρύγνωτος σμάραγδος. ἐν μὲν τῷ φάει σκοτεινὸς, id ē, in-
ſignis Smaragdus, in luce quidem obſcur⁹. In eos ia-
ci ſolitum, qui præpoſterè ibi ſe occultarent, ubi ma-
ximè conueniebat ædere uirtutis ſpecimē. Plinius in-
ter Smaragdorum uarietates commemorat, qui dicti
ſint cœciq́ʒ colore ſint obſcuriore. Id uitiũ in ſole ma-
gis deprehenditur, cum ingens color ille ſuauiter ui-
rens, nec ſole mutetur, nec umbra, nec lucernis, ac ne a-
quis quidem. Quemadmodum idem docet Plinius li-
bro 37. cap. 6.

Proficit in uiridem] Eraſmus Stella in libello de
gemmis. Ad hoc ſonat, inquit, uerſus iactatus autoris
obſcuri, Proficit in uiridi magis, accenditq́ʒ colorem,
Elutus uino, aut uiridi præuentus oliuo. Quod ſi per-
mittatur nobis diuinare (cur autem non permittatur
in libello tam deprauato, non tamē prorſus indocto,
nec ab obſcuro profecto autore?) malim legere ut no
ſtrum habet exemplar. Heſter 1. Et pendebãt ex om̃i
parte tētoria aërei coloris, ac charpaſini, & hyacinthi
ni, ſuſtentata funibus byſſinis atq́ʒ purpureis: Lectuli
quoq́ʒ aurei & argentei ſuper pauimentum ſmaragdi
num, & pario ſtratum lapide depoſiti erant.

Plini⁹ lib.7.cap.5,Solin.cap. 24.Serapio ca.384. Albert.lib.2.ca.170.Isidorus lib.14.cap.3.

Smaragdus à nimia uiriditate dictus est,nam omne satis uiride smaragdum dicitur,quod Isidorus ait.

Omne uirens superat] Etiam herbas uirentes, & circa se uiriditate nimia aërem repercussum,neq; illius uiror in sole aliquo modo obũbratur, ut Plin.ait.

Bis quinq; species] duodecim enumerantur genera smaragdi apud scriptores,præcipui tamen Scythici, q nullis minus uitij inest:qui quantum Smaragdi à cęteris gemmis distant,tantum isti ab alijs Smaragdis. Hinc Bactriani,quibus altera laus est,quos in cõmissuris saxorum,Etesijs flantibus colligunt:tunc enim detecto solo internitent,quia his uentis harenæ multum mouentur.Tertium locum Niliaci,hoc est Aegyptij tenent,qui eruuntur circa Copton,oppidum Thebaidis,in collibus & cautibus : reliqua genera in metallis ærarijs inueniuntur.Si narrationis fidem quæris,lege Plinium libro 37.cap.5.unde hæc suprà posita excerpta inuenies.

Scythici] Scytharum regio septentrionalis est, est ab India ad Germaniã porrecta, De hac & Bactris in Asia,legito Strabon.libro 2.

Niliaci] Id est Aethiopici,quia Nilus Aethiopiæ fluuius est.De hoc uide capite 31.in scholijs.

Carthedonij]Quod est Carthaginenses . Carthago enim & Carthedon est dicta à conditore Carthedone.Eius meminit Appianus.

Arimaspi] Scythiæ populi sunt unoculi , scribit Herodotus,q assiduè præliantur cum Grypbis,ferarũ uolucri genere , eruente ex cuniculis mira cupiditate aurum,ut Plinius. Ita nuncupatos asserit idem Herodot.quia illarum gentium uocabulo Arima unum significat,spu uero oculum.

Quibus est strata superficies uel concaua forma] Hoc est, qui non ex toto æqualitatem habent, uultum spectantis adumbrant, quia tunc una pars obumbrat aliam, dicit Albertus.

His usum speculis] Smaragdis enim nihil iucundius, nihilq; utilius uident oculi. Nam fatigatos obtuitus, coloris lenitate reficiunt, & quos alterius gēmæ fulgor retuderit, Smaragdi recreant, Solinus.

Corpora plana] Optimos sortiuntur situs, quibus planicies est resupina & extenta, ait idem.

Optimus situs] Ferunt nanq; in Cypro insula, in tumulo Reguli Hermiæ iuxta Cetarias Leoni marmoreo inditos oculos Smaragdinos, ita propter bonum situm, hoc est, planiciem resupinam, radiantes in gurgitem, ut piscatores territi refugerent, scribit Vincentius.

Reuerēter habētes] Expertum est, ꝙ Smaragdus non fert coitus immūdiciem, quia rex Vngarię in coitus hora cum uxore sua Smaragdum habuit, qui in tres partes diuisus est propter hoc, quia ad castitatem se inclinat. Albertus hæc scribit.

Hemitritæus est semitertiana febris, quæ fit ex Cholera putrefacta extrà uasa, & non collecta ad apostema, dicit Anglicus.

Sanare caducos] Si ponatur ad Epileptici caput Smaragdus, iuuat: quando super arteriam, calorem eius temperat, inquit Aristoteles.

Qui dederit in potu, de limatura eius lapidis pondus. 8. granorum ordei huic qui sumpsit uenenum, antequàm fecerit impressionem, liberat eum à morte, & non cadent capilli eius, neque excoriabitur, ut est Pādect. cap. 476.

Chrysopasius. 9.

AEthiopum tellus lapidē Chrysopassion ædit,
Quē tenebræ ꝑdunt, occultant tempora lucis.

No

Noctibus igne micans, uanescit luce diurna.
Absq; nitore iacet auri pallore sepultus.
Hic quoq; naturæ mutatus cernitur ordo.
Nam quem lux cælat, † subitò nox cæca reuelat.

† solitò nox more reuelat.

Alardus Aemstel.

Chrysopassiõ ædit] Chrysopassos latine sparsus, uel uarius auro dicitur, ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ .i. auro, & πάσσω .i. spargo uarioq;, q; is lapis aureis uenis sparsus sit uocatur & alio nomine Chrysolampis. Plinius. Chrysolampis, inquit, in Aethiopia nascitur, pallldi coloris die, & noctu ignei. Solinus cap. 43. Ibi & Chrysolampis apparet, quem lapidem lux cęlat, prodit obscurũ. Hæc enim est in illo diuersitas, ut nocte igneus sit, die pallidus. Hæc ille. Inter alias quoq; gemmas lõgè preciosissimas, atq; adeò extrà precia omnia, taxationẽq; huamanarũ opum, quibus nobilis illa matrona Hildegardis olim Theodorici Comitis Hollãdiæ nostrę uxor, tabulam auream prorsus inæstimabilem D. Adalberti tutelaris Hecmundensium pręsidis, donatam intersignauit. Etiam fuit Chrysolampis, quem uulgò uocant Osculanum, qui nocturnis temporibus ita totum hinc inde illustrauit sacrarium, ut ad preces horarias noctu intempesta lectas uice lychnorũ perdiu haberetur, & etiamnum haberetur, nisi spe quæstus faciendi compilatus ab euolatico monacho Benedictino bipedum auarissimo, q; ab eo lapide proditus esset sacrilegus, in pelagus Hæcmondense proximum præcipitatus esset. Manent huius lapidis nonnulla uestigia hodieq; in supero limine, cuius modo memini tabulæ.

Nam quem nox cęlat solito lux more reuelat] Sic erat scriptum in peruetusto quodã codice bibliothecæ Veteris montis prope Coloniam, & ita adducit Ioannes Camers in commentarijs in Solinum. In exemplari autem (quod nobis exhibuit Outgerus Aemstel

redamus

redamus Harlemorum physicus, uir in re medica cum primis experiens, in historijsq́ cõscribendis non uulgaris artifex, habebatur) Nam quem lux cęlat, subitò nox cæca reuelat. Quæ mihi lectio magis probatur. Simile quiddam est apud Pliniũ li. 36. cap. 22. de Phẽgite. Nerone principe in Cappadocia repert⁹ est lapis duricia marmoris, candidus atq; translucens etiã, qua parte inciderant uenæ, ex argumento Phengitis appellatus: hoc cõstruxerat ędẽ Fortunę, quã Geiani appellatione dicebat, à Seruio rege sacratã, aurea domo cõplexus. Quare etiã forib⁹ opertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quã speculari modo, tanq̃ inclusa luce non transmissa. Dicitur autem Chrysolampis, ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ καὶ λάμπω. i. ab auro & splẽdeo. Ab hac gemma sumptum est adagiũ, ἐν νυκτὶ λαμπρὸς, ἐν φάει δ' ἀνω φελής. i. In nocte lucens, luce uero inutilis. De præposteris, qui sapiunt, ubi nihil est opus, cum opus est dormiunt. D. Erasmus magis arbitratur competere in eum, qui inter indoctos uideatur aliquid esse in literis, inter eruditos nihil sapiat: & posse inuerti prouerbium, ἐν φάει λαμπρὸς, ἐν νυκτὶ δ' ἀνωφελής.

Pictor. Villing.

De Chrysopasio Plin. libro 37. cap. 10. sed ab eo nominatur Chrysolampis, Solin. cap. 42. Albert. libr. 2. cap. 3. Chrysopagion uocat: quidam Chrysotopsin. Siluaticus Pandect. cap. 408.

Nocte igneus est Chrysopasius, die aureus, unde suum nomen habet, Isidorus.

Asq; nitore iacens] In die enim euanescens, & fulgorem amittens, quasi aurum expallescit, Albertus.

Hic mutatus ordo] Nam fit in ipso secundum diuersitatem luminis & tenebrarum reciprocatio coloris non determinati, uelut in quercu putrefacta & noctiluca, de quibus rationem affert perfectam & ueram Albert. in lib. de anima.

SArdius à sardis est à quibus ante repertus
Sortitus nomen, rubri solet esse coloris,
Hic inter gemmas uilissimus esse putatur,
Præter fulgorem cum nil ferat utilitatis,
Excepto, quod Onyx nequit hoc præsente nocere:
Huic quoque dat quinas species studiosa uetustas.

Alardus Amstel.

Sarda signando utilissima est gemma, uulgaris & primum Sardibus reperta. Plin. cap. 7. 37. Solinus ca. 20. Præter marmor dat & Sardam lapidem, qui marmore quidem præstat, inter gemmas uero uilissimus dicitur (Vilissimus esse, pbatur) Lege adagiū Σαρδιανοὶ ὤνοι: .i. Sardi uenales.

Excepto quod] Hoc loquendi modo utebatur aureum illud Ciceronis seculum, in eadem significatiōe qua prærerquàm. Horat. Excepto quod non mecum esses, cętera lętus. Sardo, siue (ut scribit Hesychi⁹) Sardon insula ingens, opposita Italiæ, in qua uariæ purpurarum tincturæ laudatissimæque fiebant. Itidem & Tyrium muricem, ostrumque Saranum legimus apud latinos. Aristophanes in Pace. ἣν ἐκεῖνος φησιν εἶναι βάμμα σαρδινιακόν. i. Quam ille prædicat coloris esse Sardoniaci. Idem in Achar. ἵνα μή σε βάψω βάμμα σαρδινιακόν. Nec te linam colore Sardiniaco.

Huius lapidis & aliorum item omnium meminit Camillus Leonard⁹ Pisaurieñ in libello, cui titulum nuncupauit, Speculum lapidum. Qui ob id inter autores initio operis positos nō est adlectus, quod prius cœptus sit excudi Marbodæus, q̄ quicquid est hoc speculi exhiberetur. Posteaquàm ergo plurimos ad lapides usui futurum est, proinde uisum est eius hic meminisse.

Pictor Villing.

Sardam uocat Albert. lib. 2. cap. 17 quem debuit Sag dam

dam nominare, hunc uero Sardinium. Plinio dicitur Sarda, lib. 37. cap. 7. Barpht. Angli. lib. 16.

Sardi pluraliter urbs est Lydiæ, regia Crœsi, præclara quidẽ: Huius mentionẽ facit Strab. Gęog. 13.

Onyx lapis qui multiplicat lites, & commouet undiq; rixas, ut habetur suprà cap. 46.

Quinas species habet, sed ĩter illas utilior est quæ mittitur à Sardis. Gaudium enim incendit, expellit timorem, audaces reddit, atq; mentem acuit. Ab incãtationibus quoq; & maleficijs tuetur, si Dioscor. credendum. In lib. de natu. rerum, legitur ꝙ fluxum sanguinis, ut Corneolus, sanet.

Circa Leucadiam Epiri quoq; inuenitur hic lapis, & circa Aegyptum. In his autem mares excitatius fulgent, fœminæ uero pinguiores sunt, & crassius nitent, Plinius.

Sardonyx. 11.

SArdonychẽ faciũt duo nomina Sardus, Onyx'q;,
Tres capit ex binis unus lapis iste colores,
Albus † in his nigro rubeus supereminet albo: † & hinc.
Istum distribuunt species in quinq; magistri,
Sed qui tres puros impermixtos'q; colores
Sic in se retinent ut distent limite certo:
His honor amplior est, & eorum forma ꝓbatur,
Densior & raro plus fertur habere † decoris. † coloris
Hic solus lapidum nescit conuellere ceram,
Hic humilem castum'q; decet, uultu'q; pudentem,
Cuius uirtutes alias reperire nequiui,
Partibus hunc nostris Arabes, sed & India mittit.

Alardus Aemstel.

Sardonychem faciunt] Plinius cap. 737. Solinus cap. 45. Hæc autem fuit gemma illa signatoria, quam Polycrates uolens proiecit in pelagus, erat enim tyranno ea gemma rerum omnium suarum gratissima, quũ plurimum tristaretur. Quinto sexto ue, q̃

hæc acta sunt die, piscator quidam captum eum piscẽ qui Polycratis gemmam casu absorbuerat, Polycrati dono detulit, cuius euiscerati aluo gemma ea reperta est. Scribunt historiam hanc Herodotus in Thalia. Marcus Cicero in fine quinti de finibus bonorum & malorum. Plinius cap. 1. 37. natur. historiæ [Albus in his nigro, rubeus supereminet albo] Sũt qui sic habeant. Albus & hinc niger est, rubeus supereminet albo. Quæ lectio impendio plus arridet, nisi essent non parum multi, qui rubeum negent probum esse uocabulum. Persius Satyra. Et natalicia tandem cum sardonyche albus. Iuue. Ante pedes ideo conducta Paulus agebat Sardonyche. Martialis: Cuius & hic lucet Sardonychata man⁹ D. Gregorius 15. lib. Moralium, ca. 30. Lapis Sardonychus terræ rubræ similitudinem habet: Sapphyrus aëream habet speciem: Iaspis uiridis est coloris.

Hic humilem, castumq; det uult) Extat prouerbium, βάμμα σαρδωνικὸν. i. tinctura Sardonyca: De colore præcellenti, præcipuè purpuræ. Per iocum autem trãsfertur ad eum, qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tangitur.

Pictor. Villing.

De Sardonyche Plinius li. 37. cap. 1. & 6. & 12. Solin. cap. 45. Alb. lib. 2. cap. 17. Arist. in lap. suo.

Albus & hic niger] Cœperunt pluribus hæ gemmæ intelligi coloribus, dicit Plinius: radice quidẽ nigra, medio candido, uertice non sine quadã speciẽ purpuræ, candore in minium transeunte.

In quinq; species] Inuenitur quinq; modis Sardonyx, & forte pluribus, propter diuersam colorum cõmixtionem, & substantiæ densitatem, dicente Alberto.

Distent ut limite] Et laudabilior est q colores magis habet distinctos, Albertus.

Cæram conuellere nescit,] Sardonyx optimus est

ad sigilla

Hac gemma Polycrates tyrānus ab inuidia Fortunæ sese redimere credidit, proiecta ipsa in mari, quæ à pisce eo die capto, regiq́ in culinam deportato, relata est, dicit Plinius lib. 37. cap. 1.

Arabia & india mittit] Patet ex Plinio Arabicarū & Indicarum argumentum: Arabicæ, inquit, excellūt candore circuli prælucido, sed non gracili, neq; in recessu gemmæ, aut in reiectu renitente, sed in ipsis umbonibus nitente: At hoc in Indicis cæreum aut corneum inuenitur, etiam circuli albi, quædamq́ cælestis in ijs arquus anhelatio est, lib. 37. cap. 6.

Dominum illius lapidis oportet esse humilem & prudentem, sic est in libro de natura rerum,

Onyx 12

A † collo suspensus Onyx, digitoúe ligatus, † Et
† Insomnes lemures, & tristia cūcta † figurat. † In sōno
Multiplicat lites, & commouet undiq; rixas, † repellit
Dicitur & pueris nimias augere saliuas,
Hanc quoq; dant nobis Arabes, dat & India gēmā.
Hęc etiam quinas species perhibetur habere,
Nomen ab ungue trahens Græci sermonis in usu:
Nam quos nos ungues nostro sermone uocamus,
Hos ὄνυχας patrio solet ille tenore uocare,
Sardius at præsens si sit tibi, non nocet Onyx.

Alardus Aemstel.

Collo suspensus Onyx] Marbodæus pro iure suo priore producta usus est. Nos autem manēte sensu incolumi ita mutauius. Et collo suspensus Onyx. Hora. lib. Carmi. 4. Nardo uina mereberis, Nardi paruus Onyx eliciet cadū. Lucanus li. Pharsal. 10. Totaq́ effusus in aula Calcabat Onyx. Propertius li. 3. Et Crocino nares myrrheus ungat Onyx. Statius lib. 2. Syluarum. Gremio nec lubricus ossa Quod uallauit Onyx. Ponta. Et in dextra candidus ardet Onyx. Dicitur &

Onychinus, ut paratum est uidere in libris Bibliacis, Exod.cap.25.& 28.ὀνύχιος secundum Septuaginta Ezechiel.ca.28.(Greci sermonis in usu)Onyx Græce dicitur unguis. Plutarchus in Bommentario περὶ τῆς ἐυθυμίας. οὔτε πόδαγρας ἀπαλλάττει καλτίκιος, οὔτε δακτύλιος πολυτελὴς παρωνυξίας. οὔτε διάδημα κεφαλαλγίας. i.nec podagra liberat calceolus, nec pretiosus anulus unguem uitio, quàm παρωνυξίαν uocant, nec diadema capitis dolore. Plinius li.37.ca. Sardonyches olim, ut ex ipso nomine apparet, intelligebãtur cãdore in Sarda, hoc est uelut carnibus ungue hominis imposito & utroq; translucido. Geñ.2. Ibiq; inuenitur bdelliũ & lapis Onychibus. Exod. 25. Hæc sunt autem quę accipere debetis &c. lapides Onychinos siue sardios, & gemmas ad ornandum Ephod ac rationale. Item 28. Capies duos lapides Onychis, idem Onychinos. De Onyche autẽ dubitatum est à priscis, an inter gemmas censeri debeat: inuenitur enim tantæ magnitudinis, ut hinc pocula & unguentaria uascula sculpãtur. Erasmus lib, Ecclesiast. primo, Paralip.29. Ego autem totis uiribus præparaui lapides onychinos & quasi stibinos, & diuersorum colorum, omnemq; pretiosum lapidẽ, & marmor parium abundantissime, &c.

Pictor Villin.

De Onyche Plin.lib.37.cap.6.Gale.li.9.cap.11.Siluat. Pandect cap.453. Alber.lib.2.cap.13.ubi Onyx& Onycha tanquam diuersi lapides ponuntur, cum tantum unus sit.

Onyx lapis dictus, quod habeat in se permixtum candorem, in similitudinem unguis humani. Græci enim unguem dicũt onychem, sic testatur Isidorus. Plateàrius autem, Onyx, inquit, genus gummi est, fluens ex arbore quæ onycha dicitur, quod postea indurescit in lapidem, sicut de succino legitur: Hinc lapidi hoc nomen impositum.

Qninas

Quinas habet ſpecies Indica onyx, corneam, igneã nigram, cingentibus cãdidis uenis, & oculis modo interuenientibus, ſcribit Prinius.

Hæc gemma infirmo appoſita oculo, ſponte ſua, quaſi ſenſata res, intrat ſine læſione, circuitq́ꝫ oculum, & omnes partes interius penetrat, quosq́ꝫ contrarios uiderit eſſe humores, prorſus excutit, Sic Platearius.

Chryſolithus 13

AVro Chryſolithus micat & ſcintillat ut ignis:
Iſte mari ſimilis † quiddam uiroris adumbrãs, †quoddã
Eſſe φυλακτήριον fixus perhibetur in auro,
†Nocturnos prohibet fortis tutela timores †Contra nocturnos fortis
Pertuſus ſetis ſi traijciatur aſelli,
Dæmonas exterret, & eos agitare putatur.
Traiectum leuo decet hunc † geſtare lacerto. †portare
Aethiopes legimus nobis hanc mittere gemmã.

Alardus Aemſtel.

Auro Chryſolithus] Hyacinthos Aethiopia mittit, & Chryſolithos aureo colore translucentes. Plinius cap. 9. 37.

*S*cintillat ut ignis] Propertius. Quosúe dedit flauos lumine Chryſolithos: Ouidius. Per iuga Chryſolythi poſitæq́ꝫ ex ordine gemmæ. Mantuanus. Chryſolithis paſſim rutilãtibus, atqꝫ Pyropis. (Eſſe φυλακτήριον). i. phylacterium, Græca uox, Latinis eſt conſeruatorium, à uerbo φυλάττω. Plautus in Captei. Illic eſt abductus rectà in phylacam, ut dignus eſt. Vſus eſt & eo uocabulo Matthæus, cap. 23. Dicuntur etiam φυλκτήρια arma ſalutaria. Minutius quidem, ſed tamẽ obiter annotandum, non ſatis conſtare carmen hoc, ꝙ antepenultimam productã oportuit in phylacterion, quandoquidem per η, ſcribatur. Ezech. 10. Spes autem rotarum erat quaſi uiſus lapidis Chryſolithi.

Pictor Villin.

De Chryſolitho Plinius libro 37. cap. 9. Alber. li.

secundo, tract. 2. cap. 3. Silua. Pandect. ca. 407. Diosco. in proprio capite.

Auro micat] Ab auro nomen sortitur hæc gēma: Nam χρυσός aurum est, λίθος uero lapis, latine igitur aureus lapis.

Phylacterium.] Pharisæorum proprium fuisse scribit Chrysostomus, & hoc in Euangelio significat Mattheus cap. 23. ut decalogum in membranulis scriberent. Eas uero membranulas Hebræorum uocabulo dici phylacteria, idē Chrysostomus prodit. At hoc loco conseruatoriū significare uidetur, quod aliquando Magi seu præstigiatores cōtra nociuas res offerūt, iuxta hoc quod in decretis Gregorij iunioris dicitur, Ariolorum & excantatorum phylacteria sunt. Et q̊d in concilio Laodicensi legitur, phylacteria facere, Lege Ludo. Cœlij antiquitates lib. 3. cap. 9.

Leuo lacerto] Si quis hūc portet leuo brachio, spiritualia confortat: propterea ꝙ tritus, Asthmaticis, id est, qui anhelitus habent offensionem, datur is lapis, ꝗ per hunc uigori restituuntur. Autor Albertus.

Dicit præterea Tethel, philosophus Iudæorum in libro de scripturis lapidū, quòd quando inuenitur in Chrysolitho fœmina, habens in una manu auem, & in altera piscem, ualet ad negotiandum. Pellit enim stultitiam & inducit solertiam, ut habetur in libro de natura rerum.

Aethiopes] Huius generis Aethiopicum, præcellit Indicus: Deterrimus autem est Arabicꝰ, quoniam turbidi coloris est, & fulgoris interpollati, nubilo macularum. Plinius: Inuenitur hæc gemma & in Germania in iugis Mysniacis, & locis sibi uicinis, sed facile frangibilis, splēdore ad candorem declinans. Hanc uulgò Cetrinum uocant. Vincent.

Beryllus 14.

Conspi-

Conspicuos reddit sexangula forma Beryllos,
Quod nisi fiat hebes his pallor inesse uidetur, †Eximios
†Eximiæ uiolæ similes, lymphæ'ue marinæ oleo siles
Esse uolunt, & eos probat horum gnara uetustas.
Hic lapis ad nostras partes descendit ab Indis.
Hic & coniugij gestare refertur amorem,
Et se portantem perhibetur magnificare.
Dicitur & sese † stringentis adurere dextram. † gestantis
Infirmis oculis in qua iacet unda medetur,
Pota simul ructus simul & suspiria tollit.
Et cunctos hepatis fertur curare dolores.
Istius esse nouem species †uoluere magistri. † dixere.

Alardus Aemstel.

Conspicuos reddit] Scholiastes Solinianus uult Beryllos à gētibus, apud quas proueniunt, nomen habere Græci etiam βηρύλλους uocant,

Sexāgula forma Beryllos] Cōtra syllabę rationē corripuit primam Propertius lib. 4. Et solitum digito Beryllon adederat ignis. Iuue. Satyra. 5. Heliadum crustas & inęquales beryllos. Rhennius.

Quod fert Berylli munus preciosius auro,
Berylli lapidem liquidum, glaucique coloris
Scrutantur ripis, alij torrentibus.

Prudentius autem, ut Marbodæus primam corripuit: Hinc sibi sapphirū sociauerat, inde Beryllum. Hæc leuicula non tam subinde admonerem, nisi perspicerē, hanc diligentiam uel illud præstaturam, ne posthac Marbodæi uersus facile queāt deprauari: aut si deprauati fuerint, ijs adminiculis possint restitui. Augusti. lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 16. Et ignorātia Berylli uel Adamātis claudit plerūque intelligētię fores.

Istius esse nouem species] Plinius cap. 5. 37. & Solinius cap. 65.

Pictorius Villing.

De Beryllo lib. 37. ca. 5. Isido. in cap. de uiridibus gēmis

mis. Solinus cap. 65. Albert. lib. 2. ca. 2 Siluaticus Pãdect. ca. 395. Diosco. in proprio cap. Vincentius lib. 9 cap. 48. Serapio cap. 398.

Hębes pallor] Poliuntur omnes sexangula figura artificum ingenijs, quoniam hębescũt, ni color surdus repercussu angulorum excitetur. Aliter politi, nõ habent fulgorẽ eundem, si Plin. credimus li. 37. ca. 5.

Descendit ab Indis] Cur magnus admodum prouentus ab Indis gemmarum sit, quære in cap. 4. Amethystus.

Potaq́ʒ ructatus] Ad omnem ualetudinem malam est remedium, si aquam in quam missus fuerit, potui dederis. Diosco.

Dolores hepatis.] Qui notandi sunt per siccitatem linguæ ac palati, per sitim continuam & cholericam urinam & tenuem, testis Rogerius in Lycurgia sua cap. 44.

Nouem species] India gignit Beryllos, rarò alibi repertos, dicit Plinius, ex quib⁹ probatissimi sunt qui uirilitatem imitantur puri maris: Proximi qui uocantur Chrysoberylli, paulo quidẽ pallidiores, sed in aureum colorem exeunte fulgore. Vicinum huic genus est pallidius, quod à quibusdam proprij generis existimatur, uocaturq́ʒ Chrysoprasus. Quarto loco numerãtur Hyacinthizontes. Quinto illi quos Heroides uocant. Post eos sunt Cerini. Deinde oleagini, hoc est, coloris olei. Postremi ℣o Crystallis fere similes, & hi habent capillamenta sordesq́ʒ, alioqui euanidi, quę omnium uitia sunt. Indi & alię quidem gemmas Crystallo inuento adulterare repererunt, sed pręcique Beryllos minio, quod Plinius indicat lib, 37.

Topazius 15.

† Qui quãto rarus

NOminis eiusdem Topazion insula gignit:
†Qui quo rarior est, tãto magis est preciosus.
Hic species tantum binas perhibetur habere.

Alterius puro color est uicinior auro,
Clarior alterius, tenuisq; magis reperitur.
Fertur hœmorrhoicis idem lapis auxiliari.
Quodq; magis mirum, lunam sentire putatur
Feruentes etiam compescere dicitur undas.
Hunc Arabum gignit tellus ditissima gemmis.

¶Alardus Aemstel.

Nominis eiusdem Topazion] Infra habes ad uerbum quicquid ad huius loci faciat explicationem, annotatore Ambrosio in Psalmum. 118. Sermone. 16. super illud, Propter hoc dilexi mandata tua super aurũ & topazion. Sunt qui Topazion insulam esse affirmant in mari rubro nebulosam, & ideo sepe quęsitam à nauigantibus, ex eaq; causa ita uocatam. τοπάζειν enim Troglodytarum lingua idem esse, quod quærere. Rhennius. Cur alijq; decus liquidi gratiq; topazi.

Fertur Hæmorrhoicis] Id est sanguinis profluuio laborantibus, ab αἷμα sanguis, & ῥόος fluxus: proinde primam syllabã oportuit extensam. Hæmorrhois fluxus sanguinis ex capitibus uenarum in ambitu ani nõ temerè restringendus, cum natura superfluitates suas isthac expectat. Lege Corne. Celsum lib. 6. sub calcem Et Plinium multis in locis. Sunt qui sic habẽt, Fertur Emoptoicis. Quam lectionem uidetur esse sequutus Erasmus Stella.

Lunam sentire uidetur] Plinius li. 37. ca. 8.

Hunc Arabũ gignit] Aliâs. Gignit & hunc Arabũ. Iob. Nõ adęquabitur aurũ uel uitiũ, nec adæquabitur ei Topazius & Sapphirus. Gregorius libr. 18. cap. 34. enarrans modo adductum locum.

¶Pictorius Villingius.

De Topazio Plinius lib. 37. cap. 8. Albert. libr. 2. cap. 18. Isidor. lib. 16.

Nominis eiusdem] Iuba rex Mauritaniæ, in mari

rubro multas inuenit insulas, & inter eas unam quæ Topazion uocatur, uide Strab. 16. In insula autem cui nomẽ est Chytis Troglodytæ prędones cum diutius fame & tempestate pressi, herbas radicesq́ꝫ effoderent eruerunt Topazion, quærendo herbas. Topazin eñ Troglodytarum lingua significationem quærendi habet, scribit Plin. lib. 37. cap. 8.

Qui quantò rarus] Hinc Octauus Cleophilus ait: Optima quadriuio non inueniuntur in omni,
Nobilius quanto rarius omne uides.

Hic species binas] Duo eius genera faciunt, Prasoiden atque Chrysopteron, similem Chrysoprasio, eius enim tota similitudo ad succum porri dirigitur. Hæc Plinius.

Hæmorrhoicis] Id est fluxum sanguinis patientibus: Hæmorrhogia eñ uel Hæmorosagia, sanguinis fluxus est uel discursus, & Hæmorrhogida, ægritudo proueniens à fluxu sanguinis illius loci, sic Siluat. Pãdect. cap, 237.

Lunam sentire] Est amplissima gemmarum, & ea sola nobilium, limam sentit: Cæteræ saxo & cote poliuntur, hæc & usu atteritur. si autorem quæris, Plinius legas, 37.

Compescitur unda] Topazion cum ponitur super hominis uulnus, cessat fluxus: ꝗ si super aquam bullientem, ampullæ eius cessant, Aristo.

Arabum ditissi. tellus] Est Arabia triplex, deserta quippe, petrosa, & felix. Quę, ut Dionysius scribit, ad orientem & austrum spectat, rubro alluitur mari: utq́ꝫ Solin. ait, Arabia sacra interpretatur, propter odores quos plurimos creat. De hac scribit Plinius lib. 12 Strabo. lib. 16

Iram sedat Topazion & tristitiam, ualetq́ꝫ contra noxios motus, phrenesim & mortem subitaneam, ut Dioscorid.

Chrysopra-

¶Chrysoprasus. 16.

ET Chrysoprason lapidē domus Indica mittit. 30
Hic porri succum referens † mixtusq; colore, † mixtūq;
Aureolis guttis quasi purpura tincta refulget. colorem,
Quas habeat uires nondum cognoscere quiui. † relucet
Sed tamen esse reor: nec enim fas omnia nosse.

Alardus Aemstel.

¶Hic porrisuccum] Chrysoprasus ab auro & porri succo nomen habet. Vide Plinium ca.5.& 8. lib.37. Et Solinum cap.65. Est autem Chrysoprasus unus è duodecim pretiosis lapidibus, qui ciuitati sanctæ Hierusalem fundamenta erant, quo in loco non satis arridet & satisfacit glossema illud, cuius cuius id fuerit in Apoc.cap 21. Vbi exponit atq; interpretatur Chrysopasson. Chrysos, inquit, aurū, passos porrum dicitur: Porrum enim non passos sed πράσον.i. prason nominat à græcè scientibus: πάσσον autē, unde Chrysopassus dicitur, latinè spargens, uarians, tingensq; significat.

Quasi purpura tincta relucet] Purpura piscis ē ex concharum genere, congregatur uerno rempore, mutuoq; attritu lentorem quendam ueluti ceræ emittit, sed nobilem illum succum ad tinguēdas uestes, in medijs faucibus habet: uiuas conantur capere, quia florē illum morientes cum uita euomūt De purpura & primo eius inuentore nempè Hercule scripsit Iulius Pollux in Onomastico ad Commodum Imperatorē. Homerus Iliados ε. Ouidius Meta.11. Policianus libro Miscel.1 cap.12.& Lazar⁹ Bayfius lib.de re uestiaria. Plinius lib.37. Indicę absolutum purpuræ colorē habent, ad hanc tinguentium officinæ dirigūt uota: fundit autem eum aspectu leniter blādum, nec in oculos ut Carbunculi uibrat. Idem libr 9.cap.36.de purpurę colore scribit in hunc modū. Sed purpurę florē &c. Lege adagium, Tinctura Cyzicena. Iocus Martialis in Philenen. Tinctis murice uestibus, quod omni Et no-

ctu utitur,& die Philenis. Non est ambitiosa nec superba, Delectatur odore non colore.

Quasi purpura tincta relucet] Est autem purpura piscis è conchiliorum genere, cuius cruori maxima fuit olim dignatio in tingendis lanis, prçcipue si lapidis ictu cædebatur. Verg. lib. 5. Aeneidos: Purpura Mæandro duplici Meliboea cucurrit. Lucretius lib. 2. Meliboeaq; fulgens Purpura Thessalico concharũ tecta colore. Valerius Flac. Illi Tænario pariter tremit ignea fuco Purpura. Claudianus: Nobilis auratos iam purpura uestiat armos. Iuuena. Saty. 11. Qualeis esse decet quos ardens purpura uestit. Catullus. Tincta tegit roseo conchilis purpura fuco. Politianus: Pingit lacteolas purpura grata genas.

Nec fas est omnia nosse] Hieronymus in quadam aduersus Vigilantum epistola: Non parum est scire, q̊d nescias. Cicero in 1. Tuscul. Nec me pudet ut istas fateri nescire quod nesciam. Prouer. 25. Sicut q mel multum comedit, non est ei bonũ: Sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria.

Pictorius Villing.

De Chrysopraso Plin. libr. 37. cap. 8. & 11. Solin. cap. 65. Albert. lib. 2. tract. 2. cap. 3. Barpth. Angli. de ꝓp. rerum lib. 16. Isidorus. lib. 16.

Chrysoprason colore porri succum referens, auri interuenientibus guttis, unde si rationem etymi perpendas, nomen habet.

Porri succum] Porri sunt duo genera, sectiuum & capitatum, sed unius coloris. Capitati succum lætiferum esse ostendit Plinius libro 19. cap. 6. Qui scribit Melam equestris ordinis uirum, ex procuratione à Tiberio Cæsare accersitum, in summa desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confestim sine cruciatu animam exhalasse.

Esse reor] Hoc est reor esse in hoc lapide quid uiriũ

rium. Sed ut quid de uirtute huius gemmæ exprimēti habeas, subiunxi hæc ex doctorum pœnu. Diosc. inquit. Eius uirtus clarificat uisum, auri sitim pellit, & in omnibus bonis perseuerantiam subministrat, & ut est rarissimus, ita quoq; charissimns: Plin. uero. Solus omnium preciosorum limã sentit (cæteri enim aut saxo aut cote poliuntur) & aliquando usu atteritur. Et Euax ad omnes cordis passiões efficacem asserit.

Hyacinthus 17.

HYacinthi species docti tres esse loquuntur:
Nam sunt Granati, sunt Citrini, Venetiq;.
Confortatiuæ cuncti uirtutts habentur,
Tristitiamq; fugant, & uanas suspitiones.
Granatos præfert gemmarum quisq; peritus,
His † ruffus color est, & rarius inueniuntur. †rufus
Cęruleus Veneto qui protinus aëra sentit,
Nubilus obscuro rutilans clarusq; sereno,
Optimus huic tenor est quē nō † aut densior ęquo †depssior.
Obscurat succus, aut rarus perspicuum dat,
Sed flos purpureus mixtum componit utroq;,
Hic & in os missus, plus frigidus esse probatur.
Duritie solida cædi, sculpiq; recusat,
Fragmentis tantum superabilis est Adamantis.
Pallida Citrinos facies probat inferiores.
Sed quodcunq; genus collo suspendere possis,
Vel digito portes, terras securus adibis.
Nec tibi pestiferę regionis causa nocebit,
Sed magis hospitibus censebere dignus honore,
Iustaq; si qua petes, nullam patiere repulsam.
Aethiopes nobis transmittūt hanc quoq; gemmã,
Cum multis alijs, uitæ communis in usus.

Alardus Amstel.

Hyacinthi species] Versus hic plane uitiosus ē, posset utcunq; sic restitui. Tres & Hyacinthi species docti esse loquūtur. Hyacinthus rubro colore, diluto flori,

a quo nomẽ habet, oppido q̃ similis. Plinius capite 9. libro 37. Ex similitudine floris sui nominis sic uocat. Marcialis in 2. Coccina famosæ donas & hyanthina mœchæ. i. uestimenta purpura uiolacea infecta. Persius: Hic aliquis cui circum humeros Hyacinthina læna est. Magnum sane discrimen esse inter Hyacinthinum & Amethystinum palam ex Plinio libro tricesimoseptimo, ubi agit de Hyacinthis. De Hyacintho autem uerso in florem lege Ouidium Transformationum decimo.

Nam sunt Granati] Lege Dioscoridem libro 5.

Qui protinus aëra sentit] Hæc & alia quæ sequuntur mutuatus est Marbodæus ex Solino, capite quadragesimotertio: Hic est, inquit, qui sentit auras, & cũ cœlo facit mutationem.

Quem non aut densior æquo] Ioannis Camers legit, Quem nõ depressior ęquo. Porrò Solinus habet, Optimus in illo tenor si nec densiore succo sit obtusior, nec propensa perspicuitate deiectior, sed ex utroque temperamento lucis & purpuræ moderatum suauiter florem trahat.

Aut rarus perspicuum dat] Scholiastes Solini adducit, Rarum Perspicuum dat, & mixtũ componit utrunq;. Illud haud quaquam silentio prætereundum, quæ Solinus de Hyacintho memoriæ prodidit, Sapphiro peculiaria uideri, minimeq; hãc ab illa separasse, uel Erasmo Stell. teste.

Plus frigidus esse probatur] Cuius causa est, quoniam natiuum Hyacinthi frigus, calorem oris, lapidis huius nature contrarium fugiens, seipsum in unũ recolligit, sicq; uis maior frigoris ex eo lapide omnino egreditur. Virtus enim unita seipsa dispersa (ut dicitur) maior est.

Cæruleus Veneto) id est, uiridis, qui color aliâs dicitur Cyaneus. Plinius de Halcyonibus scribens, auis

est

est, inquit, paulo amplior passere, colore Cyaneo. Politianus: Hæc niueos, hæc Cyaneos superare lapillos. Aliâs dicitur Ferrugineus autore Marcello. Vergilius quarto Geor. Et pinguem tiliã, & ferrugineos Hyacinthos. Columella: Necnon uel niueos uel cęruleos Hyacinthos. Manilius: Pallẽtes uiolas & purpureos Hyacinthos. Gregorius libro Moralium uicesimo quinto, capite uicesimo secundo. Canticorum quinto, Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis. Hieremiæ decimo: Hyacinthus & purpura indumentum eorum.

Pictorius Villing.

De Hyacinth. Plinius libro tricesimoseptimo, capite nono. Isidor⁹ decimosexto. Serapio Aggregatio. capite 398. Aristot. in Lapidar. Solin. capite 42. Albertus lib. 2. cap. 8.

Species tres] Tria genera sunt Hyacinthi. Est genus rubei coloris, quod melius est alijs coloribus: & quando superadditur carbonibus uel prunis, magis rubescit. Est aliud genus crocei coloris, quod obscuratur in igne, & dicuntur isti Citrini. Tertium autem cærulei coloris est, quod Aethiopia mittit, & ignem non fert, qui dicuntur Veneti. Hæc ex Dioscoride.

Hyacinthus appellationem accepit à similitudine floris eiusdem nominis. Rittersporn. Nam & hic flos, qui aliquando adolescens fuit, in delicijs habitus Apollini (ut ait Lucianus) colorem purpureum aut uiolaceum habet. At magis dilutus est lapis Isidorus.

Confortatiuæ] Auicenna scribit de uiribus cordis, quòd hic lapis maximè imbecillitatem cordis pellat.

Optimus huic tenor] Optima huic est dispositio, quæ nec nimium obscura est, neq; clara nimium. Ex libro de natur. rerum:

Repulſam] id eſt, reiectionem, quę apud Romanos non ſolum ijs qui repulſam habebant, uerum amicis quoq; & familiaribus erat probri, ſi Anthonio Ferrarienſi, qui in præfationem Plinij non minus recte quã eleganter commentatus eſt, credimus. Illam Horatius in primo libro Epiſt. Epiſt. prima, repulſam turpem uocat.

Vanas ſuſpiciones] Melancholicam qualitatem illas ſuſpiciones interpretatur Iſidorus.

Amethyſtus. 17.

Purpureus color ac uiolaceus eſt Amethyſto,
Qui q̃ſi gutta meri, ſolet aut roſa munda uideri.
Quidam marcidior, uelut euaneſcit in album,
Vt corruptus aqua uini rubor eſſe putetur.
India mittit eum, gemmarum maxima nutrix.
Hic facilis ſculpi, contrarius ebrietati,
Carus haberetur, merito ſi rarior eſſet.
At nunc negligitur, quando communis habetur.
Huic quoq; dat ſpecies ueterum ſententia quinq;.

Alardus Aemſtel.

Purpureus color] Ouidi⁹ libro tertio de arte. Hic Paphias myrthos, hic purpureos Amethyſtos. Rhen. Dionyſij Corinthij interpres. Purpureóque Amethyſtos ineſt ſuffuſa colore. Martialis libro ſecundo: Hic quem uidetis greſſibus uagis lentum, Amethyſtinat⁹ media qui ſecat ſepta. ¶ Amethyſtus dicitur quaſi minimè ebria, ἀπὸ τοῦ ἀ priuatiua particula, & μεθυσθεὶς .i. ebrius. Magorum uanitas reſiſtere hanc gemmã ebrietati promittit, ideóq; uocatam Amethyſtõ. Fulgor q̃dam in ea purpuræ eſt, non ex toto igneus, ſed in uini colorem deficiens, & uiolæ ſimilis: de quo plura Plinius libro 37. cap. 9. D. Hieronymus in Ezaiam prophetam cap. 66. Commẽ. lib. 18. Eraſ. Rot. in ſcholijs in Epiſtolam D. Hieronymi ad Fabiolã de ueſtitu ſacerdotũ. Plinius de tinguẽdo Amethyſt. Non eſt ſatis

ab-

bstulisse gemmæ nomen Amethystum, rursus abso-
utus inebriatur Tyro, ut sit ex utroque nomen impro-
ium, simulque luxuria duplex. Cum nuper admodum
Ghisbertũ Longolium Coloniensium Physicum, nõ
ulgariter doctũ, καὶ χρυφίης ἴσορα ἀκεσορίης ὅς τόσα φάρμακα ἤδη
ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών, hoc est. Qui quot lata nutrit tellus,
tot pharmaca noscit: inuiserem, serioque consulerem su-
per βαρυηκοΐαν, ne id morbi mihi subinde aggrauesce-
ret: neúe sonitus, ac tinnitus, itemque sordes aditum pla
ne intercluderẽt: præter alias aliquot gemmulas recõ
ditiores ex media usque Italia adductas (qua est ciuili-
tate) nos donauit & Amethysto, ceu μνημοσύνῳ, sed ea le
ge, ut etiam eum darem aliquoties uicarium male præ
cinctis προγαστράσι, scis enim inquit, ut hoc hominũ ge-
nus nihil prius habet, quã splẽdidis adesse conuiuijs,
καὶ παρὰ πότου βακχεύειν οἱ τὰς μεγάλας κύλικας ἐκπίνειν ἀναγκα-
ζόμενοι μόλις καὶ στένοντες τὰ πρόσωπα διαστρέφοντες ἐκτελοῦσι τὸ προ
στατόμενον. Adhęc quũ sciscitarer nihil ne ꝑtereà haberet,
ad prohibendam ebrietatem turpissimam, Germaniæ
tamen nostrę cum primis ἐπιχώριον: respondit olim ad
auertẽdam ebrietatem institutum esse, ut in fine cœnę
lactucis uterentur, quod in sita frigiditate lactuca re-
tundat ebrietatem. Martialis: Claudere quæ cœnas la
ctuca solebat auorum, Dic mihi, cur nostras inchoat il
la dapes? Addidit insuper Androcyden contra ebrieta
tem Raphanũ mandi iussisse: Plinio uero uisum brassi
cam uino aduersari, ut inimicam uitibus, & propterea
antecedente in cibis caueri ebrietatem, postea sumpta
crapulam discuti. Sed hæc fuerit (ut ait Thucydides)
ἐκβολὴ λόγου nõ inutilis. Cuperẽ in hoc amœnissimo hu-
ius argumẽti diuerticulo posse diutius immorari, sed
scholiorum lex monet in eam unde digressus sum, re-
dire uiã. ¶ Quidã amethystum adhibent in compota-
tionibus aduersus ebriatatem, multomagis in audien
dis poëtis præcepta sunt adhibenda, ne quid inficiant

 animum

animum. Plutarchus. πῶς δεῖ τὸν νέον ποιήματα ἀκούειν.

Pictor Villing.

De Amethysto Plinius libro 37. cap. 9. Isido. libro 16. Albertus libro secūdo, capite primo. Aristo. in Lapidario suo. Siluat. Pande. capite 390.

Amethystus] Causam nominis adferunt, quòd nsq; ad uini colorem accedat, prius tamen quàm ipsum degustet in uiolam desinit, scribit Plinius.

Amethystus an gemma uel lapis dici debeat, uidēdum est in leg. Et si. ff. de auro & argento.

Si Amethysto Lunæ nomen uel *S*olis inscribatur, atq; ita suspendatur collo, è capillis cynocephali uel plumis hirundinis, resistere ueneficijs, & adesse quoq; reges adituris, grandines tempestatesq; auertere & locustas, precatione addita quam ipsi demonstrant, propellere Magi dicunt. Plinius libro 37.

India nutrix] Vnde habetur epitheton gemmifer Indus. *S*ed quia orientalis regio est, ubi solis efficacior uirtus quàm in occidente, plura quoq; ibi proueniūt, quæ in alijs orbis partibus nusquam comperiuntur, cuiusmodi sunt gemmæ, aromata, & id genus plura quæ ampliorem expetunt caloris copiam: uelut Leones, Tigrides, Elephanti. *Sic* Cœlius libro primo, capite nono memorat. Plinius. quoq; libro 37. cap. 10. fertilitatem gemmarum in India recitat.

Contra ebrietatem] Magorum uanitas resistere ebrietati pollicetur Amethystos, indeq; appellatos q̄ minimè ebrios, uerba sunt Plin. *S*ed non uanitatem eē sentit Aristoteles, Vult enim Amethystum umbilico appositum, uaporem uini certissime prohibere, & ebrietati esse contrarium prorsus, hominemq; contagio liberare multum.

Quinq; species] Inueniuntur in ista specie multæ differentiæ, sed quinq; sunt magis notę, & per differētias obscuritatis omnes acceptæ. Indica, quæ absolutū

purpuræ

purpuræ colorem habet,& inter omnes principatum tenet. Alia quæ ad Hyacinthum descendit,cuius colorem Indi Sacon,gemmamq; Sacodion uocant. Tertia Paranitis,in contermino Arabiæ gentis, sed dilucidior. Quarta uini colorem habet. Quinta ad uiciniam Crystalli descendit,quæ minimè probatur. hæc Plinius libro 37. capite nono.

Chelidonius 19.

ET Chelidonius lapis est,quem gignit hirundo, † fast ul'atq;
Ventre gerens pretiū quo digna sit ipsa necari.
Nec de fulgentum numero lapis iste putetur.
Paruus & informis,sed nulli uiribus impar,
Pręclaros quosdam lapides præit utilitate.
Huius sunt geminæ species,geminiq; colores.
Nam niger & rufus,cęso de uentre trahuntur.
Cedit gestato lunatica passio rufo,
Curat & insanos,& languores diuturnos,
Facundos facit,& gratos,multisq; placentes:
Ex lino facto decet hunc inuoluere panno,
Et sic † in chela clausum portare sinistra. †, sub
At niger in panno pacto gestatus eodem,
Ad finem dignum suscepta negotia ducit.
Obsistitq; minis,& regum mitigat iras,
Et dilutus aqua languentia lumina sanat.
In croceo panno lini sub tegmine texto
Ipse lapis positus,febres extinguere fertur,
Et simul humores † expellere quosq; nociuos. † cōpescere

Alardus Aemst.

Et Chelidonius] Quid si legas? Atq; chelidonius. Ad eundem modum errauit & Macer. Indeq; nomen habet Chelidonia. Rhennius: Fama Chelidonias celebrat quas nomine terras. Columella 11. Purpureæq; Chelidonię pinguesq; mariscę.

Quem gignit hirundo] Quæ χελιδών grecè dicitur: inde lapidi nomen inditum est. Democritus. ὧν μὲν χελιδόνες

δόνες ἐυδίαν ἡμῖν προσημαίνουσιν· οἱ δὲ ἐκ φιλοσοφίας λόγοι ἀλυπίαν.
.i. Hirundines ſerenitatẽ nobis proximo imminere indicant : ex Philoſophia autem depromptæ rationes, perturbationum ſedationem. Plinius libro 37.ca.11. Taos pauoni eſt ſimilis, item aſpidi, quã uocari Chelidoniam inuenio. Chelidonia eſt herba, qua hirundines pullorum cæcitati medentur. Plinius libro 25.ca. 8. Chelidonia hirundinum colorẽ habet, quędam etiã purpureum nigris interpellantibus maculis, & chelidonia teſtudineo oculo ſimilis, & chelonitides ſimilis teſtudini, aureis quibuſdam guttis inſignis.

Huius ſunt generis ſpecies] Plinius capite decimo. & undecimo, libro 37.

Lunatica paſſio] Lunatici ſunt, qui laborant morbo comitiali: ſolet autem hic peculiaris eſſe his, qui interlunio naſcuntur.

Et ſic in cola] Perdiu miſere me torſit hic loc⁹ plane deprauatus: coniecturis aliquot adducor legendũ, Et ſic ſub ſchela &c. χήλη enim ſcorpionum & cancrorum brachia dicuntur. Lege Vergilium libro primo Georgicorum. Quà locus Erigonen inter, chelasq́; ſequentes. ¶ Languẽtia lumina ſanat] Plinius libro 25. capite 12. Idem libro 8. cap. 87.

Pictor Villing. Hæc gemma Plinio Chelidonia dicitur libro 27. capite decimo. Albertus autem habet Chelidonius libro ſecũdo, Tracta. 2. capite tertio. Dioſco. in proprio cap. Vincentius in Specu. natu. lib. 9. cap. 53.

Chelidon eſt hirundo, inde Chelidonius lapis, id eſt, hirundinarius, & chelidonia, id eſt, hirundinis herba, quę literis quibuſdã omiſſis & mutatis, ſchelcraut dicitur, cum potius ſchuualmcraut dici deberet. Nam hac herba hirundines, oculis pullorum in nido reſtituunt uiſum etiam erutis, teſte Plin. libro 25. cap. 8.

Digna necari] Etiam ſi in hac lapidis præda uenari non poſſit, eſt tamen digna ob totius corporis utili-

atem necari. Nam cum quis præ dolore gutturis, quẽ squinantiam uocant, quidam anginam, loqui non poteſt, accipiat puluerem hirundinis peruſtæ melle temperatum, curabit morbũ. Dioſcorides teſtante & Auicenna, quorum ſententiæ accedit Aeſculapius.

Paruus & informis] Habes hic lapides, non æſtimandos nitore & magnitudine: Nam ſæpe quod illis eſt detractum in ſplendore, æquauit natura uiribus & uirtute. Hoc autem commune habent lapides cum hominibus. Vnde Homerus Tydeum paruo fuiſſe corpuſculo decoratum, in quo tamen uires ingentiſſimas fuiſſe teſtatur: quodquidem & Naſo ſcripſit in carmine obſcœno: Vtilior Tydeus, qui, ſi quid credis Homero, Ingenio pugnax, corpore paruus erat.

Cæſo de uentre] Notandũ eſt quo tempore debeat hirundo interfici, uidelicet menſe Auguſto, creſcente luna, antequam pullus pulli primogenitus attingat terram. Inuenitur autem uel unus uel duo in iecinore ſeu ſtomacho alitis, quemadmodum eſt in libro de natu. rerum: Non tamen hic lapis om̃ibus innatus apparet, etiam ſi debito tempore fuerint captæ & rite maſtatæ: ſed ſi aliquas uideris coniunctis roſtris, innuentes per hoc concordiam, ex his lapidem nanciſci licebit, Vincen. libro 17. cap. 99.

Lunatica paſſio] Eſt quam quidam Epilepſiam. quidam caducum morbum appellitãt, multi Herculeum, q Herculem hoc morbo laboraſſe conſtet, unde & ſacer dicitur: Sed Hippocrates, uir diuina ſcientia, coitũ uenereum cenſuit partem teterrimi morbi quem comitialem dicunt, unde paſſionem illam dictam innuit paruum morbum comitialem, teſtis Macrobius libro ſecundo, capite ſeptimo Saturnalium.

Inuoluere panno] Vim ſuam etiam ſeruat illęſam in corio uituli aut cerui, qui nondum coierit, ſub chela ſiniſtra, id eſt brachio ſeruatus, dicit Albert.

In chela sinistra] Hic dura translatione usum esse Poëtam notabis, quia chelæ, scorpionum aut concro... proprie dicuntur brachia, unde extat hoc Vergilianũ: Qua locus Erigonem inter Chelasq; sequentes.

In panno cro.]Durat item hic suæ uirtutis potẽs in herbam sui nominis clausus, autor est Alber.

Cui lapis non est, morbi comitialis remedium accipiat fel testitudinis & naribus illinat, oppressus statim erigitur, quod Plinius scribit,

Gagates. 20.

N Ascitur in Lycia lapis, & prope gẽma Gagates,
Sed genus eximium † fœcũda Britãnia † mittit.
Lucidus & niger est leuis, & lęuissimus idem,
Vicinas paleas trahit attritu calefactus:
Ardet aqua lotus, restinguitur unctus oliuo,
Prodest gestatus tumidis intercute lympha,
Et dilutus aqua, dentes firmat labefactos,
† Cuius fumigium mulieri menstrua reddit:
Accensus † prodit fumi nidore † caducos:
Effugat immites simili ratione chelydros.
Idem dæmonibus contrarius esse putatur.
Euersos uentres iuuat, & præcordia tensa.
Vincit præstigias, & carmina dira resoluit,
Et solet (ut perhibent) deprẽndere uirginitatem.
Prægnans potet aquã, triduo qua mersus habet.
Quo uexabatur partum cito libera fundit.

† lõginqua
† gignit.
† per suffumigium.
† ꝓdest
† caducis

Alardus Aemstel.

Nascitur in Lycia]Plinius 19. cap. 36. natural. Gagates lapis nomen loci & amnis habet, Gagis Lyciæ, & quę sequuntur. Solinus capite tricesimoquinto: Est autem Lycia regio minoris Asiæ, sic cognominata à Lycio Pandionis filio. Ouidius libro sexto Metamor. Jamq; chimęriferæ cum sol grauis ureret arua Finibꝰ in Lyciæ. ¶ Sed genus eximium fœcunda Britannia] Beda Anglosaxo libro primo, in principio de Britanniæ fertilitate, Quæ insula, inquit, etiam uenis metal-

lo-

lorum, æris, ferri, plumbi, & argenti fœcunda, gignit & lapidem Gagaten plurimum optimum'q;. Est autē niger gemmeus, & ardens, igni admotus, incensus, serpentes fugat, attritu calefactus adplicita detinet æquè ut succinum. Rhennius: Insula perfulget nigro splendore Gagates. Hic lapis ardescens haustu perfusus aquarum, Ast oleo perdens flammas: mirabile uisu: Attritus rapit hic teneras ceu succina frondes.

Leuis & lęuissimus idem] Leuis priorem producit. Ouidius in Epistol. Qui'q; subest niueo leuis in ore pudor. Martialis libro secundo, Leuior ô conchis Galle Citheriacis. ¶ Cuius fumigiū] Aliâs, Per suffumigium: an fortè? Cuius suffitus. Plinius deciminoni capite 36 depręhendit Sonticum morbum & uirginitatem suffitus. Apuleius in prima defensione, Herculanum morbum putat deprehendi potissimum incenso lapide Gagate, & rotę figularis circumactu. Vide adagium, Herculanus morbus.

Accensus prodest fumi nidore caducis] Aliâs, Accēsus prodit fumi nidore caducos. Nidore, id est, odore. Martialis: Pasceris & nigræ solo nidore culinæ.

Simili ratione chelydros.] Chelydrus serpens est, qui eundo sese conuoluit per terram, & quà serpit, fumum emittit. Lucanus: Tracti'q; uia fumamte chelydri. Vergilius in quarto Georgicorum: Cylindrum autem uocant instrumentum illud quo æquantur areæ. ¶ Idem dæmonibus contrarius esse putatur] Sapuit igitur uetustas, quæ hisce lapidibus numerare docuit salutationes angelicas, intermixtis quinque precationibus dominicis. Demiror ego quosdam oua serpentum uocare globulos, maximè Gagaticos, quibus utimur ad numerandas, imò expendendas preces, quòd sic oua serpentum, cum prodeunt, cohæreāt.

Euersos uentres] Venter dicitur euerti cum stomachus ob nauseam uomiturit. Tunç enim sese uertendo

chylum(ut uocant)effundit. ¶Deprehendere uirginitatem] Si uirgo biberit Gagatis colaturam cum rasura, retinebit eam absque dubio, & nihil meiet: Si uerò uirgo non est, sed corrupta, extemplò meit. & cætera Plinius.

Pictor. Villing.

Fundit cito libera partum] Plinius 19.cap.26. De Gagate Plinius li.36.ca.19. Solinus cap.34. Galelenus lib.9 cap.8. Auicenna. lib.2. Alber. lib.2.cap.7. Vincent. lib.9.cap.23. ¶Gagates lapis] Nomẽ loci & amnis habet Gagis Lyciæ, quę est minoris Asiæ regio inter Pamphiliam & Cariam, cuius descriptionẽ Plin. habet lib.5.cap.27. ¶Lapis & propè gemma] Et sic Dioscor. Est lapis inquit ut gemma, unde anuli fiunt, Schuuartzer augstein. Sed quia lapidis mẽtio facta est unde lapis dicatur ex Isidor. 16. libr. operæcium fore adiungere duxi: Qui lapis, dicit, ꝙ pedem lædat etymum habet. Sed aliud sunt Cautes, inquit, aspera nẽpe saxa in mari, dictæ à cauendo quasi caute. Et item aliud Murices, nam petræ sunt in littore similes muricis, nimis acutissimæ, & nauibus perniciosæ: Icon uero saxum, quod humanæ uocis sonum captat, & uerba loquentium imitatur: ʼεικων enim gręce, latine imago dicitur: Licet hoc quidem & locorum natura eueniat & quandoqꝫ conuallium. Sed calculus, lapillus est terræ admixtus, rotundus atqꝫ durissimus, & omni puritate leuissimus. Dictus nãqꝫ, ꝙ sine molestia breuitatis suæ calcetur. Cui contrarius est scrupulus, lapillus minor & asper: qui si inciderit in calceamentum, nocet & molestus est: unde & animi molestiam scrupulũ dicimus, hactenus Isodor. ¶Britannia] id est Anglia, eius gẽmæ fœcunda, insula oceani inter septentrionem & occidentem, cuius situm describit Plin. libr.4. & Strabo Gęogr. li.1. ¶Leuis & lęuissimus] Leue quãdo priorem syllabam corripit, significat id quod sine ponde

re eſt, unde leuem ſtipulam dicimus: Et quandoq; trāſfertur ad animum, undè leues dicimus, homines incōſtantes, uileis, & nullo honore dignos: quemadmodū è contrario, graues uocamus, conſtantes, ſeueros, prudentes, teſtis eſt Perottus: Hinc Poëta Gagatem leuem dicit, qui ut Plin. ait, non multum diſtat à ligno, & ſic natat in æquore quandoq;. Cum uerò læue primam producit, ſignificat id quod tactu aſperū non eſt, ſed politum: Vt læue marmor. *Sic igitur* Gagates læuiſſimus dicitur, quia planus eſt læuigatus. At quemadmodum per nomina leuis & læuiſſimus diuerſa intelliguntur ſignificata, ſic etiam diuerſitati Gagatis attribuenda ſunt. Nam duplex, teſte Iſidoro, color illi lapidi eſt: Glaucus quem lucidū dicit & læuiſſimum, quia planus: Niger quem leuem, nam punicatus eſt, unde parum ponderis habere fertur. Dicit tamen Albertus, quòd & unus erocei coloris reperiatur, qui perlucidus ſit ut Topazion. ¶Tumidis intercute] qui hydropim patiuntur, hoc eſt morbum intetcutaneum, de quo Corn. Celſus lib. 3. ca. 21. ſi geſtauerint hunc lapidem, liberantur morbo. ¶Per ſuffumigium] Id eſt ſuffumigationem uel ſuffumentum. Non multum refert, etiam ſi legas ſuffimentum. ¶Menſtrua reddit] Reſtinguit ſuffocationem matricis, quã etiam ſtrangulationem uocant latini: hoc eſt, morbū curat, cui ſolæ mulieres, ut in Plin. legimus lib. 7. cap. 15. obnoxiæ ſunt: qui naſcitur quando mulier, menſtrui non habet exitum naturalem, & frequenter cadit & nihil ſentit. De menſtruis Ariſto. libro 9. cap. 2. At lapidem bene tritum ponas ſuper carbones ardentes, ut fumigationes mulier bene tecta ad ſe admittat ſic purgabitur, inquit Dioſcorides, ſine dãno & dolore. ¶Accẽſus prodit.] Deprehendit ſonticum morbum ſuffitus Gagatis, ita Plin. li. 36. ca. 19. Dioſcorides autem, in aceto ſumptus, Epilepticos (inquit) erigit.

git. ¶Chelydrus serpens est, fumum emittens quà serpit, ut Perotto placet: sed intelligi serpentes, genere non determinato uult Poëta. ¶Simili ratione,] quæ est per fumum: Et sic cornibus ceruinis accensis utrislibet, odore serpentes fugantur, & comitiales morbi deprehenduntur: huius rei testis est Plini. libro 8. cap. 32. Vnde ornitrophijs admonet M. Varro libro 3. de re rust. cornu ceruinum, sed ustum adhiberi. ¶Euersos uentres] Stomachi nomine Plinius libro 11. cap. 37. postremam gulæ partem accipit. Huic, dicit, mox adnectitur uenter, qui aliquando subuertitur, ita ut immissum cibum amplius capere non possit. Passionem hanc, uentris aut stomachi subuersionem Albertus uocat. Ni uelimus intelligere uẽtres, quos Cælius libro 3. cordi ex medicorũ pœnu atribuit, qui tamen non subuertuntur.

Præcordia tensa] Diaphragma dicitur membrana illa quæ cor ab intestinis diuidit instar retis, à Latinis præcordium, quasi ante cor positum, sic Corn. Celsus libro quarto. Auicenna autem, Gagates ait, qui est genus electri uel succini, proprietatem habet confortandi cor & lætificandi: Vnde per præcordia, quòd cor ipsum intelligat, auguror.

Dæmonibus esse contrarius] Plotinus philosophus scribit animas hominum dæmones esse, & ex hominibus fieri lares si bene meriti sint: Lemures siue laruas, si male: Manes autem dici, si incertum sit, bene an male meriti fuerint. Laruas quippe esse noxios dæmones, ex hominibus factos: Hos Græci cacodæmonas uocant: Lares autem Eudemonas, hoc est, beatos, Hæc ex Augustin. de ciuitat. Dei libro. 9. At Cacodæmonas & Eudęmonas interpretari licet, inquit A. Faber ferrariensis, Genium malum & bonum, ad priscorum opinionem, qui singulis binos genios attribuerunt, quorum alter perniciem moliretur, alter iuua-

re ſtudeat: cuius ſententiæ fuit Empedocles, citante Plutarcho in libello de animi tranquillitate. Quò pertinet illud Bruti, quod in ei9 uita memorat idem Plutarchus. Nam Bruto cum dies ille fatalis immineret, & in Aſia, nocte formè intempeſta ex more uigilaret in tabernaculo, lucerna iam emoriēte, uidere uiſus eſt perſonam quandam tragicā, & humana ſpecie maiorem: Atq; ille protinus, ut erat animo interrito, percūctatns eſt, quiſnā eſſet, aut hominū aut deorū. Cui illa cū murmure: Tuus ſum Brute Geni9 malus: Philippis me uidebis: Eadem itaq; imago rurſus apparuit cōfligenti Philippis, quæ quidē illi pugna poſtrema fuit.

At hoc loco p dæmones aliud intellige, uidelicet phātaſmata melācholica, quibus eſt remediū Gagates quæ'q; dæmones uocātur ab Euace, quod eſt, Pādectarum 430. cap. ¶ Vincit præſtigias] Magicas præſtigias uincit, per quas, ut Seneca ſcribit, meſſes in agros præſtigiatores inferre poſſunt. Vnde in duodecim tabulis cautū erat, dicit Merula, ne quis alienam ſegetē pelliceret: Ad hoc Verg. Atq; ſatas, aliò uidi traducere meſſes. Conſimilia ſunt apud Ouid. de remed. amoris.

Dira carmi.] id eſt, incātationes. Ouid. in Amorib.

Euocat antiquos proauos, atauos'q; ſepulchris,
Et ſolidam longo carmine findit humum.

Ad hoc Verg.

Carmina uel cœlo poſſunt deducere lunam.

Tibullus,

Cautus & è cœlo deducere lumina tentat.

Deprēdere uirgi:] Si huius lapidis, mulieri detur limatura, quæ ſentit carnis maculam, mingit: ſi autem incorrupta eſt, tenet urinam, dicente Alber. lib. 2. cap. 7. ¶ Etiam ſi conteratur in puluerē, cui accedat cæræ commixtio, ut faciat emplaſtrum, illud depellit ſtrumas in colio: nam libet credere Dioſc. lib. 1.

Magnetes.

MAgnetes lapis est inuēt⁹ apud Troglodytas,
Quē lapidū genitrix nihilomin⁹ India mittit
Hic ferruginei cognoscitur esse coloris:
Cui natura dedit uicinum tollere ferrum.
† Decedō uel ededō †Dorendus Magus hoc imprimis dicitur usus,
Conscius in magica nihil esse potentius arte.
Post illum fertur famosa uenefica Circe
Hoc in præstigijs magicis specialiter usa.
Hinc & apud Medos cum res uenisset in usu,
Detexit lapidis magis experientia uires,
† num Nam qui scire cupit sua† si sit adultera coniunx,
Suppositum capiti lapidem stertentis adaptet:
Mox quæ casta manet, petit amplexura maritum,
Non tamen euigilans: cadit omnis adultera lecto,
Tanquam pulsa manu, subito fœtore coacta,
Quem lapis emittit, cælati criminis index.
Si fur claustra domus spolijs, gazisq; refertæ
Ingrediens, prunas ardentes per loca ponat,
Et supraspergat Magnetis fragmina prunis,
Vt per tetragonum fumi calor alta uaporet:
Mentibus euersis uelut impendente ruina
Diffugent omnes, in ea quicunq; manebunt,
Et fur securus rapiet, quæcunq; libebit.
Conciliare potest uxoribus ipsa maritos,
Et uice conuersa nuptas reuocare maritis.
Gratia præstatur, simul & Suadela per ipsum,
Sermonisq; decor, disceptandiq; facultas.
Cum mulso datus, hydropem purgādo resoluit,
Et combusturas superaspersus medicatur.

Alardus Aemstel. Apud Troglodytas] Plinius libro sexto, capi. 29. Troglodytæ à locis, in quibus degunt nomen habēt, .i. ἀπὸ τῆς τρώγλης, hoc est, à specu & cauerna, q in specubus & cauernis degant. Seneca libro naturalium quęstionum quarto. Et Troglodytæ, quibus subterraneæ domus sunt. Sūt autem Aethiopes pernicissimis pedibus

bus, serpentibus, lacertisq́ʒ, & alijs id genus reptilibus uescẽtes, lingua nulli alteri simili utentes, sed semper uespertilionum more stridentes.

Quem lapidũ genitrix] Plinius capite 16. 36. scribit Nicandri testimonio magnetem fuisse ab inuentore sortitum nomẽ. Lucretius libro sexto, à patria, hoc est à Magnesia sic uocatum: Quod superest agere incipiam, quo fœdere fiat Naturæ, lapis hic ut ferrum ducere possit, Quem magneta uocant patrio de nomine Graij, Magnetum quia sit patrijs in finibus ortus.

Vicinum tollens ferrum] Plato in Ione. Diuina, inquit uis est quæ te mouet, sicut in lapide quem magnetem Euripedes nominauit. Nonnulli Heraclitam uocant, qui lapis non solum anulos ferreos trahit, sed uim etiam anulis ipsis infundit, qua hoc idem efficere possint ac perinde ut lapis alios anulos trahere. Vnde longa plerunq́ʒ concatenatio ferri & annulorum inuicem pendet, & omnibus istis ex isto lapide uis attrahitur. Hæc fusius aliquanto scribit diuus Augustinus capite quarto, libro de Ciuitate dei 12. Lege Plinium capite 14. libro 34. & capite 16, 6, & 30. lib. Diogenianꝰ uerum magnetem sic argento similem uult esse, ut sæpe aspicientes fallat: cum enim lapidẽ qui ferrum trahit non magnetem dici ait, sed Heracleon, siue Heraclium potius appellandum. Vide Dioscoridem cap. 168. quinti de materia medicinali libri. Magnetis contrariam naturam Theamedes lapis omnino possidet, ut pote qui ferrum omne abigit respuitq́ʒ: id quod etiã Plinius annotauit. Lege Adagium, Magnete illicibilior.

Dorendus magus] Interstitio uersuum ascriptum erat in expẽlari bibliothecæ Hęcmõdensis Endegor, Deucalion, Ededon, Decedon. Verum (ut fatear ingenuę) nihil quicq̃ comperti de hoc Mago potui subodorari, ¶ Et per tetragonũ] Cum tetragono, quocunq́ʒ cadat pariter quatuor angulis nixo, confertur sapiẽs,

suis opibus felix, nec aliunde pendens, & quęcunque inciderit fortunæ procella, sua uirtute firmus & immobilis. ¶Hic ferruginei] Claudianus. Lapis est cognomine Magnes, Decolor, obscurus, uilis. Idem: Sed noua si nigri uideas miracula saxi, Tũc superat pulchros cultus, & quicquid Eois Indi littoribus rubra scrutãtur in alga. Idem: Venerem magnetica gemma figurat. ¶Venefica Circe] Homerus Odysseæ libro decimo. ¶Simul & Suadela per ipsum] Fortasse respexit ad id quod est apud Ciceronem de claris oratoribus: Suadæque medulla, πειθὼ quàm uocant Græci, cuius effector est Orator. Hanc Suadam appellauit Ennius. Eius autem Cethegum medullam fuisse uult: ut quam deã in Periclis labris scripsit Eupolis sessitauisse, huius hic medullam nostrum oratorem fuisse dixerit.

Cum mulso] hoc est dulci. Plautus Persa. Age, circumfer mulsum, bibite usque plenis cantharis. Iam diu factum est, postq̃ bibimus, nimis sicci sumus. Idem Rudente. Vt dulcis es, ut mihi mulsa dicta dicis. Idem in Aulula: Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliã.

Vicinum tollere ferrum] Vide adagium: Omnes attrahẽs, ut magnes lapis. ¶Vt nõ ipse solũ Magnes attrahit, uerumetiam aliud ferrum ad se trahit, ferrũ Magneti affrictũ: Ita cõtagio, uis uirtutis aut improbitatis, & hæreseos pernities ab alio in alium transit.

Pictor Villing. De Magnete Alber. lib. 2. cap. 11. Beroald. in annotation. in Galenũ. Plin. lib. 36. cap. 16. & lib. 34 cap. 14. Augustin. de ciuitat. Dei lib. 21. Constantinus in lib. Graduum. Serapio. 394. Galenus lib. 9. ca. 10.

Magnes lapis, Heraclius dicit, teste Beroaldo, qui in celebri Græcorum est prouerbio, de his (ut Beroaldus ait) qui ad se omnes trahunt, ut Magnes, ferrũ. Vocatur autem Heraclius ab Heraclia ciuitate Lydiæ uel Magnesiæ, ubi laudatissimus Magnes gignitur, unde & nomẽ. Quod Lucretius euident ostẽdit his uersibus.

Quem

Quem Magnetã uocant patrio de nomine Graij,
Magnetum quia sit patrijs in montibus ortus.

Plinius tamen sentit ab inuentore Magnete armẽtario nomen inditum lapidi: hic pastor fuit in India, qui cum crepidas haberet clauis combinatas, hinc inde cum pasceret ambulans, uenit ad locum ubi Magnes latitabat, qui ui sua clauos omnes extraxit, unde inueniendi facta est occasio. Syderitem alio nomine appellant, quòd ferrum trahat, Plinio dicente. Vide Erasmum in prouerbio, Hieraclius lapis, qui rem tractat hanc eleganter ut omnia.

Genitrix India] Gemmarum fertilitatem in India signat Plinius. lib. 37. Vide tamen Marbodæi. 5. cap. Ameth. ubi Indiam nutricem nominat gemmarum.

Circe uenefica] Circe filia Solis & Persæ nymphę homines ad se uenietes carminibꝰ magicis, poculis & uirga, in quas uellet mutabat formas. De hac multa Homerus. Vide tamen Erasmi Chiliades in prouerbio, Ex eodom ore calidum & frigidum efflare.

Famosa] Capi potest dictio famosus in bonam & in malam partem. Apuleius lib. 11. Metamor. famosum cum laude & in bonam usurpat. Similiter Cicero in oratione aduersus Valerium: sed idem quoq; lib. 2. de oratore in malam, dicens, Nam me ad famosas uetuit mater accedere: Sed quid hoc loco significet, facile intelligis: forte Circen cuius fama apud multos circumuolet: nam & hoc modo Horatius lib. primo. Odar. scripsit, Famosus Hidaspes, ꝙ ob suam magnitudinem ab omnibus decantatus sit Poëtis. ¶ Gazis,] Gazã Persæ ærarinm uocant, ut scribit Mela. ¶ Per Tetragonum] Hoc est, per quatuor angulos: τετράγωνος enim quadrangularis latine significat: sed quia figura quadrangularis est perfecta (continetur enim quatuor lineis æqualibus, quatuor quoq; æquales habens angulos, & semper stat recta eodem modo se habens,

nam portionnes omnes æquales sunt) uirum bonum ac facilem, semper eodem se habentem modo, & uirtutum potestate, quibus insignis est, retinentem in omnibus æqualitatem quandam, Tetragonum uocamus cuius rei testem accipe Lud. Cœlium lib. 10. cap. 34.

Et Suadela] Id est, persuadendi dea. Hanc Angelus Politianus, Miscella. cap: 91. Suadam & Pythô nominat. Et huius meminit Horat. Epist. ad Numitium li. 2. At bene nummatum decorat Suadela, Venusq́ue.

Hic lapis potui datus, est optimum remedium ei, qui de ferro toxicato uulneratus est. Et ualet ad sagittam uel gladium extrahendum de uulnere, scribit Galenus. Eius puluis datus in succo fœniculi, contra hydropisim efficax est, ut Platearius. ¶ Quum autem omnibus pateat D. Augustinum extitisse uirum incõparabilis fidei, libuit & ab eo uisum miraculum, huc adscribere de Magnete. Magnetem lapidem nouimus esse mirabilem ferri raptorem, dicit, quod cum primũ uidi, uehementer exhorrui Quippe cernebam à lapide ferreum anulum raptum, atque suspensum, denique tã quam ferro quod rapuerat, uim suam dedisset, communemq́ue fecisset, idem anulus alteri admotus est, eũdemq́ue suspẽdit, sic accessit & tertius & quartus: iamq́ue sibi per mutua circulis nexis, non implicatorũ intrinsecus, sed adhærentium extrinsecus, quasi cathena pependerat anulorum. Quis istam uim lapidis non stuperet, quæ illi non solum inerat, sed etiam per tot suspensa transibat, & inuisibilibus ea uinculis subligabat? Hæc Augustinus de ciuitat. Dei lib. 21. Sunt apud Plinium lib. 34. ca 14. his Augustini uisis consimilia.

Coralius 22.

Coralius lapis est, dum uiuit in æquore, uimen.
Rectibus auulsus, uel cæsus acumine ferri,
† Aëre contacto fit durior, ac lapidescit:
Quique color uiridis fuerat modo, punicens fit.

† Aëre contactus

Hic

Hic uelut arbusti ramusculus esse uidetur
Circa semipedem, uix longior inueniēdus:
Ex quo finguntur gestamina commoda multis,
Quippe salutaris gestantibus esse probatur.
Illius est † (ut ait Zoroastes) mira potestas, †(ut dixit)
Et sicut scribit † Metrodorus maximus autor, †Meteodor⁹ optim⁹
Fulmina, Typhônas, tempestatesq́ repellit
A rate, uel tecto, uel agro, quòcunq; geratur,
Aut in uinetis aspersus & inter oliua,
Aut à ruricolis cum semine iactus in † agris, †agros
Grandinis auertit calamis contraria tela,
Multiplicans fructus ut fertilitate redundent,
Vmbras dæmonicas, ac Thessala mōstra repellit,
Introitus præstat faciles, finesq́ secundos.

Alardus Aemstel.

Coralium lapis est] Forma ei est fruticis, color uiridis baccę cādidę sub aqua & molles, aiūt, tactu dū uiuit prorsus lapidescere, propter quod euelli retibus ac ferramēto præcidi, hac de causa Coralium uocitatum putant, ἀπὸ τῆς χειρὸς hoc est à manu, quòd ea tactū lapidescat. Quidam tamē potius ἀπὸ τῆς χέρος dictum uolunt, quod congestum quid ac testaceum significat. Probatissimum eximiè rubet, & quam ramosissimū est nec scabiosum aut lapideum. Religiosum id gestamē putant, & infantiæ pro amuleto id est pro fascinationibus amoliendis alligatur. Baccas quoq; ex eo faciūt & in collo pro monili utuntur. Hæc Nicolaus Sipontinus. Plinius lib. 19. cap. 36. Marbodæus ut aliâs sæpe, ita & hic quoq; pleraq; omnia mutuatus est ex Solino, cap. 8. Theophrastus κουράλιον appellat, ἀπὸ τῆς κουρᾶς .i. à tonsura, siue à radendo. Aiunt enim tactu protinus lapidescere si uiuat: itaq; occupari, euelliq́ retibus, aut acri ferramento præcidi. Ouidius 15. Meta. Tempore durescit, mollis fuit herba sub undis. *Sic & coralium, quo primum contigit auras Tempore.*

Idem in calce.4.Transfor.fabulatur uirgas sanguine Medusæ contactas in hunc lapidẽ fuisse conuersas.

Dum uiuit in equore uimẽ] Claudianus de nuptijs Honorij. Mergit se subitò & uelit coralia Clotho: Vimẽ erat, dum stagna subit: processerat undis, Gemma fuit. Verg. in Cyri. Coralio fragili & lachrymoso mouit electro. Sidonius. Lactea puniceo siuuãtur colla corallo. Sunt qui putant, sed falsò putant Coralium dictum à Corallis, qui sunt populi regionis Põticæ. Ouidi. lib.4. de Ponto. Hic mea cui recitẽ, nisi flauis scripta Corallis? Illud obiter animaduertendũ, non rarò Corallam inueniri pro corona. Plautus Bacchid. pro insigni sit coralla plectilis. ¶ Hic uelut arbusti ramusculus] Coralium, ut libro quinto scribit Dioscorides alij lithodendron uocant: forma est ei fruticis marini, duraturq; ilico exẽptum. ¶ Vt dixit Zoroastes.] Orosius de temporibus. Thare annorũ. LXX. genuit Abraham, sub q̃ Zoroastus Magicæ artis inuẽtor. Hũc Berosus in.3. ait fuisse Noë filium eum, scilicet quem scriptura Cham nominat. Plinius cap. 16. lib.7. & ca. 1.3. D. Augustinus cap. 14.21. de ciuitate dei. Solum quando natus est ferunt risisse Zoroastem, nec ei boni aliquid monstruosus risus ille portendit: Nam magicarum artium fuisse perhibetur inuentor, &cæt. Solinus cap.4. Itaq; unum nouimus eadem hora risisse, qua erat natus, scilicet Zoroastẽ mox optimarum artium peritissimum. ¶ Metrodorus maxim9 autor.] Plinius cap.2.25. ¶ Fulmina Typhônas.] Est autem Typhon impetuosa uẽtorum rotatio, uortex item & uibrata procella. Plinius lib.2.cap.48. Aulus Gellius lib.19.cap.1. Quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας uocabant, impendere imminereq;, ac depressuræ nauem uidebantur. Lucanus lib.7. Et trabitus mixtis auidos Typhonas aquarum

rum Detulit. ¶Vmbras dæmonicas] Lege Dioſcoridem. Atq; ab omni maleficio, atq; umbris dæmonũ, & inanibus ſtudijs cuſtodit. Non eſt igit ocioſum, nec ab ratione prorſus alienum, cur ſacras Coralij bacculas, quibus in numerandis precibus utimur, prudens inſtituit uetuſtas.

Theſſala monſtra] Lege Plinium lib. 3. ca. 1. & uide adagium, Theſſalica mulier.

Multiplicans fructus.] Stultè omnino faceret, qui ſuper pomiferas arbores, uel fabaceas herbas, Coralia in pulueres redacta cum aqua aſperſerit, pomorũ aut fabarum ſperans copiam. Eam lucri ſpeciem ſi qs affectarit, Alberto gratias referat, qui id ſecretum poſteris reliquit. Illud obiter addẽdum, Coralinm ex ſimilitudine γοργενίαν appellari: quoniam Coralium exemptum aquis ex uimine dureſcit in gemmam: Sic oſtenſo Gorgonis capite in lapides uertebantur aſtãtia. Plinius 10. 37. Gorgonia, inquit, nihil aliud eſt, q̃ Coralium: nominis cauſa, q; in duriciem lapidis mutatur, emollit marina, fulminibus & typhoni reſiſtere affirmant. Pictor Villing.

De Corallio Plinius libro triceſimoſexto, capite 19. & libro triceſimoſecundo, cap. ſecundo. Solin. cap. 8. Diodo. lib. 5. cap. 129. Albertus lib. ſecundo, capite 3. Auicenna canone. 1. Hanc gemmam eleganter deſcribit Naſo. 4. Transfo. Et Iſidorus in cap. de rubeis gemmis. Bart. Angli. libro decimoſexto, Dioſcorides in proprio capite.

Corallus nos dicimus, ueteres corallium, quidam Pyriten uocant, quoniam ſit plurimus ignis illi: ſed eſt alius etiamnum Pyrites ſimilitudine æris, nonnulli λιθοδένδρον id eſt lapidem arboreum appellitant, & prima illius anceps habetur ſyllaba.

Zoroaſtes.] Hic dicitur eodem die riſiſſe quo natus eſt, eidemq; cerebrum palpitaſſe ut impoſitam re-

pelleret manum, futuræ præsagio scientiæ, Plin. teste libro 7. capite 16. Ab hoc ut inter autores cõuenit, reperta est magica ars, quod idem scribit libro 30. cap. primo, de qua scripsit uigintiducenta milia uersuum, quos Ninus Assyriorum rex cremari fecit.

Metrodorus.] L. Paulus deuicto Perseo petijt ab Atheniẽsibus ut quàm probatissimum philosophum mitterent sibi ad erudiendos liberos, itemq; pictorem ad triumphum excolendum: Athenienses Metrodorũ elegerunt, professi, eũdem in utroq; desiderio præstantissimum, Plin. lib. 35. cap. 11. ¶ Typhônas] Typhônas uocamus fumigantes globos, & figuras nubium sine igne, scribit Plinius libro 2. capite 48. ¶ Thessala monstra,] id est, incantatiões, quarum propter herbas Medeæ Thessali abundant, ut Apuleius indicat. Nam cum illuc fugeret, per aërem uecta Medea, ut est apud Ouidium Transformationum sexto libro, scriniolum ueneficijs, ac magicis herbis plenum deiecit, eæq; sparsæ suppullularunt. Quin & Pli. docet, magiã ad Thessalos usque propagatam, diu ab ea gente cognomen obtinuisse, adeò ut Menander quoq;, literarum subtilitatibus peritus, Thessalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum, detrahentium lunam, ut Hypsipyle Ouidiana de Medea: Illa reluctãtẽ cursu deducere lunam Nititur, & tenebris abdere Solis equos. Vide Eras. in prouerb. Thessala mulier. Veneficia Propertius uocat toxica Thessaliæ. ¶ Si teratur & impleantur ex lapidis puluere concauitates infirmorum dentium, eradicat eos. Et est summus in cõfortatione gingiuarum uentrisq; cura, unde pueris adponitur gestamen. si Auicennæ credimus in 1. can.

¶ Alabanda Alabandina siue Alabãdicus. 13

A St Asiæ regio, quæ nomen habens Alabanda
Fert Alabandinam, cuius lux æmula Sardi,
Iudicis ambiguum de nomine fallit acumen.

Aſt Aſiæ regio] Strabo lib. Gæographię. 14. Iuuenalis Satyra 3. Hic Andro, ille Samo, hic Trallib⁹, aut Alabãdis. Plinius ca. 8. lib. 36. E diuerſo niger eſt Alabandicus terræ ſuæ nomine: & quę ſequuntur. Stephanus in commentario de urbibus, tradit Alabandã Cariæ ciuitatem eſſe, conditam à Care, à cuius filio nomen ſortita ſit. Siquidẽ is poſtq̃ in equeſtri prælio ſtrenue pugnaſſet Alabãdus eſt dictus: Cares enim ſua lingua Ala uocant equum, Bande uictoriam Eam'que uocẽ ait Romanis etiam in uſu fuiſſe, ut bãdam uictoriam dicerẽt. Equidem opinatur hinc Eraſmus Germanis durare uocem eam, qua præpotentem & antiquę nobilitatis principem, Banderum uocant, ut qui uictor olim hoc honoris uirtute bellica ſibi pepererit. Lapis iſte ſanguinis profluuiũ & prouocat & adauget. Hermolaus Barbarus Corallarij lib. 5. ca. 988. annotauit promiſciuè dici Alabandicum ſiue Abalandicum. Vide prouerbium. Alabanda fortunatiſſima.

Pictor Villin.

De Alabandina Plin. lib. 36. ca. 8. ubi Alabãdicum nominat. Albert. lib. 3. ca. 1. Anglicus de propriet. rerum lib. 16. ¶ Aemula Sardi] Eſt rubei coloris ut Sardius, uel hebetis, quaſi medij inter Beryllum & Hyacinthum, ut eſt Chalcedoni⁹, ſic placet Iſido. Secũdum Dioſco. uero, Alabandina eſt clara & ſubrufa, liquatur igni & funditur ad uſum uitri. Eius uirtus eſt ſanguinem prouocare & augmentare. ¶ Aemula] Dicitur autem æmula teſte Nonio Marcel. quæ aliquem imitatur & ſequitur, quod non niſi amore fieri poteſt: unde Verg. lib. 10. Spem'que meã patriæ quæ nunc ſubit æmula laudi.

Corneolus 24.

Sed neq; Corneolus lapides retinere libebit,
Qui licet obſcurum uideantur habere † roborẽ,
Non ſpernenda tamen his creditur inſita uirtus. † colorem

Nam lapis hic digito collóue gerentis adhærens,
In disceptando surgentes mitigat iras.
Quiq; lauaturæ carnis bonus esse uidetur,
Sanguinis ex membro sistit quocunq; fluorem,
Præcipuè talem patitur si fœmina fluxum.

Alardus Aemstel. Illud per se quiuis animaduertat, quæ hic docet Marbodæus eadem esse fere cum ijs, quæ tradidit Pli. quæ quisqs scire uolet, ex illo paratũ erit ingrere.

Pictor. Villing. De Corneolo Alber. lib. 2. cap. 3. ubi scribitur Corneleus. Serapio aggregatio. ca. 400. Anglicus lib. 16.

Corneolus] reperitur hic lapis apud fluuium sui nominis, ut Vincent. ait. Dicit tamen Serapio apud Rhenum flumen. Horum multitudinem filij Israël in deserto sculpisse dicuntur, quorum sculptura tam subtilis acuminis comprobatur, ut nullus huiusmodi operis imitationem fuerit ausus deinceps aggredi, sic est in lib. de natu. rerum. ¶Habens quis liuidos dẽtes Corneolos terat, & cum puluere fricet dentes, albescunt & omnes abiguntur sordes, Sic in Pandectis inuenies. Vnde gemmam hanc non minus uere quàm eleganter dixeris dentifricium: quia omne medicamẽ, ad dentes potissimum dealbandos, dentifricium uocatur, inquit Galenus in Pharmacẽtria: Quod fit è pumice, cinere cornu ceruini, & sale armeniaco: ser nobilius, ex margaritis in pollinẽ redactis, ut idem testat.

Carbunculus siue Anthracites 25.

ARdentes gemmas superat Carbunculus om̃es:
Nam uelut ignitus radios iacit undiq; carbo,
Nominis unde sui causam traxisse uidetur:
Sed greçca lingua lapis idem dicitur ἄνθραξ.
Huius nec tenebræ possunt extinguere lucem,
Quin flammas uibrans oculis micet aspicientum.
Nascitur in Lybia Troglodytarum regione.
Et species eius ter† trinæ, tresq; feruntur.

Alardus Aemstel. Ardentes gemmas] Plinius lib. 37. ca. 7. [Nam uelut ignitus] Carbunculi à similitudine ignium appel-

lati,crm ipsi non timeãt igneis,ob id à quibusdam uo cati Pyroti. Est & Carbũculus anthracites appellata, carbonibus similis ignitis: nimirũ quod iacti in ignẽ uelut intermortui extinguãtur,contra perfusi aqua magis exardescunt.D.Aurelius Augustinus lib.de do ctrina Christiana.2.cap.16.Nam & Carbunculi noti- tia,quod lucet in tenebris,multa illuminat,etiam ob- scura librorum,ubicunq; propter similitudinem po- nitur.Lege Exod.28.Et Ezechiel'itẽ 28. ¶Sed Græ ca lingua lapis idem dicitur Anthrax] 'ἄνθραξ: Hinc an thracinus color dicitur,siue ꝗ carboni similis sit, siue quod huiusmodi color è tædis fit,ligno conbusto,tri tisq; in mortario carbonib⁹.Hierony.ad Damascũ pa pã in epl'a cui⁹ initiũ est,Septuaginta.Vidẽtur aũt mi- hi & Septuaginta in eo,q̊d 'ἄνθρακα transtulerũt,idem sensisse,quod cæteri Anthrax.Quippe quẽ nos carbũ- culũ interp̄tamur,genus est lapidis fulgidi atq; niten tis,quẽ etiã in duodecim lapidib⁹ inuenim⁹. Hęc ille. Plin.Romano uocabulo Pyropũ uocat carbunculum ut q̄ ignes nõ sentiat,& ob id à q̄busdã uocat̄ Apyrau sta.Lucre.li.2,Nanq; alias fit,uti claro fit rubra pyro- po.Ouid.li.2.Meta.Clara micãte auro,flãmasq; imitã te pyropo,Manili⁹.Fœmineũ rubro uultũ suffusa py ropo.Frãcisc⁹ Petrar.Chysolit⁹,nitidusq; adamas,flã mãsq; pyropus.Mãtuan.Ignea & ardẽti circumuestita pyropo.¶Qui flãmas]Carbũculos quidã ab igneo co lore Pyropos,& Apyrustas,ꝗ ignẽ nõ sentiant,uocãt. Mãtuanus.In fuluo radiãs carbũculus auro . Dicit̄ & pyrois ab igneo colore.Columella.Sic micat & rutil⁹ pyrois,& ore corusco Hesper⁹.¶Troglodytarꝫ regio ne]Plin.ca.29.li.6,idẽ ca.8.5.Mela Põponi⁹ li.1. He- rodotus in Melpomene.Solin.ca.40.Eccl'i 32.Signa- culũ carbũculi in ornamẽto aureo,cõcentus musicorꝫ in cõuiuio uiui,in fabricatiõe aurea signaculũ smarag Pictor. di,melodia musicorum super dulce uinum. Villin.

De Carbunculo Plinius libro. 37. cap. 7. Albert. libro secundo. Mineral. tract. 2. cap. 3. Isidorus libro 16. ca. 15. Bartho. Anglicus libro. 16.

Ardentes gem.] Non solum ardentes. Quippe Carbunculus lapis omnium preciosissimus est, ut etiam charissimus, quem ad alios lapides, sicut aurum ad cætera metalla, se habere testatur Albertus. Carbunculum dicit Aristo. sigillum, gnomônem, & regulam gẽmarum, qui omnibus lapidibus suam imprimere possit figuram, quum nullus sibi pressura noceat.

Troglodytarum regiõe] Trogodytæ habitant in finibus Aphricæ ultra Aethiopiam, qui uelociores sunt equis, & in cauernis habitantes, carnibus serpentum uiuunt, de his. Plin. lib. 5. ca. 5. Strabo. lib. 11.

Ter trinæ tresq;] Id est duodecim. Inter gemmas quæ rubro colore sunt & pellucent, Carbunculi principatum tenent. A similitudine ignium, aut q; ignẽ nõ timeant, appellati. Vnde à quibusdam Apyroti uocantur, ait Plin. Sed optimos Carbunculos dicit idem Amethystizontas, hoc est quorũ extremus igniculus in Amethysti uiolam exit. Hinc proximos illis Syrtitas, pinnato fulgore radiantes. Carchedonij minores sunt & nigrioris aspectus, quibus signandis cæris uti solemus, sed tamen Sapphiros & Iaspides & dignitate & precio uincũt. Scimus quidem uarias apud scriptores de huius generibus opiniones relatas, nam Marbodęus hic duodecim memorat, Euax undecim, Pli. etiã plura. In lib. de natu. rerum saltem tria inuenio, sed operę precium esse non uidetur, multis expedire negotium, cum paucis sufficiat, præsertim cum hoc Carthaceum mare omnibus nauigaudũ pateat, apud Plin. li. 37. ca. 7. & apud alios. ¶ Sunt Carbũculi utriusq; sexus, Mares excitatius fulgẽt, fœminæ pinguiores sunt & crassius nitẽt. Sed difficilius est nihil, q̃ discernere ueros à falsis, quoniã magna est in eis occasio artis. Aliquãdo

etenim

etenim ſubijciunt eis mangones fundamenta per quæ luceant & exoticum colorem accipiant: adulterantur & uitro, ꝙ ueris ſint ſimillimi. Aiunt & ab Aethiopib⁹ hebetiores in aceto maceratos, quatuordecim diebus niteſcere, totidem menſibus durante fulgore. Sed cote depræhunduntur ſicut aliæ gēmæ factitiæ, autor eſt Plin. ¶ Sculpturis] Sculpturis reſiſtit: ſi uero ſculptus fuerit dum ſigna in cęrā imprimit, quaſi quodā anima li morſu partē cęrę ſecū tollit, dicit Iſido. li, 16. ca. 13.

Lyncurium 26.

VErtitur in lapidē, ꝙd ſtillat ab inguine Lyncis:
Lyncurium uocitāt, lapis eſt tamē hic ꝓcioſus:
Nam credunt ipſas hoc præſentiſcere lynces,
Quæ mox egeſtum properant operire liquorē:
Dum ſuperaccumulant congeſtæ pondus harenę,
Scilicet inuidia, ne noſtros cedat in uſus.
Electro ſimilem Theophraſtus habere colorem
Hunc ait, & ſimili paleas adducere pacto:
Affirmans ipſum ſtomachi placare dolorem
Ictericis etiam priſcum reparare † colorem, † fulgorem
Et perturbati compeſcere reumata uentris.

Alardus Aemſtel.

Vertitur in lapidem] Plinius lib. 8. cap. 36. Lyncū humor ità redditus, ubi gignuntur, glaciatur, areſcit úe in gēmas carbunculis ſimiles, & igneo colore fulgentes, Lyncurium uocatas, atq; ob id ſuccino à pleriſque ità generari prodito. Nouere hoc ſciuntq́; lynces, & inuidentes urinam terra operiunt, eoq́; celerius ſolidatur illa. Idem lib. 37. cap. 3. Lyncurium tamen gēmam eſſe contendunt, fieri aūt ex urina quidem lyncis ſed egeſta terra, protinus beſtia operiente, quonīā inuideat hominum uſui. ¶ Scilicet inuidia ne noſtros] Ariſtoteles in lib. de admirādis in nr̄a ca, 66. Et Lynces quoq; quod emingunt, obtegere harenis ferūt, cū uideantur intelligere, id ab hominibus quæri ad priua

tam utilitatem,& potissimam ad informandas imagi nes,decorandosq́ sculpturis anulos. Ouidius item 15. Meta. Victa racemifero lyncas dedit India Baccho, E quibus ut memorant quicquid uesica remisit, Vertitur in lapides,& congelat aëre tacto, ¶ Theophrastus habere] Plinius lib.37.cap.3. Quod Diocles quidem & Theophrast⁹ credidit,ego falsum id totum arbitror, nec uisam in æuo nostro gemmã ullam ea appellatione,& quod de medicina simul proditur,calculos uesicæ eo poto elidi,& morbo regio occurri, si ex uino bibatur,aut si portetur. Dioscorides libro secundo,cap. 63. Lyncis urina quam Lyncurium dicunt, creditur eiecta statim lapidescere,sed falso,eamq́ ob causam inanem & inutilem habet historiam: Est enim Lyncurion,quod à quibusdam electrum dicitur, cognomento pterygophoron, quod est plumas trahens: id in aqua positũ stomacho & fluẽti aluo illud accõmodatũ est. Iam uerò q Plinius neget suo æuo ullum uisum fuisse Lyncurium,non satis est causę (quod pace tanti uiri dixerim) cur hodieq; prorsus aut non sint,aut certe olim fuerint Lyncurij:& proinde inanem esse operã omnem, naturas lapidum perquisitius inuestigandi. Quandoqnidem abunde satis constet ex Exodo, Lyncurium τῷ λογίῳ, hoc est rationali pontificis intertextum, tertium angulorum ordinem sibi uendicasse. Prætereà apud Ezechielem, Præter alios lapides,& hunc quoq; legimus in Diademate principis Tyri repositum. Ad extremum in Apocalypsi Ioannis inter illos refertur,de quibus cælestis extruitur Hierusalem.

Ictericis etiam priscum] ἰκτερικία, Ictericia, latinis arquatus,& morb⁹ regius ex obstructiõe hepatis,& debilitate splenis obotrus. Nomen ipsum ab ἰκτερῶ auicula habet,quam quidam miluium interpretãtur, dictumq́ inde morbum, quod flaua bile oculi suffusi, miluinis similes fiant: alij galbulam uel galbulum, ut

Plin.per icteron intelligunt.Est aūt & ictericiæ speci es altera, q̄ nigram uocant. Morbus is populis septentrionalibus ualde notus ē, ꝑpter malos cibos (utputo) & frigus ingēs, corporis, & maxime faciei colorē in nigrorē cōmutans, adeò uehemēter corpus afficiens, ut nō solū dētes labefactati excidant, uerū mēbra solida à corpore ueluti mortuo ꝓcidāt, à qbusdā ꝑlecēt. Lege Pli.li.30.ca.3.à Cor. Celso aurigo dr̄, qm̄ etiam dęmoniacus atq; comitabilis dr̄, ut testis ē Acrō in Poētica Horatij. Samonic⁹. Regi⁹ ē uero signat⁹ noīe morb⁹, Mollit hic qm̄ celsa curat in aula. ¶ Rheuma uētris] Rheuma uel rheumatism⁹ dr̄ eruptio siue fluxus ἀπὸ τ̃ ῥέω. i. fluio. Pli.li.28.ca.8. Elephanti sanguis ꝑcipuè maris, fluxiōes oēs, q̄s Rheumatismos uocāt, sistit.

De Lyncurio Alber.li.2.ca.10. Mineraliū, ubi scriptū ē Lygurius. Et idē de aīalibus, li.22. Solinus ca.8. Pli.li.37.ca.2.& 3.& li.8.ca.38. ¶ Lyncuri⁹] Lynx, animal ꝑspicax est oculis, ita ut scd̄m poēticas fabulas, corpora solida penetret: linguā habet serpētinā, quam ultra modū extēdit: collū circūagit, & lupo lōgior ē. De urina eius dicit nasci lapis Lyncurius, sed inuidere homini fert, adeò ut urinā sub harenis abscōdat. Hæc Albert.de nat.anim.li.22. Cōfinia sunt apud Pli.li.8. cap.38. Et lib. 11.ca.47. ¶ Ab inguine] quod est à pudendis. Et hoc mō dixit Horatius Sermon. 1.li. Saty. 8. Fures dextra coërcet, Obscœnoq; ruber porrect⁹ ab inguine palus. ¶ Electro similem] Electri color quis sit, habes in cap. Chrysolectros. 18. Pictor. Villing.

Paleas adducere] Nec folia tantum aut stramenta ad se rapere, sed aëris etiam ac ferri laminas, quod Diocles & Theophrastus credit, testante Plinio.

Ictericis priscū] Icterus, morbus, cum per totum corpus bilis suffunditur, quæ interdum nigra, interdum flaua est. Dictus autem ab Ictero aue, quam galgulum dicimus, aliquando ficedulam, crocei coloris.

Hic & regius morbus à Plin. dictus lib. 37. capite 10. quod mulso, potionis genere in delitijs regum habito, curaretur, inquit Varro: Et aurugo à colore auri, quia citrinum efficit hominem. Et aliquando Arquatus, quod stringat humana corpora, ut in arcũ ducat, de his multa Angli. libro septimo. ¶ Reuma quilibet fluxus est: talis, fuit causa accelerationis mortis Manassę, ut est scriptum Iudith octauo. cap. Reumatismum Barpth. Anglicus describit libro septimo. Eiusque meminit Plinius libro 22. cap. 15. ¶ Hic lapis Lyncurius, frigidę & siccæ cõplexionis est, rotundus, ualet prę cipuè uulneratis & à uulnere ferrum extrahit, Aristo.

Aëtites, 27.

INter præcipuos lapides numeratur Aetites,
Quem petit extremis orbis Iouis ales ab oris,
Custodem nidi, defensoremque futurum,
Quo ualeat pullis dubios auertere casus.
Continet hic alium prægnantis more lapillum.
Creditur ergo potens prægnantibus auxiliari,
Ne uel abortiuum faciant, partuúe laborent,
Appensus leuo solito de more lacerto.
Confert præterea gestanti sobrietatẽ,
Auget diuitias, & amari cogit habentem,
Victoremque facit, populique fauoribus ornat,
Incolumes pueros dat uiuere, siue puellas.
Atque caducorum fertur † cohibere ruinas.
Si quis suspectus tibi sit de fraude ueneni,
Tuque probare uelis sua num sit iniqua uoluntas,
Participem mensæ, quem formidas adhibeto,
Pulmento posito, cui sit submissus Aetites.
Si fraus corde subest, tentans glutire nequibit:
Si tuleris lapidem, cupidè gustata uorabit.
Puniceum lapis hic memoratur habere colorem,
Oceanique latens in littoribus reperitur,
Aut aquilæ nidis, aut Persarum regione,

† phibeere uel sedare.

Quem

Inter præcipuos] Plinius lib. 36. capite 21. & 50. capite 13. Solinus cap. 50. Hunc Aëtitem Torastres prefert omnibus, maximamq́ illi tribuit potestatem: inuenitur autem in nidis aquilæ, aut in litoribus Oceani. ¶ Numeratur Ethites] Sic in aliis codicibus erat, ut ab Alberto etiam nuncupatur Etites: sed utrunque æquè deprauatum est, quanquam ratio carminis non patiatur, tamen legendum est Aëtites ab aquila, quam Græci ἀετὸν uocitant, quod in aquilarum nidis reperiatur. Plinius 37. cap. Aëtites à colore aquilæ candicante cauda. ¶ Quem petit extremis] Philostratus 2. uitæ Apollonii. Aues quoq;, inquit, quis non uideat pullorum causa multa facientes? uelut aquilas ac Ciconias, quæ nunquam nidos extruunt, quin lapides illis imponant, hæc quidem à se aquilinum uocatum, illa uerò lychnitem appellatum: propterea quod facem adhibent, ut oua fœtum producant, & serpentes nidis non appropinquent. D. Hieronymus lib. 18. commenta. in Esaiam, cap. 66. Aiunt qui de animantium scripsere naturis, omnium quidem bestiarum, & iumentorum, & pecudum, auiumq́ ingenitum esse in filios pullosq́ affectum sed maximum esse amorem aquilorum, quæ in excelsis & in accessis locis nidos collocant, ne coluber fœtus uiolet, amethystem quoq; inter pullos cuius lepidem reperir, quo omnia uenena superentur. Hæc ille. Demiror ego qua nam incuria acciderit, ut in omnibus exemplaribus & olim, & recens excusis, hoc loco subdititia uox. ¶ Repserit Camethystes, cum mea quieem sententia rectius quadraret aetites. ¶ Iouis ales] Aemulatus est locum qui est apud Vergilium lib. Aenei. 1. Aetherea quos lapsa plaga Iouis ales aperto Turbabat cælo. ¶ Continet hic alium] Lege Dioscoridem. Aëtites lapis, inquit, ceu prænans, intusq́ uelut in aluo alterum lapidem habens, sonum, si quatias, remittit.

Alardus Aemstel.

Plinius lib. 10. cap. 3. Inædificatur nido lapis aëtites, quem alij dixere Gagatē, ad multa remedia utilis, nihil igne deperdens. Est autem lapis iste prægnans, intus cum quatias, alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Idem libro 30. capite decimotertio. Lapis aëtites in aqlæ repert⁹ nido, custodit partus contra omnes abortuū insidias.

Prægnantibus auxiliari] Rhennius. Hic est aëtites sonitum cui spiritus addit. Arcanum crepitans prægnantibus utilis ægris. Erasmus in adag. Scarabeus aquilam. Est gemma cum primis nobilis, quam ab aquilæ nomine Græci uocant aëtiten: non dissimilis est ouo, sexu quoq; distinguitur. Nam in fœmina fœtum inclusum inuenias, pulli propemodum specie. Mira uis ad eliciendum partum. Quamobrem hodieq; parturiētib⁹ admouetur, quò partum acceleret. Hui⁹ itaque generis par aquila solet in nido suo parere, alioqui nunquā positura oua, aut certe non exclusura pullos. ¶ Sua si sit iniqua] Videtur si positū pro an, quo pacto & Græci utuntur aliquoties εἰ. Cicero in oratore suo libro secūdo, si pro an dixit imitatus Grecos, apud quos εἰ bifariam significat. ¶ Quem gemini Pollux] Fuerunt filij Tyndari & Ledæ ac Helenæ fratres Castor equorum domitor, Pollux uero pugil. Ouidius libro fastorum quinto. Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil. Homerus Odysseæ λ. τοὺς ἄμφω ζωοὺς κατέχει φυσί ζοὸς αἶα. Vergilius: Si fratrem Pollux alterna morte redemit. Leda grauida ex Ioue in cygnum conuerso ouum peperit, unde gemini prognati Castor & Pollux. Pictor. Villin.

De Aëtite Plin. lib. 37. cap. 11. Isido. lib. 16. cap. 4. Et iterum Plinius lib. 10. capite tertio. Solin. cap. 50. Diodo. lib. 5. cap. 148. Serapio. cap. 402. Albert. libro secundo. cap. 5. ubi male scriptum reperies Eticès.

Aëtites à colore aquilę cādicante cauda, iuxta Pli. lib.

lib.37.capite undecimo. Nam ἀετὸς aquila sonat, unde à quibusdam, teste Alber, & Aquileus dicitur, aliq dixere Gagatem, ut asserit Plin. libro decimo capite 3 ¶ Iouis ales] E uolucribus, sola aquila fulmen nō sentit, unde armigeram Iouis, consuetudo iudicauit, & sic Iouis alitem: cuius rei testimonio est Plin. libro secundo, capite 55. & libro 3. cap. 10. & cap. 5. Possum q̊q; Luciani poëticum huc applicare, qui sub forma aquilæ Iouem ab Ida Ganymedem rapuisse scribit: unde, quia ipse in aquilam pater deorum atq; hominum sese formauit, facile crediderim, hāc uolucrem Ioui in delitijs & sacram fuisse. ¶ Auertere casus] Albertus dubitare uidetur cur hanc gemmam in nido habeant aquilæ: Hic autem habes rationem spectatam utcunq;. præsertim cum tantæ uirtutis sit habitus Aëtites. Non tamen latet nos, alios alia adducere: ut quædam apud Albertum, q; habeant hunc ad mitigandum calorem ouorum, aut corporis aquilæ, ne oua nimis calefiant: Alium q; conferat ad formatiōem, & ad futurum habitum pullorum. Sed nostri instituti non est, cuiusq; rei singulorum autorum, ostendere causas. ¶ Abortiuum] Abortus causas plurimas in septimo libro, cap. septimo. Plin. enumerat, mulieribus obseruandas, quarum una est, inquit, à lucernarum odor extinctu.

More prægnantis] Est lapis iste p̄gnans: intus, cum quatias, alio uelut in utero sonante, Plinio autore.

Leuo lacerto] Et cruribus alligatus prægnantis, maturat partū, scribit Isidorus. ¶ Aëtitis quatuor genera Plin. lib. 37. capite 21. inueniri ait, Marem & fœminam. Vnum nāq; aëtitem in Africa nascentem, pusillum & mollem, intra se ac ueluti in aluo habentem argillam suauem, candidam, ipsum fricabilem, quem fœminei sexus putant: Marem uerò, qui in Arabia nascitur, durum, gallæ similem: aut subrutilum, in aluo habentem durum lapidem.

Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa nascentibus similis: amplior tamen ac dilatatus, cæteris enim globosa facies: habet in aluo harenam iocūdam & lapillos, ipse tamen mollis ut etiam digitis fricetur. Quarti generis Raphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem in Rhaphiusa, qui locus est dextra nauigantibus ex hac Leucadem. His eleuauit fidem Plinius testimonio libro 36. cap. 21.

Selenites. 28.

† Nec

† tacere

† Quæ

NEcq; Selenitem fas est omnino † silere
Qui uelut herba uirens, & Iaspidis æmula gemma,
Lunares motus, & menstrua tempora seruat:
Crescit enim luna crescente, minorq; minuta
Efficitur, tanq̃ cœlestibus anxia damnis.
Idcircò sanctus lapis à plerisq; uocatur.
Dicitur esse potens ad amorem conciliandum,
Languentes etiam, Phthisicosq; iuuare putatur.
Toto gestatus crescentis tempore lunæ
Nec minus & toto per decrementa fluentis,
Effectus miros, & commoda plurima præstat.
Hanc autem gemmam memorant in perside nasci.

Alardus Aemstel.

Nec Selenitem] Primam corripit. Verg. 3. Aeneid. Teq; datis linquo uentis palmosa Selinis. & Silius. Audax Hybla fauis, palmis quoq; onusta Selinis. Rhennius. Atq; Selenites lunaris imagine lucis. Quod dec⁹ & minuit proprij splendoris & auget. Proinde libens legerim. Necq; Selenitem. σελήνη lunam significat. Vnde Arcades, qui uolūt mortalium omnium antiquissimi uideri, προσέληνοι dicuntur, tāquam antiquiores ipsa luna. Huic lapidi à luna nomen inditum est, quæ Græce σεληναῖα καὶ σελήνη dicitur: σέλας uerò siue σελέας iubar atque splendor. Perinde igitur sonat, ac si lunæ iubar & splendorem dicas. Augustinus 21. de ciuitat. cap. 5. In

eadem

eadem Perside aiunt gigni etiam lapidem Selenitem, cuius interiorem candorem cum luna crescere atq; deficere. ¶ Lunares motus.] Plinius libro 37. capite 10. & Solinus capite 50. ¶ Phtisicosq; iuuare] φθίσις, Phthisis consumptio membrorum spiritus ac solidorum etiam, Latini tabem uocant, Græci etiam φθονήν. Ptysis πτύσις uero frequenter accidere solet in morbis thoracis. Et est expuitio puris cum tussi uehementi. Proinde in dubium uocor phthisicosq; an ptysicosq; legēdum sit. Liberū per me erit cuiq; sequi quod uelit. Ptysis dicitur sputum, Phthisis uerò exhulceratio pulmonis appellatur, cum tabe & extenuatione totius corporis, ac sanguinis excreatione: ἀπὸ φθίνειν, quod est tabescere consumiq;: unde Phthisici. ¶ Effectus miros] Illud mirum quod eò arbores fertiles fieri uidentur, si uinctum eum contineant. ¶ Et commoda plurima p̄stat] Quæ compendio perstringit Dioscorides.

De Selenite Dioscorides libro 5. Pli. lib. 37. ca. 10. Auicennæ lapis lunæ dicitur libro secundo, cap. 412. Solinus cap. 50. Albert. libro secundo capite 17. Pictor VII ling.

Selenites, quia imaginem lunæ habet, sic uocatur, σελήνη enim lunam significat latine, uide Plinium libro 37. capite decimo. ¶ Velut herba uirens] Ex candido translucet melleo fulgore. Plinius.

Menstrua tempora] Hoc est, quę sunt mensis unius. quia luna octo & uiginti propè diebus, totius Zodiaci ambitum conficit, qui mensem integrum faciunt, Macrobius in som. Scipion. libro primo. A mense autē deducitur adiectiuum menstruus, ut menstruum opus quod est opus unius mensis, Perottus.

Phthisis est consumptio naturalis in humore corporis ex ulcere pulmonis proueniens: fit aliquādo ex rheumate à capite distillante in pulmonem, quē repercutit, & repercutiēdo cauat, & hulcerat. Aliquando ex nimia pulmonis siccitate: nonnunquam ex sanguine:

tum in pulmone rumpitur uena, & eius fluxus in sangui
em conuertitur. Barpth. Anglicus.

Commoda plu. præstat] Nam qui portat eum, fer tur habere præscientiam quandam futurorum, si sub lingua portetur, præcipue prima Luna & decimo existente, sic scribit Albertus. At Vincentius in spec. natu. ait: Ista duo uocabula gemmarum Chelonites & Selenites uidentur confundi, & unum loco alterius sumi, uitioq; scriptorum corrũpi. Nam eadem ex parte hic dicũtur de Selenite q̃ superi⁹ dicta sunt de Chelonite.

Gagatromeus 29.

At diuersicolor, quem dicunt Gagatromeum,
Pelli capreoli similis lapis esse refertur:
Quem qui gestarit dux pugnatur⁹ in hostem,
Hostem depulsum terraq; mariq; fugabit.
Istius Alcides ope multa pericula uicit,
Succubuit, quoties lapidem non sustulit istum.

Alardus Aemstel.

Hostem depulsum] ἀναδίπλωσις est. [Istius Alcides] Hercules dictus est ἀλκείδης ab auo Alceo, Amphytrionis patre. Martialis lib. 4. Trux erat Alcides, sed Hylã spectare licebat. Pictor. Villing.

De hoc lapide Albert. libro 2. Tract. 2. cap. 7. Sed Gagatronica habet Siluat. Pandect. cap. 424.

Dicit Auicenna, q uictores reddat se gestantes, & hoc expertum sit in Alchite priucipe quodam: qui cũ secum habuerit hunc lapidẽ, uicerit domi forisq;: quã do uerò caruerit, hostibus succubuisse compertum sit.

Pelli capreoli] Capræ syluestres sunt, unde capreoli dicti. Verg. Capreoli sparsis etiã nũc pellib⁹ albo.

Pugnaturus in hostem, Hostem depulsum &c.] Figuram orationis nota, Anadiplosim, id est, reduplicationem, quę summus carminis est ornatus, si non crebro intercurrat. De hac Cicero ad Heren. 4. lib.

Ceramius 30.

VEntorum rabiē cum turbidus æstuat aër,
Cum tonat horrēdū, cū fulgurat igneus æther,
Nubibus elisus cœlo cadit ille lapillus.
Cuius apud Græcos extat de fulmine nomen:
Illis quippe locis, quos constat fulmine tactos,
Iste lapis tantum reperiri posse putatur,
Vnde κεράυνι⊝ est Græco sermone uocatus:
Nam quod nos fulmen, Græci dixere κεραυνόν.
Qui caste gerit hunc à fulmine non ferietur,
Nec domus aut uillæ, quibus affuerit lapis ille:
Sed neq; nauigio per flumina uel mare uectus,
Turbine mergetur, nec fulmine percutietur:
Ad causas etiam, uincendaq; prælia prodest,
Et dulces somnos, & dulcia somnia præstat.
Huic binæ dantur species, totidemq; colores,
Crystallo similem Carinaria mittere fertur,
Cæruleo tamen infectum rutiloq; colore:
Mittit & Hispanus, regione manens Lusitana
Flammas spernentē similemq; colore Pyropo.

Alardus Aemstel.

Ventorum rabie] De hac uentorum rabie ; turbi-neq; Homer⁹ Iliad. 2. 13. & 14. Sili⁹ lib. 15. Et uaga la te Per subitum moto strepuere tonitrua mundo. Vale rius Flaccus lib. 1. Vasto pariter ruit igneus ęther Cū tonitru. Iuueñ. 5. Fremeret sęua cum grandine uernus Iuppiter, & multo stillaret penula nimbo. Politianus Tonitruq; coruscat Horrisono. ¶ Cuius apud Græ.] Pli. cap. 9. 37. Quoniam non aliubi inueniatur, quam in loco fulmine icto, unde & nomen habet. κεραυνὸς enī Græcè, Latine fulmen dicitur. ¶ Græci dixere κεραυνόν] Hinc est illud prouerbiale Homericum, χαλεπὸς δὲ Διὸς μεγάλοιο κεραυνός .i. molestum est uero magni Iouis fulmē Albertus 2. Mineralium, ut fere omnia lapidum uoca bula, perperam more suo eraurū siue Coronū nomi-nat. ¶ Nec dom⁹ aut uillę] ὁμοιόπτωτον est siue παρόμοιον

 Quale

Quale est illud Propertij li.3. Lydus Dulichio nõ distat Cresus ab Iro. ¶ Turbi. merge] ἠμοιοτέλευτον. ¶ Crystallo similẽ Germania] Quanq̃ & Alber. hãc sequut⁹ lectionẽ fortasse constanter affirmet, et Cerauniã reperiri in Germania, tamen ex Plinio satis apparet esse legendum, Crystallo similem Carmania. Est, inquit Plinius, inter candidas, & quæ Ceraunia uocatur, fulgorem siderũ rapiens, ipsa Crystallina splendoris cærulei in Carmania nascens. Vide Plinium libro sexto, cap. 23. Illud obiter adijciendum, Ceraunia mõtes eẽ Epyri, separantes Ionium mare ab Adriatico, qui crebro fulmine infestantur. Claudianus. Ignea fulmineis legêre Ceraunia Nymphę. Rhennius: Cũ tollunt mõtes excelsa Ceraunia. Statius libro 10. Thebai. Qualiter aut Malæa, aut alta Ceraunia supra Cessantes in nube sedent, nigrisq́ꝫ leguntur Collibus, & subitæ saliunt in uela procellę. Ouidius: Cum poterã recto trãsire Ceraunia uelo. Silius libro octauo: Terruerũt pauidos accensa Ceraunia nautas. ¶ Regione manens Lusitana] Solinus cap. 36. Lusitanum littus pollet gẽma Ceraunia plurimum, quã etiam Indicis præferunt Huius Cerauniç color est è Pyropo, qualitas igni probatur, quem si sine detrimento sui perferat, aduersus uim fulgurum creditur opitulari. Plinius lib. 4. ca. 21.

Pictor. Villing. De Ceuraunea Plin. lib. 37. cap. 9. Albert. li. 2. ca. 3. ubi perperam scriptum est Ceraur⁹. Anglicus Ceranius scribit lib. 16. Corauius habet Siluat. cap. 404.

Nubibus illisis] Si in nube luctatur flatus aut uapor, tonitrua ędũtur: si erumpat ardens, fulmina: si longiore tractu nitatur, fulgetra: ijs finditur nubes, illis perumpitur, Plin. autor est. 2. lib. & tunc demum cadit ille lapillus. ¶ Turbidus & horrendum] Loco aduerbiorum posuit nomina, & hoc poëtice. ¶ Cuius apud Græcos] Non alibi quàm in loco fulminis, ictui proximo inuenit Ceraunius. Græca enĩ lingua κεραυνός fulmen

fulmen dicitur. ¶Igneus æther] Igneus, latinum æther est epitheton, sed græce dicunt ἔμπυρος, quod sonat etiam ignitus. ¶A fulmine non ferietur.] Et eius sortis est Laurus, si Pliu. credimus libro 2. cap. 55. arbor Apollini, qui est fulminifer sacra, unde eleganter Lippius Poëta suæ æiatis primus:

Missa triumphalẽ non tangunt fulmina laurum.
Cingant belligeri tempora læta duces.

Nec domus] Quia finis & medium conueniunt carminis, leoninum dicetur. Si cui aurium sit iudicium, facile notat sonum, non lepidum admodum auditu.

Germania] Plinius habet Carmania libr. 37. ca, 9. quæ est regio orientalis prope Indiam & mare rubrũ, Eius meminit Strabo lib. 3. ¶Cœruleo] Cœruleo id est cæsio, quasi cœluleo: nam cœruleum mare dicitur à cæli colore, quem græci nominãt γλαυκός à noctua, cui talis est color, ait Sipontinus. ¶Pyropo] rubenti, ut splendescit qualitas ignis. ¶Rutiloq; colore] Si in die ceciderit, habet fulgorem sydereum, teste Isidoro.

Sotacus tradit apud Plini. libro 37. cap. 9. Ceraunеas aliquot esse securibus similes, ut his liceat urbes expugnare & classes, easq; Betulos uocari. Aliquot item rotundas Cerauneas nominatas, quibus nulla uirtus adscribitur. Isidorus tamen, eiusdem operationis utranq; gemmam participem testatur.

Heliotropia 31.

EX re nomen habens est Heliotropia gemma,
Quæ solis radijs in aqua subiecta batillo,
Sanguineum reddit mutato lumine solem,
Eclipsimq; nouam terris effundere cogit.
Deniq; post modicum uas ebullire uidebis,
A spergiq; foras subitæ scaturiginis imbrem:
Vt fit, cum nimbos distillar turbidus aër.
Se quoq; gestanti dat plurima uaticinari:
Imbres de cœlo uocat astringitq; serenum,

† pdicere Atq; futnrarum quædam † prænoscere rerum,
Hosq; bonæ famę, qbus est data, laudibus ornat.
Seruat & incolumes producens tempora uitæ:
Sanguinis astringit fluxum, pellitq; uenena,
Nec falli poterit, lapidem qui gesserit istum.
Tot bona diuino data sunt huic munere gemmę.
Cui tamen amplior ijs concessa potentia fertur:
† iungatur Nam si † cingatur eiusdem nominis herba,
Carmine legitimo, uerboq; sacrata potenti,
Subtrahit humanis oculis queæcunq; gerentem.
Hanc nūc Aethiopes, nūc Cyprus & Africa mittit,
Sanguinis aspersam guttis, similemq; Smaragdo.

Alardus Aemstelre. Ex re nomen habens est] Græci ἥλιον solem dicunt, τροπήν mutationem cōuersationemue. Plinius ca. 10. 37. Causa nominis, quoniam deiecta in uas aquæ, fulgorem solis accedētem percussu sanguineo mutat, & quæ sequuntur. Rhēnius: Hic lapis Heliotropius ē, qui nomine uero Dicitur, inuertit radios nam solis in unda, Si quis eum fusum labris immergat ahenis, Sanguineiq; rubens resplendet luce coloris, Purior ac sole renitet nudatus ab undis. Idem: Gemmaq; , quæ radios immitit candida solis. ¶ Subiecta parillo] Oēs quos uiderim codices habebant aut parillo, aut bacillo, aut patillo, aut Bathyllo, ceu uideatur fieri mentio de Bathyllo adolescente Samio, cuius meminit Apuleius libro secundo Floridorum. Iuuenalis Satyra 13. et Satyra 6. Horatius libro quarto Odarum. Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo Anacreonta. Verum ego uel omnibus refragantibus exemplaribus nō dubitem legere batillo, ut sit diminutiuum ἀπὸ τοῦ βάτος. i. cadus, uoce nulli nō nota: ut sit sensus, in aqua subiecta batillo. i. deiecta in uas aquæ. Nec me præterit, quod interpres Origenis Homelia in Leuiticū. 9. ex cap. 16. legit. Et sumet, inquit, plenum batillum carbonibus ignis de altari quod est contra dominum. τὸ πυρεῖον Gręcè est

cè est, quod alij uertunt thuribulum. ¶Astringit fluxum] Eleganter admodum usus est astringit pro densat, cui contrarium est relexat Cicero de natura deorum. Eaq; tum astringitur, tum relaxatur. Ibidem. Quemadmodum enim reliquę cibi propellātur, tum astringentibus se intestinis, tum relaxantibus, haud sanè difficile dictu est. Ouidius 9. Meta. Vtq; ferūt imbres gelidis concrescere uentis, Inde niues fieri, niuibus quoque mole rotatis Astringi, & spissa glomerari in grādine corpus. ¶Eiusdem nominis herba] Plinius lib. 22. capite 21. Poëtę fabulantur Clycien Nympham in hanc herbā fuisse conuersam, quod à Sole, cuius amore tenebatur, fuerit derelicta. Attamē illa, suum, quāuis radice tenetur, Vertitur ad Solem, mutataq; seruat amorem. ¶Aphrica mittit] Albertus lib. Mimeralium secundo, eam non in Aphrica sed in India cōtra aliorum sententiam prodidit inueniri.

¶Vt Heliotropium circumagitur cum sole, & quocūq; se mouerit ille, eodem deflectit & hoc cacumen: Ita proceres aulici quòcunq; regis animus uergit, eò ꝑpendent omnes. Quemadmodum Heliotropium herba semper in eam spectat partem, qua sol est, & eo cōdito florem contrahit: Sic nonnulli ad regis omeis nutus obsecundant, & in quodcunq; uiderint illum esse propensum, in id feruntur & ipsi.

Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 39. Alb. li. 2. Trac. 2. ca. 5. ubi Eliotropia scripsit. Arist. in lap. Isid. 16. Quæ solis] Hæc gēma in obbā aq̄tilē uel in batillū, hoc ē, in uasis aliq̄d gen⁹ (nā Pli. uas habet, nō batill⁹) posita, oppletū lucida aq̄, radios solis mutat, & ex aëris repcussione obumbrare uidetur radiorum solarium claritatem, & quendam inducere in aëre sanguineum colorem, ac si sol ex interpositione corporis lunaris ad solem, eclipticas pati tenebras uideatur. Et ideo, quia ita uidetur solis posse mutare claritatem, Heliotropia, id ē, solis Pictor. Villing.

auerso nuncupatur. Hæc Dioscorid. ¶ Deniq; post modicum] Hic cum Aristotele loquitur poëta, qui Heliotropia, dicit, si ponatur super aquam, euaporabit eam. Nam in nebulam resolui scribit Vincentius, quæ post paululum, imbrem inducit: unde subiungit Marbodæus, Imbres de cœlo uocat &c. ¶ Atq; futurarum] Propter quod, templorum pontifices isto lapide utebantur, & maxime in festis Idolorum, sic Albert. 5. ca.

Diuino munere] Habetur in libro de natura rerũ, quòd omnibus gemmis à Deo insita sit natiua uirtus.

Eiusdem nominis herbæ] Magorum impudentię uel manifestissimum, hoc quoq; est exemplum, quòd admixta herba eiusdem nominis (aliter solsequium, uueguuart) Heliotropio, quibusdã quoq; additis precationibus, gerentem conspici negent, uide Plini. lib. 37. cuius hæc fermè uerba sunt. ¶ Aethiop. Cyprus & Aff.] Sed quoniam horum populorum, insularum & regionum nomina, & situs, ferè omnibus sunt obuia, libuit pręterire hic. At quis color Smaragdo, uide literam S.

Hephestites siue Episthites. 32.

NAscitur in bimari preciosior ære Corintho,
Dictus Hephęstites, rutilãs lapis & rubicũdus:
Qui si feruenti fuerit cõiectus aheno,
Ignibus exultans prius, ilico sistitur unda,
Frigida post modicum lapidis uirtute futura.
Fructibus à terræ uolucres arcere locustas,
Et nebulas steriles, & grandinis improba fertur
Verbera, nec turbo (quos protegit iste) nocebit.
Ad solem positus, radios emittit & ignem,
Mirantes oculos perstringens luce chorusca.
Accensas idem compescit seditiones,
Et tutum seruat dubia sub sorte gerentem:
Pectore sed memori fixum teneamus oportet.
Qua cor parte iacet, lapides hos esse gerendos.

Nascitur

Alardus Aemstel.

Nascitur in Bimari] Aemulatus est Horatium libro Carminum primo, Ode 7. Aut Ephesum, Bimarisúe Corinthi. Strabo libro 8. Solinus capite 7.

Qui si feruenti] Hic lapis in aquam feruentem missus, continuo tepidiorem eam, & si aliquantulum steterit ibi, omnem ardorem tollens, frigidam eam facit. Hũc cũ aliqs in manu dextra cõtra solem tenuerit, radios emittit, & ignem uomit, ità ut uidentes mirẽtur. Qui uero circa brachium sinistrum cum portauerit, omnes turbas contemnit. ¶ Ignibus exultans] Nimis quã apposita apud Vergilium est similitudo lib. Aeneidos 7. Quæ cum nonnihil ad explicandas huius lapidis uires faciat, ad uerbum subijciam. Nam uelutì cũ flamma sonore Virgia suggeritur costis undantis aheni, Exultantćq; æstu latices, furit intus aquæ uis, Feruidus atq; altè spumis exuberat amnis, Nec iam se capit unda, uolat uapor ater ad auras. ¶ Teneamus oportet] Peruenustus est loquendi modus omisso ut, in id genus orationibus. Cæsar in Commẽta. Iter cautè diligẽterćq; faciat præscribit. Cicero ad Atticum. Tribunum aliquem censeo adeant: à me istam exceptionem nunquam impetrabunt. Verg. libro Aeneidos 7. Dic in amicitiam coëant, & fœdera iungant. ¶ Radios emittit & ignem] Vt quædam corpora lumen solis exceptum suo fulgore uicissim augent atq; illustrant: Ita quidam aliorum fauore commendati, uicissim suis dotibus eos commẽdant. Vergilius libro Aeneidos 8.

Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen ahenis
Sole repercussum, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia peruolitat late loca, iamćq; sub auras
Erigitur, summićq; ferit laquearia tecti.

Pictor Villin.

De Hephest. Plin. lib. 37. cap. 10. Albert. lib. 2. ca. 5. sed Epistrites ibi legitur. Dioscorides quoq;.

In Bimari Corintho] In Bimari Corintho ait, q̃

niam Isthmos, Peloponesi promontorium, ubi sita est, ab altero latere Ionium, ab altero Aegeum mare habet, de quo etiam Solinus cap. 7. De Corintho scribit multa Strabo lib. 8. Hic imitatur Poëta Horatianum carmen, Ode. 7. primi libri,

Bimarisúe Corinthi Mœnia laudabunt alij.

Precicsior ære.] Ex antiqua gloria Corinthium laudatur æs, cuius sunt tria genera teste Plinio lib. 4. cap. 2. Candidum, quod ad nitorem quàm proxime argenti accedit. Alterum, in quo auri fuluus color cõspicitur. Tertium, in quo æqualis temperies omnium sit.

Dictus Hepesthit.] Hoc est lapis igneus, uel rutilãs nam ignẽ emittit, ut Poëta fatetur. ¶ Sistitur unda.] Caussa huius rei alia esse nequit, nisi quòd frigidissimus est. Quapropter in aquã bullientem proiectus eius motum sistit: nam frigiditas suæ complexionis agere incipit, si testimonium accipimus Alberti.

Locustæ] Locustæ, à locis urendis uocitatæ, inquit Perottus, ob iacturam, quam messibus afferunt, tactu multa urentes. De his scribit Aristoteles de natura anima. libro. 5. cap. 17. & cap. 28. ¶ Sub dubia sorte] Si alea fottuuæ iacta fuerit, præsens & efficax hic lapis est. Nam fortunam (quæ sæpius appellatur sors, & anceps quidem, ut Verg. in Choriambico suo ostendit) multum oppugnat: & ex dubia sorte in indubitatum, & felicem traducit euentum, si circa brachiũ sinistrum portaueris, ait Dioscorides.

Hæmatites 33.

SVmpsit Hæmatites Grẹcum de sanguine nomen,
Naturæ lapis humanæ seruire creatus,
Stiptica cui uirtus per multa probatur inesse:
Nam palpebrarum superillitus asperitatem,
Et uisus hebetes pulsa caligine sanat.
† Eius ramantis — †Huius fragmento si glarea mixta sit oui,

Succo dilutus, quem punica mala remittunt,
In medicinali ueluti collyria cote,
Vel resolutus aqua iuuat hos, qui sanguinis ore
Spumas emittunt, & quæ linit ulcera †sanat. †curat
Potatus stringit patitur quem fœmina fluxum.
Carnes crescentes in uulnere pulueris huius
Vis premit, & uentrem redimet sine more fluentē.
Vino dilutus ueteri, bibitusq́ frequenter,
Serpentis morsum, uel quod fit ab aspide uulnus
Egregiè †sanat, resolutus aquis & inunctus: † curat
Mixtus melle potest oculos sanare dolentes.
Vesicæ lapidem bibitus dissoluere fertur.
Hic ferrugineo ruffoúe colore notatur.
Africa mittit eum, sed & Aethiopes Arabesq́.

Alardus Aemstel.

Sumpsit Hęmatites] Contrà syllabæ rationē primam corripit, id quod satis liquet ex disticho quodã Gręcanico, quod extat in Cappadocas de sale immodico, quod in gratiã Ioãnis nr̃i Valioleti Zelandi Canonici concionatoris Mittelburgensium latinitate donauimus. καππαδόκην ποτ' ἔχιδνα κακὴ δάκεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ κάτθανε γευσαμένη αἵματος ἰοβόλου .i. Noxia Cappadocem mordebat uipera salsum, Pestiferum gustans sanguinē, & ipsa perit. ¶ Græcum de sanguine] αἷμα Gręcis sanguinem esse nemo non nescit. Plinius lib. 37. ca. 10. subindicat à sanguineo natiuo eius colore nomen inditum. Solinus capite quadragesimotertio.

Naturæ lapis humanæ] Rodolphus Agricola libro de Inuentione Dialectica primo, capite de adiacētibus. Vt in Magnete colorem quidem & figuram uidemus, uim qua ad se ferrũ rapit, intellectu depręhēdimus: Sic in Hæmatite, sic in Smaragdo, alterius rubore, alteri⁹ uirorē oculis est cognoscere: causam autē qua hic ĩpudicitiæ impatiēs est, ille sanguinē sistit, sola mēs ꝑspexit. ¶ Si glarea mixta sit oui] Glareã uocãr

terram

terram ſiccam & ſterilem , quæ reperitur in ripis flu-uiorum,&littoribus maris. Vergi. Nam ieiuna quidē lincoſi glarea ruris. Gierony. in Hilarione. Arenis in ſaxa dureſcentibus aſperatur paulatimq́; cohæreſcēs ſibi glarea perdit tactum, cum non perdit aſpectum. Idem alicubi. In terra aurum quæritur, & de fluuiorum alueis ſplendens glarea profertur. ¶Collyria] Collyria ἀπὸ τοῦ κολλούριον, quam uocem dictam putant ab his, qui trūcatam habent caudam, & hoc loco, ut in Apocalypſi, cap. 3. Phœmaci genus, Horatius: Hic oculis ego nigra meis collyria lippus Illinere. Sic dicim⁹ uulgò: Imperiti medici ad omnes oculorum dolores uno utuntur collyrio. ¶Et potus ſtringit] An legendum? Potatus ſtringit. Plin. lib. 36. cap. 20. Siſtit pro fluuium mulierum potatus. ¶Africa mittit eam.] Plin. eodem, quem modo citaui lib. & cap. item.

Pictor. Villing.

De Hęmatite Plin. lib. 37. cap. 10. & li. 36. ca. 20. Soli. cap. 42. Galenus lib. 9. ſimplicium in cap. Sedeneg. Serapio aggregat. capite 421. Albertus lib. 2. cap. 5.

Hæmatites] Hæmatites inquit Platearius, quia Hæma ſanguis, tites ſiſtens dicitur: habet enim ſtringendi fluxum ſanguinis, uirtutem, Ein blut ſtein. Aliter ſanguis draconis, Auicenna. ¶Stiptica uirtus] Eſt conſtrictiua: nam ut hoc loco poëta ſcribit, & Alberto teſtante, ualet cōtra fluxum ueſicæ, uētris, menſtruorum, & hebetes oculos ex humida cauſſa confortat & ſanat. ¶Punica mala] Punici mali nouē genera ſunt: ex his, dulcia quæ apyrana alio nomine dicuntur, ſtomacho inutilia habentur: inflationes enim pariunt, dētes, gingiuasq́; lædunt: Quæ uerò ſapore maxime uinoſo ſunt, paruum nucleum habentia, utiliora intelliguntur: nam aluum ſiſtunt. dicit, Plin. cuius uerba hæc ſunt lib. 23. cap. 6. Et horum ſuccum Poëta intelligit circa Carthaginem cognomen acceperunt: aliqui Gra

natum appellaut, eodem dicente libro 13. cap. 19.

Collyria] Medicamenta oculorum, collyria appellant: Cornelius autem Celsus, tam oculorum quàm fistularum, collyria uocat, ut apparet in 5. lib. suæ medicinç. ¶ Aspidis uulnus] Aspis, ut apud Isidorum inuenies lib. 12. cap. 4. anguis est morsu uenenato pernicio sissimus. Eius diuersæ sunt species, dicit, ut est Hypnalis, qui somno necat: quem Cleopatra sibi apposuit, ut morti sic quasi somno satisfaceret, ut est Seps, & Hæmorrhois &c. Cum sentit incantatorem Aspis, qui eã carminibus euocet de cauerna, unam aurẽ in terram premit, alteram cauda obturat, & sic magicas uoces obaudiens, non exit, de his & Plinius lib. 8. cap. 23.

Vesicæ lapid.] Qui est durior & maior, ualde declinans ad albedinem: cum lapis renum sit læuior & minor, declinans in albedinem, sic Auicenna.

Affrica mittit] Hæmatitis genera quinq;, præter Magnetem, tradit Sotacus apud Piniũ. Ex his principatum Aethiopico dat, oculorum medicamẽtis utilissimo: Alterum uocari dicit Androdamanta, colore nigro, pondere & duritia insignem: & inde nomen traxisse, præcipueq; in Africa repertum. Ad se aut argentum, aut æs, ac ferrum trahere, sanguineum colorem reddere, & ad iecinoris uitia, præcipui remedij. Tertium genus Arabici facit, duritia simili, uix reddentis succum ad cotem aquariam, aliquando croco similem. Quarti generis Elatiten uocari dicit, quàm diu crudus sit, inutilem: coctum uerò utilem ambustis. Quinti generis Schistos, hçmorrhoidas reprimit. In totum autem Hæmatitas omnes, tritos in oleo trium drachmarum pondere, à ieiunis sumendos ad uitia sanguinis. Hæc ex libro 36. cap. 20.

Abestos 34.

ARchadiæ lapidem tellus producit † Abeston † Ebeston
Ferreus huic color est, naturæ mira potestas.

Nam

Nam semel accensus conceptos detinet ignes,
Extinguiq; nequit, collucens perpete flamma.
ǂ Ebeston. Hinc & apud Græcos ǂ Asbeston dicitur inde,
Quòd semel accensum, iam nonextinguere posses.

Alardus Aemstel. Arcadiæ lapidem] Plinius libro 37. capite 10. Solinus capite 12. ¶ Tellus producit Ebeston] Omnes quos uiderim codices sic habebant, uerum uel omnibꝰ refragrantibus, non dubitem legere. Producit Asbestos. ¶ Hunc & apud Græcos Ebestō] Rursus idē mēdi, cuius loco substituimus Asbestus. Rhēnius. Hic merulas perhibent albas, mirabile dictu: Hic nasci lapidem, qui tacto accēsus ab igni, Extingui nequeat, quē Graij nomine uero Asbestum memorant, ferri nitet ille colore. Illud notius, q̄ sit pluribus inculcandum nomen lapidis huius ab effectu sumptum, quod Græcis ἄσβεστος dicitur, quasi inextinguibilis, ἀπὸ τοῦ σβέω. καὶ ἀ ǂ στερητικοῦ. Copiosius istam rem prodidit D. Augustinus lib. 21. Ciuitatis diuinæ, cap. 5. Bernardus Homilia 2. de uirginibus. Asbestus lapis talis fertur naturæ, ut semel accensus inextinguibiliter ardeat, igni lapide inhærente, nec tamen consumente. Tali modo ignis ille sulphureus inflammabit inimicos domini. Lege Plin. caput primum, libro 19. de lino Asbestino: & Strabonem in 10. de lapide Caristio. Huc refer, quod est apud Rhennium de Medica herba: In quorū terris quas Pōti profluit unda, Ignipotēs oleo commixto gignitur herba, Medica cui nomen, cuius compescere flammas Si quis aqua cupiat, plus ignem pascit in illa: Pulueris hunc iactus potis est extinguere solus. Eodem spectant quæ Plinius libro 36. capite 19. narrat de Amianto lapide. Basilius magnus sermone primo de Ieiunio. Est enim natura corporis cuiusdam, quod Amiantum uocāt, indomitus igni, in quo positum ardere q̄dem, & in carbonem uerti uidetur: Extractū uerò more aquæ splendens, purius longè atque prius erat, fulgen

gentiusq; fit. Talia autem trium puerorum corpora illorum apud Babylonem.

Pictor. Villing.

De Abesto Plinius libro 37. capite 10. Asbestō habet. Solinus capite duodecimo. Albertus libro secundo. Mineral. tract. 2. capite primo. Isido. libro 16.

Abestos ab igne sortitus est nomen Abeston, eo q semel accensus nunquam extinguitur. Ex hoc lapide in Veneris quodam templo factum est candelabrum, in quo erat lucerna, sic ardēs, ut nulla tempestate, nullo imbre extingui posset, sic scribit Isidorus libro. 16. Hoc etiam ex natura lanuginis salamandræ quam cōmunē habet cum Apisto. Vnde pluma quoq; Salamandræ nomen accepit iste lapis, dicit Albertus.

Pęanites siue Pęantis. 35.

GIgnitur in Macedum regione lapis Pæanites,
Fœminei sexus referens imitando labores,
Sed quibus ex causis dubium: nam tēpore certo
Concipit, & parit, & parientibus auxiliatur,
Vltima quas †urget dubij discriminis hora. † uexat

Gignitur in matrum] Et hic locus non uno modo fuit corruptus, alij codices habebant mateum, alij mitheum: Non succurrentibus exemplaribus, ità legendum arbitror. Gignitur in Macedum. Solinus cap. 12. Macedonia lapidem gignit, quem Pęantidē uocant, hunc eundem & concipere, & parere, & parturientib⁹ opitulari fama prodiga est. Plinius cap. 10. lib. ultimi Pæantides, inquit, quas quidam Gemonidas uocant, prægnantes fieri & parere dicuntur, mederiq; parturientibus, & quæ his isthic similia sequuntur. ¶ Regione lapis Pæanites] Nec hic q̃q; uersus satis legitima constat structnra. Quid si ita mutes? Et Pæaniten lapidem Macedonia gignit. Rhennius: Concipit & parit hic naturę munere gēmā, Quā Pęanitē phibēt: pgnātibus ista, Auxiliū cōfert facilis releuamine partus.

Picto-

De Peanite, Plinius libro. 37. cap. 10. qui Peantitē nominat, Solinus cap. 14. Anglicus lib. 19. Albert. li. ſecundo, capite 14. ſed Peranites ſcribit.

Peanitē quidam Gemonidam appellitant, ait Plinius, & ſpecies ei eſt aquæ glaciatæ.

In Macedum regio.] In Macedonia iuxta monumentum Tyreſiæ inuenitur. Plinius.

Sagda. 36.

Difficilis gemmas ſuper omnes Sagda repertu,
Nunquam ſciretur, niſi ſe daret inueniendam:
In medio ſiquidem †natus lapis iſte profundo, † incautas.
Naues ui quadam petit è regione meantes,
Et prælabentis tabulis hærendo carinæ,
Ad portum † trahitur maris, ignaris data nautis. † uehitur
Eſt autem morſu tabulæ ſic fixa tenaci,
Quod nequit abraſa ligni ſine parte reuelli.
Huic praſius color eſt, regio Chaldaica tellus.

Alardus Aemſtel.

Difficilis gemmas.] Plinius capite 10. lib. ultimi. Solinus capite 50. Cuius ſententiam ut ſæpè aliâs, ità & hic potiſſimum æmulatur Marbodæus. ¶ Praſin⁹ huic color eſt] Haud dubium eſt, quin legēdū ſit, Huic praſius color eſt. i. uiridis, ἀπὸ τοῦ πρασίζω, quod ſignificat uireſco. Sidonius Saphiratos. Flectit per praſium uitrum lapillos.

Pictor Vil.

De Sagda Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 50. Alber. li. 2. ca. 17. ſed ꝑperā Sarda ibi legit. Vincent. li. 9. ca. 95.

Morſu tenaci] Sicut Magnes ad ferrum ſe habet, ita Sagda ad lignum. Alber. ¶ Praſinus color. i. uiridiſſimus, ut Siluat. Pādect. ca. 579. à colore foliorum porri. πράσον enim græcè, latine porrum. Ibidem:

Chaldaica tellus] Chaldęa eſt regio orientalis, quę & Babylonīa dicitur, ab urbe Babylone, de hac Strabo Gęograph. libro decimoſexto.

ASt in Medorum regione lapis reperitur,
Quē † Medū uocitāt, mortis dator atq; salutis. † Medeam
Nanq; super cotem mulieris lacte solutus,
Quæ semel atq; marem peperit persanat inunctus
Visu fraudatos multo iam tempore cæcos:
Cos medicinalis, uiridis solet esse coloris.
Lacte solutus ouis, semel atq; marem parientis,
Expellit ueterem simili ratione podagram,
Et fessas reficit sub anhelo pectore fibras:
Hoc & nephritici sanescunt unguine renes,
Debet in argento mixtus uitroue reponi,
Ieiunoq; dari, sic utile sit medicamen.
At resolutus aquis cotis sibi fragmine mixto,
Et porrectus ei tibi quem decreueris hostem,
Vt lauet inde suam, quasi pro medicamine frōtem,
Obducet miseros extincto lumine uultus:
Si potum dederis uomito pulmone peribit,
Hic totus niger est, sed non † est nigra potestas: † ingrata
Candida, dum prodest, dum lædit, nigra uocetur.
Alardus Aemstel.

Quem Medeam uocitant] Vergilius libro secūdo Georgicorum de malo medica. Flos apprime tenax, animas & olentia Medi Ora fouent illo, & senibus me dicantur anhelis. Idem in eodem libro. Et gens illa q° dem sumptis non tarda pharetris Media fert tristes succos. Plinius libro 37. ca. 10. Medea nigra est à Medęa illa fabulosa inuenta: habet uenas aurei coloris, sudorem reddit croci, saporem autem uini. Rhennius: Ad Nothon inclinant Medorum rura tenentes, Medęa huic fugiens dederat cognomina terræ. Huic Medi uarios usus nouere ueneni, Quorum per multas spatiū diffunditur oras. Hæc generat Narcisiten oriente sub ipso, Qui lapis est fuscus. ¶ Nanq; super cotem mulieris] Hic lapis tritus in coctura medicinali cum lacte

mulieris, quæ semel puerum primo partu ædidit, & unctus, albugines oculorum curat, & omnem illorum dolorem, etiam si fuerit desperatus. ¶Quos medicinalis] Mira uerborum portenta huc irrepserunt, nempe hos, quos & dos. Fortasse legendum est, Cos medicinalis. ¶Hoc & Nephritici[νεφρῖτις, hoc est renum adfectus, aliquando ex innato lapide, aliquando ex apostemate, aut ulcere, dolor non dissimilis colico, cōtingit etiam ex eorū imbecillitate tenuis sanies, ac quasi sanguinis mixtio. Sūt qui legant phrenetici, sed male. Est autem Phrenesis morbus lædens mentem, & ad insaniam furoremq́ꝫ deducens, & à cordis uitio nasci putatur. Serenus Samonicus. Ex cerebri uitio phrenesis furiosa mouetur, Amissasq́ꝫ refert frendens amentia uires. Iuuena. satyra 14. Quum furor haud dubiꝰ, quum sit manifesta phrenesis. ¶ Et porrectus ei, tibi quem decreueris hostem] Simile quiddam refert Suetonius in uita Domitiani. Tempore quoqꝫ suspecti periculi appropinquante solicitior in dies, porticuum in quibus spatiari consueuerat, parietes Phengite lapide distinxit, è cuius splendore per imagines quicquid à tergo fieret prouideret. ¶Candida dum prodest] Hac gemma, sicut alijs rebus utimur, uel ad salutem, uel ad perniciem. Nam ut inquit Ouidius libro secundo Tristium: Igne quid utilius? si quis tamē urere tecta Comparat, audaces instruit igne manus. Eripit interdum, modo dat medicina salutem: Quemq́ꝫ iuuet monstrat, quæq́ꝫ sit herba nocens.

Pictor. Villin.

De Medo Dioscorides in proprio capite. Plini, lib. 37. capite 10. Albert. lib. 2. cap. 11.

Medus à regione Medorum ubi plures inueniuntur nomen habet, ut scribit Albertus. Plinius autem à Medęa fabulosa Mediam dicit uocari. De Media habes apud Strab. lib. 11. Isidor. autem Myrrhiten nomi

ant

nat, quia myrrhæ color eſt in eo. ¶Mortis dator atq; ſalut.] Eſt duplicis potentiæ Medius, bonæ ſcilicet & malæ. Nam tritus in coctura medicinali cũ lacte mulieris, quæ ſemel puerum primo partu ædidit, & unctus, albugines oculorum curat, & omnẽ illorum dolorem. Podagricos eodem modo, cum lacte ouis quæ ſemel genuit maſculũ, curat. Verum ſi quis ex eo biberit, pulmonem euomet, Sic notauimus ex Dioſcorid.

Veterem podagram] Quæ aliter nequit curari iuxta illud Auſonij:

Non eſt in medico ſemper reueletur ut ager,
Interdum docta plus ualet arte malum.
Tollere nodoſam neſcit medicina podagram,
Nec formidatis auxiliatur aquis.

Nephretici dicuntur, quibus dolent renes. Nephritis enim paſſio renum eſt ſeu morb⁹, qui inter acutos numeratur, Vide L. Cœlium lib. 2. cap. 36. ¶Debet in argento] Hoc medicanem præparatum habeas in uaſe uitreo uel argenteo, iuxta Dioſcor. ¶Cotis fragmine mixto] Et cotis alia uis eſt: nam fricatio illius prohibet augmentari mammillas puellarum ante tẽpus, & teſticulos puerorũ, quia infrigidat, ſic Auicen.

Non nigra poteſtas] Id eſt, non mala & infelix ex toto, quia rite utentibus cõducit, Vide tamen Eraſm. Chiliad. in prouer. Albus an ater ſis neſcio: ubi ſolito more quid albus, quid niger color ſignificat, digito monſtrat.

Chalazia 38.

Eſt quæ candorem fert grãdinis atq; figuram,
Ictibus omnimodis inuicta Chalazia gemma.
Eius naturæ uis tanta probatur, ut omni
Tempore frigida ſit, nulloq; caleſcat ab igne.

Alardus Aemſtel.

Eſt quæ candorem] Sumptum eſt nomẽ ἀπὸ τῆς χαλάζης. i. à grandine, quod grandinis candorẽ figuramq; plu

rimum imitetur. Plin. lib. 37. ca. 11. Chalazias, inquit, grandinum & colorem & figuram habet, adamantinæ duriciæ, narrant etiã in ignẽ additę manere suũ frigus. Solin. cap. 44. Huc adde quod est apud Rhẽnium de fonte quopiam. Hæc regio fontem mirandæ concipit unde, Quem meritò ueteres dixerunt nomine sacrum: Nam gelidus superat cunctarum frigus aquarum, Accẽsasq́; faces, si quis prope duxerit undam, Extinguit flammas, recipit sed rursus easdẽ, Admoueat dextra cum extinctam lampada fonti.

Pictor. Villing.

De Chalazia Plinius libro 37. cap. 11. Solinus. 50. Albertus lib 2. cap. 7. sed male ibidem Gelosia legitur.

Calescat nullo tempore] Est tantæ frigiditatis, ut ab igne uix uel nunquam calefieri possit. Caussa autẽ est, nimia pororum constrictio, quæ ignem ingredi non permittit, Albert. ¶ Hunc lapidem iram & luxuriam, & cæteras huiusmodi calidas passiones & desideria mitigare Albertus scribit.

Hexecontalithos 39.

HExecontalithos lapis ex re nomen adeptus,
Quod sexaginta modico gerit orbe colores:
Corporis exigui numero dispendia supplet.
Dum tot gemmarum fert gemmula sola decorẽ.
In Lybia lapis hic reperitur apud Troglodtyas.

Alardus Aemstel.

Hexecontalithos lapis ex re] Porrò is lapis ita dictus est, quod sexaginta gemmarum colores in se habeat. Græci enim ἑξήκοντα sexaginta, & λίθον lapidem dicunt. Plin. cap. 10. libri ultimi. Hexecontalithos, inquit, in parua magnitudine multicolor, hoc sibi nomẽ adoptauit. Reperitur in Troglodytica regiõe. Solin. capite quadragesimoquarto, sub calcem.

Pictor. Villing.

De Hexecon. Solinus capite 43. Plinius libr. 37. capite 10. Alber.

10. Albertus libro 2. cap. 5. Apud Anglicum Excoli-ceros scriptum, sed perperàm.

Execonta, id est, sexaginta, unde sibi hoc nomen adoptauit, scribit Plin. 37. ¶ Troglodytarum regio quæ sit, quæras. 11. capi. Carbuncu. Nocet, inquit Albertus uehementer neruis: propter quod etiam oculos hominis dicitur efficere tremulos.

Chelonites 40.

INdica testudo lapidem mittit Chelonitem,
Gratum, purpureo uarioq́ꝫ colore nitentem:
Quem si sub lingua, loto quis gesserit ore,
Posse magi credunt hunc diuinare futura,
Orto mane die sextam duntaxat ad horam,
Tempore quod lunæ succrescere cernitur orbis.
Sed luna prima, lapidis prædicta potestas
Totius fertur spatio durare diei.
Quintæ post decimam concordant tẽpora †lunæ: †primæ
At decrementi lunaris tempore toto
Ante diem tantum lapidi manet illa potestas.
Est etiam nulli lapis hic obnoxius igni.

Mittit Chelonitẽ] χελώνη Græce dicitur testudo: cũ igitur scribatur per ω, oportuit antepenultimam esse productã. Vide in Chiliadibus. καὶ τὴν σφαῖραν νικῶνται χελῶναι. ¶ Posse magi credunt] Plin. lib. 3. cap. 10. Chelonia oculus est Indicæ testudinis, uel portentosissima magorum mendacijs. Alardus Aemstel.

De Chelonite Pli. lib. 37. cap. 10. Albertus libro 2. cap. 3, sed male scriptum est Celontes. Vincentius libro nono cap. 54. Silua. Pandect. cap. 402. Pictor. Villing

Indica testudo] Testudines tantę magnitudinis Indicum mare emittit, ut singularum superficies, habitabiles casas integant, atq́ꝫ inter insulas rubri maris præcipue his nauigent cymbis: dentes nõ habent, sed dẽtium loco sunt illis rostri, ad margines acuti, superna parte inferiorem claudente, pyxidum more: pariũt

oua, auium ouis ſimilia, ad centena numero: Educant fœtus annuo ſpatio. Plin. lib. 9 cap. 10. ¶Chelonites eſt teſtudo: ut autem in gallo eſt Alectoria, ſic Chelonites in teſtudine Plin. tamen ait, q Chelonia ſit oculus indicæ teſtudinis, ſic enim uocat hanc gemmam.

Magi credunt] Quos Aegyptij prophetas, eos Latini ſapientes, Perſæ magos, Græci philoſophos, Indi gymnoſophiſtas, Aſſyrij Chaldæos dicunt, author eſt Strabo. ¶Prima luna] id eſt, luna ſilente, cum minime lucet uel cum eſt lunæ coitus: quem quidam interlunium uel nouilunium, quidam Neomenias dici uolunt, quando luna conuenit cum ſole, & in orbem circumacta. ¶Quintæ poſt] Et decima quinta dies concordat primæ nouilunij.

Praſius 41.

COnſpicuis Praſius gemmis ſolet annumerari,
Sed non eſt carus: contentus quippe decore,
Vtile nil affert: niſi quod uiret, & decet aurum,
†guttis Altera ſanguineis ſpecies eſt illita † uenis,
†figuris Tertia candidulis tribus eſt inſcripta † lituris.

Alardus Aemſt.

Conſpicuis praſius] Huic lapidi atq; gemmæ inditum eſt nomen ἀπὸ τ πρασοῦ. i. à porro, ſiue ἀπὸ τ πρασίζω quod ſignificat uireſco. Viridis color maxime recreare oculos exiſtimatur. A uiriditate ſucci foliorũ porri, quæ ſumma eſt Praſius dicitur. Hinc ueſtis è uiridi lana praſina uocatur. Plaut⁹. Praſina, coccina, tyria, focale, ſoccos, monilia miſit. ¶Altera ſanguineis ſpecies.] Plinius libro 37. capite octauo. Viridantium & alia plura ſunt genera, uilioris eſt turbę praſius, cuius alterum genus ſanguine abhorret, tertium uirgulis tribus diſtinctum eſt cãdidum. ¶Tribus eſt inſcripta lituris] Aliâs figuris. Plinius habet uirgulis. ¶Quod uiret & decet aurum] Vt gemmæ omnem prope decorem inde accipiũt, q auro intextæ natiuos colores rutilo

o illius fulgori permixtos, incredibili suauitate de diffundunt: Ita summa ista & uere gemmea studia, heologiæ dico, & iurisprudentiæ (medico enim suf it puritas sermonis) horrida mihi esse uidentur & ualida, nisi aurea dicendi facultate uestiantur. Silius bro octauo: Et fuluo micat ignea gemma monili.

Pictor. Villin.

De Prasio Plinius libro 37.ca.cap.8. Specul.nat.libr. ono.cap.81. Albertus lib.2.cap.14.

Prasius colorem habet qualem prasion, hoc est, Ma ubium, unde tale nomen sortitur, Albertus. ¶ Expertum est quod confortat uisum, & quasdam Iaspidis, & quasdam Smaragdi habet operationes, sic Albertus.

Crystallus 42.

CRystallus glacies multos durata per annos,
Vt placuit doctis, qui sic scripsere, quibusdam,
Grandinis antiquæ frigus tenet atque colorem:
Pars negat, & multis perhibent in partibus orbis
Crystallum nasci, quas nec uis frigoris ulla,
Nec glacialis hyems, unquam uiolasse probatur.
Sed certum cunctis, nec stat dubitabile cuiquam,
Quod lapis hic soli subiectus concipit ignem,
Admotosque sibi solet † hic accendere fungos. † hinc
Hunc etiam quidam tritum cum melle propinãt
Matribus, infantes quibus assignantur alendi,
Quo potu credunt implerier ubera lacte.

Alardus Aemstel.

Crystallus glacies] Græci κρύος frigus uel gelu dicunt, στέλλω contraho: atque ita Crystallus non nisi cõcretum gelu esse dicitur. Est enim Crystallus aqua à niue solidius latiusque concreta, eam κρύσαλλον Græci appellant. Autor Aul. Gellius cap. 5.11. Statius primo Syluarum: Raraque lõgæuis niuibus Crystalla gelari. Propertius libro quarto. Crystallusque tuas ornet aquosa manus. Claudianus. Qua frigoris arte Torpuit, & ma

duit prodigiosa silex. Idem: Actus honor, liquidi crescunt miracula saxi, Et cōseruatę plus meruistis aquę. Idem: Possedit glacies naturæ signa prioris, Quæ sit parte gelu, frigora parte negat. Soles lusit hyems imperfectoq́ rigore, Nobilior meris gemma tumescit aquis. ¶ Multos durata p annos.] Augustinus in præfatione Psal. 147. Crystallus est indurata nix. Idem in tertia quinquagena, in Psalmum 146. Mittit Crystallum sicut buccellas. Creditur enim Crystallus durata per multos annos, & nonresoluta niue congelascere, ut resolutio non facilis sit. Niues præteritę hyemis facile dissoluit æstas adueniens: Non enim eis ad confirmandam duriciem accessit annositas, ubi autem niues multæ per annos multos super inuicem missæ fuerint, & copia sua uiolentiam æstatis euicerint, non æstatis unius, sed multarū, præsertim in his terræ partibus, in quibus Aquilonia plaga, ubi nec æstate sol feruentissimus inuenitur, ipse diurna & annosa duricia reddit hāc speciem, quæ Crystallum dicitur. Idem ibidem: Crystallū est nix glacie durata per multos annos, ità ut à sole uel igne facile dissolui non possit. D. Gregorius super primum Ezechie. Habet, inquit, aqua ex se fluiditatem, sed per frigoris uehemētiam in Crystalli conuertitur firmitatem: unde in Eccle. scribitur. Flauit uentus Aquilo, & congelauit Crystallum.

Quas non uis frigoris] Diodorus Siculus sub finē libri tertij. Crystallus, inquit, lapis ex aqua oritur pura, congelata, nō quidem à frigore sed diurna caloris ui, qua duriciem seruet, uariosq́ colores suscipiat.

Accēdere fungos] Origo fungorum (teste Plinio) est ex pituita arborum. Sunt autem multa fungorum genera. Horatius libro secundo Sermonum. Pratensibus optima fungis Natura est. Ouidius lib. quarto Fastorū: Aut uirides maluas, aut fungos colligit albos. Martialis. Sunt tibi Boleti, fungos ego sumo suillos.

Plau-

Plautus Bacchi: Terræ odium ambulat, iam nihil ſapit, nec ſentit, Tanti eſt, quanti eſt fungus putidus. Idẽ in eadem Comœ. Adeon me fuiſſe fungum, ut qui illi crederem. ¶ Vt placuit doctis] Plinius libro 27. capite ſecundo. Contraria huic cauſa Cryſtallũ facit gelu uehementiore concreto, nec aliubi certè reperitur, quam ubi maximè hybernæ niues rigent, glaciemq́ꝫ eſſe certum eſt, unde & nomen Græci dedere, cui ſententiæ refragatur Solinus capite uiceſimoquinto, eòꝙ in Cypro & Alabanda regione, Aſiæ locis admodum calidis generetur.

Pictor. Villing.

De Cryſtallo Plinius libro 37. cap. 2. Solinus cap. 24. Iſidorus lib. 16. cap. 13. Gregorius in Ezechie. cap. 1. Alber. libro 2. cap. 3. Anglicus lib. 16.

Cryſtallus glacies] Cryſtallus lapis eſt ex aqua puriſſima, ſub terra congelatus per multos (uidelicet triginta) annos, teſte Philoſopho. Vnde græcum nomen habet κρύσαλλος, id glacies ſonat. ¶ Vt placuit doctis] Diodoro, A. Gellio ex Ariſtotelis libris, & Senecæ naturalium quæſtionum lib. 3 Et Eccleſiaſtico cap. 43. Aquilo flauit & gelauit cryſtallꝰ ab aqua, & Pli. li. 37.

Frigus tenet atꝗ calorem] Abſꝗ calore legendum cenſeo, dicit enim Pli. coloris impatiens eſt, nec aliud quàm frigidum ferre poteſt Cryſtallus. ¶ Pars negat &] Arnoldus cuius frequenter meminit Vincentius in Speculo ſuo, homo nõ indoctus, in libro de lapidibus, Cryſtallum non uehementia frigoris in glaciem conuerti ſcribit, ſed potentia terreſtri indureſcere, inſtar aquæ congelatæ: Cum & hæc in regionum partibus etiam reperiatur, ubi ſolis ardor uehemẽtiſſime æſtuet, cuius opinionem nõnihil comprobat Solinus. Facile tamen crediderim ex glacie lapidem formari, præſertim cum aliquando pluuialis aqua non frigoris rigore, ſed terræ in quam ceciderit proprieta

te, & etiã lignum, in lapides transformentur. Huius signum est lapis qui Corallius dicitur, qui absq; dubio de lignis generatur & plantis. Scribit Albertus, ꝙ aliquando arbor in quam aues nidificarint, cum auibus in mare aliquod iuxta ciuitatem quæ est Lubicensis, sit ui & impetu uentorum de littore deiecta, unde fortassis propter aquæ conditionem, & arbor & aues lapidum tulerint sortem. Et aliud cui fidem adhibendam censet: In Gotthia, inquit, fons est, quicquid huic immittitur, lapidescit: Vnde imperator Fridericus, rei incredulitate perculsus, chirothecam anulo signatorio notatam (ut probaret si quid ueri esset) immisit, quæ ex illa parte quæ fuerat immissa, paucis dieb⁹ lapidea cum signo est reperta. ¶ Accẽdere fungos] Oculo solis subiecta fungos accendit, si frigida est: calida eñ nihil operatur, dicit Plin. ¶ Implerier ubera lacte] Si lac fluere desierit ex calida causa, ut scribit Isidor. li. 16. ¶ Sumptus in potu, ualet cõtra Colicã & uiscerum passionẽ: si non adsit cõstipatio, eodẽ dicente.

Galactis siue Galactites. 43.

NEc minus & cineri similem Galactida dicunt,
Cum mulso tritum, lac multiplicare bibenti:
Si tamẽ antè cibos fuerit post balnea sumptus,
Aut ouis ex grauidæ lana traducere filum
Pertuso lapidi decet, & circundare collo,
Sic se portantis fœcundet ut ubera lacte.
Dat facilem partum simili ratione ligatus
Ad femur illius, quæ parturiendo laborat.
At si mundato circumspargatur ouili,
Cum sale mixtus aquæ, solis redeuntis in ortum,
Lacte replentur oues, scabiesq; fugatur ab illis.
Præterea tantis ueteres hunc laudibus ornant,
Vt bona cuncta putent solum præstare gerenti,
Quæ simul à reliquis cuncta uirtute darentur.
Sed turbat mentem, si clausus in ore liquescat.

Hunc

Hunc mittit Nilus, producit & hunc Achelous,
Lactis dat succum tritus, lactisq́ʒ saporem.

Nec minus cineri similem] Dioscorides. Galacti- tes lapis colore cinericeus est, gustu dulcis, sic dictus, quia tritus colorem lacteum emittit. ¶Galactida di- cunt] Plinius libro 37. cap. 10. Galactites ex uno colo re lactis. Eandem dicunt leucogeam & leucographi- am appellant, & symphitem, lactis succo ac sapore notabilem, in educatione nutricibus lactis fœcundi- tatem, infantium quoque alligata collo saliuam fa- cere dicitur, in ore autem liquescere: eandem me- moriam adimere dicunt, mittit eam & Achelous am- nis. Hæc ille. Solinus capite duodecimo. Sumpsit autem nomen ἀπὸ τοῦ γάλακτος id est, à lacte, quòd lacti assimiletur plurimum. Quod γάλα Græcis dici- tur lac testatur Homerus quoque Odysseæ χ. ῥίζῃ μὲν μέ- λαν ἔσκε γάλακτι δ' εἴκελον ἄνθος μῶλυ δὲ μιν καλέουσι θεοί. id est, Radice est nigra, prorsus flos lacteus illi, Quam moly uocitant superi. ¶Cũ mulso] Lege Diosco. li. 5. ca. 8. ¶Scabiesq́ʒ fugatur ab illis] Aliâs, scabiesq́ʒ mali gna fugatur. ¶Lactis dat succũ] Rhẽnius. Galactitem ripis ostẽdit in altis, Vberib⁹ ꝓdest, nec nõ infantibus idẽ, Et si quis terat hunc, albescit lacte liquescens.

Alardus Aemstel.

De Galact. Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 12. Auicẽna li. 2. ca. 47. cui labis hic lacteus dicit, Marbodæo cineri si milis. Siluaticus aũt, ex uno lapide, qui lacteus dicit à qbusdam, à quibusdã cinerius dicitur, duos fecit, for tassis non admodum de industria. Albert. lib. 2. cap. 7. Galaricidem uel Galaractiden nominat. Aristote. in la pidario suo, etiam de hoc quædam.

Pictor. Vlling.

Galactita] Est hic lapis colore & etiã sapore lactis instar, dicit Plin. Vnde lacteus nomẽ habet teste Isido ro. Sed Dioscor. inqt, Lætheus dicitur, qa præcedẽtia mala ducit in obliuionẽ: unde mulierem absq́ʒ labore parturire facit, doloris uidelicet oblitã ꝓcedẽtis part⁹

Tritum mulſa] Mulſa hydromel eſt,inquit Grapaldus,quod Plin.dicente lib.31.cap.6.appetentibus ægris uinum,datur,ueluti innocentiore potu.Hydromelis rationem quære apud Plin.lib.14.cap.17.

Solis redeuntis in ortum] Veſperi ſol maturat in ortum,hoc eſt in locũ unde exierat mane. ¶Scabiesq; fugatur] Auſtrinos uentos Landimus docet ſcabiem inferre ouibus:At Petrus Valla Placentinus illis obeſſe tineas affirmat, indeq; dicit tineanas oues à Plauto in Bacchidibus. ¶Præterea] Tali elogio hunc lapidem commẽdat Dioſcorides,ſcribens,ſi in faſcia portetur,pellit dolorem dentium.Et ſi quis ſecum portauerit,qui principem uel alium offenſum habeat,in obliuionem adducat principis uel alterius aduerſantis iram,& dominum ſuũ ex toto reddat omnibus amabilem.Item Ariſtoteles, lapis hic,dicit , dum ponitur contra incendium,ignis extinguitur.Collo quoq; alligatus,ſaliuam aufert. autor eſt Plin.libr.37. ¶Nilus ab ultimis Aethiopiæ finibus fluit ad Septentrionem,dicit Strabo 15.lib.Præclara quoq; eſt Auicennę de hoc ſententia, qui Nilum,inquit,ita laudo,ut bonitatis excellentia,paucis admodum comparari poſſit fluminib9. Nam mulierum partus inſigniter adiuuat, unde & huius lapidis uim,quam in nixu mulierũ refert,uenire auguror. ¶Achelous] Sunt fluuij Ionium irrumpentes ſinum,& in Auſtrum uergentes,Inachus,Achelous & Euenus,Strabo lib.7.

Orites 44.

LAetiferos morſus niger atq; rotundus Orites,
Quos fera,uel cornu,uel ſęuo dente peregit,
Cum roſeo mixtus perfectè curat oliuo.
Per uaſtas heremos,interq; feras gradientes
Illęſos ſeruat,morſus abigendo ferarum,
†Qui uiret,& maculas albas habet,alter Orites
Caſibus aduerſis portatus ubiq; reſiſtit:

†Hic

Tertius asseritur famæ grauioris Orites,
Altera pars cuius crebris nimis aspera clauis,
Altera lęuior est, † duri quasi lamina ferri. † corpus
Hic facit appensus ne fiat fœmina prægnans:
Aut ut si prægnans fuerit, cito fundat abortum.

Alardus Aemstel.

Lætiferos morsus.] Plinius capite 10. lib. ultimi. Orites globosa specie, à quibusdam & Sideritis uocatur, ignẽ nõ sentiens. ¶ Per uastas eremos] Scđa producitur, tametsi Prudentius etiam corripiat. Excidit ergo animis eremi sitis.

Pictor Villin.

De Orite Plinius libro tricesimoseptimo, capite 10. Vincentius libro nono capite 89. Alber. lib. 2. ca. 13.

Orites, uocatur à quibusdam Siderites, ꝙ ignem non sentiat, dicit Plinius libro 37. Tres habet species, quarum una est nigra & rotunda, alia uiridis, maculã habens albã: Tertia cuius pars altera aspera est, altera plana: & est color, quasi ferri lamina, Verba sunt Alb.

Hyænia. 45.

Tollitur ex oculis lapis extollendus Hyęnæ,
Dictus Hyęnia, quam ueteres (si credere dignũ)
Fatidicum numen memorant inferre gerenti,
Quò queat imbutus prædicere quæꝗ futura,
Sub lingua lotus si contineatur in ore.

Tollitur ex oculis) Plinius capite 40. 37. Hyæniæ ex oculis Hyænæ, & ob idem in uase inueniri dicũtur, & (si credimus) linguæ hominis subditæ futura prædicere. Solinus capite 40. Qđ si cupias nosse cuiusmodi belua sit Hyæna, legito Plinium capite 30. libro 8. Aristotelem capite 32. 6 libri naturæ animalium: eundemꝗ capite 5. 8. naturæ animaliũ, & cap. 6. 3. De generatione animaliũ. Ouidium 15. Metamor. Si tamẽ est aliquid miræ nouitatis in istis, Alternare uices & q̃ modo fœmina tergo Passa marem est, hinc esse marem Alardus Aemstel.

mi-

miremur Hyęnam: Mãtuanus: Callida & (ut perhibẽt) nostræ æmula uocis Hyæna. Idem in Bucol. Est in eis pietas Crocodili, astutia Hyænæ. Hyæna uocẽ humanam imitatur, & nomen alicuius ediscit, quem euocatum lacerat: Ità quidam obsequio blandiuntur, donec in pernitiem trahant, Hyæna sic auida est excrementorum hominis, ut si in uase suspendantur altius quàm ut possit attingere, enecet sese defatigata porrectu corporis. Ità nonnullis quod est fœdissimum, id dulcissimum est. Pictor. Villing.

De Hyenia Plinius libro 37. capite 10. Albertus libro secundo, capite octauo. sed ibi legitur Iena. Soli. capite 39. in Pandect. capite 434.

Ex oculis) Ex oculis tollitur Hyænæ, uel ut aliqui dicũt, ex fronte, ut Aristo. ¶ Hyæna] Hyænis utranq; esse naturam, & alternis annis esse marem, alternis fœminam fieri, parere sine matre uulgus credit. Aristo. in sexto libro, capite 32. negat. Multa mira traduntur de hac, sed maximè quòd sermonem humanum inter pastorum stabula assimilare, nomenq; alicuius addiscere fertur: quem euocatum foras, laceret. Huius natura descripta apud Plinium, cuius prædicta uerba sunt, libro octauo, capite 30.

Liparæa siue Liparis 46.

† Liparis uocitatus.

Partibus in Lybicis lapis est † Liparæa uocatus,
Ad quem sponte sua properat genus om̃e ferarum,
Quas uenatorum sueuit labor exagitare.
Non eget ergo canum cursu, curaúe sagaci,
Saltus perlustrans, lapidem qui gesserit istum;
Sternendæ satis est uenabula tollere prædæ.

Alardus Aemstel.

Partibus in Lybicis] Lipara una est de illis septem insulis, quibus Aeolus imperauit. Lege Seruium in librum Aeneidos octauum, super illud: Insula Cicaniũ iuxta latus, Aeoliamq;. Sic denominata à Liparo rege, In ea fuisse fertur officina Vulcani & Cyclôpum, ut in

Lem

Lemno Claudianus. Ignifluisq; gemit Lipare fumosa cauernis. Mantuanus: Regis habens primi Lipare Vulcania tellus. ¶Lipares uocitatus] Plin. cap. 10. lib. ulti. de Lipare. Hoc tantum traditur, suffita ea omnes bestias euocari. ¶Non eget ergo canum] Ferę quæcunq; in uenationibus à canibus exagitatæ, confestim ad Lipaream, tanquã ad singularem patronum cõfugiunt, quamdiu illic steterint fiunt inuisibiles: Ita ut nec à canibus nec à uenatoribus agnosci queant.

Plinius libro 37. capite 10. Vincentius libro 9. ca. 86. Albertus libro 2. cap. 10. In Pandect. 442. Pictor. Villing.

Proprietatem illius gemmæ (si modo uerum est) potẽtiæ diuinæ iuxta Alber. acceptã referre debemus.

Enydros. 47.

Perpetui fletus lachrymis distillat Enydros,
Quæ uelut è pleni fontis scaturigine manant,
Cuius naturæ graue sit deprẹndere causam:
Nam si decurrit lapidis substantia, quare
Non minor efficitur, uel non omnino liquescit?
Sin ros exterior descendit ad interiora,
Vt semper refluat, cur se non impedit ipsum,
Scilicet ingrediens contrarius egredienti?

Perpetui fletus] Græcis ἔνυδρος aquosus uel aquatilis dicitur. Plinius capite undecimo libri ultimi: Enydros semper rotunditatis absolutæ in candore est lęuis, sed ad motum fluctuuat intus in ea, ueluti in ouis liquor. Solinus capite 50. Enydros exũdat, ut clausam in eo putes fontaneam scaturiginem. Alardus Aemstelre.

Nam si decurrit] Sunt qui putent, quòd uirtus lapidis in aquam aẽrem sibi uicinum appropinquantem decurrat, ut iam uideatur exire de substantia lapidis, q egreditur de substantia aẽris circunstantis.

Fontis scaturigine manant] Apud Homerũ Iliad. nono & 15. Similitudo ẽ sane quàm apposita de aqua è fonte scaturiente.

De Enyd. Plinius libro 37. capite undecimo. Soli. capite 50. Albertus libro secundo. Tract. 2. capite 5. Etyndros habet. Isido. uero Enydros.

Enydros lapis est ab aqua uocatus, q̃si aqueus: semper est rotonditatis absolutæ, ut in candore læuis, sed ad motum fluctuat intus in eo, ueluti in ouis, liquor, sic Plinius habet libro 37. capite undecimo, magnitudinis est auellanæ nucis. ¶ Graue sit depręhen.] Quòd ingrediens non repellat egredientem, qui fiat, durum est fingere, nisi ex hoc quod Albertus effinxit: Ex substantia profecto, inquit, huius lapidis non ueniũt guttæ, sed ex nimia frigiditate qua tenetur, quæ aërem, propinquum, & se tangentem in aquam mutat. Hanc quidem rationem teste Siluatico, Albertus ex Euace sibi adscripsit. Quòd tamen multum emolumenti aut gratiæ hæc gemma conferat, nondum reperi. At guttę, inquit, Albertus febricitantibus sunt remedio.

Iris 48.

IRin dant Arabes, sed gignit eam mare rubrum
Crystallo similem, cuius sexangula forma
Clara luce micans, fert causam nominis huius:
Nam si sub tecto radijs sit subdita solis,
†Proximus inficitur paries, uarioq́ colore
Arcus cœlestis depingit utrinq́ figuram.

Alardus Aemstel.

Irin dant Arabes.] Hæc gemma idcircò Iris dicta est, quoniã figuram & colorẽ iridis arcus cœlestis plurimum imitetur. ¶ Mare rubrum] Solinus cap. 46. inuenit & Iridem in mari rubro sicut Crystallum sexangulatã, quæ radijs icta solis, rutilo aëris repercussu cœlestis arcus ex se iacit speciem. ¶ Nam si sub tecto] Plin. ca. 9. 37. Nam sub tecto percusso sole species & colores ar. us cœlestis in proximos parietes eiaculatur, subinde mutans magnaq́ uarietate. ¶ Varioq́ colore

lore] Vergilius: Nuncia Iunonis uario decorata colore. Ouidius 1. Meta. Nuncia Iunonis uarios induta colores. Vergilius quinto Aeneidos: Ergo Iris croceis per cælũ rosida pennis Mille trahens uarios aduerso sole colores. Statius lib. 10. Huc se cęruleo librauit ab æthere Virgo. Seneca. Imbrifera qualis implicat uarios sibi Iris colores. Ouidius 3. Meta. Qui color infectis aduersi solis ab ictu Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ, Is fuit in uultu. Arcus cælestis,] Lege Aristotelem 3. Meteororum. Senecam primo naturalium, & Pliniũ libro secũdo. Plutarchus Che. in Cõso. ad Apollo. Iris nihil aliud est, q̃ relucentia solis refracti in nubibus. Silius Italicus libro 7. Sicut aquę splendor radiatus lampade solis Dissultat per tecta uaga sub imagine uibrans Luminis, & tremula laquearia uerberat umbra. Pict. Villin.

De Iride Albertus libro secundo cap. 8. Plinius libro 37. cap. 9. Barpth. Anglicus libro 16.

Effoditur Iris, ut Plinius narrat, in quadam insula rubri maris, quæ distat à Beronice urbe. 60. millia passuum, lib. 37. ca. 9. Nos item inuenimus maximam copiam horum lapidum in montibus Germaniæ, qui sunt inter Rhenum fluuium & Treuerensem ciuitatẽ. Albert. lib. 2. ¶ Crystallo similem] Sexangulam, ut Crystallum, esse cõstat, unde quidam radicem Crystalli esse dixerunt. Plinius. Causam nominis huius] Vocatur ex argumento Iris, ut Plinius ait. Nam sub tecto percussa sole, species & colores arcus cœlestis in proximos parietes eiaculat, subinde mutãs, magnaq; uarietate admirationem sui augens. Easdem creditur habere uirtutes quas & Beryllus, nisi q; tantæ non inuenitur quantitatis, Diosco. Cooperatur hic lapis parturienti, uel ut citius pariat, uel saltem ut dolorem partus facilius sustineat, & non tantum de periculo pertimescat. Iridis colores inter naturę mira esse,

neminem præterit, quod maximo argumento esse po test, quia à pictoribus, eiusmodi forma, speciesúe colo rum, exprimi non queat: unde super omnem Irim dici tur, quod adagionis formam habet, de ueste splẽdida, coloribus uariantibus, ac omnino cõtexta preciosius: Sunt hæc notata ex 12. antiquar. lect. Cælij.

Androdamas 49.

ANdrodamãta (lapis formæ quasi tessera q̃dræ)
Dicunt argenti reprę santare nitorem:
Cuius durities quasi durities Adamantis.
Ipse maris rubri mixtus reperitur harenis.
Quem Magus affirmat tantæ uirtutis haberi,
Vt possit præsens animos sedare calentes.

Alardus Aemstel.

Androdamãta lapis] Androdamas, qui & Argyro damas dicitur, argenti nitorem habet ut Adamas, ità uocatus, quod impet⁹ hominũ, & iracundiam domet. ἀπὸ τ̃ ἄνδρα δομάζειν, hoc est, à domandis uiris. Rhenni us: His pueros seruans Molochites splendet harenis, Androdamasq́ꝫ lapis, compescens pectoris iras.

Dicitur argẽti] Plinius libro 37. capite 10. Andro damas argenti nitorem habet ut Adamas, quadrata & semper tessellis similis magnis, putantq́ꝫ nomẽ impo situm ab eo, ꝙ impetus hominũ & iracundias domet. Solinus capite 46. Pictor. Villin.

De Andromante Albert. libro secundo, Tract. 2. capite primo. Plinius libro 37. capite 10. Vincentius in specu. natu. libro 9. ca. 45. Solinus ca. 45.

Androdamas] Putant huic lapidi nomen inditum ab eo, quòd domare ac refrenare dicatur impetus uel iracundias animorum. Sic Plinius libro 37. dicitur & Argyrodamas, quod idem narrat. Calẽtes animos] Id est, ira concitatos. Cui autem lapis hic non est, ma ximum remedium nouerit moram atq́ꝫ dilationem, ut primus iræ furor relanguescat. Proinde Athenodori illud

Illud salutare præceptum habere cordi atq; memoriç opere precium duco, qui Augusto Cæsari sic præcepit, Quum ira te Cæsar ceperit, nihil prius neq; dixeris neq; feceris, quàm ipsas uiginti quatuor literas elementarias tecū ipse percurreris, sic enim futurū ut impetum animi suffrenes. Vide Beroal. de optimo statu.

Ophthalmius 50.

AVertens oculis morbos Ophthalmius omneis
Asseritur furum tutissimus eē patronus,
Ac circunstantes obducta nube recondit:
Vt spoliare domos possint impune latrones.

Alardus Aemstel.

Auertens oculis] Oculorum morbis ac uitijs infinita pœne nomina à quibusdā excogitata sunt, & maxima ex parte cum aliorum membrorum affectionibus coincidentia. Apud medicos frequenter ocurrunt ὀφθαλμία. i. lippitudo, λεύκωμα, quod item uitium ἄργεμον uocatur, γλαύκωμα, αἰγίλωψ, ἀμβλυωπία, κατάρακτ) suffusiões Plura apud Celsum. Iulius aut Pollux cauitatē dixit ex corpis ęgritudine. Galenus in Isagoge sua ait, Oculi ophtalmiā esse, quotiēs rubet candida oculi pars, extolluntur cilia, simulq; fit, ne possint sine dolore coniungi palpebræ, & tractatus manibus oculus dolet. Idem morbus dicitur Glaucoma. Plaut⁹ Milite. Et nos facticijs fabricis, & doctis dolis Glauconiam ob oculos obijciemus, eumq; ità Faciemus, ut quod uiderit non uiderit. Pictor. Villing.

De Ophthal. Albert. lib. 2. cap. 13. Anglicus li. 16.

Ophthalmius nomen à patria habet, testis Isidorus, uarijs coloribus distinctus est, sed tot uirtutes habet quot colores, ut idem.

Vnio 51.

TOllitur è conchis species memoranda marinis,
Vnio dictus ob hoc, quòd ab una nascitur unus,
Nec duo, uel plures unquam simul inueniuntur.

Cuius ad ornatum laudatnr candida forma,
Quòd deceat uestes, deceat nihilominus aurum.
Conchæ temporibus certis referuntur hiantes
In cœlum, patulæ rores haurire supernos,
Ex quibus orbiculi candentes concipiuntur:
De matutino fit clarior Vnio rore.
Ros uespertinus fœtus solet ædere fuscos,
Et iuuenes conchæ dant baccas candidiores,
†Baccarũ Obscurat fœtus † concharum grandior ætas.
Quanto rorantis fuerit plus aëris haustum,
Tanto maiorem gignit roratio baccam.
†sed cresce re Vlrà seminucem † concrescere nulla putatur.
Quòd si celsa micent tonitru conuexa corusco,
Conchæ diffugiunt subita formidine clausæ.
Sic intercepto conceptio deperit haustu,
Et fit abortiuum, quod cœperat inde creari.
†mittit Insignes baccas prædam maris India †gignit,
Gignit & insignes antiqua Britannia baccas.

Alardus Aemstel.

Tollitur è Conchis] Plinius libro 9. capite 33. Cõchæ dicuntur aliquotiens duriores piscium testæ, capiunturq́ interdum pro ipsis piscibus, interdum quoq; pro gemmis, quæ in his reperiuntur, nonnunquam etiam pro tubis: Cuiusmodi est illud Vergilianum, Sed tũ forte caua dum personat æquora concha. Politian' Et nunc tortilibus permulcent æquora conchis. Ouidius libro Meta. 13. Læuior assiduo detritis æquore conchis. Iosuę 6. Et de nocte consurgens, expresso uellere concham rore impleuit. Ouidius libro 10. Collocat hanc stratis, cõchaq́; Sidonide cinctus Munera fert illi, cõchas, terretesq́; lapillos. Martia. libro 13: Ebria Baiano ueni modo cõcha Lucrino. Idem: Sed cui solus erit concha Lucrina cibus. Vergilius: Vt concha bibat, & Sarrano dormiat Ostro. Quem locum adducit & Erasmus in Colloquijs. Hæc pluribus fortassis admonuimus

nuimus,quam res ipſa poſtulat:niſi quod uideo quoſdam lapidum cognitionem ueluti rem nullius momēti exiſtimare,uel ſomniū potius arbitrari. Memoranda marinis] Epitheton eſt. Ouidius 15. Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ. Illud quoq; uulgatum licet,attamen indicandum eſt diſcrimen,quo Cōchæ dicuntur,quæ teſtã lęuem habent,ac politam,ſiue uniformiter rugatam,ſiue denticulatam: Oſtrea uerò, quæ aſperam ſcabramqúe. Quamuis generali nomine Oſtrea quoq; conchæ uocentur, teſtæ ipſæ duriores. Propriè conchæ dicuntur,quales ſunt coclearum. Ouidius:Oſtreaq́; in conchis trita fuere ſuis. Columella: Implicitus cōchæ limax. Cicero libro 3. de finibus. Vt enim in membris alia ſunt tanquam ſibi nata, ut oculi ut aures,aliqua etiam cæterorum membrorum uſum adiuuant,ut crura,ut manus;Sic immanes quędam beſtiæ ſibi ſolum natæ ſunt. At illa quæ in concha patula pinna dicitur,in ijsq́; qui nante cōcha,quod eam cuſtodiat pinnophylax uocatur,in eamq́; quæ ſi recepit includitur,ut uideatur monuiſſe,ut caueret. Itemq́; formicæ apes ciconiæ, aliorum etiam cauſa quædam faciunt. Multo magis hæc cōiunctio eſt hominum. Itaque natura ſumus apti ad cœtus, concilia, ciuitates. Idem libro ſecundo de diuinatione. Oſtreis & conchylijs omnibus contingit,ut cum luna creſcāt, pariterq́; decreſcant. Plautus in Capt. Paraſitorum genus ſimile eſt cochleis:Nam cum humor eſt lambunt,ſi nō,ſuo uiuunt ſucco. Vnio dictus] Vniones alio nomine uocantur Margaritę ſiue Margarita: utrunq; enim dicitur Latine. Hieronym⁹ in Epiſtola ad Pammachium Licet margaritum in ſordibus & fulgor gemmæ puriſſimæ,etiam in luto radiat. Idem:Si tanti uitrū quāti margaritum. Quod ab uno tollitur unus] Plinius li. 9.cap.35. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lęuore,pōdere.haud promptis rebus,in tantū,ut nul-

si duo reperiantur indiscreti, unde nomen unionum Romanę scilicet imposuere delitiæ. Quod deceat ue stes.] Luxuria (ut ait Plinius) uestitus prouocauit eos flores, qui colore comēdantur, quos constat treis esse præcipuos, è quibus tertius est qui in conchylijs propriè intelligitur. Hieronymus in Epistola ad Lætam de institutiōe filiæ. Caue ne aures eius perfores, ne cerussa & purpurissa consecrata Christo ora depingas, nec collum auro & margaritis premas, nec caput gemmis oneres, nec capillum cerufes, & ei aliquid de gehēnæ ignibus auspiceris. Habeat alias margaritas, quib⁹ posteà uenditis, emptura est preciosissimum magaritum. Pro gemmis & serico diuinos codices amet, in q̃bus non auri & pellis Babylonicæ uermiculata pictura, sed ad fidem placeat emēdata & erudita distinctio. Idem ad eandem: Secularis homo in quadragesima uētris ingluuiem decoquit, & in cochlearū morem succo uictitans suo, futuris dapibus ac saginæ aqualiculū parat. Virgo & monachus sic in quadragesima suos admittat equos, ut sibi meminerint semꝑ esse currendum. Illud paucis adijciendum, quod in Cô insula uestes sanguine conchyliorum olim tingebantur, uocabanturq́; conchyliatæ .i. purpureæ. Iuuenalis saty. 8. Spartana chlamys conchylia Coa. Cuius ad ornatum] Plinius in proœmio libri. 12. Quo magis ac magis admirari subit, unionem in rubri maris profundo, smaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata sunt aurium uulnera, nimirum quoniam parum est collo crinibusq́; gestari, nisi infoderentur etiam corpori. Vergili⁹ 10. Aeneidos libro: Qualis gemma micat, fuluum quę diuidit aurum, Aut collo decus est capiti, uel quale per artem Inclusum buxo, aut orytia terebintho Lucet ebur, fusos ceruix cui lactea crines Accipit, & molli subnectit circulus auro. Ouidius in Metamor. Instruxere epulis mensas, dapibusque re-

mo

motis In gemma posuere merum. Gemmarum precia simul & ornatus mutantur cum ætatibus, sicut & cæterarum rerum. Summum autem precium olim fuisse margaritis, hoc est unionibus, abunde testatur Plinius. Deceat nihilominus aurum] Adelphasium meretrix in Penulo Plautina:

Bono ingenio me esse ornatam, quàm auro multo mauelo,
Aurũ in fortuna inuenitur, natura ingeniũ bonũ.
Bonam ego q̃ beatam me esse nimio dici mauelo.
Meretricem pudorem gerere magis decet, quàm purpuram.
Magis meretricem pudorem, quàm aurum gerere condecet.
Pulchrũ ornatũ turpes mores peius cœno colluũt.
Lepidi mores turpem ornatum facilè factis comprobant.

Conchæ temporibus] Eadem hæc in finem usq; à Plinio cap. 35. lib. 9. Solinoq; fusius aliquanto explicantur. Ex quibus orbiculi] Horatius libro 2. Sermo. Lubrica nascentes implent conchylia lunæ. Atq; hoc est in causa, cur cõchylia uocentur à Plinio lunata, uel quòd curua sunt in modũ bicornis lunæ, uel noua impleantur luna. Vltra seminucẽ] Aliâs semissem siue semiuncẽ, & putant ratione carminis u posse elidi, cu iusmodi est & illud Lucani libro Pharsaliæ quarto: Semianimes traxere foris. Cæterũ satis apparet esse legendum semũcẽ. Plinius li. 9. cap. 36. Pondus ad hoc, cui senunciæ pauci singulis scrupulis excessere. Et Solinus cap. 66. Vltra semunciales inuentos negant. Gignit & insignes] Anadiplosis est) Oceanus Indicus mire prodigus est margaritorum, quæ oriunrur in conchis, & concipiuntur ex rore. Pli. existimat nihil aliud esse margaritas, quam partum concharum. Properti⁹ lib. 1. Hanc ego non auro, non Indis flectere conchis.

Idem libro 2. Indica quos medio uertice gēma tenet.
Martialis libro 1. Issa est charior Indicis lapillis.

Antiqua Britannia] Cornel. Tacit. in uita Iulij Agricolæ: Ferè Britannia aurum & argentū, & alia metalla gignit, & Oceanus Margarita suffusca & liuētia. Suetonius ait Cęsarem in Britanniam nauigasse caussa margaritarum. Olim omneis insulæ, quæ iuxta eā insulam, quā nunc Britanniam dicimus, sitæ sunt, Britanniæ uocabantur teste Plinio cap. 16. lib. 4. Ea uerò quæ Britannia dicitur, antea Albion dicebatur, ab albis aliquot montibus, qui primum illuc nauigātibus procul apparent. Cuius insulę ueteres incolę Britones fuerunt, à quibus Britannia dicta est, autore Beda Anglosaxone. Ea insula posteà dicta ē Anglia, ab Angla regina, qua duce Saxones eam insulam subegisse dicūtur. Atq; eo uerbosius ista retulerim, quā institutæ nostræ conueniret breuitati, quod cum hęc tumultuarie annotarem, non ita procul ex aduerso littoris Britānici, nempe apud regiam Hollandiæ Hæcmundam, religiosissimæ olim Auglorum genti ἐπιχώριον, sed tamen νόσφιν ἀπὸ φλοίσσου degeremus. Baccas. i. gemmas] Vergilius in Culice, Conchea bacca maris precio est à pectore puro. Claudianus: Et uarijs spirat Nereia bacca figuris. Sidonius: Baccarū profert lęues asprata lapillos. Verg. Aeneidos 1. Colloq; monile Baccatum, & duplicem gemmis auroq; coronam. Bacca inter uniones gemma nobilissima. Vt uniões tametsi in mari nascuntur, tamen plus habent cognationis cum cælo, cuius faciem reddunt: Ita pius ac generosus animus magis à cælo pēdet, unde ducit originem, quam à terra, in qua uiuit. Pict. Villing.

De Vnione Plinius lib. 9. cap. 35. Solinus cap. 66. Serap. cap. 397. Albertus libro 2. cap. 11: Isidor. lib. 16 Platearius in lib. de simplici medicina.

Ab una nascitur unus.] Nunquam duo reperiūtur

indiscreti

indiſcreti, ideoq́; & nomen Vnionum Romanæ deli-
tiæ impoſuerunt eis. Nam id apud Græcos non eſt, nec
apud Barbaros inuentores aliud quàm margaritæ no
men, dicit Plinius, quod in cõchis marinis reperiatur hoc
lapidis genus. Sic Iſidorus. Laudatur candida for-
ma] Talis autem ipſis eſt conchis ſenſus ut partus ſu-
os timeant maculari, cum ſol urentes ac feruentes or-
bes emerſerit. Itaq; ne calore nimio fuſcẽtur lapides,
conchæ ſubſidunt in profundum. Solinus. Deceat
ueſtes] Margaritas digitis ſuſpẽdere, & binas trinasq́;
auribus, gloria fœminarum fuit: quin & pedibus, nec
crepidarum tantum obſtragulis, ſed & totis addebant
ſocculis. Neq; geſtare ſatis erat, niſi calcaſſent etiã pe-
dibus, per uniones ambulando. Plinius. Prædã ma
ris] Concha ipſa cum manum uidet, ſeſe comprimit,
opesq́; ſuas operit, adeò prædæ timet, gnara propter
uniones ſe peti, ſed manũ ſi præueniat, acie ſua abſcin-
dit. Plinius. Antiqua Britannia] Hoc eſt Britannicũ
mare, quod nunc Anglicum dicitur. Albert. Quod
ſi micent celſa conuexa.] Si fulgurat, comprimuntur
conchæ pauefactæ, ac pro ieiunij modo minuuntur,
uitia contrahentes abortiua, quæ Phyſemata à bulla-
rum ſimilitudine dicuntur, dicit Plin. lib. 9. Habẽt uir
tutem confortandi albæ & claræ margaritæ, contráq́;
debilitatem & fluxum uentris uel ſanguinis, necnon
cardiacam paſſionom ſanãt. In febribus datur puluis
earum cum zaccarem roſarum, Sic Platearius.

Pantherus 52.

Pantheron multos teſtantur habere colores:
Nam niger & rubeus, uiridis, pallẽſq́; uidetur,
Purpureus, roſeusq́; ſimul ſparſiq́; coloris,
Hos habet, & uario diſtinctus ſchemate uernat:
Expedit hunc orto quàmprimum ſole uideri,
Vt uictor poſſis omnes exire per actus:
Ipſo nanq; die poterit te uincere nemo.

Pantheram patet esse feram diuersicolorem,
India quam gignit,cuius pauefacta leonum
Voce fugit rabies,quam bestia contremit omnis:
Huius ad exemplar sic est lapis iste uocatus.

Alardus Aemstel.

Pantheron multos] Plinius capite 11.37. Sunt & á leonis pelle & Pantheræ nominatæ Leoncios Pardalios. Pantheram patet esse feram]. Ab effectu nomē sumptum est, πᾶν enim totum, & θὴρ ferā Grȩci dicunt, q̃ scilicet hæc belua tota fera sit. Vergilius li. Aenei. 8. de Euādro. Tum lateri atq; humeris Tegeçeum subligat ensem, Demissa ab lena Pātherȩ terga retorquēs. In pantheris quod speciosissimum esse oportuit, id cælandum est, ut placeat reliquo corpore maculis pictu rato. Ita in quibusdā omnia placent præter uitā, quod totius negotij caput. Cuius pauefacta leonum] Aristoteles lib. 9. naturȩ animalium, cap. 6. Idem cap. 6. 6. naturæ animalium. Plinius lib. 8. capite 17. & Solinus capite 27. Voce fugit rabies] Atq; hoc tale tamq; ferox animal, inquit Plinius, rotarum orbes circumacti, currusq; inanes, & gallinaceorū cristæ, magisq; etiam cantus terrent, sed maxime ignes. Homerus Iliados λ. Lucretius libro 4. Quinetiā gallū &c. Lege adagium, Leonem larua terres. De Panthera herba uide Plinium lib. 27. cap. 2.

Pictor. Villing.

De Panthero uide Speculum naturale lib. 9. ca. 90 Albertus lib. 2. cap. 14. Barpth. Angli. lib. 16.

Tot uirtutes habet Pantherus, quot colores, ut in lib. de natur. rerum scriptum est. Bestia contremit omnis] Ferūt odore earū mire solicitari quadrupedes cunctas, sed capitis toruitate terreri. Quamobrem caput occultant, & pulchritudine reliquæ partis, bestias ad se inuitant, & sic inuitatas arripiunt ac deuorāt: Hæc Plinius lib. 8. cap. 17. Vnde Poëta dicit, quam be

stia

stia contremit omnis. Cuius uoce rabies draconum fugit pauefacta] Dicitur hoc animal infestũ esse draconi, & ob hoc Pantheræ uocem draconem fugere in latibula antrorum. Hæc Albertus de nat. anim. li. 22.

Apistos 53.

APistos nigri non ultima gemma coloris,
Ad gratam speciem rubeis interlita uenis,
Pondere maioris mensuram corporis æquat.
Hanc, semel admoto si ceperit igne calorem,
Testantur calidam septem durare diebus.

Alardus Aemstel.

Apistos nigri] Plinius libr. 37. cap. 10. Apistos septenis diebus calorem tenet ex calefacta igni, nigra ac ponderosa, distinguentibus eam uenis rubentibus: putant prodesse contra frigora.

Chalcophonos 54.

CHalcophonus pulsata refert tinnitibus æra,
Qui si tractetur reuerenter corpore casto,
Vocis dulce melos aiunt conferre gerenti,
Et ne rauescant, liquidas defendere fauces,
Hic etiam nigrum perhibetur habere colorem.

Alardus Aemstel.

Chalcophonos pulsata] Plinius cap. 10. libri 37. Chalcophonos nigra est, sed illisa æris timnitũ reddit, Tragœdis ut suadeut gestanda. Solinus uerò cap. 50. eandem uocat Chalcophthongon. Chalcophthõgos, inquit, resonat ut pulsata æra, pudice habitus seruat uocis claritatem. Ab ære & sono compactum nomen, latinè ærisonum diceremus. Græci enim χάλκον æs, φθόγγον sonum nuncupant. Chalcophonos autem dicitur à χάλκον .i. æs & φῶν uox, ueluti dicas æreuocum. Et ne rauescant] Ab raui, hoc est raucitate (sic enim utitur Plautus in Aulu. Vbi, inquit, si quid posca mus, ad rauim poscamus prius] fit uerbum rauceo & rauesco, & raua uox .i. parum liquida. Pict. Vil.

De Chal.

De Chalcophono Plin.lib.37.cap.10.Solinus cap. 50.Albert.lib.2.Tract.2.ca.3.ubi perperam ſcribitur Calcafanos.Habet Siluat.Pãdect.ca.399. Calefarios.

Chalcophonos] Quia timitum habet æris, tale nomen accipit.Nam χαλκόφωνος,Latine habens uocem fortem,interpretari poteſt

Molochites 55.

INfantum cunas uirtute ſua Molochites
Protegit,& caſus abigit quoſcunque ſiniſtros,
Ne teneros artus pars poſſit iniqua nocere.
Dat lapidi precium uirtus cumulata decore:
Craſſum quippe uirens ſimilis ſolet eſſe Smaragdo,
Hunc Arabum gentes prius inueniſſe feruntur.

Alardus Aemſtel.

Infantum cunas] Plinius lib.37.cap.8.Non tranſlucet Molochites ſpiſſius uirens,à colore maluæ nomine accepto,reddendis laudata ſignis, & infantium cuſtodia quadam,innato contra pericula ipſorum medicamine.Solinus cap.46.Rhẽnius.His pueris ſeruãs Molochites ſplendet harenis.Eſt color in purpuram inclinans qui Molochinus dicitur, quod maluæ flori ſimilis ſimilis ſit,quaſi Malachinus.Grçci enim μαλάχην maluam appellant. Hinc Melochinarios Molochini coloris infectores Plautus appellat.

Pictor. Villing.

De Molochite Albert.lib.2.cap.11.Plin.lib.37.ca. 8.Solin.cap.45.Siluaticus Pandect.cap.448.

Molochites à colore maluæ nomen accepit,ſi Plinio credimus.

Tecolithus 56.

TEcolithos nucleo ſimilis perhibetur oliuæ,
Aſpectu uilis,naturæ ui precioſus.
Namque ſolutus aquis, & ab his quibus expedit hauſtus,
Dicitur eſſe potens,lapidoſos ſoluere renes,

Veſicæque

Vesicęq; simul purgare dolentis harenas.

Alardus Aemstel.

Tecolithos nucleo.] Plinius lib. ultimi, capite 10. Tecolithos oleæ nucleo similis uidetur. Neq; est gemmæ honos, sed lingentium calculos frangit pellitq;. Sunt qui putēt appellari lapidem calcularem, τῆκος calculus Græcis dicitur, & λίθος lapis. Dioscorides Iudaicum lapidem nuncupat, nomen, inquit, à gente, cui nascitur. Si cum aquæ calidæ cyathis ternis bibatur, urinæ difficultatibus auxilium præstat. Ab Alberto 2. Mineralium Cagolithos dicitur, sed ei nulla nominū cura. Nanq; solutus aquis] Solinus capite 50. cuius sententiam hoc carmine non infeliciter æmulatus est Marbodæus. Vesicęq; simul] Galenus negat eum haustum pulsis calculis, renū dolores ac uesicę leuare.

Pictor. Villing.

De Tecolith. Plinius libro 37. capite 10. Solinus capite 50. Albert. libro secundo, capite tertio, sed perperam ibi scriptum est Cecolites.

Tecolithus] τηκόλιθος calculi lapis dicitur, oliuæ nucleo similis: τῆκος calculus, λίθος lapis est. Huius meminit Auicenna libro secundo, ubi uesicæ lapidem nominat. Camillus aūt lapidē Iudaicū, de quo Pandect. ca. 436.

Pyrites 57.

CVi fuluus color est, cui nomen ab igne Pyrites,
Se uetat astringi, pertractariq; recusat,
Tangi uult leuiter, pauidaq; manu retineri,
Nam pressus, nimium digitos stringentis adurit.

Alardus Aemstel.

Cui nomen ab igne Pyrites] πῦρ Græcis dicitur ignis. Homerus Odyss. χ. τῦρ νῦν μοι πρώτισον ἐνὶ μεγάροισι γενέσθω. Nunc mihi cū primis lucescat in ædibus ignis. Idem alicubi. πιθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι. i. Scilicet accēso domus est ornatior igni. Ab effectu igitur gemmæ nomen inditum, quòd teneri se uehemen

tius

tius non sinat, aduratque digitos, si quando arctiore manu premi contingat. Plinius capite undecimo libri ultimi. Pyrites, inquit, nigra quidem, sed attritu digitos adurit. Idem capite 19.36. Coralium, inquiunt, lapidem quidam Pyritem uocãt, quoniam sit plurimus ignis illi, sed est alius etiamnum Pyrites similitudine æris. D. Aure Augustinus lib. 21. de Ciuitate dei. ca. 5. Pyritem lapidem Persicum, tenentis manum, si uehementius prematur adurere, propter quod ab igne nomen accepit. Solinus capite 50. Rhennius: Nec non Pyrites, digitos qui strictus adurit, Gemmaq́ꝫ quę radios emittit candida solis. Nascitur hic scopulis Pallenes gemma refulgens, Asterinm perhibent, stellis certare putatur. Et flammę similis splendenti lumine lychnis. Eras. Rot. in adagio, Ignarium dare. Seneca li. de beneficijs 4. refert, ut uulgo iactatum. Vt doleat, inqt, tibi, ut postea cõsiderati⁹ loq̃ris, q̃d dicere solem⁹, Ignariũ dabo: De lapide Pyrite sentit (ni fallor) quẽ alij Vrium, nonnulli Ignarium uocant, quod plurimũ habeat ignis, ut attritu digitos adurat, & alioqui põderosissimus. Itaqꝫ dicebatur Ignariũ dare, qui suggereret, quod dolore quodã reuocaret. Vide Plinium libro 11. cap. 36. Pictor. Villing.

De Pyrite Albertus lib. 2. ca. 14. Plin. lib. 37. ca. 11 Solinus ca. 50. Galen. li. 9. cap. 4. Apud Albertum corrupte legitur Perithe uel Peridonius.

Pyrites caligines oculorum purgat, duritiem mollit, & digestionem facit, addita resina, carnes peræquat. Sic Dioscorides.

Furuus color] Id est niger, ut Festo Pompeio placet libro sexto.

Diadochos siue Diadocus 58.

Diadochos per quàm responsa petẽtibus aptus,
Dæmonis effigies uarias ostendere fertur,
Nec lapis est alius, qui fortius euocet umbras,

Sed

Sed si defuncto quis forsitan applicet illum,
Protinus asseritur solitas amittere uires:
Nãq; sacer lapis est,& quæ mors sternit, abhorret.
Hunc autem perhibent similem fulgore Beryllo.

Alardus Aemstel.

Diadochus perquam] Plinius libro 37. capite 10. Diadochos Beryllo similis est. Nanq; sacer lapis est] Illusum est fortasse ad Etymon lapidis: δῖος enim .i. diuus & humidus dicit à Græcis,& δόκος siue δόκησις cõsideratio. Tum legendum esset Diadocos, non ut Plinius diadochos: sed cui non post Varronem in Etymis ut uenia? Lege Fabium Quintilianum libro de Institutione oratoria pri.ca. 10.

Pictor. Villing.

De Diadocho Plinius lib.37.cap.10. Alber.lib.2, Tract.2.cap.4.sed male ibi scribitur diacodos. Angli. de propriet.rerum lib.16. Siluat. Pandect.cap.412.

Dæmonis effigies] Sunt quidam magicis quibusdam piculis etiam nõ intellectis, dæmonicas effigies, & umbras mortuorum flectentes, ut ad singula interrogata diligenter respondeant: magis uerò impie & cum periculo, quàm Christiane & cum securitate. Tales Arnoldum de noua uilla in suam Pharmaceutriã inseruisse legimus, & Varronem in coxendicem. At huic, q tam impias nugas spernit, satis est Diadochos.

Sed si defuncto] Tam pura tantæq; synceritatis ex propria natura est hęc gemma, ut cadauerum nequeat ferre impuritatẽ, scribit Albert⁹: quibus plerũq; inest aut malus fœtor, aut exotica forma, ut uidemus indies. Euocat umbras] Magi cadauera faciunt reuiuiscere,& ex sepulchris exire umbras, ut de Erichth. legitur apud Lucanum in.6.li. Vnde Ouid. de Amoribus:

Euocat antiquos proauos, atauosq; sepulchris,
Et solidam longo carmine findit humum.

Lapis sacer] Sacratã esse hanc gemmã uitæ, auguror

quæ morti est contraria, unde corruptionem mortis abominatur. Scribit tamē Albertus, posse reperiri aliam ratiorem ex libris Magorum, Hermetis, Ptolomæi & Thebith, quos libros ad manus nō habemus.

Dionysias 59.

NIgra micat rubeis Dionysia consita guttis:
Hanc in aqua tritam uinū flagrare loquuntur
Et tamen ebrietas ipsius odore fugatur,
In quo naturæ solito nihil ordine currit,
Dum lapis ex lympha uini producit odorem,
Quam'qꝫ creare solet uinum fugat ebrietatem.

Alardus Aemstel.

Nigra micat rubeis] Plinius capite 10. libri ultimi. Dionysias nigra ac dura, mixtis rubentibus maculis, quæ ex aqua trita saporem uini facit, & ebrietati resistere putatur. Solinus capite 50. Dionysia consita guttis] A Dionysio Bacchi cognomento (iuxta illud prouerbiale schema, οὐδὲν πρὸς Διόνυσον .i. Nihil ad Bacchum) nomē inditum. Verum etiam his (quamuis ὑπὲρ ἐσκαμμένα, hoc est astra septa) adijciendum est Epigramma illud.

Αἱ νύμφαι τὸν βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος
νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον
Τοὔνεκα σὺν νύμφαις. βρόμιος φίλος ἢν δέ νιν εἴργης
μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

Pict. Villin.

De Dionysia Vincentius lib. 9. cap. 65. Plin. lib. 37 cap. 10. Isido. lib. 16. Albert. lib. 2. cap. 4.

Dionysia] Dionysius Bacchus est, quasi Διὸς, hoc est Iouis filius. Hinc dicta hæc gemma Dionysia, qꝫ uini fragrorem habeat, ut Isido. lib. 16. Fragrare] id est odorem spirare, quia specie fracta, odor redditur maior. Odore fugatur] Sobrio adhuc homine, uetat ne inebrietur sitiēs. Nam odor ex hoc lapide, bibendi desiderium faciat. Talis ad extremos fines Indiæ est terra,

ra, ab oriente circa fontem Gangis, quæ ex uehementi fragrore florum, herbarum & syluestrium malorũ, Astomorum gentem absq; cibo & potu nutrit: si tamẽ fidem quæris, legito A.Gell. lib. 9. cap. 4. Plin. lib. 7.

Ordine naturæ] Secum dissidet natura, cum lapis ex aqua uinum elicit. Sed quosdam est reperire, q̃ præter naturæ dissidium ex uino eliciant aquam: potissimum cum bibunt, ut oculos lachrymis obortis fluentes, crebro tangere cogãtur, aquam à uino separãtes, quam immiscẽt caupones, in hospitum (ut ipsi dicũt) gratiam, ne cito ebrietatis sentiant fœdissimam ac turpissimam molem, cum uinum tale, sit præsentissimæ ebrietatis efficax. Nam Aristote. Vinum, inquit, per se crassius, accessione aquæ factum subtilius, citius penetrat angusta formina capitis: meri noxam, cuius adhuc multam uim obtinet, eodem transmittens.

At quoniam in ebrietatis mentionem incidimus, nõ inscitum, opinor, quę nobis uaria suggerit lectio, huic potissimum parti subscribere: de his nempe quæ ebrietatem discutiãt, ut est lactuca, quæ non in procemio cœnæ ad conciliandam appetentiam, ut Plinius disputat lib. 19. cap. 8. habenda, sed in fine: quoniam insita frigiditate retundat ebrietatem lactuca, si uerus est Cælius li. 14. Proinde Martialis distichõ noti⁹ sit:

Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostras inchoet illa dapes?

Recensentur à Plin. li. 23. ca. 8. & amariores amygdalæ, de q̃bus Pallidius de Agricultura libr. 2. Quoniam amaritudo illa exiccandi habeat uim, nec opplери uenas permittat, quibus præter modum distentis obturbatisq;, contingere ebrietatem credimus, peritis. Suggerit & aliud testimonium Plutarchi, dulcia si infundantur uino, ebrietatem discutere. Proinde medicos peritiores iubere, q̃ se amplius inuitarint, quieti sese daturos, melle litum panem uorare, quoniam

meracam potionem hebetet dulcedo. Tu autem salu-
brius si uis habere remedium, ut tutius ab ebrietate bi-
bas, parcius bibe. Harum rerum mentionem Macrobi-
us facit libro septimo, capite septimo.

Chryselectrus. 60.

† Chryselectrus † auris.

Ast † Chrysolectrus similis describitur auro,
Cuius ad electrum color inclinare uidetur.
Hic matutinis uisu iocundior † horis,
Dissimilem speciem post aspicientibus offert,
Cuius materies rapidissima dicitur ignis:
Nam cito uicino correptus flagrat ab igne.

Alardus Aemstel.

Ast Chrysolectrus] Plinius lib. 37. cap. 9. Tametsi
iam expertes gemmarũ usu appellãtur aliqui, et Chry-
selectrum in colorem electri declinãtes, matutinus as-
pectus iucundior &c. Cuius ad electrum] Plinius li.
3. cap. ultimo. Iuxta eas electridas uocauere, in quibus
prouenit & succinum, quod illi electrum appellant, ua-
nitatis Græcæ certissimum documentum: adeo ut ijs
quas earum designent haud quaquam constiterit. Pli-
nius cap. 2. & 4. libri ultimi. Græci succinum ἤλεκτρον di-
cunt. Seruius super 8. Aeneidos lib. refert esse tria ele-
ctri genera: unum ex arboribus, quod succinum dici-
tur, aliud quod naturaliter inuenitur, tertiũ quod fit
de tribus partibus auri, & una argenti. Est autem ele-
ctrum gummi, populorum, arborum, quod si candi-
dum fuerit præstantissimum reddit odorem, eius na-
tura est, ad lucernarum lumẽ clarius argento splende-
re. Rhennius: Nascitur electrum præfulgens luce na-
tenti. Lucanus de Electro siue oloribus. Ouidius 2.
Transfor. Iñ fluũt lachrymæ, stellataq; sole rigescũt
De ramis electra nouis. Ver. in Cyri. Choralio mouit
fragili, & lachrymoso electro, Quod fieri ferro, liqui
doue potest electro. Apud ueteres Græcos sol ἠλέκτωρ
.i. Elector dicebatur. Putant autem sorores Phaëthõ-
tis fulmine icti, nimio fletu in populos arbores muta

tas

s, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocamus. Nam to uicino] Vt ad Chrysolectrum etiã procul uisum, ignes transiliunt ob naturæ cognitionem: Ità ingenia uirtuti nata statim eam arripiunt.

De Chrysolectro Plin. libro 37. cap. 3. Aristo. in lapidario suo. Vincentius libro nono cap. 59. Pictor. Villing.

Chrysolectros] dictus quasi aurei coloris: est enim colore Electri quod uocatur, eo quia solis radius auro clarius luceat & argento, testis Isido. Nanque ἀλέκτωρ ῥος, sol per epitheton dicitur, quia homines ἀλέκτρους, id est sine lecto faciat, hoc est à somno excitet, uulgo geler augstein. Id olim Germani uocabãt gẽtilit glesum, quod instar uitri pelluceret, Germani enim nitrum Glass appellant, testis est Corne. Tacitus. Rapidissima materies) Validissimum enim elementum, omnia conuertens in sui naturã est ignis, unde futura est uniuersi resolutio per huius conflagrationem. Hic lapis collo alligatus, medetur febribus. Tritus cũ melle rosaceo, aurium uitijs. Et si cum melle Attico conteratur, oculorum quoque obscuritatibus. Stomachi postremo doloribus, uel per se farina eius sumpta, uelc um mastice ex aqua pota nimium conducit, Hæc Plinius.

De anuli lapidumque repertore.

ANulus ut gemmam digitis aptandus haberet,
Dicitur in primis fecisse Prometheus usum,
Caucaseæ rupis quem fragmina † lucida ferro † scrupea
Inclusisse ferunt, digitoque recepta tulisse.
Aetas posterior iunxit preciosa metalla,
Et lapides caros adiecit, & insuper artem,
Insuetamque manum triplici uestiuit honore.
Sed fraus intactum quia nil humana relinquit,
(Inuida naturam dum scilicet ars imitatur)
Veras à falsis labor est discernere gemmis,
Callida quas didicit † uitro simulare doloso, † fuultu

Dum ueram speciem mentitur adultera forma.
Inde fit ut uirtus gemmarum nulla putetur,
Ignaros quoties tentata probatio fallit.
Sed ueras species (fuerint si rite sacratæ)
Effectus miri procul ambiguo comitantur.

Alardus Aemstel.

Anulus ut gemmam digitis aptandus haberet] Aliâs, Anulus ut gemma digitis aptandus adhæret. Lege adagium. Anulus aureus in naribus suis: Quod refertur à Salomone Prouerbiorum capite 11. Martialis, Sæpe grauis digitis elabitũ anul⁹ unctis, Tuta mea fiet sed tua gemma fide. F. de auro & argento leg. L. uestis. Ornamenta muliebria sunt, inquit Vlpianus, quibus mulier ornatur, ueluti inaures, armillę, uiriolæ, anuli præter signatorios, & omnia quæ ad aliam rem nullam parantur, nisi corporis ornãdi causa: Quorum in numero hæc sunt, aurum, gemmę, lapilli qui aliam in se nullam utilitatẽ habent. Mũdus muliebris est, quo mulier mundior fit. Margarita ita si non soluta sit, uel qui aliĳ lapides si quidem exemptiles sint, dicẽdum est ornamentorum loco haberi, sed & si in hoc sint soluti, ut recomponantur, ornamentorum loco sunt, quod si adhuc rudes sint lapilli, uel Margaritæ, uel gemmæ, ornamentorum loco non erunt. Illud non iniucundũ scitu, quod anulus insigne erat equestris ordinis, quo à plebę distinguebatur: utebantur tamẽ eo senatus & nobilitas. Plin. lib. 33. Promiscuum euius usum fuisse bello secundo Punico scribit: Nam alioqui, inquit, nõ potuissent trinodia illa anulorum Carthaginem ab Hannibale mitti. D. August. lib. 3. de ciuitate dei cap. 19. Vnde tres modios anulorum aureorum Carthaginem misit, &c. Rodolphus Agricola. Apud ueteres aurei anuli erant insignia equestris ordinis: qui id ius habebãt, hi equites uocabantur. Vnde Horatius dicit in Arte. Romani tollent equites peditesq́ꝫ cachinnum.

Quos

quos nunc uulgus milites uocant: cum quibus & honó ius est aureorum ornamentorũ, equites aut equestris ordinis uiri dici debent. Miles uerò est ille, qui in bello armatus operam dat, quos hodie indocti stipendarios uel satellites, uel quid uis aliud uocant, ait ille. Illud admonere libet, quòd olim remedia quędam anulis inesse creditum est: uelut aduersus serpentũ morsus, aut morbum aliquẽ, aut fascinationem. Apud Aristophanẽ Pluto, iactãti annulum magicum, in quò remedium esset aduersus omne malorum genus, respondetur, ἀλλ' οὐκ ἔνεστι συκοφάντου δήγματος. i. aduersus ictum sycophantę non est, subaudiendum pharmacum, id ẽ, remedium. Liuius ab urb. cond. lib. 1. decad. 1. Additur fabulæ, ꝙ uulgò Sabini aureas armillas magni põderis brachio leuo, gemmatosq́ magna specie anulos habuerunt: pepigisse eã, quod in sinistris manibus haberent, eò scuta illi pro aureis donis congesta. Fecisse Prometheus usum] Plinius in Procemio libri ultimi. Fabulæ primordium à rupe Caucaseoq́: tradunt Promethei uinculorum interpretatione fatali, primumq́ saxi fragmentum inclusum ferro, ac digito circundatum, hoc fuisse anulum, & hoc gemmam. Idem capite primo. lib. 33. Pessimum uitæ scelus fecit, qui anulum prim⁹ induit digitis, nec hoc quis fecerit traditur. Nã de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanq̃ illi quoq; ferreum anulum dederit antiquitas, uinculũq; id non gestamen intelligi uoluerit. Caucaseæ rupis] Ouidius lib. Transfor. primo. Pli. ca. 56. lib. 7. Augu. lib. de Ciuitate dei 18. cap. 8. Seruius Honoratus Grãmaticus sic refert fabulam hanc: Prometheus post factos à se homines, dicitur auxilio Mineruæ cælum ascendisse, & adhibita facula ad rotam, Solis ignem furatus, quem hominibus indicauit: ob quam causam irati Dij Prometheum per Mercurium in monte Caucaso religauerũt ad saxum, & adhibita est aquila, quæ

eius cor exederet. Vergilius in Bucoli. Conca ſeaſque refert uolucres, furtũq; Promethei. Martial. in primo. Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus, Aſſiduam nimio gutture pauit auem. Statius lib. 11. O furor, ò homines, diræq; Prometheos artes. Triplici ueſtiuit honore] Plutarchus Sympoſ. lib. 1. Aulus Gellius lib. Noct. Atti. 10. ca. item 10. Macrobius ca. 13. libro Saturnaliorum 7. Cælius lib. Anti. lectio. 3. cap. 26. Prouer. 20. Magni fiunt aurum & gẽmæ, ſed precioſius uas labia ſcientię ſunt. Rodolphus Agricola. Cemma nihil, nihil eſt aurũ, niſi terra: ſed arte Creſcit honos, artem ſecula nulla premunt.

Iunxit precioſa metalla.] Claudianus. Quid fului uaſta metalli Congeries. Idem, Fulgẽtes uiridi ramos curuata metallo. Statius lib. 3. Syluarum. Sed nitudos poſtes, Graijsq; effulta metallis Culmina. Veras à falſis labor eſt] Certiſſimum indiciũ ex collatione naſcirur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallãtur, alteram adhibent purpuram: Hinc illud Gręcorũ prouerbium, ἡ πορφύρα πρὸς τὴν πορφύραν διακριτέα, id eſt, purpura ad purpuram dijudicanda. Plęraq; per ſe habent admirationem, ſed admotis ijs quæ ſunt eximia deſinunt eſſe admiratiõi: ut lana tincta fuco, citra purpuras placet, at ſi contuleris, etiam lacernæ conſpecta melioris obruatur, ut Ouid. ait. Plin. cap. 12. ultimi libri. Veras à falſis diſcernendi magna difficultas, quippe cum inuentum ſit ex ueris gemmis in alterius generis falſas traducere: Neq; eſt ulla fraus uitæ lucroſior.

Mentitur adultera formam.] Mẽtitur dixit pro imitatur, effingit, ac præſe fert. Ad eundẽ modum utitur & D. Hierony. in quadam ad Ruffinum epiſtola. Et humanos pro diſpenſatione carnis mentitur affectus. Vergilius in Pollione. Nec uarios diſcet mentiri lana colores. Quidam Galieni uxori gemmas uitreas pro ueris uendiderat: re comperta, mulier flagitauit

uindictam

indictam, Cæsar iussit hominem corripi, quasi leoni obiecturus. Dein in caueam, dum impostor & populus expectat terribilem leonem, prosilijt capus. Cunctis rem tam ridiculam mirantibus, per Curionem dici iussit: Imposturam fecit & passus est. Eadem opera fefellit impostorem & irrisit uxorem. Tentata probatio fallit.] Plin. cap. ultimo libri ultimi. Translucẽtes matutino ꝓbari censent, aut si necesse est, in quartã horam, postea uetant. Lege adagium, Lydius lapis, siue Heraclius lapis. Fuerint si rite sacratę] D. Augu. lib. de doctrina Christiana 2. ca. 29. Idẽ alibi dicit (nisi fallor) q̊d per has dæmones alliciunť. Vnde & Solomon inclusisse sub gẽmis & in anulis legitur. Sed sicut in peccato primi hominis, oĩs creatura corrupta est: Sic etiã cum ipsis uirtutes, quæ post pcťm̃ in eis remãserant, per attactũ & usum immundoꝝ & impioꝝ hominũ, præcipue & lapides corrumpunť, sed sanctificatione cõsecrationis ad uirtutũ efficacias reparanť. Hæc ille. Omnes creaturæ maledictę sunt, propter peccatũ hominis. Gẽn. 3. Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi. Pictor. Villing.

Fecisse Prometheus] Consentit huic inuẽtioni nõ admodũ Pli. li. 33. ca. 1. & in ꝓœmio li. 37. utpote cui fabulosa uideatur. Nam ꝙ Prometheo anulũ ferreum asscribant, magis uinculũ q̃ gestamen ornatus in digito esse asserit. At cur uinculum intelligi uelit Plin. apertissime patet ex Luciano, q Prometheũ uinculis quibusdam fortissimis Caucaso adligatum fuisse effinxit.

Anulus] Super anulis nẽpe, quid physicus, æstiuus leuis, pronubus, lege Ludouic. Cęlium Antiq. lect. li. 3 ca. 20. qui eam rem nõ ineleganter tractauit. Digitis aptandus] Anulum in digito, qui minimo uicinus est, quem medicinalem uocant, gestari debere, ex autoribus cognoscitur. Constat enim neruum ab eo uno digito ad cor hominis pergere ac peruenire, ut ita non

Inſcitum receptum uideri poſſit, eum potiſſimum tali honore decorandum, qui continens & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis uideatur. Lege Macrob. libro 7. cap. 13. Satur. A. Gell. lib. 10. cap. 10. Prometheus.] Promethei in Caucaſo mōte religati meminit Quint. Curtius rerū geſtarum Alex. Mag. lib. 6. Quid autem Caucaſus, Strabo Geogra. lib. 11. dicit. Et quia notæ ſunt eiuſmodi hiſtoriæ, prętereūdas cenſuimus.

Specioſa metalla] Scribunt quidam ꝙ antiquitus aut homicidæ aut adulterantes ſimiam circunferre, quoquò irent, ſint coacti, hac tamen lege, ut ſimiæ anū is qui crimen patraſſet ad os ſuum haberet. At quia id probri exceſſnm plus æquo uehementem præ ſe ferebat, ſtatuerunt ut ſimiæ loco à ceruice pendentis, anulum ferreum in digito haberet, flagitij ſymbolum. Quod quidem Romanis nobilibus cum pulchrum uideretur, & magis honeſtum q̃ dedecoris, aureos fecerunt, peſſima uitæ ſcelera (ſi Plin. credendum) quibus poſt uſi ſunt ad noſtra ſecula. Habes tamen apud Plin. multa alia. Hæc ſaltem appoſuimus, enarraturi quæ metalla poſt ferrum ætas poſterior adiecerit anulo.

Et claros lapides) Gemmæ olim anulis incluſæ in effigies uarias per ſculptores formabātur ſignādi gratia. Quemadmodū D. Auguſtus initio imperij Sphinge ſignauit, mox Alex. Magni imagne, nouiſſime ſua, ut referunt Plin. lib. 37. cap. 1. & Suet. in uita Auguſti.

Nihil tamen uetat ꝙ lapides aliquando non arte, ſed natura (rerum magiſtra) in effigies formatos inueniamus. Talem Pyrrhus habuit, qui cōtra Romanos bellum geſſit. Vide Plin. lib. 37. cap. 1. & Vincentium in ſpeculo naturali. lib. 9. Tit. 35. ubi conſimiles ſunt adſcripti, & à rege quodā Perſarum in templo Apollinis ſignati. Habes quoq; grauem adeo teſtem Albertum de Mineral. lib. 1. tract. 2. cap. 8. Artem adiecit] Dioſcorides ſculptor in gēmarum artificio optimus,

D. Augu.

D. Augusto gemmam signatoriam fecit multa arte adhibita: Necnō Samius Theodorus Policrati Samiorum regi Smaragdum suum uel Sardonycem, ut Pli. & Vincentius lib. 9. Tit. 31. Triplici honore] Metallo, lapide & arte. Sed fraus intact.] In herbis quidem est mediatrix, operatio naturæ (ut est in libro de natura rerum) uidelicet q; per hanc aut calidæ aut frigidæ sint: Sed in lapidibus est uirtus adeo perfecta, ut sine ullo medio tantū à deo uenire credantur. At fraudulenta in tantum est nostra ætas, ut nihil (licet à deo uim habeat suam) intactum, uel ut Plinius 14. ait, intentatū permittatur. Vnde non minus recte q̄ eleganter idem Plinius dixit lib. 7. cap. 28. Plurimum refert in quæ cuiusque rei uirtus tempora inciderit.

Inuida ars] Alchumiam aut Chalcomiam innuit, quibus Mangones astuta & ingeniosa solertia in uendendis gemmis hominibus imponūt, ut deceptorias uel adulteratas, aut quasficticias uocant, loco uerarū non sine magno lucro (quia non est fraus uitæ lucrosior gemmis, teste Plin. lib. 37. cap. 12.) exponant. Nēpe cum lapis minoris precij accipit formam alterius maioris, Vt cum perforant Amethystū & implent furtiuo colore: Vel cū ex Crystallo Smaragdum faciunt, unde ueras à falsis discernendi magna difficultas innata, inquit idem Plinius in præfato libro.

Tentata prob.] Experimenta quatuor modis constare inuenio, Primum pondere, nam artificiales lapides sunt plerunq; leues, naturales, ponderosi: Smaragdum excipias. Secundum, omnes cognoscendi naturales non accipiunt limam, nisi Smaragdus & Topazion. Tertium, lapis natura formatus, quo magis inspicias, eo magis delectat & pascit oculos, sed non saciat. Quartum, ignis est gnomon & certissimus index, adulterati enim per hunc uel consumuntur uel maculas accipiunt peregrinas, cum ueri euadant illæsi, ex-

cepto Chrysolectro. Sed cui hæc non satis sunt, legat Plinium libro 37.cap.13. Et Speculum naturale lib. 9.Titulo 33. Rite sacratæ] Sacratæ pro ueneratæ positum est, nam adeo uenerationem suam expetunt, Vt Diadochos (quando Plin. credimus) si mortuo applicatur, uim omnem amittat. Hephestites, nisi hominis sinistrũ latus ubi cor est occupet, desinit esse quod est. Smaragdum regem quendam Vngariæ in anulo coitus hora cum uxore sua habuisse constat, sed lapidem propter impatientiam non seruatæ castitatis in tres partes diuisum, scribit Albertus libro secũdo Mineral.ca.17. Et Siluaticus Pandecta.ca.472. Gemmis à gum.] Huc testem adducẽdum habeo Isidorũ li.16.

De gemmis in uniuersum.

GEmmis à gummi nomen posuere priores,
Quòd transłucerent gũmi splẽdentis adinstar:
Quæ non transłucent cæcas uoluere uocari,
Nomine sed lapidis species signantur utræq;:
Propter quod lapidum titulo liber iste uocatur.

Alardus Aemstel.

Gemmis à gummi] Plinius lib.13.ca.11.& li.24. cap.11. Gemma est unio quam & margaritum uocãt: ea nascitur in conchis purissimis, non aliunde concepta, quàm ex ipsis conchis, quibus cohæret. Plinius è rore cœlesti concipi putat, ac miram habere cum cœlo cognationem. Lege Plinij caput 35. libri 9. Martialis lib.8. Cedet Erythræis eruta gemma uadis. Quòd transłucerẽt] Manilius, Et perlucentes cuperet prænsare lapillos. ff. de auro & argẽto leg.1. Et si non sunt. Gemmæ autem sunt perlucidæ materię, quas (ut refert Sabinus lib. ad Vitellium) Seruius à lapillis eò distinguebat, quòd gemmæ essent perlucidæ materiæ, uelu ti Smaragdi, Chrysolithi, & Amethysti. Seruius li. Aeneidos primo, & Placidus sexto, Thebaidos annotãt, parum multos gemmam à margarita separare, quod

ità

ità uidetur uoluisse Cicero, cum dicat, Nullam gemmam aut margaritam, &c. Horatius, Vel nos in mare proximum Gemmas, & lapides, aurum & Summi materiam mali Mittamus, scelerum si bene pœnitet. Alexander Seuerus Imp. Roma. semel duntaxat dum consul esset picta toga usus est. Gemmas reiecit ut res muliebres, dictitans in Vergilio & plures & meliores gemmas esse. Suetoni. in C. Cæsare, Ante alias dilexit M. Bruti matrem Seruiliam, cui & proximo suo consulatu sexagies sestertium margaritam mercatus est. Dioclesianus primus gemmas uestib. calciamẽtisq; inserui iussit, dum sola purpura initio principes uterentur. Vt autor est Orosius de temporibus. Valla libr. 6. cap. 64. Gemma dicitur omnis lapillus preciosus, siue perlucidus, siue non. Gemmæ autem non dicuntur lapilli, nisi per subintellectionem preciosi, nam si grandes essent, pretiosi uocari nõ possent. Margaritum nõ continetur sub gemma. Gemmi splendentis ad instar] Ouidius in epistolis, Nec premit articulos lucida gemma meos. Statius lib. 6. Teretesq; hic undiq; gẽmæ Irradiant. Nomine sed lapidis] Valla libro sexto cap. 64. Lapillus & gemmarum, & margaritorũ commune est uocabulnm, sub intelligiturq; preciosus, q̃d si maiusculi fuerint, pretiosi lapides dicuntur: nam quod Serui⁹ scribit gemmas diuersi coloris esse, margaritas uero albas, uel gemmas integras, margaritas pertusas, ridiculũ esse uult Sipontinus. Iam uerò q̃d Sabinus, & Põpo. iurecõsulti margaritas scribũt lapillorꝝ noĩe nõ cõtineri, falsum esse multorꝝ exẽplo docet. Curtius. Lapilli aurib. pendẽt. Idẽ. Pẽdebant ex aurib. insignes cãdore & magnitudine lapilli. Ouĩd, li. 2. Eleg. Nec medius tenues conchas, pictosq; lapillos Põtus habet. Horat. li. 1. Eplarꝝ. Deterius Lybicis olet aut nitet herba lapillis. Martia. lib. 5. Cui nec lapillos ꝑferas Erythræos. Idẽ: Issa est carior Indicis lapillis.

Apoc. 21. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt. Sed in rebus apertissimis nimium longi sumus.

Epilogus.

HAec ex innumeris † excepta uocabula gēmis,
Sufficiant nostro collecta labore teneri,
Quæ decies senis distincta patent capitellis.

† excepta

Alardus Aemstel.

Hæc & his similia testimonia lector optime, hinc atq; hinc plusquā tumultuario studio fortasse nimis ambitiose conquisiuimus, atq; adeò alba (quod aiunt) amussi quiduis congessimus: non quo longius redderemus opusculum, sed ut hac sane in parte, mirè inopem rem literariā, quibusquibus possemus adminiculis utcunq; locupletaremus. Equidem paulo facilius est dicere, exquisitam lapidum cognitionem à multis etiamnum desiderari, quam instaurare, quod desideratum est. Iam uero cum sacræ scripturæ interpretes, nimium sæpe perperam citent hæc lapidum uocabula, & plane ignorent, quid distēt æra lapillis, quorum (ut absit inuidia dicto) in primis sunt Neoterici quidam: Proinde operæpretium duxi indicare, ut petant studiosi uerum eorum etymon simul & intellectum. Quæ quisq; scire uolet, ex illis paratum erit inquirere. Sufficit hoc pacto quærere uolētibus aperuisse uiā. Hoc ideo admonendum putauimus, quo docti, quib⁹ plusculum & ingenij & otij suppetit, hāc syluulam limatius dedolent iuxta ac perpoliant.

MARBODAEI SIVE POTIVS INcerti autoris uersus aliquot hacten⁹ desiderati.

Capnites.

CApnites specie crystallinus optima gemma,
Facundos faciens, curansq; potenter hydropē,
Magna sui gerulis est uirtus & medicina.
Reddit formosos, & cunctas mitigat iras.
Pellit & ipse metus, fit gratia se comitanti.

Ophthalmius.

Magna

MAgna salus oculis Ophthalmius esse, pbatur:
Sed fures utuntur eo, & quos nemo tenere
Hoc psente potest, cur hoc fit, nouerit autor.

Obsianus.

OBsianus lapis est, incerta repellere semper
Somnia qui potuit, securus eo comitante,
Qui dormire potest, nō illum somnia fallunt.

Ignites

IGnites lapis est, cui subuitreus color esse
Cernitur, & mundus, qui fluxum sanguinis omnē
Stringere consueuit, tantum sit fronte ligatus.
Infirmos aliena loqui uetat hęc quoq; gemma:
Verrucas, nœuosq; fugat, Stygesq; malignas
A pueris arcet, quorum sitiere cruorem.
Conflagrare uides incendia forte domorum,
Si tamen hunc adhibes, incendia sponte quiescunt.

Diadochos.

DIadochos specie, similisq; colore Beryllo,
Plus omni speculo probat effigies speculantū:
Et nullus lapidum tantum medicatur adustis.
Hic ubi defunctis adhibetur, sistere fertur
A uirtute sua, fit hebes, neq; lenit adustos.

Exebenus.

EXebenus lapis est albus, satis & speciosus.
Hac gemma manus aurificū dū lympidat aurū,
Nil magis appreciat, nil illi charius illa.
Hæc ualet ad stomachum, si sit consperfio facta
Cum uino uel aqua fractæ de puluere gemmæ.
Nouit & Exebeni uires insanus & amens.
Conseruat partum, citò liberat & parientem,
Si dextro femori connexus erit parientis.

Lingurus.

LIngurum prægnans, lingurum si gerat infans,
More suo minus ut timeant, lingurus habebit.
Regius & morbus linguro uincitur hausto,

Si teris in uino permixto puluere gemmæ.

Daphnius.

Daphnius eximius facit ut lymphaticus omīs,
Se præſente ſtatim mereatur habere ſalutem,
Daphnius aſſueuit requiem dare dæmonioſis.
Daphnius ad fluxum ualet & compeſcit hydropen.

Mennonius.

Mennonius morbos, languores atq; tumores,
Virus & omne fugans, inimicitiasq́; repellēs,
Facundum reddit, firmum facit atq; fidelem,
Quenq; ſui gerulum: uicerunt prælia reges,
Euaſere necem cauſis capitalibus acti,
Præſide Mennonio, quem qui gerit effugit iras.
Nauita naufragium nunquam timet hoc comitante.

Galactites.

Ipſa Galactiten lapidem natura uocauit,
Hoc à facte trahens Græcum ſimul atq; Latinum,
Lac utrunq; ſanans, in eodem nomine iunges.
Nanq; γάλαξ Græc, lac dicimus eſſe latine,
Fœmina deficiens à lacte, per hanc ſibi gemmam
Lac ſuffire poteſt, cū mulſo puluere ſumpto.
Contriti lapidis ſi fœmina reſpuit hauſtum,
Vellus ouis grauidæ colló circumliget illa,
Sic galactites ſuper udo uellere ſparſus,
Mox plenis puer uberib. lac ſugere quibit.

Odontes.

Odontem lapidem ſi quis uenator habebit,
Si latro, ſi raptor lapidem geſtauerit illum,
Pro uotis ſuccedet eis: quanquam pietatis
Officijs careat, nec erit culpabilis actor
Naturæ lapidumq́; deus, qui nil ſine cauſa
Efficit in rebus, cuius ſunt omnia facta
Ponderis & numeri manſuræ ſubdita legi.

Lapis qui fronte naſcitur aſini.

FRōs onagri uel frons, asini pleruncq; tumescens,
Fert lapidem quandocq; suum, qui pota uenena,
Atcq; uenenosos fertur compescere morsus.
Hunc in aqua radens, ut aquam pallere uidebis,
Mox euasuro dare ne tardes patienti.
Hunc nuce maiorem forma crispante uidebis,
Atcq; superficie pallescere non renitere.

Trisutes.

IRim cælestem tricolor lapis est imitatus,
Nomine Trisutes, iuris facit esse peritos
Iste sui gerulos, regum digitos decet ergo.

Phrygius.

NAscit̃ in Phrygia phrygi⁹, sed hic ē q̃si pumex,
Pumice sed grauior: facit hunc perfusio uini
Follibus afflatum procul ignis uiribus uri,
Et uelut ignitum candescere siue rubere,
Fertur & extingui perfusus nectare tantum:
Vtilis iste lapis tingendis uestibus esse
Dicitur à Phrygijs fullonibus, hisćq; peraptus.

Sarcophagus.

SArcophag⁹ lapis est, qui mortua corpora fertur
Ferme quaterdenis consumere posse diebus.
Huius apud Troiam reperitur plurima uena.
Eiusdem generis sunt plurima saxa reperta,
Quæćq; etiam erodunt uiuentia corpora tactu,
Et minus obseruant, quæcuncq; cadauera claudunt.

Specularis lapis.

COpia dat uilem, licet insignem Specularem:
Hunc primum lapidem terris Hispania misit,
Nunc legimus multis regionibus hũc reperiri.
Hic effossus humo, sic fissilis extenuatur
Quaslibet in crustas, ut uitro tenuior omni
Cernatur, necq; iam nisi uitrum credere possis.

FINIS.

PRAECI-
PVAE LAPIDVM PRECIOSORVM gemmarumq́ explicationes, ex uetustiss. quibusque autoribus coactæ per Alardum Acmstelredamum.

Philo Iudęus libro Biblicarum Antiquitatum.

T exculpsit in his nomina tribuū, Et surgens Tenezin crastinum, inuenit lapides illos duodecim super uerticē montis, ubi ipse posuerat illos septē. Et sculptura eorum erat talis, ut tanquam oculorum forma designaretur in eis. Et primus lapis, in quo scriptum erat nomen tribus Ruben, consimilabatur lapidi Sardino. Secūdus autem lapis sculptus erat de dente, &ibi exculpto nomine tribus Simeonis, similitudo Topazanis uidebatᷣ in eo. Et in tertio lapide sculptū erat nomen tribus Leui, qui Smaragdino lapidi erat similis. Nam quartus lapis Crystallus nominabatur, in quo erat sculptum nomē tribus: inde & lapidi Carbunculo similabatur. Quintus uero lapis erat Prasinus, & super ipsum sculpta erat tribus Isachar, & lapidis Sapphiri color erat in eo. Et sexti uero lapidis sculptura erat tanquā Chrysoprassus esset, diuersis distinctionibus signatus, & ibi erat scripta tribus Zabulon, & lapis Iaspis assimilabatur ei. Nam septimi lapidis resplendens sculptura, ostendebat in se uelut infusum liquorem profundi: & ibi scriptum erat nomē tribus Dam, q lapis assimilabatur lapidi Liguro. Octauus lapis sculptus erat de Adamāte, & ibi scriptum erat nomen tribus Neptalim, & Ametystho lapidi assimilabatᷣ. Et noni lapidis sculptura erat terebrata ex mōte Ophir, & ibi scripta trib⁹ Bad, & lapis Achates assimilabatur ei. Et lapidis decimi sculptura excaua-

ta era

ta erat, & expressit similitudinem lapidis Theman. & ibi erat scriptura tribus Aser, & lapis Chrysolitus assimilabatur ei. Et undecimus lapis electus de Libano, & ibi scriptum erat nomen tribus Ioseph, & lapis Beryllus simulabatur ei. Et lapis duodecimus excisus de excisiõe, & super ipsum scripta erat tribus Beniamin. & lapis Onychinus simulabatur ei.

Hegesippus de excidio Hierosolymitano libro quinto, capite nono.

INter omnia tamen opera tẽplum præcellebat amplissimo opere, & fulgenti marmore, in quo erat peripetasma preciosum, maximum, cocco & hyacintho, byssoq; intextum & purpura. Non otiosa materia tantæ diuersitatis, sed cuius species materiam rerum latentium significaret: eo quòd eius esset templũ qui cælo, & aëri, terræ, & mari quasi creator elementorum dominaretur, atq; omnia solus regeret & gubernaret. Cocco enim igneum cælum figuratur: Hyacintho aër: bysso terra, q̃ in ea nascit̃: purpura mare quæ conchylijs maritimis inficit̃, ut duo ex colore, duo ex generatione colligat. Deniq; princeps sacerdotũ hæc quatuor indumento suo exprimere consueuerat, quando maxima celebritas festorum dierum erat, quasi totum mũdum indueret, ut pro populo supplicaretur, in eius figuram, qui uenturus erat princeps sacerdotũ Iesus, qui tolleret pc̃tã mũdi. Femora princeps sacerdotum linteo interius operimento tegebat, eò q̃ pro cæteris in sacerdote fides quæritur, & corporis testimonia, quæ succingere debent carnis intemperãtiam.

Rabbini. Apud Samuelem libro 1. cap. 20.

ET sedebis iuxta lapidem, cui nomen est Ezel. Ezel appellatiuum nomen est, non proprium alicui⁹ lapidis, sed quiuis lapis hoc nomine adpellatur, qui uiam facientibus iter metitur aut common-

ſtrat. Nomen eſt uerbale deductum à uerbo azal, quod Hebræis tranſire aut recedere ſignificat. Duo illi lapides ex arca fœderis depromptì, qui in hoſchen hoc ē, ueſtitu pectorali ſacerdotis erant, in quibus non ſecus ac in ſpeculo aliquo perfecto & pellucido reſplendeſcebat diuina uolũtas: unde etiã lapides illi dicti ſunt illuminationes & perfectiones: idq́; τυπικῶς, ꝙ adumbrarent omnem illuminationem perfectionemq́; non aliunde petendam, quã è pectore ſacerdotis, in quo perfecta notitia dei ac legis eſſe debebat, non conſulenda eſſe oracula dæmonum, neq; oraculis illorum fidendũ eſſe ſignificabant. Hęc Rabbini diſſerunt contenti lapidum ſignificatiõe, de nominibus proprijs ipſorum quibus dicti fuerint, omninò ſilent, ſic ut non recenſeant nomina propria ipſorum myſterij loco, ut id quoque textum intuentibus liquet. Porro Ezechielis 28. quod noſter interpres Sardius tranſtulit Hebræis eſt odem, à rubore nomen habet, Germanicè Rubijn. Et quod topazius uertit, lapidem eſſe dicũt Rabbini precioſum, quem tantum in Aethiopia inuenire eſt: à colore uiridi originem habet, rectius ſmaragdus interpretaretur, nam Rabbi Ionas ait hunc lapidem Arabice uocitari Smerad. Inſuper quod in Latinis Biblijs iaſpis redditum eſt, Hebræis eſt Iahalom, de quo Ezraides ſcribit, uir ſummæ autoritatis apud Hebræos, hunc lapidẽ eſſe adamanta, cui⁹ uis ex etymologia nominis cognoſcitur: ſic em̃dr̃ ac nominatur Iahalom, ꝙ frangat, diuidatq́; gemmas ſummi roboris. Eſt præterea apud Latinos, aut ſi malis Græcos, Chryſolithus, quaſi dicas aureus lapis, Hebræis tarſchiſch: hunc docti quidam Rabbini .i. hyacinthum eſſe dicunt. Onyx autẽ Hebræis Schoham uocatur: de hoc etiam Geneſeos capite ſecundo habes. Vbi autem latina Biblia Beryllus habẽt, Iaſchpe, quod uocabulum latinis auribus inauditum non eſt, Hebræi habent, id eſt, Ia-

ſpis,Ionathas autem & Onkelus,à quibus targum,id eſt,Chaldaicam accepimus interprætationem , habet burla.Et quod apud Hebræos eſt Saper , Latinus interpres ſapphirus uertit, addens ei faciem latinæ linguæ. De hoc uocabulo ſcribit Ezraides, quòd gemma ſit quędam rubra.Sed Rabi Geon aſſerit lapillum album eſſe,quem Cryſtallum uocant:Ionathas autem transfert lapidem precioſum.

Carbumculus, Hebræis eſt Nopech,Dauid kimhi ſcribit hunc lapidem colore fuſco & rutilanti eſſe. Poſtremò ubi nos ſmaragdum habemus,Hebræi habent bareketh aut barekath , & à fulgore ac reſplendeſcentia nomen habet:unde lapis eſſet ſimilimus carbunculo,ſi non carbunculus . At bona pars ſentit carbunculum eſſe & coniunctionem, & ſumi interpretatiuè,ut ſit Macrologia.

Carbunculus , qui & bareketh dicitur, Chaldæus barkan habet,qui terminus prorſum idem ſignificat, quod uocabulum Hebraicum,quia ab eodem themate deducuntur.

EX RABBI ABEN EZRA COMmentarijs Exod. uiceſimo octauo. Petro Vbbelio Vuormariano interprete.

IN ſecundo ordine lapidum rationalis aut pectoralis,ubi in noſtra tralatione eſt Iaſpis : magnus quidam Rabbi Hiſpanus ait hunc Arabicè uocari Almam,hoc eſt, Adamantem :perfringentem omnes lapides, ac perforantem Vnionem ſiue Margaritam. Proq; hac re facit etymologia uocabuli,cum deducatur ab halam,quod ſignificat conterere frangereq;.In quarto ordine apud Hebræos planè uox Iaſpe, id eſt. iaſpis habetur.In tertio ordine, ubi nos legimus Amethyſtũ Græcè ab ebrietate arcenda dictũ, Hebraica uox deducta eſt ab chalam,quod ſomniare ſignificat,

quia cum quis hanc gemmam in digito suo habuerit, somnia uidebit. Nec mirum est (ut ille inquit) nã uirtus inuenitur in omni lapidis natura, cum sit lapis qui ferrum attrahat, sanguinem sistat, acetum fugiat &c.

Dioscorides libro 5. Capite. 93.

De Corallio.

COrallion (Romani pariter Græcis corallium dicunt) Corallium quod quidam lithodendron, .i. lapideam arborẽ uocant, maris creditur plãta esse durariq́; cum ex profundo magis ducta, à circunfuso nobis aêre ueluti candens ferrum aqua mersum temperatur & solidescit. Inuenitur plurimum Corallium ad promontorium Siciliȩ Pachinũ prope Syracusas. Probatissimum est quod rubet, sandarechæq́; aut sandici colore simile est. Fragile item totaq́; cõcretione sua æquale, quod terram, muscum, aigamq́; simul olet. Præter hæc ramosum, cinnamomiq́; modo fruticosum. Damnatur contra quod lapidosum, concretione sua scabrum, cauernosum & inane est. Adstringit Corallium leniter & refrigerat: coërcet excrescentias, oculorum cicatrices exterit, concaua explet, & ad cicatricem perducit. Contra sanguinis excreationes efficacissimum est. Confert urinæ angustijs: lienẽ prȩterea minuit cum aqua potum. Quod autem antipathes dicitur, corallium pariter æstimandum est, specie tantum diuersum: nigro enim colore, magis quam corallium arborescit, ramosiusq́; est. Easdem habet antedicto corallio uires.

De Phrygio lapide. 94.

PHrygion lithon [Romani lapidem Phrygium uocant] Phrygius lapis quo tingendis uestibus in Phrygia utuntur, unde & nomen inuenit, in Cappadocia nascitur. Probatissimus qui pallet, mediocriter ponderosus, & inæquali coloris concretione est: candidas siquidem cadmiæ modo uenas habet. Co

qui

quitur lapis hic Phrygius optimo primum uino respersus, tum ignitis carbonibus obrutus, & in coctura usque dum mutato colore ruffescat, follibus uentilatur. Ex igne admotus deinde, eodem restinguitur uino: rursusque carbonibus obrutus, iterum pariter coquitur & restinguitur. Tertiò itidem coquendus est, curandumque ne dissiliens frietur, & in fuliginem transeat. Habet crudus coctusque Phrygius lapis efficacem adstringendi uim. Repurgat item, crustas ignis modo inducit, & ambustis cum cæra medetur. Lauatur cadmiæ modo Phrygius lapis.

De lapide Asio. 95.

ASion lithon [Romani Asium lapidem dicunt] Asius lapis colore pumicis, fistulosus, non ponderosus, friabilis, & uenis in profundo luteis. Flos eius est quæ ruffo colore in summa superficie cõcrescit salsugo, concretione quidem sua tenuis, colore autem cum candido, tum pumici simili in luteum uergente. Linguæ admotus hic flos, eam leniter mordet. Habet lapis, lapidisque flos adstringendi uim: ambo leniter exedunt, panosque terebinthina resina aut liquida pice excepti discutiunt: efficaciorem tamen florem existimant. Sictatus hic, præter antedicta, uetustis, & quæ ad cicatricem ægrè perducuntur, ulceribus egregiè medetur. Carnium excrescẽtias reprimit. Purgat cum melle malefica, & quæ fungorum modo concreuerunt ulcera: Concaua itidem explet, & cum melle purgat. Sistit cęræ mixtus, quæ pascendo serpunt. Podagris mixto lomento fabæ emplastri modo impositus medetur. Lienosis cum aceto & calce: tabidis itidẽ prodest cum melle linctus. Conficiuntur ex Asio lapide etiam in balneis pelues, in quibus podagrici pedes utiliter habent. Fit ex eodem etiam farinæ modo puluis, minuendis carnibus utilis: carnosa crassaque extenuans corpora, in balneis pro nitro illitus. Quod si quis

antedictos florem & lapidem lauare uoluerit, cadmię modo lauandi erunt.

De Pyrite lapide 96.

PYritem [Romani pariter Græcis Pyritem dicunt] Ex quo conflatur æs, Pyrites lapis est. Probatur æri maxime similis, & qui facile percussus scintillat. Cremandus Pyrites lapis hoc modo: Madẽtem melle lentis carbonibus imponito, flatuq́ꝫ continue donec ruffescat accendito. Quidam multis & ignitis carbonibus copioso melle consparsum imponunt: cumq́ꝫ in ruffum transire colorem cœperit, ab igne amouent: flatuq́ꝫ cinerem diiicientes, rursus madentem melle coqunnt, donec totus æqualiter contracta siccitare fragilior fiat: sæpe enim sola superficies tantum coquitur: sic deinde coctum siccatum reponunt. Quod si è loto lapide hoc erit, cadmiæ modo lauabitur. Est cocto pariter & crudo uis calefaciendi, exterendiqúe, & repurgandi quæ oculorum claritati officiunt. Durities præterea discutit & maturat. Resina idem exceptus, excrescentia cum caliditate & adstrictione aliqua reprimit. Vocant sic crematum aliqui diphryges, quasi iterum coctum.

De Hæmatite lapide, 97.

HAematiten [Romani pariter Græcis hæmatiten dicũt] Probatissimus Hæmatites lapis qui friabilis, rubeus, aut niger est, in seipso durus & inæqualis: Qui nullas habet admixtas sordes, nec lineis aliquibus uariatur. Est illi uis adstringere, calefacere leniter, extenuare, oculorum cicatrices & asperitates cum melle exterere. Cum humano lacte lippitudines, rupta, & cruoris suffusiones in oculis emẽdat. Contra urinæ angustias cum uino bibitur. Contra muliebres fluctiones itidem, & cruenta sputa cum succo Punici mali. Fiunt ex eo etiam contra oculorum affectiones accommodata collyria & aconia. Crematur

Hæmati

Hæmatites lapis Phrygio similiter, sed nullo uino p-
funditur, urendiq; modus & finis est, cum bullare in-
cœperit, & pondus amiserit. Adulterant eum quidam
lapide, qui Schistos, id est, scissilis dicitur. In quem u-
sum lapidis eius densam & rotundã glebam sumunt:
talis autem pars est, quæ radices eius uocantur: conijci
entesq; in uentrosum fictile feruenti cinere obruunt,
non multo post auferentes, attrituq; in cote probãtes
si Hæmatitę colorem duxit. quem si duxerit, reponũt:
sin minus, iterum nouo cinere obruunt, intuentes con
tinue probantesq;: in feruenti enim cinere illo longi-
us relictus colorem mutat, mox etiam diffluit. Depre
henditur adulteratus, primum quidem diuisuris & li
neis, quas pectinum modo per longitudinem diuisas
habet: at non sic Hæmatites. Deprehenditur preterea
colore quem hic floridum habet, Hęmatites uero pro
fundiorem & cinnabari similem. Inuenitur Hæmati-
tes præterea in Sinopide rubrica. Quinetiam ex Ma-
gnete lapide conficitur ad extremum cocto: qui uero
per se nascitur, in Aegypto fossilis eruitur.

De Schisto. i. scissili lapide. 98.

SChiston [Romani pariter Græcis schistum dicũt]
Nascitur Schistos lapis in Hispaniæ Iberia. Pro-
batissimus, luteo croci colore aliquo, friabilis, &
in seipso facillime scissilis, concretione, linearumque
quas pectinum modo habet, mutua compactione: am-
moniaco, id est, harenario sali similis. Easdem Hæma-
titæ uires habet, minus tamen efficax est. Concaua ex-
plet humano lacte dilutus. Cõtra rupta procidentiaq;
in oculis, crassas item palpebras, & oculorum uuas ef
ficacissimus.

De Gagate lapide. 99.

GAgatem [Romani pariter Græcis Gagatem di
cũt] Probat̃ Gagates, q celerrime accẽsus flãmas
agit, & in urendo bitumĩs odore sentit̃. Niger

 ple

plerunq; Gagates lapis, squalet, crustaceus, & nullius ferè ponderis est. Molliendi discutiendiq; uires habet. Comitiales suffitu deprçhendit. Strangulatu uuluæ procidentes reuocat. Fugãtur eiusdem suffitu serpentes. Acopis & podagricorum remedijs miscetur. Nascitur in Lycia non longè ab ostijs fluminis in mare exeuntis, quod prope Plagyopolim ciuitatem Gagam uocant: prope cuius ostia lapis hic inueniatur.

De pluribus alijs lapidibus, primumq; de Thracio. 100.

THracium (Romani pariter Græcis Thracium dicunt) Nascitur Thracius in Scijthiæ fluuio, qui Pontus dicitur. Potest Gagatæ eadem. Fertur quod in bitumine fit, accendi aqua, oleo autem restingui. Inter magnetes lapides probatissimus est, qui ferrum facile trahit: colore ad ceruleum inclinato: densus itidem, nec magnopere ponderosus. Vis illi est crassa ducere, si cum mulsa aqua pondere triũ obolorum detur. Quidam Magnetem coquentes pro Hçmatite uendũt. Qui Arabicus lapis nominatur, maculoso ebori similis est. Tritus hic illitusq; hæmorrhoidas reprimit. Cremati cinis dentifricijs accommodatus est. Qui uero Galactites, id est lactarius ladis dicitur, ꝙ lacteum succum ex se mittit, nomen inuenit: alioqui cinereo colore, & dulci sapore est. Oculorum destillationibus ulceribusq; utiliter inũgitur. Oportet ob glutinosam uim quç illi inest, tritum cũ aqua in plumbea pyxide seruare. Melitites, in cunctis lactario similis est. Eo solum differt, ꝙ dulciorẽ reddit succum. Facit ad eadem omnia ad quæ lactarius. Morochthus lapis qnem aliqui à lacteo candore Galaxiam aut leucographida nominant, in Aegypto nascitur. Vtuntur eo lintteariorum officinæ ad cãdorem uestium, quoniam mollis est, & facilime dilui tur. Opplendi illi uis esse creditur, ideoq; sanguinem expuentibus

expuentibus utili. Cum aqua idem cœliacis, & contra uesicæ dolores utiliter bibitur. Prodest & contra muliebres fluxiones potus pariter & appositus. Oculorum quoq; mollibus medicamentis miscetur. Explendis cauis eorum ulceribus accommodatus. Destillationes sistit, & in teneris corporis partibus ulcera ad cicatricem perducit. Alabastrites, quē Onychē etiam nominant, in cinerem crematus, tum resina, piceúe excepto cinere illo duricies discutit. Cū cęra stomachi dolores lęnit, & gingiuas reprimit. Thyites, q; ꝙ eo medicinalia mortaria fiunt, nomen inuenit, nascitur in Aethiopia, uiridi Iaspidis colore: cum diluitur, lacteo colore conspicitur. Erodit hic ualidissimè, estq; illi præcipua uis purgandi, quæ claritati oculorū officiūt. Iudaicus in Iudęa nascitur, figura glandis, candidus, èleganter & concinne confectus, lineis inter se æqualibus ueluti torno factis. Cum diluitur, nullas habet saporis qualitates. Potest ciceris qualitate collyrij modo in cote attritus, tum cum calidæ aquæ cyathis tribus dilutus potusq;, urinæ angustias soluere, & uesicæ calculos frangere. Nascitur in Cypro Amiantus lapis, scissili alumini similis. Telas ex eo ad spectaculum faciunt, quæ in ignem coniectæ accenduntur quidem, aguntq; flammas, sed nulla in igne amissa parte, nitidiores eo incendio euadunt. Creditur Sapphirus lapis scorpionum ictibus potus aduersari. Bibitur & contrà intrinsecas exulceratiões. Reprimit prętereà quæcunq; in oculis excrescunt, uuas, pustulasq;: quinetiam ruptas eorū tuniculas glutinat. Inuenitur ad Memphim in Aegypto Memphites lapis calculorum magnitudine, pinguis, colore uario. Fertur hic tritus inunctusq; locis, quæ secanda urendaúe sint, sine periculo aliquo omnem in eis sensum extinguere. Selenites, quē Romani lunarem dicunt, plæriq; uero Aphroselenem, id est, lunæ spumā: nomē in-

uenit, quòd per noctem ad incrementa luminum lunę ple nus inuenitur. Nascitur Arabia colore candido, pellu cidus, minime ponderosus. Dantur bibenda comitia libus ramenta eius. Quinetiam pro amuleto adligant sibi eum mulieres. Creditur & arboribus appēsus fœ cunditatem earū augere. Plures Iaspides sunt: in eo rum genere ali⁹ uiridi Smaragdi colore est, alius gla ciem repræsentat, saliuæ similis: aërius alius, fumosus alius, fumo ueluti denigratus: Assyrius uocat̃ alius, al bescētibus p trāsuersum lineis renidēs: ali⁹ postremò à terebynthinę resinæ colore Terebynthizon dictus, calai gēmæ similis. Oēs pro amuletis adalligari ferū tur: priuatimq́ femoribus p̃gnantiū adalligatos, puer perij celeritatē facere. Resonat cōmotus Aëtites, ceu lapide alio intra se cōcepto prægnās. Sinistro brachio adalligatus cōtra muliebriū locorū lubricitatē, fœtus in utero retinet. Parturiētibus tamē à brachio subla tus, fœmori adalligandus est, ut sine dolore fœtus ex cludatur. Tritus hic, cæraq́, ligustrino unguento, mu steoúe, aut aliquo ex his quæ calefaciēdo sint cōfecta, exceptus, comitialibus magnopere prodest. Plures Ophitæ lapides sunt: graui enim odore & nigro colo re quidam est: quidam cinereo colore & pūctis uaria tus: alius intercurrentibus candidis lineis: Omnes ad ligati, contra serpentiū morsus & capitis dolores uti les sunt. Læthargo & capitis doloribus priuatim opi tulari fertur, qui candidas habet lineas. Inueniuntur & in spongijs lapides: hi cum uino poti, calculos uesi cæ frangunt. Ex marmore aut pario lapide admixto tauri glutino, lithocolla fit. Potest ignito specillo pal pebris admota incōmodos earum reglitinare pilos. Testæ similitudinem Ostracites habet, crustaceus faci leq́ scissilis. Vtuntur eo in leuiganda cute pro punice mulieres. Bibitur idem cum uino ad, sistendos mēses, drachmarum duarum pondere. Quinetiam si quis

quatuor

quatuor diebus à puerperio biberit, sterilitatẽ in posterum facit. Idem ex melle contra mammarum inflãmationes utiliter inungitur: & præter hæc sistit quæ pascendo serpunt. Vtilis emplastris, quæ exterendo & exedendo sunt. Smyris lapis, quo gemmas anularij exterunt, facit adhumentes gingiuas, & dentifricijs accommodatus est. Exiccat corporis aquas litoralis harena sole feruens, obrutis usqne ad capita in ea hydropicorum corporibus. Calefit eadem ad sicca fomenta pro sale & milio. Inungitur contra capillorum defluuia, quas alopecias dicunt, expletq́ eas quod confricato in Nasia cote ferramento detritum fuerit. Virginum mammas augeri idem prohibet. Bibitur cum aceto ad minuendos lienes, & comitialibus prodest. Lapis quẽ quoniã terrã intra se cõplexus est, Græci Geoden nominãt, adstringit, siccat, & quæ claritati oculorum officiũt, purgat. Ex aqua idem inunct⁹ mammarum genitaliumq́ inflammationes sedat.

Hermolaus Barbarus in Dioscoridem Coralliorum lib. 5. Corallium Ca. 974.

QVãtum apud nos Indicis margaritis precium, tantum apud Indos corallio. Gignitur & in rubro mari, sed nigrius: Item in Persico uocatur Iace. Laudatissimum in Gallico sinu circa Orchadas, & in Siculo circa Heliam & Cepranum. Nascitur & apud Grauiscas in Italia, & ante Corniculum, & Neapolin Campaniæ, maximeq́ rube⁹, & ideò uilissimũ Erythris. Color sub aqua uiridis. Baccæ eius candidę ac molles. Extra rubescunt, indurantur q́ ceu corna satiua magnitudine ac specie. Aiunt tactu protinus lapidescere, si uiuat: itaq; occupari euelliq́ retibus aut acri ferramento præcidi. à quo & corallio quasi curallio, ἀπὸ τῆς κουρᾶς nomen inditum. Nec aliter sane Theophrastus, quàm curallium appellat, à radendo scilicet: ob id & Gorgoniam quoque dictum putatur, itemque

dendrite

dendrite, hoc est arboreũ. Probãt q̃ maxime rubẽs & q̃ ramosissimũ: dãnãt inane aut cõcauũ. Autoritas baccarũ Indis utroq; sexu p̃ciosa. Religiosum etiã id gestamẽ aruspices uatesq; in primis habent. Priusq̃ hæc notescerẽt, Galli gladios, scuta, galeas adornabãt corallio. Postea Indis uniões suas, p corallio mutãtib. in penuria esse cœpit. Surculi eius infantiæ adalligati, tutelã habere creduntur. Ignib. diu repugnant. Est & lapis corallius, uel ut quidam scribũt, colaris, multum à corallio diuersus, Pyrites à quibusdam appelatus, quoniam sit plurimus ignis illi. Sed est alius etiamnũ Pyrites, in mentionẽ suã seruãdus. Qualis porrò lapis Erythros hoc est rubeus ab Hippocrate significetur, quo mulieres, inquit, explorant, an sint prægnantes, nisi aut corallium sit, aut Pyrites, aut etiã Hæmatites, affirmare nihil habeo.

Antipathes 975.

ANtipathes pro genere corallij, quale sit in Plinio, haud facile docuerim: nisi quis intelligat fruticem circa Troglodytarum insulas nascentem in alto, quẽ Isidos plocamon uocari tradit, corallio similem: sine folijs sentiri eum, se capi durariq; colore in nigrum, cum cadat frangi. Theophrastus corallij duo uidetur statuere fastigia: unum quod rubẽs rotundumq; est, ut radicula in mari nascens: alterum huic nõ multum dissimile, quod calamus, inquit, uocatur Indicus, qui duratur in silicem. Plin. inter gemmas numerat corallida nimio similem, quæ in India Syenæq; gignatur. Fortasse per Theophrasti tempora minus erat corallij uulgatus usus.

Lapis phrygius 976.

LApis Phrygi9 gleba est pumicosa. Plinius medicinæ utilem negauit.

Lapis Asius 977.

ASius & asia petra dicitur. Est & Assius per duplex ss. ab Asso Troadis, ut inquit Plin. sed ab

Asic

Aſio diuerſus. Ille ſarcophagos quoq; noĩatur ab ef-fectu, qualis & in Lycia & in Oriente habet, & in Myſia quoq; inueniri eum Stephanus affirmat. At noſter hic per ſimplex ſ. fere ſcribitur ab autorib. noſtris, guſtu ſalſus. Corpora defunctorum condita ſarcophago, conſumi intra quadrageſimũ diem, ſed illata quoque mortuis lapidea fieri, traduntur. In Oriente adalligata uiuentibus, erodunt ea.

Pyrites 978.

PYriten ſunt qui & ſideriten uocitent, & androdamanta & boſtrichiten. In Cypro reperiri uolunt, & in metallis, quæ ſunt circa Acamaniã. Vnum argenteo colore, qui & argyritis à Democrito cognominatus uidet: alterũ aureo. Aliq terreũ genus faciũt, quod plurimũ ignis habeat, põderoſiſſimumq; ſit, quos & uiuos appellamus. Hi exploratorib. caſtrorũ maxime neceſſarij: qa clauo, alterouе lapide pcuſſis excutiuntur ſcintillę: quæ ſulfure exceptæ, aut fungis aridis, aut folijs, celerrime ignem trahunt. Pyrites & gẽma eſt, nec ſcio an diuerſa ab hac. Nigram eſſe inuenio, & attritu digitos urẽtem. Pro pyrite in medicinas uenit mylios ſeu mylitis, cochlax appellatus, hoc eſt molarius, inſula Nyſiro plurimus, ab Hipocrate lapis niger, ut Galeno placet. Mylias ab Theophraſto & Aeliano ex Aethna monte fluens, luti nigri modo in Sicilia, poſt dureſcens colore cuſtodito. Fluunt & pyromachi dicti, ut idem Theophraſtus ait.

Lapis Hæmatites 979.

HAematites reperit in metallis. Vſtus minij colorem imitatur. Adulterãt ſchiſto, ſed diſtinguũt uenæ rubẽtes. Eſt & Magnetis genus unũ hæmatites appellatũ. Præter hoc quinq; genera Hæmatitarum tradũtur: Aetiopicũ, cui & principatus datur. Alterũ androdomãta uocãt, colore nigro, pondere ac duritia inſignẽ, & inde nomẽ, pcipueq; in Africa. Tra-

here

here autem in se argẽtum æs, ferrũ. Exprimentũ eius esse in cote ex lapide basanite, reddere enim succũ sanguineũ. Tertium genus Arabici, uix redderis succum ad cotem aquariã, aliquãdo croco similem, pari duritia cũ secundo. Quarti generis Helatites uocatur, quã diu crudus sit, coctus uero mllites, aut etiam miltites ad omia utilior quam rubrica. Quintum ijs adijcitur schistos, de quo protinus mox agitur.

Lapis Schistos 980.

LApis schistos cognationẽ cũ hęmatite habet, sed peculiare in schisto, ꝙ splendet. Est & schistos alterius omnino generis, quẽ cognominãt anthracitin, nasci tradentes in Africa nigrũ, quia attritus reddat aquarijs cotib. ab ea parte, quæ fuerit ab radice, nigrum colorem, ab altera parte croci. Sunt & gemmæ plures, hoc nomine carbunculi: quarum aliæ preciosæ sunt, aliæ uiliores, ut quæ nascunt̃ in Gręcia: Theophrastus autor ac Plinius.

Lapis Gagates 981.

GAgatem aiunt & in Leuco Pamphiliæ (ut arbitror) promontorio, aut Lycię propeCyprũ insulam expelli mari, atq; infra duodecim stadia colligi. Solinus & in Britãnia Gagatẽ gigni tradidit. Planus est, pumicosusq;, non multũ à ligno differens, fragilis, odore, si teratur, grauis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. Accenditur aqua, oleo restinguitur. Deprehendere dicitur uirgines suffitu. Hoc & Magi utuntur in ea, quam à securis argumento uocant axinoman: peruri eũ negantes, si euenturũ sit; quod quisquam optet. Dictũ à fluuio in Lycia cognomine Dioscorides affirmat. Nullum se in Lycia Galenus comperisse tradit amnẽ, qui Gages aut Gegates appelletur. Phocion grammaticus oppidum in Lycia fuisse Gagas à Rhodis conditum scribit. Plini⁹ Rhodiopolin à Gagis diuersam facit. Stephanus Gagas oppidum in

In Lycia fuisse, quod Palęõtichos ante diceretur. Crustaceos uero lapides atq; nigros, & qui in ignem addi ti exilem flammam æderent, biuminis odore in Syria Iscæle inuentos sibi meminit, in collibus mari mortuo circundatis ad orientem solem spectantibus, ubi & bitumen quoq; nascitur, utilissimos tumoribus in genu diuturnis.

Lapis Tracias. 982

EST lapis Thracias, qui exemplaribus Plinij quibusdam meiulla quoq; dicitur, trium generum, uiridis, pallidus, sanguineis guttis, non habeo certum proferre. Nomen gentis suæ habet, ut cecinit Nicander, quemadmodum & Cappadoces in Argæo Capadociæ nascentes, simili cum prioribus natura, q & in lacteum cremorem soluantur, ut Galenus & Paulus Aegineta scribunt, qui & ageraton lapidem commemorant, astrictoriam & discussoriam uim habentem, & gutturis inflammationibus auxiliares, quo sutores uti soleant ad dãdum calceis nitorem. Præterea & hieracitin, ut Diogenes scriptum reliquit, subuiridem ex atro, item coloribus alijs resparsum, quem qui gestet, muscæ non infestent. Hunc literis quibusdam inscriptis contra sanguinis eruptiones ualere perhibent. Addiderunt ijs & Indicum, subruffum colore, at trituq; succo purpureo manantem, nec ualido nec denso corpe. Inuenio & Perdicitin, siue Perdiciatin, & aliũ à sorbi similitudine, ut uitrum cognomẽto Schyticũ, ad omes duritias pollentes, in compositionem illam quæsitas, quæ pamplethes & diacinnabareos uocatur ab Aegineta Paulo. Vitem ad oculorum quoq; suffusiones commendant, cum felle aspidis acontię uocatæ, mirabili effectu, post quintum diem repræsentata curatione: id fel in serpentis eius dorso iocinori annectitur, ut Aëtio placet.

Lapis Magnes. 983

Lapis Magnes, quem & Magnitin Græci dicunt. Item sideritin & Heraclion id est Herculeum. Magnes ab inuentore uidetur appellatus. In India nunc, & passim inuenitur in Hispania quoque Rupertus autem scribitur clauis crepidarum, & baculi cuspide ferrata hęrentibus, cum armenta pasceret. Quinque genera eius feruntur. Aethiopico principatum dant, argentoque rependitur. Inuenitur in Aethiopia Smiri: Ita uocatur regio harenosa. Ibi & sanguinei coloris, sanguinemque reddens, si teratur. Sed & crocum Hæmatites cognomine, in trahendo ferrum non eadem natura, qua cæteri magnetes. Aethiopici argumentum est, quod Magnetem quoque alium ad se trahit. Secundum genus Magnesiacum, à Magnesia: contermina ei Macedonia: à Bebonea locatum petẽtibus dextra. Tales ruffi nigrique sunt. Tertium in EchioBoœtię, ruffi coloris plus habens quam nigri. Quartum circa Alexãdriam Troadem, nigrum, & fœminei sexus, ideoque sine uiribus. Quintum in Magnesia Asiæ deterrimum: nam & candidus est, neque attrahit ferrum, similis pumici. In eadem Aethiopia mons haud procul gignit lapidem Theamedem, cui contraria Magneti natura, ferrum omne abigens respuensque. Trahitur ad Magnetem ferrum, quia sola fere materia ea uires à lapide cõceptas diu retinet. Aliud apprehendens ferrum, ut annulorũ catena uideatur: quod quidem imperitum uulgus ferrum uiuum appellat, uulneraque ex tali asperiora fiũt. Lapis hic & in Cantabria eruitur: non ille Magnes uerus caute continua, sed sparsa bubbatiõe, ita appellãt: nescio an uitro fundendo perinde utilis: Nõ enim expertus est quisquam: autor Plinius. Ferri utique inficit aciem ut Magnes. Dinocrates architectus Alexandrię, templum Arsinoës concamerare cœperat Magnete lapide. Intercessit mors & ipsius, & Ptolomæi regis, qui id sorori suæ fieri cupierat, ut simulachrum eius è fer-

ro pendere in aëre uideretur: Quod genus præstigiæ Arabes ad superstitionem suam commenti dicuntur, in eo feretro, ubi autor eius sectæ conditus existimatur. Diogenianus Magnetem argento tam scribit esse similem, ut decipiat. Nec hunc lapidem, qui ferrum ad se trahat, Magnetem, sed Heracleoten appellãdum esse.

Lapis Arabius. 983.

Lapis Galactites. 985.

GAlactites, ait Plini⁹, ex uno colore lactis est, succo quoq; eius & sapore, à quo nomen: De hac intelligat, an diuersa, dubium: quando cineris colore traditur à Dioscoride, non lactis. Est & Galaxia, quam aliqui Galactiten uocant, intercurrentibus sanguineis aut candidis uenis. Nam Chalaxia grãdinum & colorem & figuram habet, unde & appellata est, adamantinæq; duritiæ. Narrant etiam in ignem additæ manere suum frig⁹. Ergo Pliniana galactites, quã aliqui & Leucogageam, & synephiten, & leucographin appellant, uidet̃ ei propior, quæ & marochthos, & leucohraphis, & Galaxia Dioscoridi & Galeno dicitur, ut paulò post liquebit. Vtcunq; infantium adalligata collo, saliuam facere dicitur: in ore autẽ liquescere: memoriam adimere uel iniuriarum. Mittit eam Nilus, & Achelous quoq; amnis. Sunt qui & smaragdum albis uenis circumligatum galactiten, inquit, uocent. Est & gemma galaicos distans ab hac, argyrodamãti similis, paulo sordidior. Inueniũtur autem binę aut senæ.

Lapis Melitites. 986.

MElitites lapis dictus, quia succum tonsus melleum emittat. Differt ab hoc melichrus, cuius plura sunt genera, melleus colore. Differt & melitis à malo, cuius imitatur colorem, appellatus.

Lapis Molochthus. 987.

M Lapis

LApis Molochthus aut Morochtus, siue ut Paulus & Galenus uocauit, Moroxus & Graphis, haud uideo eundem cum eo esse, qui molochitus à colore maluæ dicitur, spissus, uirens, nec translucida, reddendis laudata signis, & infantium custodiæ. Sit autem morochthus, quem Plinius ait in ore liquescere, de quo in Galactite diximus, ex collatiõe Dioscoridis subodorari potest aliquid, dicentis mollem eum esse, diluiqúe facilem: ut uel idem cum Pliniano, uel similis esse uideri possit. Nominatur & morochthos Plinio, sed inter gemmas lacte sudans porraceo. Idem autor & Leucographin inter herbas collocat, nec qualis ea sit, reperisse unquam fatetur, eosdem ei effectus reddens, quos hoc loco Dioscorides, Galenus, cæteri: ut propterea non desint, qui Plinio, quasi pro herba lapidem acceperit, increpitẽt. Sed autor grauissimus aliorum sententiam, non suam opere toto recitat.

Lapis Alabastrites. 958.

ALabastrites siue Onyx in Alabastro Aegypti circa Thebas, quem in ædificiorum ornamentis quoque includunt. Nascitur in Syriæ Damasco, candore intercincto, uarijs coloribus, cæteris omnibus cãdidior. Probatissimus in Carmania, mox India. Iam quidem & Pyria, Asiaqúe. Vilissimus & sine ullo nitore in Cappadocia. Probatur maximè mellei coloris in uertice maculosi, atque non translucida. Vitia in ijs corneus color atque candidus, & quicquid uitro simile est. Alabastrites ad unguentorum fidem. Vnde uas, id est, Onychem unguentarium uocamus, quod & Alabastum, & Alabastrum quoque dicitur, etiam è uitro interim. Est & onyx inter ostrea, ut uolumine secundo patuit. Habetur & onyx gemma, in qua unguis humani similitudine candorem esse dicunt. Alabastrites porrò & in Arabia

biæ montibus,& in Germania quoque reperitur: Ex quo & uasa potoria,& pedes lectorum, & sellæ delitijs factæ. Item amphoræ & urcei cadorum magnitudine. Iam columnæ triginta duos pedes longæ. Sunt qui hac amplitudine non onychen sed onychitin uocent. Differt ab Alabastrite Alabandicus, siue Abalandicus: etenim utroque modo legitur. Color alabandico subnigrat ex ruffo. Perspicuus est ut ignis, & quibusdam quasi rimulis uenisqúe dehiscit. Capillos albos attritus inficit. Dicitur Alabastrus Democrito & sal omnis,& calx uiua, quæ de putaminibus ouorũ conficitur. Hæc ipsa encephalos quoque dicitur à chymicis,& marmor Thebaicum & Claudianum.

Lapis Thyites. 989.

LApis Thyites à Plinio mortarium uocatur, quoniam thya mortarium significet, etiam acone dictum Hippocrati, ut Galeno placet.

Lapis Iudaicus. 990.

HIc & Tecolithos uocari cœptus, quia calculos absumat, quod à Galeno falsum existimatur.

Lapis Amiantus. 991

LApis Amiantus ueneficijs resistit omnibus præsertim Magorũ. Hoc quod de lapide Adiante dicitur, texi ex eo uela, quorum ignis uelut aquá sordes eluat, de lapide quodam nascente in Carysto Eubœæ Strabo retulit.

Lapis Sapphirus. 992.

SApphiri aureis punctis collucent, cœruleæ, raroqúe cum purpura. Optimæ apud Medos, nusquam tamen perlucidæ. Præterea inutiles sculpturæ, interuenientibus crystallinis centris. Sapphirum gemmarij inter Iaspides collocant.

Lapis Memphites. 993.

LApis Memphites gemmantis est naturæ.

Lapis Selenites. 994.

SElenites fulgore melleo perſpicuus, nomine acᐨcepto, quia imaginem lunæ reddat, in dies ſingulos augeſcentis minuentisq́ꝫ numero. Hunc ſemper Galenus Aphroſelenō appellat. Chymiſtę Aphroſelenon, etiam Comarin, & à leuitate ponderis etiam Cupholithō, & Argyrolithon quandoq́ꝫ uocitant. Habetur & Comaris apud eos Scythica pro arſenico & ſulfure: itemq́ꝫ pro lapide philoſophico toties à nobis indicato, coarguendi potius & irridēdi propoſito, quam monſtrandi. Seleniten Euſtachius al um quoqꝫ lapidem intelligit, qui & Aſterius & Lychnites uocet, naſcens in Thracia, Pallenes littorib. autore Dionyſio. Plinius Lychniten ab Aſterio diuidit, itemq́ꝫ Selenite. Sed ut herbarum, ſic & lapidū uocabula cōfundimus.

Lapis Iaſpis. 995

LApis ſæpe tranſlucet ac uiret. Smaragdo ſimilis Indica eſt. Cypria colore glauco & pingui. Perſica ſimilis aëri, quæ ob id aërizuſa uocatur. Thermodontiaca cœrulea. Scythica inter cœruleas omnes optima. Phrygia purpurea. Cappadox ex purpureo cœrulea, atqꝫ non refulgens. Thracia Indicæ ſimilis. Chalcidica turbida. Præfertur omnibus, quæ purpuræ quicq̃ habet, ſecunda quæ roſæ, tertia quæ Smaragdi. Quarta cœlo autūnali matutino ſiſis, quæ boëa appellatur & aërizuſa. Similis eſt & Sardæ: imitata & uiolas. Non minus multæ ſpecies reliquæ, ſed omnes in uitro cæruleæ, aut Cryſtallo ſimiles, aut pituitæ atque muco, ſiue ut Plinius, myxis: Item reſinæ terebynthi, quàm & terebynthizuſam uocant, inter cœruleas & ipſam marem exiſtimantes. Nam quæ Iaſpichates appellat, ex Iaſpide Smaragdo ſimili, & Achate proprietatem ſuam habet. Præſtantiores ſphēdone, id eſt funda cludi ſolent, id eſt, patentes, nec præterq̃ margines auro amplectente. Vitium & breuis nitor & longe ſplendens, & ſal, & omnia quæ in cæteris gemmis.

Vitro

Vitro adulterata coarguitur, extra fulgorem spargen do, & non continendo in se, nec in diuersa, quæ sphragides uocantur, quoniam optimè omnium signent. Ea quæ Smaragdo similis, per transuersum linea can dida præcingitur. Orienti familiarissima pro amuleto Garamantias uocatur, quæ pluribus polygrammos. Est & Onichypuncta, quæ Iasponyx dicitur, & nubem complexa, & niues imitata, quę stellata rutilis pūctis est, & sali Megarico similis, Capnias siue Ccapnitis appellata. Magnitudinē Iaspidis undecim unciarū uidit antiquitas, effigie Nerōis thoracata. Inter cœruleas post Scythicā Cypria, post quā Aegyptia. Adulteratur maxime tinctura, idq; in gloria regū Aegypti asscribitur ei qui primus tinxit. Inest aliquādo cœruleis aureus puluis, non in Sapphiris puncta. Galenus Iaspidem medicinæ utilem chloron iaspin hoc est uiridem cognominat. In scribi iussit in Iaspide draconem radios habētem Necepsos rex, ad stomachi fulturam. Sed idem profectus est in torque, suspenso eo rudi, ita ut os stomachi attingat.

Lapis Aëtites. 996.

LApis Aëtites, quem aliqui gagitē dixere. Strabo Gangitē in Armenia repertū scribit, quo serpentes fugantur, hūc an aliū accipiāt, nondū liquet. Inædificatur nido aquilarū, non tamē omniū, nihil igne deperdēs, sed uis eius medica non nisi nido dirępti. Aiunt binos inueniri marē & fœminā, nec sine ijs parere aquilas, & ideo binos tantū. Gnā eius quatuor feruntur. In Africa pusillus & mollis, & uelut in aluo habēs argillā suauem, candidam. Ipse friabilis, quē fœminam existimāt. In Arabia mas durus, & similis gallæ, aut subrutilus, in utero cōtinens lapidē durū. Tertius in Cypro, colore Africani, amplior tamē atq; dilatatus: cæteris enim globosa facies. Habet in aluo harenam iocundā & lapillos, ipse tā mollis, ut etiā digitis fricetur. Quarti generis Taphiusius uocat, nascens

iuxta Leucaden in Taphiusa, qui locus est dextra nauigantibus, ex hac ad Leucaden. Inuenitur'que in fluminibus candidus & rotundus. Huic est in aluo lapis, qui uocatur Callimus, nec quicquam tenerius. Nam Calais aliud genus est lapidis, à quo & calainns color pro Veneto, si Photioni credendum est. Ego etiam sordidum colorem Plinium secutus, calaini appallatione possum capere. Amplitudine, inquit, conspicua, sed fistulosa & sordium plena est Calais. Hinc & Augites à multis dicitur. Quæ uero calaina ostraca nominat Aëtius, pilos extenuantia, considerantibus relinquo. Apud Chymistas uiuæ calcis aquam inuenio calaion uocari. De calaino etiam colore Dioscorides in Iaspide supra mox commeminit. Iidem Aëtiten pro Chrysolitho, & Porphyrite, & Chrysolochromo cognomine Macedonico & polychromo accipiunt.

Lapis Ophites. 997

OPhites marmor est serpentium maculis simile, à quo nomen, molle, candidum, nigricans, durum. Ex ophite columnæ nisi paruæ admodum inueniuntur. Inter Ophitas existimari fere possunt, propter colorem quod Augusteum uocant & Tiberium, in Aegypto utriusque principis temporibns reperta. Differunt, quod maculas diuerso modo colligunt. Augusteum undatim crispatur in uerticem. Tiberium sparsim conuoluta canicie specie spectatur. Theophrastus lapidem Chium uocãdo, uidetur Ophitem intellexisse. In Aegypto, inquit, nascitur lapis niger, transtucidus, Chio similis. Quem locum Plinius ità uertit: Theophrastus, inquit, autor est in Aegypto transiucidos lapides inueniri, quos Ophitę similes ait, fortasse quia uersicolores illas maculas, ut ait Plinius, primæ Chiorum lapidicinæ ostenderunt.

Lapides Spongiarum. 998

Lapides

LApides qui nascuntur in spongijs, & ipsi uocantur spongiæ. Quidam eos cysteolithos uocant, quia uesicę medeantur. Sunt & pumicum in genere, quos spongias uocant, ut in Pumice docuimus.

Lithocolla. 999

LIthocolla nomine significat glutinum ex lapidibus.

Lapis Ostracites. 1000

OStracites à testa nomen habet. Trãsilit & ad gẽmas. Siquidem: ut Plinio placuit: Ostracias siue ostracites altera est testacea & durior, altera Achatæ similis: nisi quod Achates politura pinguescit. Duriori tanta uis inest, ut aliæ gemmæ scalpantur fragmentis eius. Habetur & Ostracides, cui ostrea nomen & similitudinem dedere.

Lapis Smiris. 1001

NOta uulgo Smiris uel ipso nomine. Quanquã Smirium potius q̃ Smirin officinæ appellant, cuius fragmentis gemmæ aliæ scalpãtur. Quo usu Plinius Secundus non Smirin sed Ostraciten uocauit, ut superius proximè notauimus.

Cotes. 1002

COtes siue lapis Naxius id est acone, sicut olearis cotes olæacone. Diu placuit cotes è marmore Naxio, ut & simpliciter naxium dicatur. Ita uocant in insula Cypro genitas. Vicere postea ex Armenia. Differre putãt Cotem à lapide coticula, non solitum inueniri, nisi in flumĩe Timolo siue Tmolo (nam utroq; modo recte dicitur) à monte, ut arbitror, cognomine in terra Lydia: nũc uero passim, quę alij Heracliũ aut Lydium appellant. Sunt autem leues & calculis similes, quaternas uncias longitudinis, binasq; latitudinis non excedentes: siue (ut Theophrastus inquit) calculi amplissimi, dupla magnitudine, præterea specie lata, non rotũda: quod à sole fuit in ijs, melius quã q̃d à terra. Sed & colorib. immodicis deteri⁹

respondent. Fiunt enim aspergine quadam ex alto re-uocata quasi lubricæ, ut idem Theophrastus ait. Iis co-ticulis periti, cum è uena siue nummo lima rapuerint, experimentum protinus dicunt, quantum auri, quan-tum argenti, quantum æris habeant, scrupulari diffe-rentia, nunquam fallente ratione. Incipientibus à mi-nimis notis, hoc erat granũ, post colybus, tũ duo chal chi, dein q̃tuor moria, ut Theophrasti uerbis agã. La-pis & Chrysitis, & basanos Chrysochoice, hoc est, in-dex aurarius uocatur, quo, ut Græci aiunt, aurum ex-ploratur, obryzum sit atq; probum, an improbum, ui tiosumq́;. Quanq̃ basanystes & pro mortario quan-doq; accipitur. Porrò dicitur obryzum quasi abryzũ, hoc est delicatum, syncerumq́; ut Photionis etymo u-tar. Vocant autem obryzum, quoties simili colore ru bet ignis, ut inquit Plinius, Et aurum, quod apyrõ ap pellant, purum est, idq́; nomen habet, quia igne nõ e-geat, quale Arabicum esse Diodorus tradit, quod in-ter Abileos Gasandosq́; foditur. De Arabico auro & li teræ sacræ meminerunt.

G Lapis Geodeos. 1003.

GEoden ex argumento appellant, quoniam am-plexus est terram.

Galenus in lib. περὶ ἁπλῶν, siue de simplicibus me-dicamentis nono. De lapidibus.

EX sponte natis corporibus sunt & lapides, hoc diuersi à uulgo nuncupata terra, quod rigari nõ sustinent. Vires habent partim secũdum totius substantiæ proprietatem, partim secundum qualita-tes effectrices. Porrò ut hæc differant, superius docui. Nunc autem sermo nobis esto de illis, quę secundũ ef-fectrices agunt qualitates: in quibus sane est & utendi ratio ac methodus. Siquidem, ut ostendimus, faculta-tes quæ proprietatis totius substantię ratione insunt, à methodo ac ratione alienæ sunt, & per solam noscũ tur

tur experientiã. Nam cur hic lapis tacto uulnere, unde sanguis prorumpit, cursum eius reprimat ac sistat, haud nouimus. At cur lapis, quem uocant Hęmatiten, in oculares facultates indatur, haut latet. Nam & rationis inuentum est. Si enim in cote oculari eum teras cum aqua donec mellis crassitiem accipiat, astringentem facultatẽ percipies. Atq didicisti, ꝙ phlegmonas etiamnum gliscentes, potissimum quæ contingunt in partibus neruosis, medicamẽtis repercutere oporteat. At ubi haud etiam sanguis in partem affluit, astringẽtibus medicinis, quæ digerant, adungere, & sensim ad ipsa sola transire. Atq; de huiusmodi quidem facultatibus in lapidibus disseremus, ubi ea prius in memoriam reuocarimus, de qbus fuse locuti sumus in libro contra eos conscripto, qui insultant ijs qui uoce solœcismum committũt. Nam horũ quidm λίθον (quæ uox lapidem Gręcis significat) masculino genere efferri nõ sinunt: uerum si dicas ἔμβαλλον τὸν λίθον ἐπὶ τὸν κύνα, non aliter uociferantur, quam si ipsis in caput lapis esset cõiectus: uelut etiam si quis dixerit τὸν δρῦν (quercum sonat) exclamant tanquam fuste percussi. Itaq; si quis eorum suasu consueta medicis nomina mutare in animũ inducat, dicens τὴν λίθον, τὴν αἱματίτιν, καὶ τὴν πυρίτιν, καὶ τὴν γαλακτίτιν, καὶ τὴν σχιστὸν, ut curiosus sane & stolidus dãnabitur: Nimirum quum ueteres ex more omnes masculine efferant eorum differẽtias, αἱματίτιν, πυρίτιν, γαλακτίτιν, μελιτίτιν, γαγάτιν, σχίστον, φρύγιον, ἀράβιον, μεμφίτην. E contrario uero τὴν πέτραν fœminine pronunciãt, nõ τὸν πέτρον masculine. Nam ἀσίαν πέτραν, non ἄσιον πέτρον nominãt, neq; λίθον ἄσιον, hoc est lapidẽ asium, ceu etiam asiæ petrę florem. Porrò ex petra cõbusta calcem fieri dicũt. Attamen Heraclides Tarentinus, & alij nonnulli, non ex quouis lapide calcem fieri uolunt, sed ex sola petra, nuncupantes ita per excellentiam solum, qui sit lapidũ durissimus. Equidem ego uel ex industria & stu-

dio consueui mutatis inuicem nominibus utroq; modo talia efferre, de quibus inutiliter nōnulli rixantur, id reipsa cōmonstrans, nihil offendi enarrationis claritatē utrouis modo qs dixerit. Cæterū mirandū nō est qui ignorāt enarrationis naturalis aut unā solāq; habendam uirtutē, ipsam scilicet perspicuitatē ac claritatē, aut certe oīm aliarū primā principēq; atq; optimā, si ad tātas uertātur nugas. Itaq; de ijs lapidib. primum disserā, q mortarij aut cotis attritu in liquorem succū ue soluuntur.

Ciseris. Pumex.

CAeterum si Pumex inter lapides recenseri potest, & ipe eiusdē est facultatis, ꝙ certè ad abstersionē attinet, uelut etiā figulina testa, ac multo magis ea q̄ fornaciū est. Sed Smiris acrimoniꝫ quiddā obtinet: proinde causticis & desiccātib. facultib. addit, rebusq; q̄ curāt gingiuas laxas, ac mollitie fluidas. Pumex autē si cōburat, haud erit inferior eosdē ad usus Smire.

De lapidib. q in spōgijs reperiuntur.

LApides qui reperiūtur in spōgijs, frangēdi uim obtinēt, nō tamē ita ualidam ut lapides in uesica cōminuant, & q id scriptū reliquerūt, mētiti sunt Verū q in renibus cōsistunt rūpunt, uelut q ex Cappadocia cōuehunt, q̊s in Argeo nasci aiūt. Soluūtur aūt hi in succū colore lacteum: ex q̊ liquet, q̊d extenuādi uim obtinēt absq; ut insigniter excalfaciant.

Ostracites.

POrrò Ostracitē uocatū lapidē p̄dicare quosdā audio, quasi desiccādi ualenter facultatē obtineat, tēperatā ex astrictione & acrimonia, uelut Geodē noīe pupillas expurgare, & uberū testiūq; phlegmonas sanare, ex aqua uidelicet inunctū. Attamen Cotis Naxiæ ramentū māmas uirginib⁹ suo tēpore prohibet tumescere, & puerorum testes, tanq̄ uidelicet particeps facultatis refrigeratoriæ.

Ophites.

SEd ophites quē uocāt lapis extergēdi cōfrigēdiq; uim possidet, ceu etiā uitrū. Admodū em̄ ipm ex uino albo ac tenui epotū, lapides uesicꝫ cōterit atq; con-

fringit. Verũ ipm in lapidibus quiſpiam forte non numeret.

Iaſpis uiridis.

PRoprietatẽ nõnulli lapidib. qbuſdã teſtimonio ſuo adſcribũt, q̃lẽ reuera habet Iaſpis uirens, nẽpe ſtomachũ adhæſu uẽtriſq; os adiuuãs. Ac nõnulli quoq; annulis inſerunt, ſcalpũtq; in eo draconẽ radios habentẽ: uelut rex Nechepſos mẽoriæ ꝓdidit in 6 & 10. lib. Sane hui⁹ ego q̊q; lapidis abũde feci piculũ. Torquẽ eñ ex hmõi lapillis cõfectũ à collo ſuſpẽdi, ita ut lapides os uẽtris cõtigerẽt. Apparebãt autẽ nihilo ſeci⁹ ꝓdeſſe, etiã ſi ſculpturã nõ haberẽt quã ſcripſit Nechepſos. Porrò lapidẽ Phamin uir fide dignus reuera iuuare morſos à uipera ſuſpenſum retulit. Sed eiuſmodi facultates extra uſum ſunt methodo cõſtantẽ: uelut etiã quũ Hieracites & Indicus profluentẽ ex hæmorrhoidib. ſiſtũt ſanguinẽ.

Sapphirus.

SEd & Sapphirus ictos à ſcorpio epotus iuuare credetur.

Aphroſelinus.

ET aphroſelinus quẽ uocãt, comitiali morbo uexatos: nõ tñ nos expti ſum⁹. Sũt ꝟo & alij lapides nõnulli, q aduerſus q̃dã ſuſpẽdunt. Cęteꝝ quidã characteres q̊ſdã & literas inſcriptas habẽt: ſicut q hæmorrhoidibus cõgruit Hieracites, cuius nos fecimus periculũ. Sed nõ eſt nũc tẽpus de illis diſſerere, q̃ ſola experiẽtia fidẽ habẽt, ac nõ ratiõali quadã methodo in uſum ueniũt. Aliud de his tẽpus erit & locus. Nũc aũt ad id q̊d toto opeꝛ ꝓpoſitũ fuit, reuertor.

Dioſcori. Thyites.

OMniũ dictoꝝ lapidũ ualẽtiſſimã uim habet is, q ex Aethiopia affert, q̃dantenus ſubuiridis, ut Iaſpis quẽ uocãt. Soluit hic lapis in ſuccũ colore lacteũ, guſtu uero acrẽ, ac ꝓinde illũ nemo ocularibus miſcet facultatibus, nec fluxiones repercutientibus, neq; ulcera ſanantib. ſed tantũ ad purgandũ, & abſtergendũ, q̃ pupillã offuſcãt abſq; phlegmone: ex qbus ſunt cicatrices recẽtes, quas attenuare põt: ſed & oculoꝝ ungues (Gręci pterygia uocãt) utiq; ſi nõ admodũ duri fuerint.

Iudaicus.

EST & alius lapis uiribus ualentioribus in Palęstina Syria proueniēs, colore candido, specie cōcinna, lineas habens ceu torno ductas. Appellitant eum à loco in quo nasci consueuit, Iudaicum: utūturq; ad uesicæ lapides, in cote soluentes, & ex aquę calidæ tribus cyathis potui præbentes: Sanè in quibus nos experti sumus, profecit nihil, quod ad lapides uesicæ pertinet: uerum ad eos qui in renibus hærent, efficax est.

Pyrites.

VNus eorum qui ualidam facultatem possident, est & Pyrites quem uocant, quo utimur digerenti emplastro admisto: adijcitur ei & schistos: ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spatijs intermedijs musculorum nata, per halitum digesta sunt. Cæterum ubi in usum uocantur lapides, admodum uehementer contusi, atque ad liuorem redacti sint oportet, similiter atq; ea q̄ in ophthalmicas facultates admiscētur. Etēm nisi pollinis instar comminuātur, adeò ut in profundum corporum quibus applicantur subeant, assimiles manēt istis marinis, ac fluuiatilibus harenis, quæ & ipsę communem omnium lapidum uim possident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua intercutem carnem, uidelicet laborante in eis excalfactis decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur tanquam prædictis, puta ad ophthalmicas & sistētes tum sanguinem, tum muliebre profluuiū facultates, prætérea ad glutināda ulcera, cicatrice claudenda, carne implenda. Nā qui ex eis acres non sunt, ad hæc omnia sunt utiles: uelut & acres, quorum posterius mentionem faciam, ad detergendum abstergendumq;, tum detrahendum, ualenterq; siccandum, & colliquandum.

Phrygius.

HVius facultatis habetur & phrygius quem uocant. Sed eo semper utor combusto quidem ad ulcera putrida, idq; aut ipso per se, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato: ad oculos uerò medicamentum siccum efficiens. quod multi nunc acceptum à me obtinent Miscētur ei & alia quæpiam. Dicetur autem de ipso in opere de componēdis pharmacis: nunc satis est de generali eius facultate explicuisse: ualide enim desiccat, habens quiddam adstrictionis simul & mordicationis. Dictū uerò superius est ea esse omnia optima medicamina, plurimiq; usus, quæ mistas in sese hasce facultates habent, nempe repercutientem, & digerentem.

Ageratus.

EST autem lapis Ageratus quē uocant, quo utuntur coriarij, facultatis mistę, adstringentis scilicet & dirigentis. Sed de sola adstringente considerandum. Iuuat quidem euidēter columellas phlegmone grauatas. non tamen apertam gustu adstrictionem præseferre aut acrimoniam conspicitur.

Assius.

EST & alius lapis in Asso proueniens, quem ob id ipsum Assion cognominant, nō durus ut petræ. Siquidem color illi est pariterq; consistentia ceu tophi, friabilis & laxus. Innascitur ei quiddam farinę tenuissimæ similimum, qualis in molarum parietibus adhærere uisitur. Appellitant hoc medicamentum petræ asiæ florem. Est uerò & subtilium partium, ut sine morsu nimis molles carnes ac fluidas eliquet. Petra uerò in qua nascitur, tametsi uim habeat illi similem, actionis tamen uehementia inferior est. Hoc enim ea potior est flos, non tantum quod magis colliquet ac digerat, & uelut sale condita seruet, sed & quia hæc præstet absque uehementi mordicatione. Habet & salsedinem quandam in gustu hic asiæ petræ flos: ut con

iectura

iectura sit illum nasci ex eo, quòd ros ex mari in petris residens, postea à sole desiccetur.

Gagates.

Est & alius lapis colore atro, qui ubi igni admotus fuerit, persimilem bitumini odorem exhibet: quem Dioscorides nonnulliqúe alij in Lycia inuenire prodiderunt, ad fluuium nomine Gagatem, unde & ipsi lapidi nomenclaturam inditam dicunt. Ego tamen eum fluuium non uidi, tametsi parua nauicula totius Lyciæ littora legerim, quo uidelicet quæ in ea sunt inspicerem. Crustaceos uero lapides, & qui in ignem additi exilem flammam æderēt, cōplures ex Cœle Syria asportaui, natos in colle mari mortuo, quod uocant, circundato, quà orientem spectat, ut & bitumen est: eratqúe lapidum odor similis bitumini. Vtebarqúe eis ad tumores in genu diuturnos, & ægre curabiles, mistis uidelicet facultatibus, quæ ad hoc symptoma probatæ fuerant. Planeqꝫ uisum est mihi euidentiorem earum facultatem addidisse. Miscui uerò ipsum & Barbaro quam uocant, & palam medicamentum effectum est exiccantius, adeò ut & sinus contraheret, nedum cruenta uulnera glutinaret, ad quæ competere maximè creditur. Est & alius lapis, cuius meminit Nicander hunc in modum.

Si lapis uratur cādenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur: adfert
Thracius hunc ad nos pastor de flumine, nomen
Cui Pontus.

Verum nullus eius in medicina usus est: neqꝫ Nicander præter graueolentiam, quæ suffitu feras fugat, quicqꝫ ei adscripsit.

Magnetes, quæ & Heracleia, Magnes.

EX lapidibus unus ē & magnes,& heracleia quã uocant,adſimilem hæmatiti uim obtinens.

Arabius.

AT tamen arabius quem nominant,lapis elephã ti ſimilis, deſiccantis abſtergentisqúe faculta- tis eſt.

Alabaſtrites.

ET alabaſtrites uocat⁹ unguis,in medicinæ uſum ingreditur combuſtus.Quidam eum bibēdum dant ſtomachicis.

Smiris.

SEd & ſmiris quod multam abſtergentem habet facultatem,clarum eſt,uel ex eo quod dactylio- glyphi,hoc eſt qui annulos exculpiunt,eum in u- ſum illo utantur.Quin etiam quod dentes puros effi- ciat,experti ſumus.

Hæmatites,Galactites,& Melitites.

POrrò talium quoq; unus eſt hæmatites quem uo cant,à coloris ſimilitudine id appellationis ſor- titus:ſicut & Galactites, quando & ipſe in ſuccũ ſolutus,lacti ſimilis cõſpicitur.Huic autem colori ad- ſimilem ſuccum efficiens militites à mellis ſimilitudi- ne,ꝙ guſtu repręſentat,nuncupatus eſt. Porrò oſten- ſum eſt in quarto horum Commētariorum,quod ſuc cus omnis dulcis à temperato calore talis eueniat, ad ſtringens uerò à frigore.Habebit ergo lapis hæmati- tes tantum frigiditatis,quantum habet adſtrictionis: melitites uerò calorem temperatum : mediam autem utriuſque temperiem galactites . Merito itaque auſi ſunt medici ocularibus facultatibus lapidem miſcere hæmatitem . Ac ſolo eo uti poſſis ſupercilijs exaſpe- ratis , ſi quidem cum phlegmone aſpera ſunt reddi- ta, ex ouo ipſum diluens : ac ſi magis , etiam per decoctum fœnigræci. Seu uerò citra phlegmonem ex aqua. Incipito uerò ſemper à modice humido per ſpecillum infundens . Vbi autem quod uires eius ferat reſpexeris , magis ac magis craſſum ef-

ficies:ac tandem adeò crassum facies, ut specilli cuspide inungas secũdum subiectionem aut euersionem supercilij. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinis expuitioni competit, omnibusq; ulcerib⁹. Porrò siccus si ad tãtum redactus fuerit liuorem, ut pollinem tenuitate æquet, reprimit excrescẽtia. Atq; eo nullus solo atq; per sese utitur. Ego uerò, uti proposui, usus sum facultate eius ex gustus qualitate comperta, cum mox experientia periclitari uellem, nunquid recte coniecissem. Et ipsa quidem oculorum ulcera solus per se cicatrice includit, ut paulò antè comprehẽsum est, attritus, cęterum aut affusus, aut inunctus. Nã & id experientia exploratum habeo.

Schistos.

HVic lapidi persimilem uim obtinet, uerum infirmiorem, is qui uocatur Schistus, ac post eum Galactites: ac melitites caliditatis etiam nõnihil, ut dixi, adiunxit. Vt itaq; unusquisq; leuiter ac sensim ab hæmatitis facultate recedit, ita ad oculos in usum ducitur: est tamẽ mitior. Porrò mitiora remedia partibus etiamnum phlegmone afflictis semper gratiora sunt atq; iucundiora: cæterum liberis iam phlegmone partibus infirmiora, quàm quę persanare ualeant. Porrò quũ lapidibus omnibus commune sit, ut deficcent, quotquot ex ijs ut succum soluti, aut alioqui ad leuorem triti, nullam continuo qualitatem in gustu obtinent, hos putãdum est esse cum infirmissimos tum mitissimos, tum minime mordaces. At qui manifestam gustui qualitatem offerunt, hi pro qualitatis proportione potentiam possidẽt: ac si quidem adstringant, ad comprimendum, constringendum, spissandum & contrahendum. Si uerò mordicent, ad excalfaciendum, digerendum, & liquandum. Medij eorum sunt qui abstergent citra mordicationem. Igitur hæmatites, schistos, galactites, ac melitites in succum soluti

tur quo poſui modo, ad cotem aut mortarium attriti quum ſunt & alij lapides in ſuccum ſolubiles, ut qui in Aegypto naſcitur, quo utuntur ad ſplendorem linteis conciliandum. Eſt autem omnium dictorum minimè qualitatis particeps, nec adſtrictionem, nec morſum, nec abſterſionem præſeferēs: quocirca hocipſum duntaxat lapidi huic ineſt, quòd deſiccet uidelicet: Proinde cerato eum miſcentes, ad cicatricem ulceribus inducendam in mollibus corporibus uſurpant. Sed & ocularibus miſcetur facultatibus perinde ut modo dicti: at quanto eſt maiore emolliēdi ui quàm prædicti: quòd nullam uidelicet effectricem qualitatem habeat: tanto etiam moderatior eſt, minusq́ ſentiri poteſt. Hunc lapidem quidam moroxum, nonnulli graphida nuncupant.

Seneca libro 2. ad Serenum, cap. 3. Quomodo quorūdam lapidum inexpugnabilis ferro duritia eſt, nec ſecari Adamas, aut cedi, uel teri poteſt, ſed incurrentia tela ultrò retundit: Ita ſapiētis animus ſolidus eſt, & id roboris collegit, ut tam tutus ſit ab iniuria, quàm illa quæ retuli. Idem naturalium quæſtionum 3. Vñ autem fiat eiuſmodi lapis, apud Græcos ex ipſo nomine apparet: κρύσταλλον enim appellant æquè hunc perlucidum lapidem, quam illam glaciē, ex qua fieri creditur. Aqua enim cæleſtis minimum in ſe terreni habens cum induruit, longioris frigoris pertinacia ſpiſſatur magis ac magis, donec om̄i aëre excluſo in ſe tota compreſſa eſt, & humor qui fuerat, lapis effectus eſt.

Athenæus libro 3. De Margaritis.

DE oſtreis autem, quæ fert Indicum mare (arbitror autem non intempeſtiuum de his uerba facere propter margaritarū uſum) Theophraſtus in libro de gemmis ita ſcribit: Inter lapides precioſos & admirandos unio eſt margaritus appellatus natura pellucidus. Monilia ex ea parantur quæ admo

ctum sunt in precio: inuascitur autem ostreo cuidã nõ absimili pinnis uocatis, nisi quod paulo magis exiguum est: magnitudo uero uniõum ad piscis oculum utcunq; accedit.

Androsthenes uerò in nauigatione Indica, sic tradit: Conchulæ autem quæcunque uarietate colorum spectabiles sunt, ut Strombæ & Chœriæ, suaues sunt, & à nostris admodum distantes, inueniuntur & purpureæ colore. Ostreorum autem reliquorum genera uaria, habent autem peculiare quoddam genus, quod lingua sua Berberi uocant, è quo margarites lapis prodit. Est autem carus in Asia, & à Persis superioribusqúe gentibus ad aurum ornandum emitur. Est autem ostrei facies similis pectini, nisi quod testam non habeat persculptam, sed in leuitate modicè asperam. Neque etiam auriculas habet geminas instar pectinis, sed unam duntaxat. Lapis uerò in carne ostrei generatur, quemadmodum in suilla, id quod uocatur grando. Sunt autem inter hoc quidam adeò fului, ut appositi auro uix ab illo dinoscantur: quidam autem argenteo colore admodum candidi oculis piscium persimiles.

Chares uerò Mitylenæus in septimo libro rerum ab Alexaudro gestarum, inquit: Reperitur non solum ad Indicum mare, sed & per Armeniam, Persicen, Susianen & Babyloniam simile ostreo. Est autem tenerum & in longum porrectum, in se carnem copiosam, albam & odoratam habens. Eximunt autem ex eo ossa alba, quas appellant margaritas, è quibus monilia & brachialia manuum pedumqúe præparant. Gaudent autem huiusmodi delicijs Persæ & Medi, omnesqúe reliqui Asiani, pluris quam aurum æstimantes.

Iulius Solinus Polyhistor. Caput. 4.

SAnè Alectorius traditur lapis, qui Crystallina specie in modum fabæ, gallinaceorum uentriculis inuenitur, aptus (ut dicunt) præliantibus. In hoc animalium genere numerantur & Lynces, quarum urinas coire in duritiem pretiosi calculi fatentur, qui naturas lapidum exquisitius sunt persecuti. Istud etiam ipsas Lynces persentiscere, hoc documento probatur, quod egestum liquorem ilicò arenarum cumulis, quantum ualent, contegunt, inuidia scilicet, ne talis egeries transeat in nostrum usum, ut Theophrastut perhibet. Lapidi isti succini color est, pariter spiritu attrahit propinquantia. Dolores renum sedat. Medetur regio morbo. λυγκούριον Græcè dr̄. Ca. 8.

Ligusticum mare frutices procreat, qui quantisper fuerint in aquarum profundis, fluxi sunt, tactu propè carnulento. Deinde ubi in supera tolluntur, natalibus derogatis lapides fiunt. Nec solum qualitas illis, sed & color uertitur: Nam puniceo protinus rubescunt. Ramuli sunt, quales arborum uisimus, ad semipedem frequentius longi. Rarum est pedaneos depræhendi. Excuduntue ex illis multa gestamina. Habet enim (ut Zoroastes ait) materies hæc quandam potestatem, ac propterea, quicquid inde fit, habetur inter salutaria, Coralium aliâs dicunt. Nam Metrodorus γοργίαν nominat. Idem, quod resistat Typhonibus, & fulminib⁹, affirmat. Eruit̃ gẽma in parte Lucaniæ facie adeo iucũda, ut lãguẽtes intrinsicus stellas, & sub nubilo renitẽtes croceo colore pfundat. Ea qm̃ in littore Syrtiũ inuẽta primũ ẽ, Syrtites uocat̃. Est & Viẽtana gẽma à loco dicta, cui supfities nigra, quã ad gr̃am uarietatis limites intersecãt albi, notis cãdẽtib. Cap. 9.

Veru ager Corsicanus, quod in eo agro unicũ ẽ, solus ędit, quẽ Catochiten uocant lapidẽ fatu dignssimum. Maior est cęteris, qui ad ornatum destinant̃. Nec tam gemma, quã cautes. Idẽ impositas manus detinet,

ita seiunctis corporibus annectens, ut cum ipsis hæreat, à quibus tangitur. Sed ei inest uelut deglutino lentiore nescio quid par, atque gummi. Accepimus Democritum Abderiten ostentatione scrupuli huius frequẽter usum ad probandam occultam naturæ potentiam in certaminib. q̃ cõtra Magos habuit. Ca. 11.

Achatem lapidem Sicilia primum dedit in Achatis fluminis ripis repertum, non uilem, cum ibi tãtum reperiretur. Quippe interscribentes eum uenę naturalibus sic notant formis, ut cum optimus est, uarias p̃ferat rerum imagines. Vnde anulus Pyrrhi regis, qui aduersus Romanos bella gessit, non ignobilis famæ fuit, cuius gemma Achates erat, in quo nouem Musæ cũ insignibus suis singulæ, & Apollo tenens cytharam uidebantur non impressis figuris, sed ingenitis: nunc diuersis locis apparent. Dat Creta, quem Corallochatem dicunt coralio similem, sed illitũ guttis auro micantibus, & scorpionum ictibus resistentem. Dat India reddentem nunc nemorum, nunc animalium facies, quem uidisse oculis fauet, quique intra os receptus sedat sitim. Sunt & qui usti redolent mirrhę odorem. Achates sanguineis maculis irrubescit. Sed qui maxime probantur, uitream habent perspicuitatem, ut Cyprius. Nam qui sunt facie cærea abundãtes triuialiter negliguntur. Cap. 12.

Nec lapidẽ spreuerimus, quẽ Arcadia mittit: Asbesto nomen est, ferri colore. Hic accensus semel extingui non potest. Cum inter calculos quibus ripæ eius micãt, Galactites inueniat, q scrupulus ipse ater, si teratur, reddit succum album, ad lactis saporẽ. Fœmĩnis nutrientibus illigatus fœcundat ubera. Subnexus paruulis largiusculos haustus saliuaꝶ facit. Intra os receptus liquescit. Cũ soluit tñ memoriæ sonum perimit. Quẽ post Nilũ Achelous dat, tertiũ nemo. Carbasa, q̃ inter ignes ualẽt] Strabo li. 10. Ad Carystũ, inqt, la-

pis

pis nascitur, quem pectunt, nent, texunt, Inde mãtilia conficiuntur egregiè contexta. Ea ubi sordescũt, in flã mã, piecta, nõ secus emundat, q̃ si macula erueris. Multa esse, quæ igne absumi nequeant, sciunt, q rerꝝ naturalium cõmentaria studiosè legũt. Tradit Pli. ca. 1. deciminoni Natu. histo. esse lini genus, ex q̃ facta mantilia, ignem non sentiant. Caput. 20.

Præter marmor dat, & Sardã lapidẽ, q marmore qdẽ p̃stat, inter gẽmas uerò uilissimus dr̃. Ca. 23.

Mittit Pontus & gemmas, quas à patria Ponticas dicimus, genere diuerso. Quippe aliæ aureas, aliç sanguineas stellas habent, & eæ quidem inter sacras habentur. Nanq; ostentationi potius, q̃ usui deleguntur. Non guttsi asperæ sunt, sed longis colorꝝ ductibus liniantur. Cap. 25.

Smaragdis hic locus patria est, quibus tertiam inter lapides dignitatem Theophrastus dedit. Nam licet sint & Aegyptij, & Chalcedonij, & Medici, & Laconici, præcipuus tamẽ est honor Scythicis. Nihil his iucundius, nihil utilius uident oculi. In primis uirẽt ultrà irrigua gramĩa, ultrà amnicas herbas. Deinde obtutus fatigatos coloris reficiunt lenitate. Nam uisus, quos alterius gemmæ fulgor retuderit, Smaragdi recreant, & exacuũt. Nec aliam ob causam placuit, ut nõ sculperentur, ne offensum decus imaginum lacunis corrumperetur, quãq̃ qui uerus est difficulter uulneretur. Probantur hoc pacto, si aspectus transmittant, si cum globosi sunt, proxima sibi inficiant aëre repercusso, aut cum concaui sunt, inspectantium facies çmulentur, si neq; umbra, neq; lucernis, neq; sole mutẽtur. Optimos tamen sortiuntur situs, quibus planicies resupina est, & extensa. Inueniunt Etesiis flantibus. Tũc omni detecto solo facillime internitent. Nam Etesiæ plurimum harenas mouẽt. Alij minus nobiles in commissuris saxorum, uel in metallis ærarijs apparent,

quos Calcoſmaragdos nuncupant. Vitioſi eorum intrinſecus quaſdam ſordes habent, uel plumbo, uel capillamentis, uel etiam ſali ſimiles. Lauãtur auſtero mero, ſed uiridi proficiunt oleo, quamuis natura imbuãtur. Et Cynacus lapis è Scythia eſt optimus, ſi cæruleo coruſcabit, cuius gnari in marẽ, & fœminam genus diuidunt. Fœminis nitor purus eſt, mares punctulis ad gratiam interlucentibus auratilis puluiſculus uariat. Iſthic & Cryſtallus quem licet pars maior Europæ, & particula Aſiæ ſubminiſtrent, pretioſiſſimum tamẽ Scythia ædit. Multus ad pocula deſtinatur. Nam fert calorem præcipuè, quãlibet nihil aliud, quã frigidum pati poſſit: exangulus inuenitur. Qui eligunt puriſſimum captant, ne quid rufum, neúe nubilum, uel ſpumis obſitum, arceat perſpicuitatem. Tunc ne duritia ĩuſto propenſior obnoxium fragilitati magis faciat. Putant glaciem coire, & in Cryſtallum corporari, ſed fruſtrà. Nam ſi ita foret, nec Alabanda Aſiæ, nec Cyprus inſula hanc materiam procrearet, quibus regionibus incitatiſſimus calor eſt. Liuia Auguſti ad magnitudinem .cl. librarum inter Capitolina donaria Cryſtallum dedicauit. Cap. 33.

Nam in Germaniæ continentibus Callais reperitur, quam gemmam Arabicis anteponũt. Vincit enim gratia. Arabes quidem dicunt non alibi eam depręhendi, quam in nidis auiũ, quas μελαγκορύφους uocant. Quod null9 recipit, cum apud Germaniæ populos, quamuis rara, in ſaxis tamẽ appareat. Honore, & pretio ad Smaragdos uiret pallidum. Nihil iucundius aurum decet.

Cerauniarum porrò genera diuerſa ſunt. Germanica candida eſt, ſplendet tamẽ cęruleo, & ſi ſub diuo habeas, fulgorem rapit ſiderum. Caput. 35.

Pręterea ut taceam metallorum largam, uariamq; copiam, quibus Britanniæ ſolum undiq; generi pollet uenis locupletibus, Gagates hic plurimus, optimusq;

musq́; ẽ lapis. Si decorẽ reqras, nigroge mmeus. Si q̃litatẽ, nullius ferè põderis. Si naturã, aqua ardet, oleo restinguit. Si potestatẽ attritu calfactus applicita detinet, æque ut Succinum. Cap. 40.

Varietas multiplex inest in oculis, colorꝝq́; mutatio. In quorꝝ pupillis lapis inuenit, Hyæniũ dicũt, p̃ditũ illa potestate, ut cui⁹ hoĩs fuerit linguę subditus, p̄dicat futura. De gẽma Heliotropio inter Aethiopiam, Africã & Cyprũ certamẽ fuit, q̃nã mitteret gñis hu ius eminẽtissimã, dep̄hẽsum'q́; ẽ documentis plurimis Aethiopicã, aut Lybicã palmã tenere. Viridi colore ẽ, nõ ita acuto, sed nubilo magis, & rep̄sso stellis puniceis sup̄spar sa. Causa noĩs de effectu lapidis ẽ, & p̄tãte. Deiecta in labris ęneis radios solis mutat sãguineo re p̄cussu, extraq́; aquã splẽdorẽ aëris abijcit & auertit. Etiã illud posse dr̃, ut herba eiusdẽ noĩs mixta, & p̄cãtatiõib. legitimis cõsecrata, eũ à q̊cũq́; gestabit, subtrahat uisib. obuiorꝝ. Nasamonitẽ lapidẽ Nasamones dãt sanguineũ uniuersum nigris uenulis adumbratũ. Pli. Ab Hãmaniẽtib. ad Troglodytas hyberni occasus plaga, dierꝝ q̃tuor iter, cũ qb⁹ cõmerciũ gẽmę tm̃, quã Carbũculũ uocamus ex Aethiopia uectę. De Carbũculis, q̊s qdã ab igneo colore Pyropos, & Apyrustas q̄ ignem nõ sentiãt, uocãt. Pli. ca. 7. 37. Ca. 43.

Excidit ex cerebris draconũ Dracõtias lapis, sed lapis nõ ẽ, nisi detrahat uiuẽtib. Nã si obeat prius serpẽs, cũ aĩa simul euanescit durities soluta. Vsu eius Oriẽtis reges p̄cipue gloriãt, q̃q̃ nullũ lenociniũ artis admittat soliditate, & qcqd in eo nobile ẽ, nõ manus faciũt, nec alteri⁹ q̃ naturę cãdor sit, q̊ reluceat. Autor Sotac⁹ gẽmã hãc etiã sibi uisã scribit, & qbus intercipiat modis, edocet. Pręstãtiss. audacia uiri explorãt anguiũ foueas, & recept⁹, iñ p̄stolati ad pastũ exeũtes, p̄ceruectiq́; p̄cipitis cursibus obijciũt gramina medicata, q̃tũ põt ad incitandũ soporẽ. Ità somno obsopitis, e capitibus

excecant lapides,& de manubijs præcipitis ausi prædā reuehunt temeritatis. Inter hæc omnia, quæ diximus nitore cęruleo Hyacinthus inuenitur lapis preciosus, si quidem inculpabilis inueniatur. Est enim uitijs non parcè obnoxius. Nam plęrunque aut uiolaceo diluitur, aut nubilo obducitur, aut albicātius in aquaticum eliquescit. Optimus in illo tenor, si nec densiore succo sit obtusior, nec propensa perspicuitate deiectior. Sed ex utroque temperamento lucis,& purpurę moderatū suauiter florem trahat. Hic est, qui sentit auras,& cum cęlo facit mutationem, nec æqualiter rutilat, cū aut nubilus subest, aut seren⁹ dies. Pręterea in os missus magis friget. Sculpturis certe minime accommodatus, ut qui attritum respuat. Nec tamen penitus inuictus. Nā Adamante scribitur,& notatur. Vbi Hyacinthus, ibi & Chrysolampis apparet, quem lapidem lux cælat, prodit obscurū. Hæc enim est in illo diuersitas, ut nocte igneus sit, die pallidus. Ex ipso solo sumimus Hæmatiten rubore sanguineo, ac propterea Hæmatites uocatus.

Caput 44.

Troglodytæ specus excauant, illis teguntur. Nullus habendi amor, à diuitijs paupertate se abdicarunt uoluntaria. Tantum lapide uno gloriantur, quē Hexecontalithon uocant, tam diuersis notis sparsum, ut sexaginta gemmarum colores in paruo eius orbiculo depræhendantur. Ex istius littoris sinu Polycrati regi aduecta Sardonyx gemma, prima in orbe nostro luxuriæ excitauit facem. Nec multum de ea disserendum puto, adeo Sardonyx in omniū uenit notitiam. Superficies eius probatur, si meraci⁹ rubeat, arguitur si fuerit fœculentior, medietas circuitur limite candidante. Optima est, si nec colorem suum spargat in proximum, nec ipse ex altero mutuetur. Reliqua nigro finiuntur. Quod si transluceat uitio uertitur, si perspicuitatem arceat, proficit ad decorem. Et Molochitē

Arabs

Arabs inuenit, uirētem craſſius quam Smaragdus,cō
:ra infantum pericula ingenita ui reſiſtentem. Inue-
nit & Iridem in mari rubro,ſicut Cryſtallū ſexangu-
latam,quæ radijs icta ſolis rutilo aëris repercuſſu,cœ
leſtis arcus ex ſe iacit ſpeciem. Androdamantem ijdē
legunt Arabes nitoris argentei, lateribus æqualiter
quadris,quem de Adamante nonnihil mutuatum pu
tes.Datum illi nomen ex eo cenſent,quòd animorum
calentium mollit impetus,& timentes refrenat iras.
Pæderotem etiam Arabicum inde ſumimus. Arabica
aſpectu eburnea eſt,radi abnuit.Cōtra neruorum mo
leſtias prodeſt habentibus.In Pæderote congruit,qc-
quid eximium eſt,quadam decoris prærogatiua.Cry
ſtallinum lucet, rubet purpuram,in orarum extimis
corona crocea uelut è liquido renitēte. Hac ſuauitate
oculos afficit,uiſum illicit,detinet intuentes, hac eti-
am gratia Indis placet.

Quæcunq; Euphratem bibunt gentes,diuerſo ni-
tent lapide. Zmilaces in ipſo Euphratis alueo legi-
tur,gemma ad imaginem marmoris Proconneſi, niſi
quod in medio umbilico lapidis iſtius,glaucum uelut
oculi pupula interniteт. Sagda à Chaldæis ad nos uſ
que profluxit,haud facilis repertu, ni (ut perhibent)
ipſa capeſſendam ſe daret.Nanq; ingenita ſpiritus effi
cacia ſupermeantes naues è profundo petit, & carinis
ita tenaciter adcorporatur, ut niſi abraſa parte ligni
ægre ſeparetur.Ea Sagda apud Chaldæos propter ef
fectus,quos ex ea ſciunt,habetur loco principe, cæte-
ris propter gratiam magis complacet iucundiſſime
uirens. Myrrhites Parthis familiaris eſt.Hunc ſi uiſu
æſtimes,myrrhę color eſt,& non habet quod afficiat
aſpectum.Si penitus explores, & attritu incites ad ca-
lorem,ſpirat Nardi ſuauitatem.In Perſide lapidum tā
ta copia eſt,tantaq; diuerſitas,ut lōgum pœnè ſit ipſis
uocabulis immmorari. Mitridax ſole percuſſa colo

ribus micat uarijs. Te colithos nucleo oliuæ similis, spernitur cum uidetur, sed remedijs bonus uincit aliorum pulchritudinem. Solutus quippe, & haustus pulsis calculis renum dolores, ac uesicæ leuat. Ammochrysos harenis auro intermixtis, nunc bractearũ, nunc pulueris habet quadrulas. Aëtites & fuluus est, & tereti positione, alterum lapidem intrinsecus cohibens, cuius crepitu sonorus est, cum mouetur, quamlibet tinnitum illum non internnm scrupnlum facere, sed spiritum scientissimi dicant. Hunc Aëtitem Zoroastres præfert omnibus, maximamq́ illi tribuit potestatem. Inuenitur autem in nidis aquilæ, aut in littoribus Oceani. In Perside tamen plurimus. Subnexus spem uteri defendit à fluxibus abortiuis. Pyrrhites fuluus est, teneriq́ se uehementius non sinit, ac si quando arctiore manu premitur, digitos adurit. Chalazias grandinis, & candorem præfert, & figuram, duritia robustissima, & inuicta. Echites uipereas habet maculas. Dionysias fuscus est rubentibus notis sparsus. Idem si aqua mixtus conteratur, uinum flagrat & quod in illo odore mirificum est, ebrietati resistit.

Glossopetra deficientibus lunis cœlo cadit. Linguæ similis humanæ, non modicæ (ut Magi ferunt) potestatis, qui ex ea lunares motus excitari putant. Solis gemma percandida est ad speciem fulgidi syderis, rutilósque ex se iacit radios. Veneris crinis nitet nigro, internis ductibus ostentans ruforum crinium similitudinem. Selenites translucet fulgore candido, melleoq́, continens lunæ imaginem, quem iuxta cursum astri ipsius perhibent diebus singulis uel minui uel augeri. Meconites papauera exprimit. Mirmecites reptantis formicæ effigie notatur. Calcophongos resonat ut pulsata æra. Pudicè habitus seruat uocis claritatem. Siderites à contemplatione ferri nihil dissonat. Verum maleficus quoquo inferatur discordias

cordias excitat. Phlogites ostentant intra se quasi flammas æstuātes. Anthracias coruscat uelut scintillā ibus stellis. Enydros exudat, ut clausam in eo putes fontaneam scaturiginem.

Indicorum lapidum in Adamātibus dignitas prima, utpote qui lymphationes abigāt, uenenis resistāt, pauitantium mentium uanos metus pellant. Hæc primum de ijs prædicari oportuit, quæ respicere ad utilitatem uidebamus. Nunc reddemus quot, quęue Adamantum sint species, & quis color cuique eximius. In quodam Crystalli genere inuenitur, materię, in qua nascitur adæque similis, splendore liquidissimo in mucronem sexangulum utrinq; secus leuiter turbinatus, nec unquam ultrà magnitudinem nuclei auellani reperitur. Huic proximus in excellentissimo auro depręhenditur. Secundus pallidior, ac magis ad argenti colorem renitens. Tertius in uenis Cypri apparet, propior ad aëriam faciem. Quarrus in metallis ferrarijs legitur, pondere cæteros antecedens, nō tamē & potestate. Nā & hic, & q in Cypro deprænhenduntᷓ, frāgi queunt, plæriq; etiā Adamante altero perforantur. At illi, quos primos diximus, nec ferro uincuntur, nec igni domātur. Verūtamen si diu sanguine hircino macerentur, nec aliter, q̃ si calido, uel recenti: malleis aliquot antè fractis, & incudibus dissipatis, aliquando cædunt, atq; in particulas dissiliunt. Quæ fragmenta sculptoribus in usum insigniendę cuiusq; modi gemmæ expetuntur. Inter Adamantem, & Magnetem est quædā naturæ occulta dissentio, adeò ut iuxta positus non sinat Magnetē rapere ferrū. Vel si admotꝰ Magnes ferrū traxerit, q̃si prædā quandā quicqd Magneti hæserit, Adamas rapiat, atq; auferat. Lychnitē deinde fert India, cuius lucis uigorem flagrantia excitat lucernarum, qua ex causa λυχνίτην Græci uocauerunt. Duplex ei facies, aut in purpuream emicat claritatem

aut

aut meracius suffunditur cocci rubore. Per omne intimum sui, siquidem pura sit, inoffensam admittit perspicuitatem. At si excanduit radijs solis incita, uel ad calorem digitorum attritu excitata est, aut palearum cassa, aut chartarum fila ad se rapit, contumaciter scalpturis resistens. Ac si quando insignita est, dum signa exprimit, quasi quodam animati morsu partem cęrę retentat. Beryllos in sexangulas formas Indi atterunt, ut hebetem coloris leuitatem angulorum repercussu excitent ad uigorem. Beryllorum genus diuiditur in speciem multifariam. Eximij interuirente glauci & cęruli temperamento, quandam præferunt puri maris gratiam. Infrà hos sunt Chrysoberylli, qui lãguidius micantes aurea nube circumfundũtur. Chrysoprasos quoq; ex auro, & Porraceo mixtam lucem trahentes, æquè Beryllorum generi adiudicarũt. Hyacinthizontas scilicet qui hyacinthos propè referant, & ipsos probant. Eos uerò, qui Crystallo similes capillamentis intercurrentibus obscurantur (hoc enim uitio illorum nomen est) scientissimi lapidum plæbi dederunt. Indici reges hoc genus gemmarum in longissimos cylindros amant figere, eosq; perforatos elephantorum sectis subligant, ac monilia habẽt, aut plærunq; ex utroq; capite insertis aureis umbilicis, ut marcentem faciem ad nitelam incendãt pinguiorem, quo per industriam metallo hinc inde addito, fulgentiorem trahant lucem. Conchæ sunt in quibus hoc genus lapidum requiritur, quę certo anni tempore luxuriante conceptu sitiũt rorem uelut maritum, cuius desiderio hiant. Et cũ lunares maxime liquũtur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæq; fiunt, & de saginæ qualitate reddunt habitus unionum. Nam si purũ fuerit, quod acceperint candicant orbiculi lapillorum. Si turbidum, aut pallore languescunt, aut rufo innubilã

tur

tur. Ita magis de cœlo, quam de mari partus habent. Deniq; quotiens excipiunt matutini aëris semẽ, fit clarius margaritum, quotiens uesper, fit obscurius. Quãto magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur, clausæq; subita formidine, uitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiũt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent. Cumq; flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscẽtur lapides solis calore subsidunt, & se profundis ingurgitant, ut ab æstu uendicentur. Huic tamen prouidentiæ ætas opitulatur. Nã candor senecta disperit, & grandescentibus conchis flauescunt margaritæ. In aqua mollis est unio, durat euisceratus. Nunquamduo simul reperinntur. Inde unionibus nomen datum. Vltrà semunciales inuentos negant. Piscantium insidias timent conchæ. Inde est, ut aut inter scopulos, aut inter marinos canes plurimum delitescant. Gregatim natãt. Certa examini dux est. Illa si capta sit, etiam quæ euaserint in plagas reuertuntur. Dat & India Margaritas: Dat etiam littus Britannicum, sicut D. Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit, è Britannicis margaritis factum subiecta inscriptione testatus est.

Origenes in Matthæum cap. decimotertio De margaritis.

RVrsum simile est regnum cœlorum homini negociatori, quærẽti pulchras margaritas. Quin regnum cœlorum simile est nulli quidẽ cæterorum negociatorum, quum multi sint multa commercãtes, sed ei tantum qui quærit pulchras margaritas, quiq; posteaq̃ inuenit, unum multis alijs æquiparandum preciosum margaritum, pro omnibus emit, locus postulat, ut de natura margariti disquiramus. Obserua uerò diligenter, quod non dixit, uendidit omnes

quas habebat. Non enim solas eas, quas is qui quærebat pulchras margaritas emerat, uendidit, uerũ etiam uniuersas facultates suas distraxit, ut emeret margaritum illud. Inuenimus igitur apud eos qui de gemmis tractarunt, de margaritæ natura hæc. Margaritarum alias esse terrestres, alias maritimas. ac terrestres quidem apud solos Indos nasci, quæ congruunt sigillis, anulis, ac monilibus: Maritimas autem si quæ sunt insignes, apud eosdem Indos inueniri, quæ etiam optimæ in mari rubro nascũtur. Proximum autem in margaritis locum habent, quæ ex oceano Britannico capiuntur. Tertij autem ordinis inferiores sunt, non solum primis illis, uerũ etiam secũdis, q̃ in Bosphoro iuxta Scythiam inueniuntur. Insuper & hæc dicũtur de Indico margarito, quod conchis innascitur, quæ similem habent naturam cum prægrandibus cochleis, quę narrantur ueluti turmatim in mari pasci, uelut armenti duce quopiam exploratore, qui referat, qualis aut quanta sit regio, atque hanc aiunt præminere cæteris sub ipsa degentibus, ut res similitudinem habeat cum examine quod dicitur apum. Narrant autem & de ratione capiendi præstantiores, hoc est, eas quæ in India reperiuntur, quod incolæ posteaq̃ magnum littoris ambitum retibus cinxerunt adnatãt urinantes, studentes ducem agminis, unum ex omnibus appræhendre: Siquidem hoc capto ferunt nullo negocio capi huic subditum agmen, quippe nulla iam subsistente ex toto grege, sed unaquaq; ceu loro uincta sequente gregis ducem. Dicitur autem & generatio margaritarum Indicarum temporum spacijs confici, animali multas uersiones ac mutationes capiente, donec pficiatur. Quin illud narrant, concham animantis ferentem margaritũ diduci, in morem oscitãtis, ac diductã, cœlestem in se rorem recipere, quo si puro lympidoq; fuerit expletum, lucidum fit margaritum, concipitq;

concha

concha grandem & concinnam gēmam. Quod si quā do turbidum, inęqualem, & hybernū rorem acceperit, nubilum concipit margaritum, & uarijs obnoxiū maculis. Quin & illud comperimus, si concha procedens, ut impleatur gemma qua solet esse grauida, interim corripiatur à fulmine, contrahitur, ac ueluti metu cōstringitur, fœtum ejciens in ea quæ dicuntur φυσήματα hoc est, inflationes: nonnunquam uelut abortiuæ generantur breues ac nebulę nonnihil habentes, tametsi concinnæ. Iam & illud habet Indicum margaritū pręter alia, colore candidum est, argento pellucenti assimile, sic ut splendor subuiridis paulum subluceat, cæterum undiq; figuram habens rotundam, siue turbinatam. Est autem colore blando, & omnino tenerius q̄ pro lapidis natura. Insuper est adeò iucūdum aspectu, ut quemadmodum tradit is qui scripsit de natura gemmarum, admotū illustrioribus laudem auferat. Præterea est & illud optimi margariti signū, ambitum habere sculptū, præterea colorem habere cādidissimū, maximeq; pellucidum: postremò grauiditate maximū esse. Hactenus igitur de margarito Indico. Cæterū quod apud Britanniam aiūt inueniri, summo quidem colore accedit ad auri speciem, cæterū nebulosum ac turbidū, luceq; obtusiore. Iam quod inuenitꝛ in portu iuxta Bosphorū, obscurius est ac liuidū, & omnino luce carens, tenerumq; , & ingenti magnitudine. Nascitur autem in sinu iuxta Bosphorum, non in conchis, quod est testæ genus, ferens margaritas, sed in his qui uocantur mures: de his loquor, qui iuxta Bosphorum in palustribus pascuntur. Fertur autem & quartum esse margaritarū genus circa Acarnaniam in ostreorꝫ cōchis. Verū hę nō admodū probantꝛ, sed & incōpositæ sunt, tum figura, tum colore: deniq; turbidæ undiq; ac sordidę. Sūt aūt & alię iuxta eandē Acarnaniā, oībus nominibus rejciendæ. His itaq; collectis

ex eorum libris qui de gemmis tractarunt, dico Seruatorem scientem differentiam margaritarum, quarum in gñe sunt & bonæ, & rursus aliæ uiles, hæc dixisse. Simile est regnum cælorum homini negociatori quęrenti bonas margaritas. Nisi enim essent in margaritarum generibus etiam malę, nequaquam dictum esset, qnærenti bonas margaritas. In omnigenis autem sermonibus, qui ueritatem profitentur, & gẽmas ferunt, quærunt margaritas. Ac sint, ut ita uocem, quæ ex rore cælesti concipiunt conchæ, uerboq́ꝫ ueritatis grauidæ fiunt cælitus, prophetæ, qui ijdem sunt illæ pulchræ margaritę, quas iuxta id quod proposuimus dicere, quęrit homo negociator. Quòd uerò ducit agmẽ margaritarum, quo inuẽto, simul & reliquæ inueniuntur, uidelicet illud preciosum margaritum est Christus dei uerbũ, quod superat preciosas literas, sensusq́ꝫ legis ac prophetarum, quo inuento simul & omnia cętera facile capiuntur. Loquitur autem Seruator discipulis omnibus ut hominibus negociatoribus, qui nõ solum quærunt pulchras margaritas, uerum etiam & inueniunt eas, & possident, dum ita dicit: Ne proijcite margaritas uestras ante porcos. Quod autem hæc discipulis dicta sunt, liquet ex eo, quod hos sermones præcedit illud. Videns autem turbas, ascendit in montem, & quum consedisset, accesserunt ad eum discipuli ipsius. Conuenit enim hic sermo cum eo, Nolite sanctũ dare canibus, neq́ꝫ proijciatis margaritas ante porcos. Proinde uide ne qui non habet margaritas, aut q non habet preciosum illud margaritum, nec discipulus sit Seruatoris. At margaritas inquam bonas, nõ nubilas, non sordidas ac turbidas, quales sunt sermones ab Ecclesiæ decretis dissentientium, quę nascuntur nõ ad orientem, sed ad occasum ac Boreã, si tamen & has oportet adiungere, ob eam quã inuenimus differentiã margaritarum diuersis in locis nascentium. Fortassis

autem

autem turbidi sermones,& in operibus carnis uoluta-
tæ hæreses,nubilæ sunt & in limo palustri nascentes
margaritæ non bonæ. Adaptabis autem quærenti bo
nas margaritas & illud, Quærite & inuenietis. Item
illud: Omnis qui quęrit,inuenit. Quid enim quæritis,
aut quid omnis qui quærit,inuenit? Dicam audacter.
Margaritas,& illud margaritum,quod diuenditis o-
mnibus,ac omnium iactura facta,possidet. Ob hāc di-
cit Paulus. Omnium iacturam feci,ut Christum lucri
facerem. Quum omnia dicit,sentit bonas margaritas,
quum'q; dicit, ut Christum lucrifaciam,sentit unicum
illud preciosum margaritum. Itaq; preciosa res est lu
cerna ijs qui sunt in tenebris, & opus habent lucerna,
donec oriatur sol. Preciosa uerò & gloria, quæ fuit in
facie Mosi. Ego uerò puto & prophetarum preciosam
esse gloriam ac pulchrum esse cōnspectum, per quem
inducimur ad hoc ut possimus uidere gloriam Chri-
sti,cui testificatus pater dicit: Hic est filius meus dile-
ctus,in quem mihi complacui. Verum ne glorificatū
quidem fuit,quod glorificatum erat in hac parte,pro
pter eminentem gloriam. Et prius opus est nobis ea
gloria,quę recipit abolitionem pro eminenti gloria,
quemadmodum opus est cognitione,quæ est ex parte
quæ aboletur,quum uenerit quod perfectum est. Oīs
igitur anima quæ uenit ad adolescentiam,pergens ad
perfectionem,opus habet donec accesserit ipsi plenitu
do temporis,pędagogo,dispensatoribus& actoribus,
ut post hæc omnia,qui prius nihil differebat à seruo,
quum esset dominus omnium,liber factus, recipiat à
pædagogo,œconomis & actoribus bona paterna,quę
respondent pretioso margarito,& ei quod perfectum
est uēturo,per quod aboletur id quod ex parte est,quū
eminentiam cognitionis Christi capere quis potuerit,
prius exercitatus in cognitionibus succumbentibus,
ut ita loquar,cognitioni Christi. Sed pleriq; non intel

figẽtes pulchritudinem plurium margaritarum lega lium, & quæ adhuc ex parte est scientiam omnem prophetarum, credunt se sine illis haustis ac compræhensis omnino inuẽturos unicum illud preciosum margaritum, contemplariq́ eminentiam scientiæ Christi Iesu, cuius comparatione cuncta quæ ante talem ac tantam scientiam fuerunt, quum non sint suapte natura stercora, tamẽ apparent esse stercora, quæ quidem fortasse sunt illa, quæ à cultore uineæ ficui admouentur rudera, efficiẽtia ut ea fructum adferat. Omnia igitur tempus habent, & oportunitas est om̃i rei quæ est sub cælo. Est aliquod tempus colligendi pulchras gemmas, & tempus est post harum collectionem, inueniẽdi unum preciosum margaritum, quo reperto conueniet abire quempiam, ac uendere cuncta quæ possidet ut emat margaritum illud. Quemadmodum enim eũ qui futurus sit sapiens in sermonibus ueritatis, prius oportet elementis institutum esse, & hinc ad maiorem pergere institutionem, magniq́ facere elementariã institutionem, non tamen in hac oportebit permanere. ueluti qui iam eam in precio habuerit initio, sed progressum ad perfectiõem habere gratiam, hactenus utiliter factæ institutioni: Sic ad plenum intellecta quę sunt legis ac prophetarum, institutio quædam elemẽtaris est ad intelligendum Euangelium, adq́ omnem sensum de Christi Iesu factis ac dictis.

Origenes in Hieremiam homilia 3.

De Adamante.

REfert autem de adamante historia, quia fortior sit omni cædenti se malleo, incontritus & incõuincibilis permanens. Licet supra stet malleus, Zabulus, & suppositus sit draco, quoniam est quasi incus indomabilis, nihil tamen in manu dei, & in conspectu eius consistens Adamas perpetitur. Duo itaque cõtraria sunt adamanti isti, malleus & incus im-

pro

producibilis. Iam quoddam est & apud nationes tritum uulgi sermone prouerbium: ut de his, qui anxietatibus & ingentibus malis premuntur, dicant: Inter malleum sunt & incudem Tu autem hoc refers ad Zabulum & draconem, qui istiusmodi semper in scripturis, pro uarietate causarum nominibus insigniuntur. & dicis, quia sanctus, qui quasi murus adamantinus, uel in manu domini adamas est, non curet neque de malleo neque de incude, sed quanto plus cæsus fuerit, tanto plus eius uirtutem splendescere. Aiunt eos qui mercimonia lapidum exercent, cum uoluerint probare adamantem, ignorantes, utrum sit adamas an nõ sit, quamdiu malleum & incudem non inuenerint: tunc autem persuaderi esse uerissimum adamantem, si indomitus lapis inter incudem & malleum perseuerat, se percutiente desuper malleo, & incude supposita durior lapidum natura compingit.

Idem homilia in Exodum nona.

SEd ne diutius per singularum demoremur species uirtutũ, possumus breuiter dicere illa significari per hæc, quibus ornaretur Ecclesia: Fides enim auro conferri potest, sermo prædicationis eius argento, lapidibus preciosis æs patientiæ, lignis imputribilibus, scientia quæ per lignum uenit, aut incorruptio castitatis, quæ nunquam ueterascit, bysso uirginitas, cocco confessionis gloria, purpuræ charitatis fulgor, Hyacintho spes regni cælorum. Istæ sint interim materię ex quibus omne tabernaculum construatur. Induantur sacerdotes, ornetur & pontifex.

Idem in Eandem Homilia decimatertia.

HOc est uerbum quod præcepit dominus, dicens: Sumite à uobis ipsis redemptionem domino omnis qui concepit corde, offerat initia domino aurum, argentum, æramentum, iacynthum,

purpuram, coccum duplicatum & byssum tortam. Pilos caprarum & pelles arietum rubricatas, & pelles iacynthynas, ligna imputribilia, & lapides sardinos, & lapides ad sculpturam, in humerali & podere, & omnis sapiens in uobis ueniat, & operetur omnia quæ præcepit dominus. Cum considero meipsum primum, & discutio, piget ad hæc aperienda manum mittere.

D. Basili⁹ homilia in sanctam Christi natiuitatem.

Vt enim lumen per crystallinas bracteas: Ita p̄ humanum corp⁹ diuina uis relucet, illustrãs eos, q̄ puros hñt cordis oculos.

BAsilius homilia prima de ieiunio. Est lapis eius naturę, quem hinc Amiantõ Gręci appellãt, ut inquinari non possit. Hic ab igni nõ uincitur, sed impositus igni uidetur ignescere, & in prunam uerti: rursum exemptus igni, perinde quasi fuisset aqua candidatus, apparet purior. Huiusmodi erant illorũ puerorum corpora apud Babylonios illud cõsequuta, ut nulla possint ui inquinari. Siquidem uehementi fornacis flamma, quasi natura fuissent aurei, ita apparuerũt innoxia, ui ignis superiores, quin potius auro potentiores declarati sunt. Neque enim illos liquefecit ignis, sed integros illos seruat.

Gregorius Nazianzenus oratiõe de seipso.

SIquidem illud idem uobis propter nos accidisse uidetur, quod ferro ob lapidem Magnetem, ut à me & inter nos quoq; pendeatis, ac unum sentiamus, deiq; sumus omneis, ex quo sunt omnia. Proh catenam admirandam, quam spiritus nectit sanctus uinculis indissolubilib. compaginatã. Idem in dictũ Euangeliũ. Crede Trinitatem margaritam esse unam, undiq; similem, & æqualiter splendentem. Margarita enim si in aliqua parte deturpatur, tota eius gr̃a euanescit. Ita quum filium ignominia afficis, quo patrem ueneceris, nequaquam honorem tuum suscipit, ob filij

deho

dehonestationem pater minime glorificatur. Si sapiēs filius lætificat patrem, quanto magis filij honor, honor erit patris. Idem in Apologetico.

Qui non aurem meam prius aperuissem eruditiōi domini, ita ut mererer addi mihi aurem quæ non grauiter audiret, & esset sardium preciosum inauris in aure mea, quod est sermo sapientis in aure obedientis.

Gregorius Nyssenus de homine cap. 1. Differt sane & lapis à lapide uirtute quadam, sed Magnetes occulte attrahendo ad se ferrum, & detinēdo ueluti escā suam id facere uolens, aliorum lapidum potentiam & uirtutem excellere uidetur: quod quidem non modo in ferro facit, sed & aliud per aliud tenet, iunctis atque attractis omnibus suam uirtutem communicando. Nā ferrum à magnete detentum, aliud ferrum detinet.

Hilarius in Psalmum 118. Vt quædam metalla atque gemmæ naturæ suæ fulgorem in ea, quæ sibi proxima, refundunt, & æmulātem speciem ex intima sui specie præstant. Et ut Moses ex contemplatione gloriæ dei lumen accepit, ita ut honorem gloriæ suæ populus sustinere non posset: Sic & Propheta seruum dei se illuminari, precari, & iustificationes dei doceri, ut à se non ex parte, neq; per legis umbram, sed facie ad faciem, & spirituali contemplatione cernatur.

Ioannes Crysostomus in Genesim Homilia 8.

NOn uideris, quod ij, q̃ preciosos lapides in mari quærūt, nō sedent iuxta littus maris, fluctus numerantes: sed in profundum se dimittūt, & (ut ita dicam) quasi in ipsos sinus abyssi descendentes, assequuntur quod tanta opera exquirunt: quamuis q̃d magnę utilitatis uitæ huic attulerit illorum lapidum inuentio? Vtinam non magna damna & incommoda inferrent. Ex insania enim & rabie, quæ est in pecunias, innumera sequi uidemus mala. Attamen licet tanta inde nascantur mala & damna, non est tamen quod

grauet, ac deterreat eos qui in his occupati sunt, sed & laborem subeunt, & periculis se exponunt, ut inuenire possint quod quærunt. In diuinis autem scripturis, & in spiritualibus, & preciosis illis lapidibus neque periculum suspicari licet, neque multus est labor, sed lucrum ineffabile, tantum quæ nostra sunt cum alacritate afferamus.

Idem super Matthæum
Capite 7.

Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas uestras ante porcos. Mysteria autem ueritatis margarita sunt, quia sicut margaritæ inclusæ cochleis positæ sunt in profundum maris. Sic mysteria diuina uerbis inclusa posita sunt in altitudine sensum sacræ scripturæ. Mysteria ueritatis, id est, margaritæ nō sunt dandæ nisi desiderantibus ueritatem, & cum ratione humana uiuentibus.

Chrysostomus Homilia in Genesim 15. De margaritis non obijciendis porcis.

IOANNES CHRYsostomus Homilia in Genesim 13.

ET quod hoc uerum sit, audi beatum Dauid dicentem: Desiderabilia eloquia tua, super aurum & lapidem preciosum multum. Vides quòd cum in medium attulerit materias, quæ preciosiores reputantur, non solum hac comparatione non contentus fuit, sed & apposuit multum, & postea excellentiam, quæ inde est nobis manifestauit. Super aurum, inquit, & lapidem preciosum multum, non quòd in tantum duntaxat sint desiderabilia eloquia dei, sed quia solas hasce materias uidit apud homines in maiori precio haberi præ alijs, propter hoc

adductis

adductis illis in medium, ita excellentiam monstrauit. quòd desiderium & eloquiorum spiritus uehementius sit. Et ut sciatis, quòd semper hic mos sit sacræ scripturæ utilitatem, quæ huic est, sensibilibus rebus conferre, & sic excellentiam ostendere, audi & quæ deinceps subdit: Et dulciora super mel & fauum. Et hic non quod tantam & non maiorem possit præbere uoluptatem, sed quia nihil aliud habetur in rebus sensibilibus, quod diuinorum uoluptati eloquiorum apponeret. Et idcirco cum hoc commemorasset, iterum sic excellentiam docuit, & maiorem dogmatum uoluptatem esse docuit spiritualium doctrinarum. Eadem regula inuenies & CHRISTVM in Euangelijs usum. Nam cum discipulis loquebatur cupientibus discere interpretationem parabolæ eius, qui seminauit bonum bonum semen in agro suo, & inimici zizania inter triticum seminantis, particulatim omnem edisseruit parabolam: quis fuerit qui seminauit bonum semen, & quis ager, & quæ sint zizania, & qui alia interserit, & qui messores, & quæ messis, & quando omnia eis manifesta detexit: tunc dixit: Iusti fulgebunt, sicut sol in regno cælorum, non quòd non maiorem claritudinem habituri sint iusti, sed monstrat quod multo maiorem. Tantum autem dixit, quum maiorem hac similitudinem in rebus uisibilibus inuenire non licebat.

CHRYSOSTOMVS
Homilia decimaquarta, priore ad Timotheum Epistola.

QVemadmodum Vnionum magna differentia est, licet omnes appellentur: Ita & complures uiæ uirtutis: sed unus quidem candens est,

atq; omni ex parte rotũdus, alius uero huiusmodi spe
cie. cæterum alio decore nitescit. Nam ad imitationẽ
coralij ueluti quadam arte effictum oblongam præ-
fert lineam, angulosq́; tornatos, habetq́; quiddam al
bo colore uenustius praxinum, sed omni uirore: alius
coloris amœnitate præfert sanguinis speciem, alius
mare cæruleo colore superat, alius purpurei coloris
est æmulus, solisq́; colores inuenies. Huiusmodi & san
cti sunt: alij seipsos exercent, alij & ecclesias secum.

Chrysostomus Homilia 20. Diuersæ sunt ad uir-
tutem uiæ. Siquidem & margaritæ inter se differunt
plurimum, uel si omes idem sint nomen sortitę, tamẽ
hæc fulgentior est rotunda, illa uero haud parem ha-
bet decoẽ, sed alium quendam & uarium. Quemad-
modum coralium artificio quodam productas in lõ-
gum lineas aliquando habet, circũcisosq́; angulos &
expolitos, coloremq́; à cãdido etsi diuersum, longè ta
men delectabiliorem, uiridis etiã iniectus color, præ-
pter omnem uiriditatem iuuat. Item & flos quiddã cõ
iunctum habet cum innata fragrantia, & sanguinis co
lorem: & istiusmodi alius aut glaucus fuerit, glaucita
te ipsa mare uincit, alius etiam erit purpureo colore
splendidior, & istiusmodi plęrosq́; alios uidemus. In
super & solis colores uarios esse, inuenire facile quis
poterit: Sic & his similes dici uiri sancti possunt, quo-
rum nonnulli propria quadam exercitatione & indu
stria sibi ipsis, plærisq; uerò ecclesię profuere. Chryso
stomus Sermone contra hæreticos. Est lapis quidam
quem chrysoconion uocãt, quo probatur aurum ad-
ulterinum & nothum, si illi atteratur, ostẽditurq́; pu-
rum & immixtum numisma.

Hieronymus ad Fabiolam de uestitu
sacerdotum.

SEptimum uestimẽtum est mẽsura paruum. Et quę
sequnntur, habẽtur in ipsa statim frõte huius libri.

Ex scho-

Vel colorem lap.v.p.]Nam Onychini dicti à colore unguis, qui Græce dicitur Onyx. Et smaragdus à lucido uirore dr̄ μάιρω, Græce luceo, additur σ uelut in σμικρὸς pro μικρὸς, futurum μαρῶ, inde deriuatiuum uerbum μαράσσω & σμαράσσω, hinc nomen uerbale σμάραγος, & additione δ. σμάραγδος. Ita Græcum Etimologicum in dictione σμαραγδ.Sardonyces autem à patria dictę uidentur, Hieronymo à Sardinia, cum Plinius libro 37.cap.7. palam autumet dictas, quasi Sarconychas.Nam σάρξ caro & ὄνυξ unguis, quod uelut unguem hominis carni impositum reprę sentent.

Patriam de patria.]Hæc uerba, de patria, non uideo quid ad rem pertineant. Singulis uersiculis] Versiculos seriem & ordinem uocat, quod uulgo deprauatè uocant lineam seu regulam. Sardius.]Hunc ipsum opinor, quam Plinius Sardam uocat, testaturq́ꝫ à Sardibus primum repertam, quãuis Theophrastus Sardij mentionem faciat. Apparet ex Plinio candidum esse. Topazius uiridis est teste Plinio.] Quidam dictã putant à Topazio insula rubri maris, quæ quoniã est nebulosa, cum à nauigantibus sæpe quęsita esset, hinc nomen accepit. Nam τοπάζειν lingua Troglodytarum quęrere significat.[Smaragdus]Et hęc gemma uiret, etiamsi uaria sunt genera. [Ceraunius.]A colore fulmineo nomen habet.[Carbunculus] Carbonis ardentis siue igniti specie est. Vnde & Græce ἄνθραξ siue ἀνθράκιον id est carbo siue carbunculus. [Sapphirus]Cœli colorem habet, Græci σάπφειρον uocant. Iaspis.]Huius uarius est color, sed probatissima, cui purpureus est. [Ligurius.] Haud dubium est, quin lyngurius sit legendum. Hieronymus ingenuè fatetur se gemmã hãc non potuisse reperire apud autores, qui de his tradiderunt, nec mirum est hominem tantum, tantulum suffugisse lapillum, cum aliquoties non uideamus & id in

quod incurrimus. Quanquã meminit Lyngurij Theophrastus in libello περὶ τῶν λίθων, & hunc secutus Plinius libro 37. cap. 4. Hanc ferunt nasci ex urina lyncis, unde & nomen habet, λύγξ animal est, οὖρον urina. Ea protinus concrescit in gemmam. Sed inuidum animal protinus egestam urinam terra operit, ne possit ab homine inueniri, ad multa efficax medicamẽta. Valere enim ad elidendos uesicæ calculos, & aduersus morbum regium, si gestetur aut ex uino bibatur. Non est dissimilis electro, siue succino. Non enim solũ attrahit festucas & lignum, uerum ferrum si sit tenuius. Theoprastus hui⁹ rei citat autorẽ Dioclem. At Plinius neutri credit hac quidẽ in re: & negat unquã hoc nomine gemmam uisam [Achates] A flumine Scicilię iuxta quod primum reperta est, nomẽ inuenit. Et huius quoq; uaria genera tradit Plinius. [Amethystus] Ab effectectu nomen habet. Obsistit ebrietati si gestetur, ut autor est Plutarchus, μέθυσος ebrius, & ἀ particula priuatiua. Quanquam non credit Plinius. Est colore candoris purpurei, pellucentis [Principis Tyri] Apud Ezechielem cap. 28. [Ob pulchritu. fist.] Ego pro fistulis, fibulis legendum arbitror.

Hieronymus ad Damasum in epistola, cuius initium, Septuaginta.

VIdetur mihi sermo diuinus calculi appellatione signari. Sicut em̃ calculus gen⁹ est lapidis durissimi & rotundi & omni puritate leuissimi: ita sermo dei, qui neq; hæreticorum, neq; omnium aduersariorum potest contradictionibus cedere, calculus dicitur. De hoc calculo Sephora filium circuncidit, & Iesus populum purgat à uitijs, & in Apocalypsi dominus pollicetur uincentibus: ut accipiant calculũ & scribatur super eum nomen nouum. Videntur autẽ mihi & Septuaginta in eo quod ἄνθρακα transtulerũt: idem sensisse quod cæteri ἄνθραξ: quippe quẽ nos carbunculum

bunculum

bunculum interpretamur, genus est lapidis fulgidi atque nitentis: quem etiam in duodecim lapidibns inuenimus. Siue igitur calculum siue carbunculum lapidẽ accipimus, in calculo diuini sermrnis ueritas & rigor: in carbũculo, lucẽs doctrina & manifesta mõstrat. Eloquia eñ dñi, eloquia casta, argentum igne probatũ terræ, purgatum septuplum. Et alibi, Mandatum domini lucidum, illuminans oculos.

De Crystallo uide Hieronymum in primum Ezechielis caput.

Idem lib. 9. commentarioꝝ in Ezechiel. cap. 28.

ECce ego præparo carbũculum lapidem tuũ, & fundamenta tua sapphirũ, & ponã propugnacula tua iaspidem & portas tuas lapide crystallo, & murum tuum lapidibus electis, & omnes fillos tuos doctos à deo, & in multa pace filios tuos, & in iustitia ædificaberis. Super quo quid nobis uideretur, in eiusdẽ prophetę explanationib⁹ diximus. De huiusce modi lapidib⁹ & uicesimus psalmus canit: Dñe in uirtute tua lætabitur rex, & super salutare tuum exultabit uehementer. Desiderium animæ eius tribuisti eis, & uoluntate labiorum eius non fraudasti eũ. Quoniã præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Istę sunt margaritæ prophetarum, & apostolorũ, quæ cõparatione Christi, oẽs uenundantur in euangelio, ut emat preciosissimũ margaritũ, & lapis de q̊ Zacharias scribit: ꝙ septẽ habeat oculos. i. septẽ gratias spiritusſctĩ. Lege Esaiã. Et ponitur per apl'm Paulũ in fundamẽto ecclesiæ: sup quo ædificentur aurũ, argentũ, & lapides preciosi: Quoꝝ colores atq; naturas & efficientias singulorũ non est huius tẽporis disserere, sed propriũ uolumen desiderant: ita ut in Ezechiel, & in Exodo, & Apocalypsi, & in Esaia, sibi omnes lapides & lapidum ordines comparati, magnã & legẽti & disserẽti

faciant

faciant quæstionem. Super quibus & uir sanctus Epiphanius episcopus, proprium uolumen mihi præsens tradidit. Et tricesimusseptimus liber Plinij Secũdi naturalis historiæ, post multiplicem omnium rerũ scientiam, de gemmis & lapidibus disputat: Ad quorum noticiam, diligens à nobis mittendus est lector.

Idem libro primo commentariorum in Zachariam, Capite tertio.

Idem in 16. Ezechielis cap. Et calceaui te ianthyno. Aquila & Symmachus, anthina, LXX. & Theodotio hyacinthina transtulerunt, pro quo in Hebræo scriptum est Et pulchrè, quia ad Hierusalem sermo dirigitur, & sub persona fœminæ omnis eius ornatus exprimitur. Hyacinthina & ianthina calceamenta narrantur, quæ uirorum personæ non conueniũt. Deniq; facturis pascha præcipitur absq; ulla coloris uarietate, ut accinctis lumbis, & pedibus calceatis sint. Ista sunt calceamenta, de quibus & Apostolus scribit, Calceati pedes in præparatione euangelij pacis. Philo uir disertissimus Iudæorum hyacinthon in uestibus pontificis aëri comparat, per quem superna atque cœlestia significari arbitratur. Nec prius Hierusalem calceat hyacinthinis, nisi lauetur aqua. Et mox, Calceantur hyacinthinis siue ianthynis, quod utrunq; aërij & κυανὲυ coloris est.

Idem in primum Ezech. cap. Et in medio ei⁹ quasi species electri. In medio, inquit, ignis, & tormentorum dei electri similitudo est, quod est auro argẽtoq; preciosius, ut post iudicium atq; tormenta, quæ patiẽtibus tristia uidebantur & dura, preciosus electri fulgor appareat, dum prouidentia dei omnia gubernantur, & quæ putatur pœna, medicina est.

Idem libro 2. commentariorũ in Amos, ca. 4.

ET quomodo sol iste quem cernimus annuũ cursum, donec ad pristinam metram redeat, duode-

cim explet mensibus, qui singuli tricenis uoluũtur die bus: & luna quæ Hebraice Græce μήνη dicitur, iuxta utranque linguam ex suo nomine mēsibus nomē dedit, & solis illustratur radijs ab ea parte, qua ei uicina est, uel plus uel minus pro uarietate temporum lumen accipiens: Sic & ecclesia ueri solis splendore decorata, duodecim implet apostolorum numerum, unde duodecim in Israël appellãtur tribus, & in testimoniũ ęterne de Iordanis alueo duodecim lapides afferũtur, ut ponantur in loco secundæ circuncisionis.

Hieronymus libro commentariorum nono in Ezechielem, cap. 28.

QVorum colores atque naturas & efficientias singulorum, non est huius temporis disserere, sed propriũ uolumē desiderãt: ita ut in Ezech. & in Exodo, & in Apocalypsi, & in Esaia, sibi oēs lapides & lapidum ordines comparati, magnam & legēti & disserenti faciant quæstionē. Super quibus & uir sanctus Epiphanius episcopus proprium uolumen mihi præsens tradidit.

Idem commentariorum lib. 15. in Esaiã cap. 54.

DE natura autem duodecim lapidum, atque gemmarum, non est huius temporis dicere, cum & Græcorum plurimi scripserint, & Latinorum, ē quibus duos tãtum nominabo, uirum sanctę & uenerabilis memoriæ episcopum Epiphaniũ, qui insigne nobis ingenij, & eruditionis suæ reliquit uolumen, quod inscripsit περὶ λίθων. Et Plinium Secundum, eundem apud Latinos, oratorem & philosophum, qui in opere pulcherrimo naturalis historiæ tricesimumseptimum librum, qui & extremus est, lapidum atque gemmarum disputatione compleuit. Hi duodecim lapides scribuntur per ordinem in Exodo, in Ezechiele, id est ἐν τῷ λογίῳ pontificis, & in corona atque diademate principis Tyri. Dicamus primum de Exodo.

do. Quatuor ordines intexti erant lapidum. Ordo primus habuit lapidem sardium, topazion, smaragdum. Ordo secundus, carbunculum, sapphirum, iaspidem. Ordo tertius, lyncurium, achatem, amethystum. Ordo quartus, chrysolithum, beryllum, onychinum, auro circundatos, & inscripti erant ex nominibus duodecim tribuum filiorũ Israël. In quo notandum quòd secũdus ordo lapidum etiam in praesenti scriptura sit positus, carbunculus, sapphirus, & iaspis. Necdum enim perfecta retinemus, nec ad patriam peruenimus: quia nunc per speculum uidemus in ęnigmate. Porrò in Ezechiele sic scriptum reperimus, Tu es signaculum similitudinis & corona decoris, in delitijs paradisi dei fuisti. Omni lapide primo indutus es, sardio, topazio, & smaragdo, carbunculos, & sapphiro, & iaspide: argento quoque & auro, & lyncurio, & achate, & amethysto, & chrysolitho, & beryllo, & onychino. Auroque replesti thesauros tuos & apothecas tuas in te. A qua die conditus es, cum cherubim posui te in monte sancto meo: fuisti in medio lapidum ignitorum, immaculatus in diebus tuis ex quo conditus es: donec inuentae sunt in te iniquitates tuae. Quis enim tam stultus, & uęcordis ingenij, ut in paradiso dei positum principem Tyri, quẽ cunque illum esse crediderit, & conditum inter Cherubim, & inter igneos lapides conuersatum, quos haud dubie angelos intelligimus, cœlestesque uirtutes, putat fuisse eum qui terrenis lapidibus ornatus sit, & habuerit similitudinem & signaculum dei? De natura igitur omnium lapidum, & per partes singulorum, non est huius temporis dicere: neque enim semper dicenda sunt omnia.

Nunc tantum de carbunculo, sapphiro, & iaspide disseramus. Carbunculus qui paratur, siue per ordinem sternitur, uidetur mihi ignitus sermo

doctrinae

doctrinæ: qui fugato errore tenebrarum, illuminat corda credentium. Hic est quem unus de Seraphim tulit forcipe compræhensum, ad Esaiæ labia purganda, qui nascitur iuxta Geneseos fidem in terra Henilath, ubi est aurum optimum, lapisque carbunculus & prasinus.

Porrò Sapphirus qui ponitur in fundamentis, cœli habet similitudinem, & supra nos aëris: qui talis est, ut possit Aristophanium dicere cum Socrate: ἀεροβατῶ καὶ περιφρονῶ τὸν ἥλιον, quod nos in latinum sermonem uertere possumus, Scando aërem, solemque despicio. Siue cum Paulo apostolo: Nostra autem conuersatio in cœlis est. Ezechielis quoque scriptura commemorat: quòd locus in quo thronus dei sit, sapphiri habeat similitudinem, & gloria domini in hoc colore consistat, qui portat imaginem Supercœlestis. Sed propugnacula urbis dominicæ, hoc est, murorum mœnia iaspide roborantur, qui possunt omnem altitudinem eleuantem se contra scientiam dei destruere, atque conuincere, & mendacium subijcere ueritati. Qui ergo in disputando fortissimus est, & sanctarum scripturarum testimonijs roboratus, iste propugnaculū ecclesiæ est. Iaspidum multa sunt genera. Alius est enim smaragdi habēs similitudinem, qui reperitur in fontibus Thermodoontis fluminis: & uocatur N. quo omnia phantasmata fugari autumant. Alius uiridior mari, & tinctus quasi floribus: hunc in Phrygiæ monte Ida, & in profundissimis specubus eius nasci referunt. Alium uero iuxta Iberos, Hyrcanosque, & mare. Caspium reperiri; & precipue iuxta locum Neusin. Est & alius iaspis niui & spumæ marinorum fluctuum similis, & clementer quasi mixto cruore subrutilans. Hoc diximus, ut uniuersas gratias spirituales in

ecclesiæ

Ecclesiæ propugnaculis cognoscamus, quas qui habu erit, uanos timores fugat, & potest cum sponsa dicere: Fratruelis meus candidus, & rubicundus. Portę autem istius ciuitatis, de lapide sunt Crystallo: qui scalpitur uarijs modis, quo lapide nihil puri⁹ est. Denique uehementissimis alpium frigoribus, & inaccessis soli speluncis, concrescere aquę dicuntur in Crystallum: & tactu quidem lapidem, uisu aquam esse. Per quæ ostēditur eos qui in foribus Ecclesię sunt, nulla debere sordemaculari, sed fidei esse purissimę: & dicere cum propheta: A mādatis tuis intellexi. Et illud audire: Beati mūdo corde: quoniā ipsi deū uidebunt. Muri autem ciuitatis siue termini & περίβολος, lapidibus electis extruuntur.

Idem in Matthæum Cap. 9.

CErte fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat: ex primo ad se uidentes trahere poterat aspectu. Si enim in Magnete lapide & succinis hæc esse uis dicit, ut anulos & stipulam, & festucas sibi copulent: quanto magis dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat, quos uolebat.

Idem in Epistola ad Damasum Papam, cuius initium, Septuaginta.

VIdetur mihi sermo diuinus calculi appellatiōe signari. Sicut enī calculus genus est lapidis durissimi & rotundi & omni puritate læuissimi: ità sermo dei, qui neque hæreticorum, neque omuium aduersariorum potest cōtradictionibus cedere, calculus dicitur. De hoc calculo Sephora filium circumcidit, & Iesus populum purgat à uitijs, & in Apocalypsi dominus pollicetur uincentibus, ut accipiant calculum, & scribatur super eum nomen nouum. Videntur autem mihi & Septuaginta in eo quod ἄνθρακα transtulerunt: idem sensisse quod cæteri⁹ ἄνθραξ: quippe quem nos carbunculū interpretamur, genus est lapidis fulgidi atque

nitentis

nitentis, quem etiam in duodecim lapidibus inueni- mus. Siue igitur calculum siue carbunculum lapidem accipimus, in calculo diuini sermonis ueritas & rigor, in carbunculo lucens doctrina & manifesta monstra- tur. Eloquia enim domini, eloquia casta, argentum i- gne probatum terræ, purgatum septuplum. Et alibi: Mandatum domini lucidum, illuminans oculos.

Idem Comment. in Esaiam lib. 3. Cap. 6.

ET calculus iste qui à solis lxx. ἄνθραξ .i. carbun- culus est interpretatus, potest non carbonem si- gnificare uel prunam, ut plærique existimant, sed ἄνθρακα .i. carbunculum lapidem, qui ob coloris flam- mei similitudinem igneus appellatur. Ex quo intelli- gimus, & altare dei plenum esse carbunculis, hoc est i- gnitis calculis, & prunis peccata purgantibus, unde scriptum de deo legimus. Carbones succẽsi sunt ab eo. Et de ipso domino dicitur, quod ignis consumens sit. Et Saluator in Euangelio: Ignem ueni mittere super terram, ut baptizaret in spiritu sancto & igni: uniuscuiusque enim opus quale sit ignis probabit.

Idem in Aggeũ. Cap. 3.

ISti sunt lapides de quibus extructurum se Hierusa lem dominus repromittit: Ecce ego præparabo ti- bi carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua sapphirum, & ponam propugnacula tua iaspidem, & portas tuas de lapide Crystallo, & murum tuum de la pidibus electis. Neque enim putãdum est secundum Iu- daicas fabulas & iuxta figmenta, deum auro & gem- mis ędificaturum Hierusalem, & non uiuis lapidibus, qui nunc uoluuntur super terram, & iuxta naturas la pidum, uel agniti fide sunt ut carbunculus, uel toti cæ lestes in thronum dei reducti, ut sapphirus, uel innocẽ tia & bonorum operum simplicitate lucentes, ut cry- stallus.

Idem in Esaiam Ca. 54.

Ipse ueniat, ipse descendat, & ædificet in terris cæ-

lestem Hierusalem, quæ in Apocalipsi Ioannis uocatur sponsa & uxor agni, habens lumen simile lapidis preciosi sicut Iaspidis & Crystalli, & murum magnũ, & portas duodecim inscriptas matribus tribuum Israel, quarum tres erant ab oriente, & tres ab aquilone, & tres ab austro, & tres ab occasu solis, murusq́ fultus duodecim fundamentis, cuius om̃is ædificatio ex lapide Iaspide, & singula fundamẽta murorum habebant singulos lapides, primum Iaspidem, secundum sapphirum, tertium chalecedoniũ, quartũ smaragdũ, quintum sardonycẽ, sextum sardium, septimum chrysolithum, octauum beryllum, nonum topazium, decimum chrysoprasum, undecimum hyacinthum, duodecimum amethystum, ꝙ legentes exclamamus illud & dicimus: O profundum sapientiæ & scientiæ dei, q̃ inscrutabilia iudicia eius, & inuestigabiles uiæ ei⁹. Quis enim cognouit sensum dñi? aut quis consiliarius eius fuit? Et item, Quis sapiẽs & intelliget hæc? intelligẽs & cognoscet ea? Hiero. ad Dama. Nos possum⁹ & duodecim lapides altaris, quos ferrũ nõ tetigit, duodecim gemmas, ex quibus sacerdotis diadema constructum est accipere, quos & Ezechiel memorat, & Apoc. non tacet. Idẽ ad Demetriadẽ de uirginitate seruãda.

Vt taceam de inaurium pretijs, candore margaritarum, rubri maris profunda testantium, smaragdorum uirore, cerauniorum flammis, hyacinthorum pelago, ad quæ ardent & insaniunt studia matronarum.

Idẽ lib. 3. Cõment. in Amos, capite 7.

Diximus ut potuimus qd ab Hebræis nobis iuxta historię sit traditũ ueritatẽ: trãseamus ad anagogẽ, de Xenocrate, q scribit sup lapidũ gẽmarũq; naturis pauca uerba ponẽtes. Adamas sui noĩs lapis est, quẽ latinè indomitũ possumus appellare, eò ꝙ nulli cedat materiæ, nec ferro qdẽ: Nã si ponat̃ sup incudẽ, & graui ictu feriat̃ mallei, antea incus & malleus uulnus accipiunt, q̃

unt, q̃ adamas cõterat. Cũq; ignis oĩa domet, & uniuersa metalla cõsumat, reddit Adamãtẽ duriorẽ, ut ne paruulũ qdẽ angulũ uis nimij ardoris obtũdat. Vidi & in auro adamãtẽ magnitudine milij, cũq; uicinũ cõsumat aurũ lõgo usu ac nimia uetustate, solus adamas nõ atterit, & nulla lima imminui põt, sed ecõtrario limã terit & qcqd attigerit, lineis sulcat. Hic lapis durissimus & indomabilis, solo hircorũ cruore dissoluit, & missus in calidũ sanguinẽ pdit fortitudinẽ suã. Est autẽ paruus & indecor⁹, ferrugineũ habẽs colorẽ, & splẽdorẽ crystalli. Quatuorq; adamãtis gña describunt. Primus Indicus, 2. Arabicus, 3. Macedonicus, 4. Cyprius, p q̃lita te regionũ plus uel minus duritiã possidẽtes. Dr̃ q̃q; in electri similitudinẽ uenena dephẽdere, & maleficis resistere artibus. Idẽ in Zachariã. Cap. 7

Porro quod dicitur iuxta Hæbraicũ: Et cor suum posuerunt adamantẽ, duritiam cordis ostendit, & cor lapideũ, q̃ noluerint uerba dei suscipere. Adamas eñi lapis fortissimus, q Hæbraicè dicitur intantũ durus est, ut omnia metalla confringat, & ipse nõ cõfringatur ab ullo. Vnde à Græcis ἀδάμας indomabilis dicitur. Ab hoc Adamante induratum est cor Pharaonis, ne dimitteret populum dei.

Idem In Esaiam Cap. lxvi.
Cõmentariorũ lib. 18.

Aiunt qui de animãtiũ scripsere naturis, oĩm qdẽ bestiarũ, & iumentorũ, & pecudum auiumq; ingenitũ esse in filios, pullosq; suos affectum, sed maximũ eẽ amorẽ aqlarũ, q̃ in excelsis & inaccessis locis nidos collocãt, ne coluber factus uiolet. Amethyston q̃q; inter pullos eius lapidẽ reperiri, q̃ oĩa uenena superent. Si hoc uerum est, rectè affectus dei in suas creaturas aquilis comparatus est, qui omni custodia protegit liberos suos, ne draco & coluber antiquus, diabolus & satanas obrepat nouellis fœtibus, ut ad nomen

lapidis, qui ponitur in fundamentis Sion, omes aduer sariorum frangantur insidiæ.

Commentariorum lib. 3. in Lamentatiões Hie remię. Caput. 4.

SApphiro pulchriores. Et aëri quippe coloris est sapphirus. Et quia præcedentes multos, atq; ad superna tendentes. per cælestem conuersationem uidentur uincere, narrantur sapphiro pulchriores extitisse. Idem in 17. Hieremiæ Cap.

Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in ungue Adamantino. Lapis, inquit, Adamantinus, q; indomitus sit & infrangibilis, hoc nomen accepit: tantum nitorem habet & lęuitatem, ut absq; ullo impedimento in eum scribi possit stylo ferreo, ut dura ferri materies scribat in tabula adamantina, & duret quod scriptum est in perpetuum. Ipsi enim dixerunt: Sanguis eius super nos & super filios nostros.

D. Ambrosius in psalmũ cxviij. Sermone. xvi.

PRopter hoc dilexi mandata tua super aurum & topazion. Diximus continentiam sensus, nũc de topazio lapide exprimamus historiam. De quo inuenimus scriptũ in historia Xenocratis: qui scripsit quasi lithosnomon, nasci eum uel inueniri circa Thebaidis ciuitatem: alabastrum uel topaziõ, ut aliqui putant, unũ & nominatus est ab eo loco in quo gignit. Sũt autem qui putauerunt insulam nuncupari Topazion, ad quam appulsos Troglodytas, orta subita commotione maritima, q; nauium usum non haberent reuerti nequiuisse. Deinde plurimo' immorantes tempore, in insula inuenisse lapidem, & delectatos colore eius repetisse domum: & Arabiæ negotiatoribus aduenientibus uendidisse, ab illis emisse Philonem, & ad matrem Ptolemæi secundi, cui nomen erat Beronice, ab ipso eẽ perlatum. Illam autem quamuis regalibus ornamentis abundaret, supra modum tamen coloris eius stupe

factam

factã, elaborasse ut diuti⁹ species tam preciosi lapidis non lateret, ideoq́; studio eius quęsitum lapidem in usus frequentiores uenisse. Diximus quomodo innotuerit topazion lapis: nunc expressius de eius qualitate dicamus. Duorum colorum est in hoc lapide κρᾶσις, hoc est, tẽperata permixtio, πρασοειδὴς & chrysopa, similis chrysopraso, secundum utrunq; uelut quasdam extendens colorum figuras, & plenius quidem à peritis fertur extendere. Est autem parychrus & satis purus, & chrysochrus, & pinguis resplendenti similis, maximè cum solis splendore percutitur. Est etiam pulcherrimus & mirabilis super omnes chrysoprasos, magnitudine, ut dixi, usu pinguior. Natura huiusmodi, ut si polire & leuigare eum uelis, asperetur magis, usu minuitur. Est autem quodam genitali opere naturę euglyphus, hoc est bene insignitus, mirabilis, summo studio dignus habetur. Difficilè inuenitur, & repert⁹ insignitur, rarò tamen in usu hominum est, quasi is quem diues regina mirata sit. Sed iam sicut Troglodytę illi q̃si præcisi ora mansionis, lapide inuento repetierunt domum; ita & nos emolumento moræ huius recepto redeamus eò, unde diuertimus. Nec par est nos ornamẽtis regijs diutius sermonis nostri quædam admouere brachia, cum habeamus in manibus crucem Christi, quam admonet propheta super aurum & topazion p̃ferendam, quæ ab omni errore culpaq́; reuocat & corrigit. Quis enim iustorum non ambiat Christi in morte solatium, in resurrectione consortium? Quis non reflectat gradum, quando audit sibi superiora om̃ia peccata donari? Hoc enim plærinq; ad conuersationis studium reuocari solebant, quod delictorum suorum cõscij nullam spem ueniæ præsumerẽt, & Ecclesiæ quanto sanctiora præcepta, tanto magis sine uenia putarẽt esse præcepta. Idem lib. de Helia & ieiunio ca. 7.

Adamãtius nullo consumitur igni, imposit⁹ focis

Ignescit,subtractus de flamma mundus resplendet.

Idem lib.de Helia & ieiunio,Ca.7.Est,inquit, quę dam creaturæ natura,quã Adamantinam uocãt,quæ nulla face ignis consumitur,quæ imposita focis ignescit,ilico sublata de flamma tanq̃ aquarũ fusione mun da resplendet.Talia erant Hebræorum puero℞ corpo ra,quæ de ieiunio adamanti transformata natura,uapore ignis non ad dispendium sui,sed ad gratiam mu tabantur.Deniq; cum furerent fornacis incendia,ut ul tra quadraginta cubitos flamma per circuitum funde retur,consumens plures quos repererat Chaldęorum q naphtha,pice,& stupa,atq; sarmẽto alimenta ignib. ministrabãt,ubi cum ieiunio ingressi sunt discusso ar dore flammarum in medio fornacis tepore statim roris spiritu refrigerantis humescere: ita ut eorum nullus capillus capitis exureretur,quia illa quoq; ieiunia comam pauerant.

Augustinus in Psalmum 86.Fundamenta eius in montibus sanctis.

ET in Apocalypsi scriptum est.Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim,& in ipsis du odecim,nomina duodecim apostolorũ & agni. Et infra:Et fundamẽta muri ciuitatis oĩ lapide p̃cioso ornata,& fundamentũ primum Iaspis &c. Et fundamenta,inquit,muri ciuitatis,qui est Ap̃li omni lapide p̃cioso ornata.i.oĩ gñe uirtutũ,& fundamentũ primũ Iaspis.i.Petrus Chr̃i uicarius , q dr̃ Iaspis ob fidei ui
rorẽ iã marcescẽtẽ.Scđm Sapphirus.i.coloris cęlestis, & Paulũ significat,q raptus fuit usq; ad tertiũ cælũ, q similis fuit sereno cælo,q p̃cussus radijs solis.i.Chr̃i,q illũ è cælis uocauit,ardentem emisit fulgorem , cuius conuersatio in cęlis fuit.Quia uero sole innouatus,ardentius æterna quæsiuit,& alios quærere docuit.Tertium Chalcedonius,qui colorem habet pallentis lucernæ,qui fulget sub diuo,in domo obscurius,omni-

um sculpentium argumentis, resistit radio solis uel digitorum attritu excandens paleas ad se trahit. Significat ergo D. Ioannem, qui flamma internæ charitatis semper fuit accensus, qui foris despectus in occulto lucebat, & bona in abscondito agebat. Sed cum alijs prodesse putabat, tunc apparebat, quid intus fulgoris habebat. Sculpentibus resistit, quoniam inter aduersa seculi fortis & insecabilis fuit, & à nullo uinci potuit: & calefactus radijs solis, id est, Christi, uel digiti, id est, spiritussancti, paleas ad se traxit, id est, peccatores. Quartus Smaragdus, qui nimiæ est uiriditatis, omnes in uiriditate superans herbas ac frondes, ut & aërem circum fluuium uiridem reddat: Et Iacobum significare potest Apostolum, qui miræ fuit uiriditatis, & tantæ uirtutis, ut propter ipsius mortem putauerit Iosephus Hierusalem penitus esse destructam.

Quintum Sardonyx, qui nigredinem in imo, candorem in medio, & ruborem in summo habet: significans Iacobum Maiorem, qui per humilitatem niger, id est, despectus fuit, sed candidus in medio, id est, in corde, & in summo rubeus per martyrium. Nam primus inter Apostolos martyrio coronatus est.

Sextum, Sardius qui est sanguinei coloris, martyrium significans, & Andream significat, qui uidens à longe crucem sibi paratam, ait: O bona crux, diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata: securus & gaudens uenio ad te. Nam & hic lapis hominem lætificare timore expulso dicitur.

Septimum Chrysolithus, qui aureum habet fulgorem, & scintillas ardentes uidetur emittere, & nocturnos timores pellere asseritur: significans Matthæum Apostolum & Euangelistam, qui fuit aurei fulgoris in Euangelio, & scintillas emisit ardentes prædicationum, & miraculorum, quibus populos Aethiopum ad fidem conuertit.

Octauum Beryllus, qui lucet ut aqua sole percussa, & manum urit tenentis, quanquam nonnulli asserant uiridis & pallentis esse coloris, & reddere hominem (ut dicitur) mitem atque benignum: & significat Simonem fratrem Iudæ, qui tam uita, quàm prædicatione luxit ac splenduit, ut multos cum fratre ad Christum conuerteret sua mãsuetudine, & benignitate, quamuis exterius pallidum uideretur habere colorem. i. contemptibilem esse hominem. Nonum Topazius, qui habet aureum colorem, & æthercam habet claritatem, & quum splendore solis tangitur, omnium superat claritatem gemmarum: & significat Bartholomęum, q aurei coloris fuit ob sapientiam, & æthercam habuit claritatem ob orationum frequentiam: centies enim in die, & centies in nocte flexis orabat genibus, cuius càndida uestimenta nunquam ueterauerunt, nũquam sordes contraxerunt. Decimum Chrysopassus uiridis coloris, & aureæ mixturæ, siue ut alij asserũt, purpurei coloris cum guttis aureis, & significat Thomã, qui uiridis fuit fidei, postquam latus tetigit. Nam clamauit tacto lactere: Dominus meus & de⁹ meus. Guttæ aureæ fuerunt eleemosynæ pecuniarnm, quas habuit à rege pro ædificando palatio. Vndecimum Hyacinthus, qui in sereno est pspicuus, & in nubilo obscurus, significãs Philippum. Duodecimus Amethystus qui est purpurei coloris mixto colore uiolæ & rosæ, significans Iudam fratrem Simonis.

Augustinus in enarratione Psalmi 147.

Mittit crystallum suam sicut bucellas.

Est, inquit, crystallum species quędam in modum uitri, sed candidum est. Hoc autem genus traditur ab eis, qui nouerunt, unde dubitare non debemus, quoniam fidelissima scriptura testimonium dicit. Traditur enim crystallus durata per multos annos, & non resoluta, niue ita congelascere, ut resolutio non facilis

lis sit:niues præteritç hyemis facile dissoluit æstas ad-
ueniens:non enim ad cõfirmandum duritiam accessit
annositas. Vbi autem niues multæ per multos annos
missæ fuerint,&copia sua uiolẽtiam æstatis euicerint,
non æstatis unius,sed multarum,præsertim in his ter
ræ partibus .i. in Aquilonia plaga,ubi nec æstate sol
perferuẽtissimus inuenitur,ipsa diurna & annosa du
ritia reddit hanc speciem,quam crystallum dicimus.

Augustinus lib.2.de sermone dñi in monte.

Margaritæ sunt quæcunque spiritalia magni æsti-
manda sunt,quæ in abdito latent tanquam de profun
do eruuntur,& allegoriarum integumentis quasi a-
pertis conchis inueniuntur.

Augustinus de ciuitate dei lib.21.cap.5.

Legimus Asbeston Arcadiæ lapidem, propterea
sic uocari,quod accensus semel iam non possit extingui.
Pyriten lapidem Persicum,tenentis manum, si uehe-
mentius prematur,adurere, propter quod ab igne no
men accepit. In eadem Perside gigni etiam lapidem
Selenitem, cuius interiorem candorem cum luna cre-
scere atque deficere.

Augustinus lib.21.cap.4.de ciuitate dei.

Magnetem lapidem nouimus, mirabilem ferri ef-
se raptorem,quod cum primum uidi, uehementer in
horrui. Quippe cernebam à lapide ferreum annulum
raptum atque suspensum, deinde tanquam ferro quod
rapuerat uim dedisset suam, cõmunemque fecisset, idẽ
quoque annulus admotus est alteri, eumque suspendit,
atque ut ille prior lapidi,sic alter annulus priori annu-
lo cohærebat. Accessit illi eodẽ modo tertius, accessit
& quartus. Iamque sibi per mutua connexis circulis nõ
implicatorum intrinsecus,sed extrinsecus adhæren-
tium,quasi catena pependerat annulorum. Quis istam
uim lapidis non stuperet,quæ illi non solũ inerat, ue-
rum etiam per tot suspensa transibat, & inuisibilibus

ea uinculis subligabat? Sed multo est mirabilius quod à fratre & coëpiscopo meo Seuero Milleuitano de isto lapide cognoui. Seipsum nanque uidisse narrauit, quemadmodum Bathanus quondam comes Africæ, cum apud eum conuiuaretur episcopus, eundem protulerit lapidem & tenuerit sub argento, ferrumque super argentum posuerit, deinde sicut subter mouebat manum, quà lapidem tenebat, ita ferrum desuper mouebatur, atque argento medio, nihilque patiente, concitatissimo cursu ac recursu infra lapis ab homine, supra ferrum rapiebatur à lapide. Dixi quod ipse conspexi, dixi quod ab illo audiui, cui tanquam ipse uiderim credidi. Quid etiam de isto magnete legerim, dicam: quando iuxta eum ponitur Adamas non rapit ferrum, & si iam rapuerat, ut ei appropinquauerit mox remittit. India mittit hos lapides. Sed etsi eos nos cognitos iam desistimus ad mirari, quanto magis illi à quibus ueniunt, si eos facillimos habent: sic forsitan habent ut nos calcem, quam miro modo aqua ferueſcentem, qua solet ignis extingui, & oleo non ferueſcentem, quo solet accendi, quia in promptu nobis est: non miramur præterea æs, ferrum argentum, terra atque harena obtegi, uerum qui auri uenas argentiue rimantur, metalla quidem effodiunt, ramenta uero sibi & minutias colligunt: postquam uerò impressis notis aurum iam signatum est, incussumque imperatoris characterem accepit, non illud aurei loculi, sed thecæ uel ex corio ex marmore confectæ inditum seruant. Iure igitur factum est, ut uerissimas de diuinis humanisque rebus traditiones, non illustres eloquentia tumidique sermone, sed simplices, humilesque ac omnibus mortalibus noti prædicent, magnumque adeo ineffabilem thesaurum uiles ad modum thecæ despicabilesque circumferant.

Theodoritus Cyrenensis Episco. De curatione infidelium Græcorum Ser. 5.

De na

DE natura huius lapidis quē Magnetem uocāt, eam esse uim cōstat, ut omnē aliā materiā quietam esse, immotáq; dimittat, ferrum uerò dūtaxat ad sese trahat, nonnunquam uerò alte à se sublatum quasi ostentet, tametsi nullis idipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè aliquo nexu uisibili colligetur, sed eius lapidis incubante uirtute, occulta nobis ratione suspensum sit. Tale uerò qppiam & in diuinis scripturis, & in uerbis quæ de deo fiunt, solet contingere, ut facile is cognoscet, qui diligenter aduertet. Plurimi enim, imò, ut ita dicam, cuncti ferè mortales aurem illis accommdant, soli uerò capiuntur, qui alumni sunt fidei . cum tamen ab inferiori loco nullius terrenæ felicitatis solatio teneātur, neq; quicquàm appareat unde à superiori loco uincti dependeant, sed ad occultas duntaxat rerum spes, mētem, animumq; accommodent.

Sermo.9. de legibus. Vos quidem uiri Græci elegātes compositosq; sermones audire percupitis, quærentes his quàm maxime permulceri. Vbi uerò tales non inueniatis, risu effuso eos contemnitis, ac maledictis incessitis, quin obstructis auribus, quæ dicuntur, audire non uultis. Contra uero animaduertere uos oportuit, ita usue uenire, ut ea quæ sunt quàm maxime preciosa. cuncta ferè uili materia integantur. Videre siqdem est preciosum unionē, quales ampli ac magnifici uiri apud se eē desiderāt, asp̄nabili admodū testæ innasci, eademq; nutriri, augescere, occultari. Qui uerò eū sibi coēmunt, auri plurimū persoluētes, missam faciūt testā. Pręterea uerò pellucētes gēmas, ornādisq; regijs capitib. destinatas, aliud gen⁹ lapidis extrinsec⁹ circūuestit, despicabilis ille qdē atq; inutilis. Qui ergo eas gēmas expoliunt, ad ornatūq; cōcinnant, superfluā illam testā nihil q̄ pendendā circūputātes abradētesq;, nitorem lucentium lapillorum detegunt & expediūt.

Aurum quoq; quod passim à multitudine peramatur, iam purgatum à fecibus, non in loculis aureis circum fertur, sed in uili corio: Ita erat eruditio in Apostolis, & quæ sequuntur.

Marsilius Ficinus Florentinus de uita cælitus comparanda lib. 3. cap. 12.

HAc utiq; ratione smaragdus, hyacinthus, sapphirus, topazius, rubinus, unicorni cornu, præcipue uero lapis bezaar apud Arabes appellatus, occultis gratiarum proprietatibus prædita sunt: Et idcirco non solum intus assumpta, sed etiam si carnem tangant, ibiq; calefacta uirtutem suam promant, uim inde cœlestem spiritibus inserunt, quã se contra pestem tuentur atq; uenena. Quod autem hæc similia quę tale aliquid agant uirtute cœlesti, id argumento est, quia etiam exiguo pondere sumpta non exiguum habent in agendo momentum. Quod elementari qualitati uix unquã est concessum, igni uidelicet ualde cœlesti. Materialis enim uirtus ut agat multũ, materiam desiderat multam. Formalis autem, etiam quum minima materia ualet plurimum. Simili uirtute in primis Phœbea Pæonia carnem tangens, contra caducũ morbum spiritus armat uapore ad eos intus infuso. Simili corallus & chalcidonius aduersum atræ bilis illusiones, Iouis præcipue Venerisq; uirtute: cæteraq; similiter. Eiusmodi quadam proprietate myrobalani iuuẽtutem seruãt, acuuntq; sensus, & ingenio prosunt atq; memoriæ, propter Iouem in primis Saturni temperatorem, atq; Mercurium sensus amicum. Quam quidẽ arborem forte aliquis in paradiso ad uitam prorogandam extitisse putabit. Mercurio lapidem achatẽ consecrant: Vnde Physici conueniũt, ad facundiã uisumq; & contra uenena ualere. Serapio scribit eum qui hiacynthum uel ex eo sigillum gestat, esse à fulgure tutũ, atq; hanc uirtutem eius esse latissime diuulgatã: quam

si ha-

si habet, ab Ioue putamus habere. Lapis ætites uel aquilinus habet à Lucina, id est Venere atq; Luna, ut ad motus uuluæ, partũ mox & facilime citet. Quod Rasis confirmante Seraptiõe frequenter se dicit expertũ. Forsan & à Phœbo qui transfixit Pythonem.

Idem eodem libro cap. 15.

ALterum uero recuset lapillum, Heliofelinõ cognomento, qui Solis Lunæq; coniunctæ Soli naturaliter habet imaginem. Hunc ergo quisquis argento inclusum deaurato similibus collo filis admouerit, quando Luna in domicilio suo uel Solis in eodem minuto cum Sole congrediiur, suosq; teneat angulos, Solarem simul atq; Lunarem spiritum reportabit, aut saltem talem qualis euadit Luna per cẽtrum copulata Soli. Hic uero tu uides dispsas Phœbi dotes, uelut Osyridis mẽbra, sororem eius Phœbem uelut Isidem cõgregare. Sed utinam Solarem alicubi lapidem facile reperiremus uel Lunarem, adeò in eorum ordine præpotentem, quemadmodũ sub serie Septentrionalis poli Magnetem habemus & ferrum. Solarem profecto ferunt inuenisse apud Indos Apollonium Theaneum, lapidem scilicet nomine Pantauram, ignis instar micantem, sub terra passus quatuor nascentem, cui tantum spiritus insit ut tumeat, & plerunq; scindatur terra, ubi eiusmodi lapis concipitur: ita cæteros ad se lapillos trahens, sicut Magnes ferrũ. Sed lapis hic Herculeus ad se contemplandũ uehementius adhuc nos in præsentia rapit. Videm9 in specula naturarum indice poli libratum acum affectum in extremitate Magnete moueri ad Vrsam, illuc uidelicet trahente Megnete: quoniam & in lapide hoc præualet uirtus Vrsæ, & hinc transfertur in ferrum, & ad Vrsam trahit utrunq;. Virtus autem eiusmodi tum ab initio infusa est, tum continue Vrsæ radijs uegetatur. Forsitan ità se habet Succinum ad polum alterum &

ad

ad paleas. Sed dic interea, Cur Magnes trahit ubique ferrum? non quia simile, alioquin & Magnetem Magnes traheret multo magis, ferrumq; ferrum. non quia superior in ordine corporum, imò superius est lapillo metallum. Quid ergo? Ambo quidem ordine Vrsam sequente clauduntur, sed superiorem in ipsa Vrsæ proprietate gradum tenet Magnes, inferiorem uero ferrum: Superius autem in eodem rerum contextu trahit quidem quod est inferius, & ad se conuertit, uel aliter quomodolibet agitat, aut efficit uirtute prius infusa. Inferius uicissim eadem ad superius infusione conuertitur, uel aliter agitatur, uel prorsus afficitur. Sic in serie Solis inferior homo admiratur superiorem: In ordine Iouio ueneratur: In Martio timet: In Venereo inferior ad superiorem rapitur amoris ardore, deseritq; seipsum: Mercuriali semper hic discit, uel persuadetur ab illo: In Lunari motum hic ab illo sæpius exorditur: In Saturnali quietē. Ego autem quū hæc explorata hactenus habuissem admodum gratulabar, cogitabamq; iuuenis adhuc Magneti pro uiribus insculpere cœlestis Vrsæ figuram, quando Luna melius illuc aspiciat, & ferreo tunc filo collo suspendere. Sperabam equidem ita demum uirtutis me sideris illius compotem fore Sed quum diutius explorassem, inueni tandē sideris illius influxus Saturnales esse plurimum atq; Martiales. Accepi à Platonicis malos dæmonas plurimum Septentrionales existere, quod etiam Hebræorum astronomi confitentur, noxios Martiosq; dæmonas in Septentrione ponentes: Propitios autem & Iouios, in meridie. Didici à Theologis, & à Iamblicho, imaginum fictores à dęmonibus malis occupari sæpius atq; falli. Vidi equidem lapillum Florentiam aduectum ex India, ibi è capite draconis erutum, rotundum ad nummi figuram, punctis ordine quamplurimis quasi stellis naturaliter insignitum, q

aceto

aceto perfusus admouebatur parumper in rectum, imò obliquum, mox ferebatur in gyrum, donec exhalaret uapor aceti. Existimaui equidem lapillum eiusmodi cœlestis draconis habere naturam, atque quasi figuram, motum quoque illius accipere, quatenus per aceti seu uini ualentioris spiritum draconi illi siue firmamento familiarior redderetur. Hunc igitur qui gestaret, & aceto sæpe perfunderet, uim aliquam forte draconis illius acciperet, qui geminis anfractib⁹ hinc quidem Vrsam maiorem implicat, inde minorem. Extat & prope Scorpionem serpentarius quasi homo serpente cinctus, manu dextra caput serpentis tenens, sinistra caudam, genibus quasi flexis, capite paulum resupino. Legi equidem magos Persarum regi cõsuluisse, ut imaginem hanc lapidi imprimeret Hæmatitĩ, quem aureo clauderet anulo, ita tamen ut inter lapillum atque aurum serpentariæ radicem insereret. Hoc enim anulo gestantem contra uenenum morbosque uenenosos tutum fore, uidelicet si Luna serpentarium aspiciente feceris. Hanc imaginem Petrus Aponẽsis cõfirmauit. Ego uero, si hanc anulus ille uim habet, arbitror non tam per figuram quàm per materias eiusmodi, & hoc pacto temporeque compositas sibi cœlitus uẽdicare. Memento lapillos nascẽtes in animalibus nec inde languentibus, ut in dracone, gallo, hirundine, cæterisque, efficaces existere fermè, ut lapilli in terra nascẽtes, atque ad easdem referri stellas, ad quas hæc animalia pertinent. Hinc Alectorius ex uentriculo galli ueteris tractus pollet potestate Solari, per quem Dioscorides ait sæpe compertum esse, eum pugnare inuictum qui lapillum hunc ore gestaret. Idem ait, Chelidoniũ erutum ex hirundiue rufum, curare melancholicum, & amabilẽ idoneũque reddere. Quod quidẽ habet ex Ioue, p ea quæ diximus, scilicet res ubique infra Lunã stellares existere. Ex parabolis siue similibus Erasmi.

Quidam

QVidam Amethystum adhibent in compotationibus aduersus ebrietatem. Multo magis in audiendis poetis præcepta sunt adhibēda, ne quid inficiant animum. Vt Pyrites gemma non aperit uim igneā, nisi si atteras, tum enim digitos adurit: Ita quorundam malitiam non sentias, nisi cum illis cō suetudinem aut commertium habueris, aut nō sentias philosophiæ uim nisi exerciueris: Ita succina attritu uim attrahendi & odorem produnt. Quemadmodum gemma Chalazias, etiam si in ignem conijciatur, tamen natiuum frigus suum retinet: Ita quidam sic frigēt ad literas ac uirtutem, ut nullis exemplis, aut hortatibus inflammare possis. Sicut Alexāder Magnus uetuit, ne quis se pingeret præter unum Apellem, aut ne quis se fingetet ære, præter Lysippū, aut gemma sculperet prçter Pyrgotelem, summos uidelicet artifices: Ita non cōuenit Christum à quouis prædicari, aut uirtutem à quouis laudari. Vt gemma minutula quçdam res est, sed ingentibus tamē saxis anteponitur: Sic homo pusillus, sed ingenio ualēs, aut sic philosophia, seu uirtus ostentatione minimumquiddam est, sed pretio maximum. Vitrum mire Crystallum imitatur, res uilissima rem longe preciosissimam. Ita assentatio amicitiam imitatur, res pessima lōge optimam. Vt crystalli fragmēta sarciri nullo modo possunt: Ita difficillimum eos reconciliare, qui exarctissima familiaritate in mutuum odium uenerunt. Vt natura gemmas altissime recondidit, uilia passim obuia sunt: Ita quæ sunt optima, paucissimis nota sunt, nec nisi summo studio eruuntur. Vt Succina paleas ad se trahūt, Magnes ferrum, Chrysocolla aurum: Ita quisque asciscit sibi suis aptum moribus.

Vt indomita uis Adamanti, unde & nomen additum gēmæ, adeò ut nec calescat igni, nec ferro cedat, quin magis ictum ita respuens, uti ferrum simul & in

cudes dissiliant: Sic sapiētis animus aduersus omnem fortunæ sæuientis impetum inuictus. Quemadmodum Adamas aduersus omnia inuictus: hircino sanguine eoq́ꝫ calido, ac recenti maceratus, malleo frangitur: Ita quædam ingenia nulla ui peruincas, blanditia emolliēda sunt. Adamas una re mollescit ad ictus ferri, alias indomitus: Ita nullum est ingenium tam ferū, quod non aliqua ratione queat expugnari. Quemadmodum si ferrum inter adamantem ponas & magnetem, diuerso nisu, nunc huc, nunc illuc fertur: Ita dubius animus nunc ad honesta rapitur, nūc ad diuersa trahitur affectibus. Vt adamas si iuxta magnetem ponatur, non patitur abstrahi ferrum, aut si admotus magnes apprehenderit adamas ediuerso, rapit, atque aufert: Ita pecuniæ studium dissidet cum Christiana pietate, & modis omnibus auocat, nec sinit adhærescere Christo. Sicuti Nero princeps gladiatorum pugnas Smaragdo spectabat: Ita quidam malunt diuorum imagines, q̃ ipsos diuos animo contemplari. Vti ferrū aut chalybs, cætera quidem duritię rigoreq́ꝫ superat, ab adamante uincitur: Ita res quidem potens est amor in liberos, sed hunc quoqꝫ superat pietas in deum.
Vt Adamas si frangi contingat malleis, in minutissimas dissilit crustas, adeò ut uix oculis cerni queāt: Ita arctissima necessitudo, si quando contingat dirimi, in summam uertitur simultatem, & ex arctissimis fœderibus, si semel rumpantur, maxima nascuntur dissidia: Aut supra modū incandescit semel uicta lenitas. Quēadmodum in opalo gemma multarum gemmarum dotes eminent: Nempe carbunculi tenuior ignis, amethysti fulgens purpura, smaragdi uirens mare, cunctaq́ꝫ hæc pariter incredibili mixtura lucētia: Ita multorum uirtutes in uno hoc eminent, aut in sacris literis simul inuenitur quicquid apud illos Ethnicos scriptores placere potest. Opalum gemma indiscreta simi

Q litudine

litudine adulterant Indi. Experimentum in sole tantum: Ita uirtutes quædam uitia sic imitantur, ut difficilimum sit dignoscere, nisi ad summam lucem proferantur. Carbunculi ignis & nomen & speciem habent, cum ignem non sentiant, unde & Apyrustæ dicti. Ita quidam pietatis opinionem & imaginem obtinent, cum à re sint alienissimi. Anthraciti carbunculorum generi peculiare est, ut coniectus in ignem, uelut intermortuus extinguatur, contra aquis perfusus exardescat. Ita quosdam contraria mouent, si exhorteris magis languescunt, si dehorteris magis accẽduntur, si bene merearis redduntur inimici, sin male, pluris te faciunt. Iris gemma nõ nisi in opaco reddit colores arquus cælestis, nec ita ut ipse habeat in se, sed parietibus illidat, in sole coloribus caret: Ita quidam uaria uirtutum simulachra præ se ferunt, sed in obscuro, & quod in se non habent, tamẽ in aliorum animis ueluti repræsentant, ac gignunt. Vt his gemmis summum est ꝑcium, quæ nõ modo uarietate colorum delectant oculos, & nares odore, uerum etiam ad remedia sunt efficaces: Sic his libris summum est precium, q nõ solum habent orationis illecebras, uerum & salubribus præceptis nos liberãt animi uitijs. Vt quidam gẽmas quasdam secum ubiq; circũferunt aduersus morbos, maleficia, ebrietatẽ, tonitrua, ruinas, cæteraq; mala: Ita quædam Philosophiæ decreta semper ad manũ habenda aduersus incursuros animi morbos, libidinẽ, iracundiam, ambitionem, auaritiam & his cõsimiles. Draconites nec poliri potest, nec artem admittit, alioq; elegans ac translucens: Ita diuina scriptura suũ habet nitorem, nec artificiũ philosophię, aut rhetorices admittit. Quædam gẽmæ aceto maceratæ nitescunt, plęræq; melle decoctæ: Ita quosdã meliores reddit acris obiurgatio, quosdam admonitio blãdior. Facilius insculpes gemmis quę uoles si terebra ferucat: Ita magis

mouebit

mouebit orator, si non solum acriter dicat, sed ferueat & amet id quod laudat, oderit quod uituperat. Vti Magnes non quiduis ad se trahit, sed ferrum duntaxat, cum sint alia multo leuiora: Ita quorundam oratio non mouet omnes, sed iam propensos ad id, quod illi suadent. Vt quidam magnetes ferrum attrahunt: at Theamedes, qui in Aethiopia nascitur ferrum abigit, respuitque: Ita est Musices genus, quod sedet affectus, est quod incitet. Vti Magnes occulta quadam & incognita ui ferrum ad se trahit: Ita sapientia secreta quadam ratione trahit ad se animos hominum. Vt magnes ad se trahit omne ferrum, sed Aethiopicus magnetem quoque alium ad se rapit: Ita rex populũ quò lubet cogit: at ingenio aliquis rex etiam regibus cæteris uim facit. Vt Gagates aqua infusa incenditur, oleo restinguitur: Ita quidam quo magis roges, magis frigescunt: si negligas, ultrò cupiunt: Aut sunt quos officijs alienis, neglectu prouoces ad amorem. Vt lapis è Scyro fluctuat integer, sidit comminutus: Sic res discordia pessum eunt, concordia sustinentur. Siphnius lapis oleo excalefactus durescit, alioqui mollissimus: Ita quosdam benefactis reddas deteriores. Vt uitrum quia pellucidum nihil cælat: Ita quidam nihil tegere, nihil dissimulare norũt, quicquid in animo est, id protinus omnibus palam est. Vt uitrum copia uiluit, alioqui nec auro, nec argento cessurum: Ita sacerdotes ob turbam minoris fiũt, magno in precio futuri, si singulæ ciuitates singulos haberent sacerdotes, ut olim.

Hadrianus pontifex sextus. Quæst. Quotlib. 7.

Hoc est adhærere deo, de quo Apostol⁹ dixit: Qui adhæret deo, unus spiritus est cum eo, primæ ad Corinthios sexto. hoc est per amorem in deum transformari: ut Diony. 4. de diuinis nominib⁹ loquitur, & ita absorptum esse in deum, ut nullum pondus ipm alior sum trahat, sed solũ pōdus diuini amoris ipm ꝓpellat

ad finem, instar ferri, quod sua grauitate nihil magneti ponderis adijcit. Nam ferunt naturales: si magnes aliquis fortis in libra appensus fuerit, & post ad se attraxerit ferrum, nihil ultra ponderis quàm antea ex solo magnete, iam ex ferro & magnete insimul erit. ita quasi absorpta, & ab effectu mouendi grauitas ferri uirtute magnetis impedita erit.

Augustinus Steuchus Eugubinus in recognitione in uetus testamentum, in secundum Geneseos cap.

Ibiq; inuenitur bdellium & lapis onychinus.] Ex Hebræo ducta uox, nempe bdolach. Maxima autē incertitudo huius significati: Septuaginta enim hoc loco carbunculum interpretati sunt, qui lapis est fulgidus ac lucens, ut etiam testatur Hieronymus. Iidem alibi Crystallum interpretati sunt: alij smaragdum Hebræi hodie communiter dicunt eē crystallum. Hebræus autem Agaen sentit bdolah lapillos esse perexiguos ac rotundos, qui ex aquis prodeant. Plinius autem bdelium gummi esse scribit destillans ex arbore eiusdem nominis, unde cōgelascere, lapidēq; fieri, at quomodo in fluminibus tamen nascitur, ut hic traditur. Nicolaus sentit arborem esse aromatitē, neq; aliud addit. Itidem uariatur in eo, qui mox sequitur Shoham, quem Aquila Symmachus & Theodotion onychinum sunt interpretati, Septuaginta lapidem Prasinum. Sic in Exodo autem Smaragdum Iosephus dicit esse Sardonychen. Ego autem existimo bdellium uniones significare, quia manna Nume. 12. huic comparatur, ubi dicitur: Species eius erat, sicut species dolah, mãna uero sicut margaritum est. Et lapis onychinus] Heb. Shoham, de hoc modo quid interpretati sint diximus. Cum Hieronymo autem sentiunt præter recitatos aliqui Hebræorum, præsertim Agon sic scribens: Shoham lapis preciosus est candidus & permistus. Deinde addit Auen Ezra. Nos aũt hæc ignoramus. Fatentur

itaq;

itaq; etiam Hebræi ingenuè se propriè quales hi lapides sint ignorare. Paguinus item in Thesauro onychē interpretatur. Augustinus Steuchus in recog. ueteris testamēti in 28. Exo. cap. Quatuor ordines lapidum] Cum in his lapidibus interpretandis Hiero. semp Septuaginta sequatur, & eorum in ea re approbaret æditionem, nō mihi uisum est afferre in medium, quæ de his lapidibus ab Hebræis dicuntur, cum & ipsi uehementer à Septuaginta & Hieronymo discrepent, & leuior apud eos de hisce rebus inueniatur cognitio, quā omnes alias gentes. In tanta igitur rerum ambiguitate tantaq; discrepantia magis erat septuaginta adhibenda fides, quam omnibus Hebræis & Chaldæis interpretibus, cum istos etiam & mendacij & inconstantiæ arguere possimus. Hæc quidem necessaria & uera excusatio. Exēpli causa: lapis is qui Hæbraice appellatur pitedah, quem Septuaginta & Hieronym⁹ topaziū interpretantur, ab alijs creditur eē smaragd⁹, ab alijs prasinus uocat̄, hoc est porraceus. Aliter Theodotion, aliter Aquila eum interpretatus est. Quare Septuaginta & Hieronymo standum.

Franciscus Georgius Venetus Minorita de Harmonia mundi totius Cant. 2. to. 3. Cap. 4.

Septimum uestimentum est mēsura paruū, sed cunctis prædictis celebrius: quod Hebraicè dicitur hossen, Græcè λόγιον. Hinc latinè traductū est rationale. Pannus quidem breuis ex quatuor antedictis colorib. intextus, habēs magnitudinem spithamę per quadrū, & duplex ne facile rūperetur. Habebatq; quatuor ordines, uel lineas, in quorū quolibet erant tres lapides pretiosi. In primo sardius, topazius, & smaragdus. In secundo carbūculus, sapphirus, & iaspis. In tertio lyngurius, achates & amethystus. In quarto uerò crysolithus, onychinus, & beryllus. In quibus cælata erāt duodecim nomina duodecim filiorum Israhel, In cuius

rationalis quatuor cingulis erant quatuor anuli aurei correſpondentes quatuor anulis, qui erant in ſuperhumerali copulati uittis Hyacinthinis, & catenis aureis, ut ligatura firma eſſet, & una textura uideretur. Erat quoque (quod maxime importat) in ipſo rationali iudicij, iuſſu dei poſitum, haurim uel tumim, quod nos habemus interpretatum, doctrinam & ueritatem. Et hæc erant ſuper cor Aaron, pro quo nos habemus ſuper pectus Aaron: quando ingrediebatur in templum coram domino, ut portaret Aaron iudicium filiorum Iſraël ſuper cor ſuum, quando ingrediebatur coram domino ſemper. ¶Rythmica explicatio autore incerto de 12 lapidib. rõnalis.

Ciues cæleſtis patriæ, regi regum concinite:
Qui eſt ſupernus opifex ciuitatis Vranicæ,
In cuius ædificio talis extat fundatio.

De Iaſpide.

Iaſpis colore uiridi præfert colorem fidei,
Quę in perfectis hominibus nunq̃ marceſcit penitus.
Cuius forti præſidio reſiſtitur diabolo.

De Sapphiro.

Sapphirus habet ſpeciem cæleſti throno ſimilem:
Deſignat cor ſimplicium ſpe certa præſtolantium,
Quorum uita operibus delectatur & moribus.

De Chalcedonio.

Chalcedonius pallidam ignis habet effigiem,
Subrutilat in publico, fulgorem dat in nubilo.
Virtutem fert fidelium occultè famulantium.

De Smaragdo.

Smaragdus uirens nimium, dat lumen oleaginum,
Eſt fides integerrima ad omne bonum† facula, († pacula)
Quæ nunquam ſcit deficere à pietatis opere.

De Sardonyche.

Sardonyx conſtans tricolor, homo fertur interior,
Quem denigrat humilitas, in quo àlbeſcit caſtitas.

Ad honestatis cumulum rubet quoqꝫ martyrium.

De Sardio.

Sardius est puniceus: cuius color sanguineus,
Ostentat & martyrium rite agonyzantium.
Sextus est in catalogo, crucis hæret mysterio.

De Chrysolitho.

Auricolor Chrysolithus scintillat uelut Clibanus,
Prætendit mores hominum perfectè sapientium,
Qui septiformis gratiæ sacro splendescunt iubare.

De Beryllo.

Beryllus est lymphaticus, ut sol in aqua lympidus,
Figurat uota mentium ingenio sagacium,
Quîs magis libet sumere pulchrę quietis otium.

De Topazio.

Topazius quo rarior est, tanto pretiosior.
Nitore rubet roseo, & aspectu æthereo.
Contemplatiuæ solidum uitæ monstrat officium.

De Chrysoprasso.

Chrysoprassus purpureus, auricolor, & flammeus,
Cuius splendor in tenebris, flammas euibrat oculis.
Hic est perfecta charitas, quam nulla sternit feritas.

De Hyacintho.

Hyacinthus est cęruleus, uirore medioximus,
Cuius acuta facies mutatur ut temperies.
Vitam sumit angelicam, discretione præditam.

De Amethysto.

Amethystus præcipuus, colore uiolaticus,
Flammas emittit roseas, & uiolas purpureas.
Prætendit cor humilium Christo commorientiũ.

Quid significent ij lapides pretiosissimi.

Hi pretiosi lapides carnales signant homines.
Colorum est uarietas, uirtutum multiplicitas.
Quicunqꝫ his floruerit, congruus esse poterit.
Hierusalem pacifica, hæc tibi sunt fundamina:
Felix & deo proxima quæ te meretur anima

Custos tuarum turrium non dormit in perpetuū.
Concede nobis ἅγιε rex ciuitatis cœlicæ,
Post cursum uitæ labilis, consortium cum superis.
Amen.

FINIS.

ALARDVS lectori.

Plurima non alio miramur nomine signa:
Quam quòd ab ignotis sint ea uecta locis.
Adducta extremis ueneramur pharmaca ab īdis
Adducta è Solymis fragmina suscipimus.
Sutilis externo transmittitur orbe coralla:
Aut lapis, aut Tophus, aut ebur, atq; cyphus.
Sic nihil in pretio est, nisi sint exotica plane,
Pluris & hoc fiunt, quo peregrina magis.
Hoc plus suspicimus, plus demiramur, & hoc plus
Per fas perq; nefas quisquis habere studet.
Mille per imposturas, mille per insidiasq;
Alterius manibus nitimur eripere.
Nescio quid plus est, quod donet præmia rebus,
Siue loci Genius Barbaricumúe solum.
Nobile longinquis adductū hoc symbolon oris,
Et paruo prostans, quin tibi lector emis?

Aliud.

Quod si rara iuuant, & raris maior habetur
Gratia, sic grata est quam rosa prodit hyems.
Ecquid in immenso deprehendas rarius orbe?
(Omne solum penetres, omneq; littus ares)
Omnigenis quàm farta nitentibus arcula gemmis,
Quas hoc è calatho iam licet accipias.

Aliud

Si magis illa iuuant semper quæ pluris emuntur,
Eruta non summa gemma iuuabit ope.

Aliud

Aliud.

Non est è putridis hæc eruta gemma lacunis,
Barbarico nascens Vandalicoue sinu.
Sed dedit aut Oriens, dedit aut Aegyptia tellus,
Indicus aut lapides hos dedit Oceanus.
Multum crede mihi refert, è litore carpas
Quod fuit, an pigro quæ stetit unda lacu.

Aliud.

Indica si fuluum condat formica metallum,
An gemmas gnauus non cumulabit homo?

Aliud.

Oebalis Herculeo debet quoq; purpura multum:
Plus Marbodaico gemma sed ingenio.

Aliud.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Pauperiem fugiens per mare, per'q; niues.
Rugosum piper, & pallentis grana Cymini
Vt legat, & merces ampliet exiguas.
Tu nuce nec cassa medioue nec emeris asse
Has tot opes? an quod merx putet ultronea?
An quod & Aesopi gallus plus paucula malit
Hordea, quam gemmas Persidos omnigenas?

Aliud.

Si cupis immenso nitidos ex orbe lapillos,
Quem Marbodæus dat cito prænde librum.

Aliud.

Vt totum quoq; peruageris orbem,
Et uastum penetres subinde pontum,
Quid uis, & patiens, agens'q;, & audens,
Quo sis & cito sis abunde diues,
Et mercis uariæ, reconditæ'q;,
Lautæ, & multiiugę supellectilis'q;,
Et sudes satis, & satis fatiscas,
Prorsus nil tamen eruas licebit,
His quod sit pretiosius lapillis.

Si tanti uitra, margarita quanti?
Nam quod continet æquor, atq; terra,
Et Thetis gremio fouet potenti.
Marbodæus in hoc habet libello.

Aliud

ἕσπερος ὡς κάλλιστος ἐν οὐρανῷ ἵσταται ἀστήρ.
Indicus irradiat sic lapis inter opes.

Alopecius Lectori.

QVoniam prius cœpta sunt excudi Alardi Scholia, quàm nobis Pictorij libellus exhiberetur: ob id non potuit eodem, quo digessit ordine formulis committi.

Vale.

PROOEMIVM PICTORII VILling. in Marbodæum.

VEtustum sane institutum, ut poëtam interpretaturus, illius nominis & uitæ mentionem faciat. Deinde libri titulum, carminis qualitatem, librorum numerum, & poëtæ intentionem enarret. Poëtæ igitur nomen est Marbodæus Gallus. Nam sic nostri exemplaris initium habuit. At de uita illius multa scribere ambiguum est, quia uel propter materiam in eo contentam, uel temporum uetustatem, neglectus ita latuit, ut uix tãdem in nostri seculi commodum prodierit, tametsi non dubito eum à doctissimis ad limam rectiorem esse politum, etiam nostris tẽporibus. Quoniam illius poëtæ uersus crebrò apud Vincentium in speculo naturali, & apud Bartholomæum Anglicum lib. 16 citatos inuenio. Non tamen bene admodum sonantes, & ad poëticas regulas emendatos, ut hi sunt: Qui qui

dem

dem Enchiridion hoc lapidarium sæpiuscule appellitant. Cui cordi est uerum perscrutari, tale speculum libro 9. ferè singulis capitibus euoluat, & in multis Anglicum, qui ut suas rerum proprietates autoritate roboret, frequenter citat hoc manuale.

Libello nomen Enchiridion, quod pugionem aut manuariam tabellam, teste A. Gellio libro 20. uocant inditum reperi.

Carminis qualitas est, non grandiloqua neq; sublimis. Nam de lapidibus scripsisse humili genere, uniformi, & puro heroico satis esse quis inficias iret?

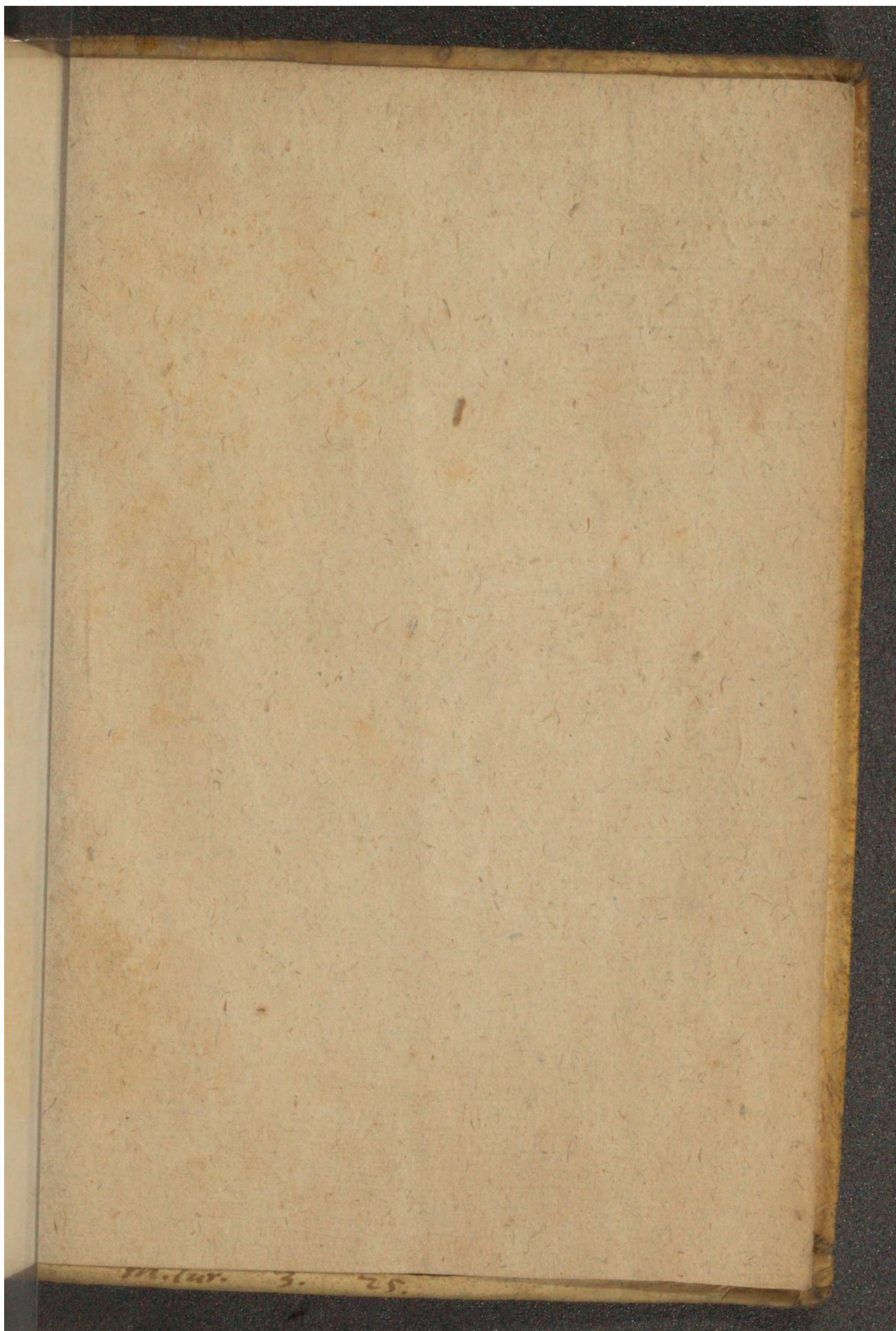
Vnicus est liber poëtæ animum & beneuolentiam in amicos referens, quem tribus ut multis communicaturum se ostendit in pręfatione sua, propter frugem & commodum, quæ omnia ex hoc Enchiridio uenari licet. Quoniam multos in se contentos habet lapides, quibus si rite utaris, facile omnigenis morborum generibus medebere. Reliqua ex scholijs nostris colligas.

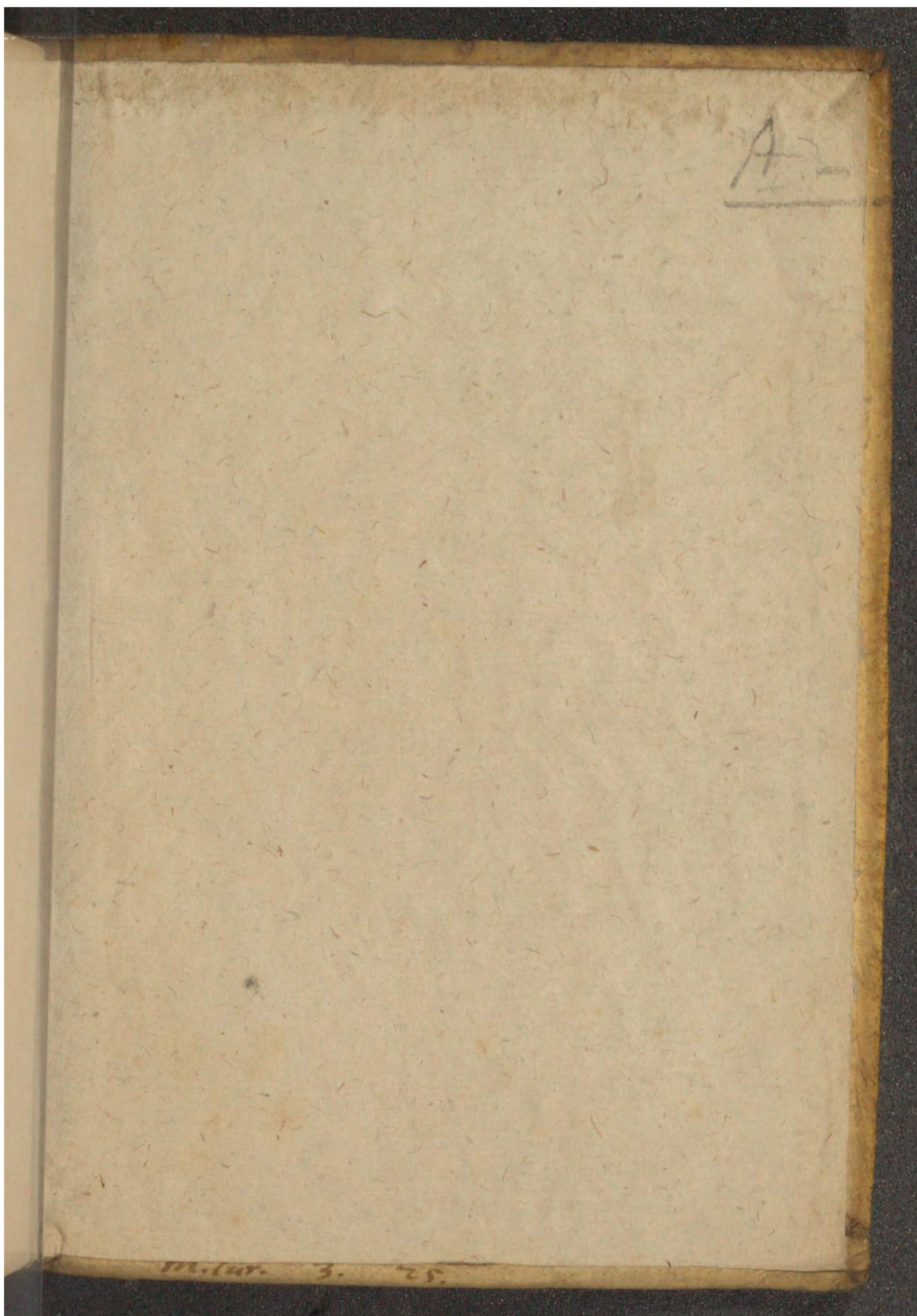
Pan-

FINIS

ERRATA.

Pretiosiora pagina 3.facie 2.ἀδύνατα καὶ ἄτοπα pag. 6.fa.2.ἀλληγορίαν pa.6.f.2.magicum pa.7.fa.1. uideantur pa.8.fa.1.παρέργα pag.8.fa.2.particula pa.11.fa.2. disertum pa.16.fa.1.erat pa.7.fa.2.locus pa.19.fa.1. ex eo pa.21.fa.1.Gryphis pa.22.fa.2.cap.6.pa.26.fa. 2.De Beryllo Plinius pa.28.fa.1.uel uitium pa.29.fa. 1.Meandro pa.30.fa.2.quidam pa.32.fa.2.crocei pa. 37.fa.1.collo pa.38.fa.1.trabibus pa.41.f.2. Corneolos pa.43.fa.1.Apyroti pa.43.fa.1.aquilarum pa. 47 fa.1.lapidem pa.47.fa.1.prægnans pa.47.fa.1.Ceraunius pa.47.fa.2.suo ceraunium pa.48.fa.1. auersio pa. 80.fa.2.θεοὶ pa.60.fa.1.lapis.pa.60.fa.1.dante pa.60 fa.2.passionẽ pa.67.fa.2.Strigesq́; pa.67.fa.1.Iudę p. 94.fa.2.margarites pa.94.fa.2.hos pa.95,fa.1.πῦρ p. 95.f.2.extra p.70.f.2.nitenti pa.71.f.2.setis p.73.f.2 decorem pa.106.f.2.reglutinare pa.83.f.2.Naxia pa. 84.fa.1.metam pa.108.fa.2.

A
M. cur. 3. 25.